

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.10 / 2015 APRĪLIS

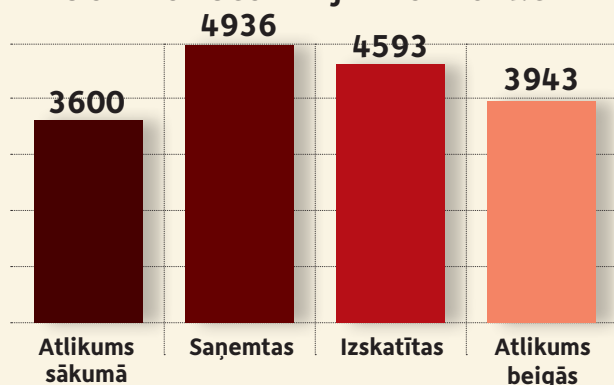
**TIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJAS****TIESLIETU
PADOMES
INFORMĀCIJA****AUGSTĀKĀS TIESAS
PUBLISKAIS PĀRSKATS
PAR 2014.GADU**

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS



Augstākās tiesas plēnumā 2015.gada 6.martā tiesneši vērtēja aizvadītā gada darbu

LIETU SKAITS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2014.GADĀ



Augstākās tiesas departamentu vadītāji Edīte Vernuša (priekšsēdētāja p.i.), Pēteris Dzalbe un Veronika Krūmiņa sarunā pirms plēnuma



AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI 2015. GADA JANVĀRĪ. 1. rindā no kreisās: Anita Nusberga, Rudīte Vīduša, Vēsma Kakste, Dace Mīta, Edīte Vernuša, Veronika Krūmiņa, Ivars Bičkovičs, Pēteris Dzalbe, Raimonds Grāvelsiņš, Māra Katlapa, Zane Pētersone, Inta Lauka, Anita Poļakovā

2. rindā: Artūrs Freibergs, Aigars Strupiņš, Valerijs Maksimovs, Ināra Garda, Anda Vītola, Aivars Keiņš, Vanda Cīrule, Aija Branta, Anda Briede, Ļubova Kušnīre, Anita Čerņavska, Marika Senkāne, Sandra Krūmiņa, Dace Jansone, Ludmila Poļakovā

3. rindā: Valerijans Jonikāns, Līvija Sliča, Mārīte Zāgere, Normunds Riņķis, Inguna Radzeviča, Pēteris Opincāns, Arnis Dundurs, Mairīta Šķendere, Inese Grauda, Ineta Ozola, Jānis Neimanis, Ervīns Kušķis, Jānis Tiltiņš, Voldemārs Čiževskis

BILETENS Nr.10 2015. gada aprīlis



ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Edite Vernuša, Pēteris Dzalbe,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa,
Boriss Koļesņikovs,
Andrejs Nikiforovs,
Linda Ratuta

Iespiests SIA *Dardedze hologrāfija*
Metiens 300 eks. Rīga, 2015

SATURS

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	2
Augstākās tiesas plēnuma lēmumi	2
Aktualitātes	2
Likumu grozījumi maina tiesvedības kārtību	5
Aktuāli Satversmes tiesas spriedumi	6
II TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	7
Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	7
Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis par tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu	12
Tiesnešu konferences lēmums	13
Saeima piešķir Goda tiesneša nosaukumu	13
III PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	14
Informē Ivars BIČKOVIČS, Aija BRANTA, Jautrīte BRIEDE, Ināra GARDA, Dace MITA, Jānis NEIMANIS, Zane PĒTERSONE, Aigars STRUPIŠS, Rudīte VĪDUŠA	14
Pieredzes apmaiņa	20
IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	22
Ivars BIČKOVIČS, Kristīne STRADA-ROZENBERGA. Latvijas tiesību doktrīnas nozīme tiesu praksē	22
Jautrīte BRIEDE. Administratīvā līguma noslēgšanas problemātiskie aspekti	29
Jautrīte BRIEDE. Iestādes bezdarbība kā faktiskās rīcības forma	33
Jānis NEIMANIS. Rīcība neefektīva tiesiskā regulējuma gadījumā: dokumenta paziņošanas adreses piemērs	37
Jānis NEIMANIS. Satversmes tiesas spriedumu loma tiesas spriešanā vispārējās jurisdikcijas un administratīvajās tiesās	39
Jānis NEIMANIS. Objektīvās izmeklēšanas princips	40
Dace MITA. Administratīvo tiesu prakse zaudējumu atlīdzināšanā	46
Veronika KRŪMIŅA. Vēlēšanu lietas mācības	48
Veronika KRŪMIŅA. Tiesnešu vērtības un atbildība	49
Inga BĒRTAITE. Administratīvi procesuālā <i>locus standi</i> modelis Latvijā	51
Aigars STRUPIŠS. Tiesiskās aizsardzības procesa lieta tiesā: kas par ko atbild?	55
Jānis BAUMANIS. Maksātspējas procesa administratori kā noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā subjekti	57
V TIESĪBU PRAKSE	60
Tiesu prakses apkopojumi	60
2014.gada judikatūras kopsavilkums Augstākās tiesas nolēmumu krājumā	73
Augstākās tiesas mājaslapā publicēto 2014. gada judikatūras nolēmumu rādītāji	79
Judikatūras maiņa – 2014.gada nolēmumu tēzes	91
VI AUGSTĀKĀS TIESAS PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR 2014.GADU	93
VII VĒSTURE	121
Augstākās tiesas Temīdas balvai – 10 gadi	121
Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 1995–2014	124

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMI

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.1

2015.gada 6.martā

PAR DISCIPLINĀRTIESAS KOMPETENCI

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.pantu un Augstākās tiesas plēnuma reglamenta 2.punktu, **nolēma:**

- neatbalstīt Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanu, nosakot tai jaunu funkciju – apelācijas kārtībā skatīt tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietas;
- lūgt Tieslietu padomi atkārtoti vērtēt jautājumu par vienotas apelācijas instances veidošanu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietām.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.2

2015.gada 6.martā

PAR TIESNEŠU SKAITA PĀRDALI AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.pantu un Augstākās tiesas plēnuma reglamenta 2.punktu, **nolēma:**

- atbalstīt tiesnešu skaita palielināšanu Augstākās tiesas Civillietu departamentā par divām amata vietām, samazinot tiesnešu skaitu Krimināllietu departamentā par divām amata vietām.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.3

2015.gada 6.martā

PAR CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 2.pantu un likuma „Par tiesu varu” 49. panta sesto daļu, **nolēma:**

- ievēlēt Pēteri Dzalbi par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.4

2015.gada 6.martā

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA SEKRETĀRA IEVĒLĒŠANU

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49. panta pirmo daļu un Augstākās tiesas plēnuma reglamenta 6.punktu, **nolēma:**

- ievēlēt Ināru Gardu par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre I.Garda

CIVILLIETU DEPARTAMENTA TIESNEŠI TIEKAS AR PROFESORU VINIGERU

Latvijas vizītes laikā 9.martā starptautiski atzītais civiltiesību eksperts, Ženēvas Universitātes profesors Benedikts Vinigers (Benedict Winiger) tikās ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešiem Editi Vernušu, Valerijanu Jonikānu un Aigaru Strupišu. Galvenais diskusijas temats – par morālā kaitējuma atlīdzības novērtēšanas kritērijiem civillietās.

Profesors Vinigers dalījās pieredzē par citu valstu tiesu praksi, kā vērtīgu avotu minot apjomīgo pētījumu „Eiropas deliktu tiesību apkopojums” (*Digest of European Tort Law, I – 2007, II – 2011*), kura līdzautors un darba grupas vadītājs viņš ir. Kā eksperts un līdzautors no Latvijas šī apkopojuma sagatavošanā piedalījās bijušais Augstākās tiesas tiesnesis profesors Kalvis Torgāns, kurš arī bija organizējis šo profesora tikšanos ar Augstākās tiesas kolēģiem.

ĒNU DIENĀ AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 11 ĒNAS

Ēnu dienā 11.februārī Augstāko tiesu apmeklēja 11 skolēni no Kuldīgas, Preiļiem, Pļaviņām, Rojas, Zvejniekiema un Rīgas. Ēnas ar patiesu interesi iepazīna tiesneša, tiesneša palīga un Komunikācijas nodaļas darbinieku darba pienākumus. Diena sākas ar ieskatu Latvijas tiesu sistēmā un Augstākās tiesas struktūrā. Tad ēnas devās uz tiesas sēdi Administratīvo lietu departamentā. Pirms sēdes tiesnese Jautrīte Briede pastāstīja par lietu izskatīšanu

kasācijas kārtībā un administratīvajām tiesām. Tad skolēni iztaujāja savus ēnu devējus – Krimināllietu departamenta tiesneses Ingunu Radzeviču un Anitu Poļakovu, Civillietu departamenta tiesnesi Ļubovu Kušniri, Administratīvo lietu departamenta tiesnesi Daci Mītu un tiesneša palidzi Līvu Skujiņu. Pēc tam skolēniem devās ekskursijā pa Tiesu pili un noskatījās filmu par Senāta vēsturi. Noslēgumā ēnas tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču.



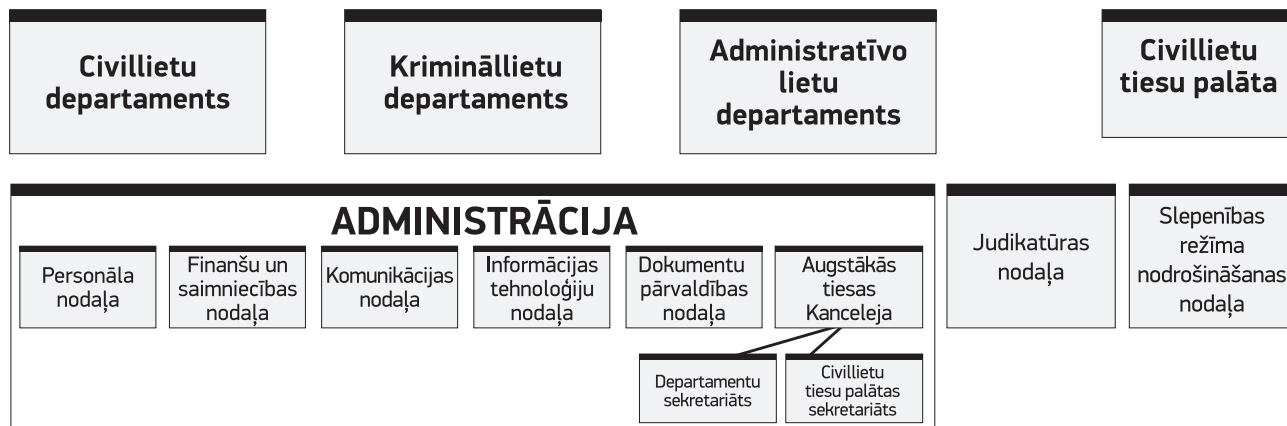
Ēnas kopā ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju

BEIDZOT PASTĀVĒT KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTAI, MAINĀS AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA

Līdz ar tiesu sistēmas reformu ar 1.janvāri mainījusies Augstākās tiesas struktūra. Augstākās tiesas sastāvā vairs nav Krimināllietu tiesu palātas un Kancelejai vairs nav Krimināllietu tiesu palātas sekretariāta. 2013.gada 13.jūnijā Saeima pieņēma grozījumus likumā „Par tiesu varu”, paredzot pāreju uz tiro trīspakāpju tiesu sistēmu un nosakot, ka visas

lietās pirmā instancē ir rajona (pilsētas) tiesa, apelācijas instancē – apgabaltiesa, bet Augstākās tiesas sastāvā ir tikai kasācijas instancē. Likuma pārejas noteikumos noteikts, ka Krimināllietu tiesu palāta Augstākās tiesas struktūrā ir līdz 2014.gada 31.decembrim, bet Civillietu tiesu palāta – līdz 2016.gada 31.decembrim.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS



AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAI – 10 GADI

Decembrī Augstākās tiesas Administrācija atskatījās uz savas darbības desmitgadi. 2004.gada 30.decembrī Augstākās tiesas priekšsēdētājs parakstīja rīkojumu par Augstākās tiesas Administrācijas izveidošanu. Ar 2005.gada 22.septembra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” Augstākās tiesas Administrācija ierakstīta likuma 50.¹ pantā, nosakot, ka tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kas organizē un nodrošina tiesas administratīvo darbu. Augstākās tiesas Administrācija veic finanšu vadību, gādā par materiāltehnisko nodrošinājumu, kārtolietvedību, organizē personālvadību un mācības, nodrošina saziņu ar sabiedrību un veic starptautisko sadarbību. Kopš

2010.gada Augstākās tiesas Administrācijai likumā noteikta vēl viena funkcija – nodrošināt Tieslietu padomes darbību.

Administrācija vadītāja Sandra Lapiņa kā galvenos Administrācijas darba principus min profesionalitāti, attīstību un savstarpēju sapratni. „Mūsu darbs turpinās – nāk jauni izaicinājumi un uzdevumi, bet mūsu darba mērķis paliek nemainīgs – visās mums uzticētajās jomās nodrošināt Augstākās tiesas darbu visaugstākajā līmenī,” norāda vadītāja.

Izvērtējot paveikto, Administrācija izveidojusi desmitgades būtiskāko notikumu hroniku, atzīmējot katra gada svarīgākos sasniegumus (*Skatīt uz 3.vāka*).



Augstākās tiesas Administrācija 2015.gada februārī

PIRMKURSNIĒKU DIENĀS AUGSTĀKO TIESU APMEKLĒJUŠI 500 STUDENTI UN SKOLĒNI

Pirmkursnieku dienu ietvaros Augstāko tiesu no oktobra līdz decembrim apmeklēja 14 studentu grupas, kopumā 502 jurisprudences studenti, kā arī skolēni. Tikšanās tika organizētas atbilstoši pirmkursnieku un ģimnāzistu vēlmēm – kā tiesību zinību stundas vai kā saruna par tiesu darba aktualitātēm. Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes, Daugavpils universitātes, Rēzeknes

augstskolas, Biznesa augstskolas „Turība” studenti tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču. Ekonomikas augstskolas, Juridiskās koledžas, Ziemeļvalstu ģimnāzijas, Āgenskalna un Ogres valsts ģimnāziju studenti un skolēni klausījās Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas vadītās tiesību zinību stundas. Pirmkursnieku dienas Augstākā tiesa organizēja sesto gadu.

JURIDISKĀS FAKULTĀTES JUBILEJĀ PASNIEDZ AUGSTĀKĀS TIESAS ATZINĪBAS RAKSTUS

Atzīmējot Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 95 gadu jubileju, Augstākās tiesas Atzinības raksts par sadarbību pasniegts fakultātes profesoriem Uldim Krastiņam, Valentijai Liholajai un dekānei profesorei Kristīnei Stradai-Rozenbergai, Svinīgajā sēdē, kas notika 10.novembrī Lielajā aulā, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs atzīmēja vairākas Augstākās tiesas un Juridiskās fakultātes

saistības – akademiķu veiktie tiesu prakses apkopojumi un personības, kas tiesneša darbu savieno ar augstskolas mācībspēku pienākumiem, tādējādi stiprinot saikni starp zinātņi un praksi. Kā arī fakts, ka 48 šibrīža Augstākās tiesas tiesneši ir LU Juridiskās fakultātes absolventi. Arī aptuveni 70% Augstākās tiesas tiesnešu palīgu bakalaura vai maģistra grādu ieguvuši šajā fakultātē.

TIESNEŠA PIENĀKUMUS BEIDZ PILDĪT GUNĀRS AIGARS UN ZIGMANTS GENCS

Sasniedzot likumā „Par tiesu varu” noteikto maksimālo tiesneša amata vecumu, 2014.gada 31.oktobrī tiesneša pilnvaras beidzās Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājam Gunāram Aigaram, bet 19.novembrī – Civillietu departamenta priekšsēdētājam Zigmantam Gencam. Gunāra Aigara tiesneša darba mūžs bija 47 gadi, 24 no tiem – Augstākajā tiesā, savukārt Zigmants Gencs tiesneša amatu pildīja 38 gadus, no tiem 36 – Augstākajā tiesā. Kopš Senāta izveidošanas 1995.gadā viņš bija kasācijas instances tiesnesis, 2010.gadā ievēlēts par Civillietu departamenta priekšsēdētāju. Bet Gunārs Aigars kopš tiesu palātu izveidošanas 1995.gadā bija Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs.

Līdz pastāvīgu priekšsēdētāju ievēlēšanai Civillietu departamenta priekšsēdētāja pienākumus pilda Edīte Vernuša, bet Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja – Raimonds Grāvelsiņš.



Ilggadējais Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars vada savu pēdējo tiesas sēdi

LIKUMU GROZĪJUMI MAINA TIESVEDĪBAS KĀRTĪBU

JAUNAS LIETAS CIVILLIETU TIESU PALĀTA VAIRS NESANĒMS

Grozījumi Civilprocesa likumā, kas stājas spēkā 2015.gada 1.janvārī, paredz samazināt lietu plūsmu Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā, jo palātas darbības beigu termiņš noteikts 2016.gada 31.decembrī. Ar 1.janvārī apgabaltiesa jaunas civillietas kā pirmās instances tiesa vairs nepieņem, tādējādi visas lietas sākotnēji skata rajona (pilsētas) tiesa un to zemesgrāmatu nodaļas, apelācijas instance visās lietās ir apgabaltiesa, bet Augstākā tiesa ir tikai kasācijas instance. Civillietu tiesu palāta pēc 1.janvāra turpina izskatīt tikai tās apelācijas kārtībā pārsūdzētās lietas, kas tās tiesvedībā saņemtas līdz 2014.gada 31.decembrim, kā arī lietas, kurās apgabaltiesā kā pirmās instances tiesā sprieduma pasludināšanas datums bija noteikts līdz 2014.gada 31.decembrim. Turpmāk jaunas lietas Civillietu tiesu palāta vairs nesaņems.

Augstākās tiesas Civillietu departaments pēc 1.janvāra, atceļot Civillietu tiesu palātas kā apelācijas instances nolēmumu, lietu nodod jaunai izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai vai pilsētas (rajona) tiesai kā pirmās instances tiesai saskaņā ar civiltiesisko strīdu piekritības noteikumiem. Arī Civillietu tiesu palātā izskatītās lietas par zemesgrāmatas nodaļas tiesneša lēmumiem un viņa rīcību, kurās pēc 1.janvāra kasācijas instance atceļ palātas nolēmumu, nodos jaunai izskatīšanai apgabaltiesai, kuras darbības teritorijā atrodas rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatas nodaļa.

Lietas, kuras Civillietu tiesu palāta būs sākusī izskatīt pēc būtības, un blakus sūdzības par apgabaltiesas kā pirmās

instances tiesas pasludinātiem lēmumiem, bet kuras līdz palātas likvidācijai 2016.gada 31.decembrī nebūs izskatītas, tajā skaitā lietas, kurās pieņemts lēmums par tiesvedības apturēšanu, nodos izskatīšanai apgabaltiesai kā apelācijas instances tiesai, bet jaunā tiesas sastāvā. Tāpat arī sūdzības par zemesgrāmatas nodaļas tiesneša lēmumiem un viņa rīcību, kuras Civillietu tiesu palātā nebūs izskatītas, nodos izskatīšanai apgabaltiesai, kuras darbības teritorijā atrodas rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatas nodaļa.

SĀK DARBOTIES TIESAS IETEIKTA MEDIĀCIJA

Mediācijas likums ir spēkā kopš pērnā gada jūnija, bet 2015.gada 1.janvārī spēkā stājas no Mediācijas likuma izrietošais regulējums attiecībā uz tiesas ieteiktu mediāciju. Proti, tiesnesim ir pienākums ieteikt pusēm izmantot mediāciju strīda izšķiršanai visās prasības kārtības civillietās. Tiesa aicina puses izvēlēties mediatoru no sertificētu mediatoru saraksta, bet tas neliedz pusēm izvēlēties arī citu mediatoru, kas nav šajā sarakstā. Sertificētu mediatoru saraksts atrodams Mediācijas padomes mājaslapā www.mediacija.lv.

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnese un Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdes locekle no Latvijas Zane Pētersone informē, ka kopā ar Sertificētu mediatoru padomi ir izstrādāts informācijas materiāls, ko tiesas var izmantot, informējot lietu dalībniekus. Informācija par mediāciju atrodama tiesu kancelejās, arī Augstākās tiesas Kancelejas Departamentu sekretariātā un Civillietu tiesu palātas sekretariātā, kā arī informācija stendā pie ieejas.

AKTUĀLI SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMI

AIZLIEGUMS VISPĀRĒJĀS JURISDIKCIJAS TIESĀ PĀRBAUDĪT ŠĶIRĒJTIESAS KOMPETENCI IR NESAMĒRĪGS

Norma, ka šķirējtiesa pati lemj par strīda pakļautību, neatbilst samērīguma principam, atzinusi Satversmes tiesa 2014.gada 28.novembra spriedumā Nr.2014-09-01 „Par Civilprocesa likuma 495.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”. Satversmes tiesa atzina, ka šķirējtiesa nepieder pie tiesu varas sistēmas, un valsts nav atbildīga par šķirējtiesas procesu, tomēr Satversmes 92.panta pirmais teikums paredz gan valsts pienākumu radīt efektīvu tiesisko mehānismu, kas nodrošinātu iespēju novērst šķirējtiesas procesā notikušus būtiskus pārkāpumus, gan arī pienākumu neatzīt tāda šķirējtiesas procesa rezultātu, kurā šādi pārkāpumi ir notikuši. Ņemot vērā, ka Saeima ir pieņēmusi Šķirējtiesu likumu, kas stājas spēkā ar 2015.gada 1.janvāri un kurā ir ietverta norma, kas ir identiska apstrīdētajai normai, Satversmes tiesa nolēma paplašināt prasījumu un atzina arī Šķirējtiesu likuma 24.panta pirmo daļu, ciktāl tā liedz vispārējās jurisdikcijas tiesā apstrīdēt šķirējtiesu kompetenci, par neatbilstošu Satversmes 92.pantam.

SATVERSMEI NEATBILST MINISTRU KABINETA NOTEIKUMU NORMAS, KAS IEROBEŽO IZMAKSĀJAMĀS APDROŠINĀŠANAS ATLĪDZĪBU PAR NEMATERIĀLIEM ZAUDĒJUMIEM

2014.gada 29.decembrī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2014-06-03 „Par Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumu Nr.331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem” 3.punkta, 5.5.apakšpunkta, 7.punkta un 10.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam un 105.pantam, kā arī Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam”, kurā atzina, ka Ministru kabineta noteikumos paredzētie apdrošināšanas atlīdzības apmēri un to aprēķināšanas kārtība par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem ir pretrunā Satversmei un likumam. Lietā apvienotas trīs lietas: divas, kas ierosinātas pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta

pieteikuma, un lieta, kas ierosināta pēc SIA „Autofavorīts” konstitucionālās sūdzības. Pieteikumu iesniedzēji norādīja, ka apstrīdētajās normās paredzētie apdrošināšanas atlīdzības apmēri ir nesamērīgi mazi.

Augstākā tiesa Satversmes tiesā vērsās saistībā ar lietu par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu. Nepilngadīga persona ceļu satiksmes negadījuma rezultātā bija zaudējis abus vecākus. Apdrošināšanas atlīdzību par apgādnieka zaudējumu viņš bija saņēmis apstrīdētajā normā noteiktajā apmērā, proti, 100 latus par katru apgādnieku, prasītāja pārstāve vērsās tiesā, prasot nemateriālo zaudējumu piedziņu no apdrošinātāja. Augstākā tiesa norādīja, ka vispārējās jurisdikcijas tiesai neesot iespējams OCTA gadījumā noteikt atlīdzinājuma apmēru par nemateriālajiem zaudējumiem no apdrošinātāja lielākā apmērā nekā noteikts apstrīdētajās normās. Satversmes tiesa atzina, ka noteikumu 3.2.apakšpunkts un 7.punkts atbilst Satversmes 92.pantam, jo neliedz saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā. Tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu nav interpretējamas tādejādi, ka tikai apdrošinātājs izmaksā šo atlīdzinājumu. Ja cietusi persona uzskata, ka apdrošināšanas atlīdzība nav atbilstīga, persona var vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Savukārt „Autofavorīts” norādīja, ka autovadītājs, kurš bija braucis ar SIA piederošo automobili, izraisīja satiksmes negadījumu, kurā citai personai tika nodarīti smagi miesas bojājumi. Apdrošinātājs sedza nemateriālos zaudējumus cietušajai personai atbilstoši apstrīdētajās normās norādītajiem apmēriem, taču persona uzskatīja, ka tie ir neadekvāti mazi un lūdza vispārējo jurisdikcijas tiesu piedzīt no transportlīdzekļa īpašnieka viņai radītos nemateriālos zaudējumus. Pieteicējs norādīja, ka pienākums izmaksāt atlīdzību cietušajai personai būtu bijis apdrošinātājam, ja vien apstrīdētās normas neparedzētu atlīdzības ierobežojumus. Satversmes tiesa atzina, ka noteikumu 3.punkts, 5.5.apakšpunkts un 10.punkts neatbilst OCTA likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam un arī Satversmes 105.pantam. Vērtējot noteikumu 3.2.apakšpunkta un 7.punkta atbilstību, Satversmes tiesa atzina, ka arī šajās normās ietvertie apdrošināšanas atlīdzības apmēri ir ievērojami mazāki par OCTA likumā un ES direktīvās paredzētajiem, tādejādi Satversmes tiesa atzina šos noteikumu punktus par neatbilstošiem OCTA likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam.

II

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

17.03.2015. LĒMUMS NR.35

PAR TIESNEŠU SKAITA NOTEIKŠANU APGABALTIESĀS

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 39.panta otro daļu,

Tieslietu padome nolēma izteikt priekšlikumu Saeimai par tiesnešu kopskaita noteikšanu apgabaltiesās, paredzot, ka apgabaltiesās ir 140 tiesneši (tajā skaitā Administratīvajā apgabaltiesā – 22 tiesneši).

09.03.2015. LĒMUMS NR.33

PAR TIESNEŠU ATALGOJUMU

Tieslietu padome ir iepazinusies ar Tiesnešu biedrības 2014.gada 1.decembra vēstuli un atzinumu „Tiesnešu darba samaksa. Situācija 2015.gada janvārī” un izdiskutējusi jautājumu par pašreizējo situāciju saistībā ar tiesnešu atalgojumu.

Ievērojot to, ka:

- jau 2012.gada 28.marta Satversmes tiesas lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2011-10-01 (turpmāk – lēmums lietā Nr.2011-10-01) norādīts: „Izskatot lietu, Satversmes tiesa konstatēja, ka konstitucionālajā sūdzībā norādītas atbildības sistēmas problēmas. Arī likumdevējs vairākkārt atzina, ka jauno sistēmu ir nepieciešams pilnveidot.” Līdz ar to pats likumdevējs jau 2012.gadā ir norādījis uz problēmām tiesnešu atbildības sistēmā;
- līdz par šim brīdim likumdevējs nav novērsis „problēmas” (nav arī mēģinājis šo procesu uzsākt);
- kopš 2012.gada Atbildības likumā izdarīti vairāki grozījumi¹, palielinot vēl vairāk starpību starp tiesnešu atalgojumu un valsts pārvaldes darbinieku atalgojumu;

¹ Tiesnešu atalgojums nav pārvērtēts pēc tam, kad tika atcelta iespēja tiesnešiem un prokuroriem saņemt prēmijas un piemaksas (2011.gada 16.jūnija grozījumi Atbildības likumā, stājās spēkā 01.08.2011.), ne arī izstrādājot un pieņemot 2011.gada 15.novembra grozījumus, spēkā stājās 01.01.2013., un 2014.gada 30.oktobra grozījumus, spēkā stājās 29.11.2014. Minētie grozījumi atceļ iepriekš likumā noteiktos ierobežojumus attiecībā uz piemaksu un prēmiju izmaksu valsts pārvaldes darbiniekiem un maina pieļaujamo maksimālo piemaksu apmēru (14.panta divpadsmitajā daļā: 20%→30%→40% un 14.panta trīspadsmitajā 50%→60%).

- sākotnēji plānotais izpildvaras juristu un tiesnešu atalgojuma līdzsvars ir nesamērīgi nojaukts (1) likuma grozījumu un (2) jau sākotnēji atbildības sistēmā pieļauto kļūdu rezultātā;
- šā brīža izpildvaras juristu un tiesnešu atalgojuma attiecība ir nesamērīga un tiesnešu atalgojums neatbilst tiesnešu neatkarības principam un nenodrošina tiesnešiem atbilstošu atbildību.²

Nemot vērā Tieslietu padomes kompetenci³ un tās izveides mērķi, kā arī ievērojot Satversmes tiesas lēmumā Nr.2011-10-01 norādīto („30. [...] par atbildības sistēmas problēmu novēršanas efektīvāko veidu uzskatāma likumdevēja un Tieslietu padomes sadarbība to kompetences ietvaros”), atbildības sistēmas nepilnības vislabāk var novērst, Tieslietu padomei un likumdevējam sadarbojoties,

Tieslietu padome nolēma

- aicināt likumdevēju un izpildvaru novērst radušos situāciju un izdarīt grozījumus normatīvajos aktos;
- lai iespējami efektīvi novērstu nepilnības atbildības sistēmā, aicināt likumdevēju un izpildvaru iesaistīt Tieslietu padomi likumprojekta izstrādes procesa visās stadijās.

² Neatbilstības iemesli: pirmkārt, par līdzvērtīgām uzskatītas algas tiesu varā (tiesnešiem) un izpildvarā šobrīd var atšķirties par vairāk nekā 50%; otrkārt, vidējā alga valstī kopš brīža, kad tika noteikta nemainīga tiesneša alga, ir palielinājusies par 16%; treškārt, atbildības sistēma neparedz mehānismu, kas nodrošinātu tiesnešu darba samaksa reālo vērtību.

³ ST lēmums lietā Nr.2011-10-01: „26. [...] Ar 2010.gada 3.jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kas stājās spēkā 2010.gada 1.augustā, ir izveidota Tieslietu padome – koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē un kas pārstāv tiesu varu. Likumā paredzētas arī Tieslietu padomes tiesības savas kompetences ietvaros iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā. Tieslietu padomes pastāvēšana nekādā veidā neierobežo tiesnešu un prokuroru, kā arī citu cilvēku individuālo tiesību apjomu. Tomēr tai piešķirtā kompetence dod pamatu atzinumam, ka tiesu neatkarības garantiju aizstāvēšanā Satversmes tiesā Tieslietu padomei ir plašākas procesuālās tiesības nekā individam. Tieslietu padome var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā arī tadā gadījumā, ja likums neatbilst Satversmes 83.pantam, bet šī neatbilstība nerada personai Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu. 30. [...] Satversmes tiesa jau norādīja, ka tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādei, tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanai un tiesu varas viedokļa pārstāvēšanai ir izveidota Tieslietu padome. [...]

II TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

09.03.2015. LĒMUMS NR.32

PAR GROZĪJUMIEM LIKUMĀ „PAR TIESU VARU” NR.195/Lp12

Tieslietu ministrs Dz.Rasnačs 2015.gada 4.marta vēstulē aicinājis Tieslietu padomi saskaņot priekšlikumu likumprojekta „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (Nr.195/Lp12) (turpmāk – likumprojekts) trešajam lasījumam, kas paredz vispārēju juridisku pamatu rajona (pilsētas) tiesu reorganizācijai, nosakot reorganizētās tiesas priekšsēdētāja un priekšsēdētāja vietnieka pilnvaru izbeigšanās kārtību, kā arī kārtību, kādā notiek tiesneša pārcelšana tiesu reorganizācijas gadījumā.

Apspriežot iesniegto priekšlikumu un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt Tieslietu ministrijas sagatavotā priekšlikuma virzību likumprojekta trešajam lasījumam, precizējot 73.²pantu atbilstoši tiesu namu koncepta idejai.

09.03.2015. LĒMUMS NR.31

PAR GROZĪJUMIEM LIKUMĀ „PAR TIESU VARU” NR.195/Lp12

Latvijas Republikas Saeimas Juridiskā komisija 2015. gada 25.februāra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi paust viedokli par likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (Nr.195/Lp12) (turpmāk – likumprojekts), kas nosaka atbilstošu regulējumu Augstākās tiesas Kriminālietu un Civillietu tiesu palātas tiesnešiem, kuri pēc palātas likvidēšanas nav pārcelti darbā Kriminālietu vai Civillietu departamentā.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegto likumprojekta redakciju, saņemtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- atbalstīt likumprojekta virzību uz trešo lasījumu, ņemot vērā sēdē izteiktos priekšlikumus Tieslietu ministrijai precizēt pārejas noteikumu 74.²punktu, nosakot kārtību Civillietu tiesu palātas tiesneša iecelšanai Civillietu departamenta tiesneša amatā līdz brīdim, kad tiks izbeigta Civillietu tiesu palātas darbība.

09.03.2015. LĒMUMS NR.30

PAR TIESNEŠU SKAITU AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs 2015.gada 9.marta vēstulē aicinājis Tieslietu padomi mainīt tiesnešu skaitu Augstākās tiesas departamentos – divas Kriminālietu departamenta tiesnešu vietas pārdalot Civillietu departamentam.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegto priekšlikumu un uzklusot sēdē izteiktos viedokļus, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 44.panta pirmo daļu,

Tieslietu padome nolēma

- noteikt, ka Augstākās tiesas departamentos ir šāds tiesnešu skaits:

Administratīvo lietu departamentā – 9 tiesneši;

Civillietu departamentā – 17 tiesneši;

Kriminālietu departamentā – 8 tiesneši.

09.02.2015. LĒMUMS NR.24

PAR VIENOTU APELĀCIJAS INSTANCI TIESU SISTĒMAI PIEDERĪGO PERSONU DISCIPLINĀRKOMISIJU UN PAR DISCIPLINĀRLIETU IZSKATĪŠANU ATBILDĪGO AMATPERSONU UN INSTITŪCIJU LĒMUMU PĀRSŪDZĪBAI

Tieslietu ministrs Dz.Rasnačs 2015.gada 16.janvāra vēstulē aicinājis Tieslietu padomi atbalstīt grozījumus likumos, lai izveidotu vienotu apelācijas instanci tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārkomisiju un par disciplinārlietu izskatīšanu atbildīgo amatpersonu un institūciju lēmumu pārsūdzībai

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegtos likumprojektus, saņemtos priekšlikumus un sēdē izteiktos viedokļus,

Tieslietu padome nolēma

- konceptuāli atbalstīt normatīvā regulējuma vienotas apelācijas instances tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārkomisiju un par disciplinārlietu izskatīšanu atbildīgo amatpersonu un institūciju lēmumu pārsūdzībai tālāku izstrādi;
- aicināt Tieslietu ministriju izvērtēt Tieslietu padomes sēdē paustos viedokļus un turpināt diskusiju par konkrētām grozījumu redakcijām.

09.02.2015. LĒMUMS NR.22

PAR TIESNEŠU SKAITA NOTEIKŠANU APGABALTIESĀS UN RAJONU (PILSĒTAS) TIESĀS

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 32.panta trešo daļu un 39.panta otro daļu,

Tieslietu padome nolēma

- izteikt priekšlikumu Saeimai par tiesnešu kopskaita noteikšanu rajona (pilsētas) tiesās un apgabaltiesās, paredzot, ka ar 2015.gada 1.martu rajonu (pilsētas) tiesās ir 403 tiesneši (tajā skaitā Administratīvajā rajona tiesā – 43 tiesneši), bet apgabaltiesās 137 tiesneši (tajā skaitā Administratīvajā apgabaltiesā – 22 tiesneši);
- noteikt no 2015.gada 1.marta tiesnešu skaitu katrā apgabaltiesā un rajona (pilsētas) tiesā un to sastāvā ietilpstošajās zemesgrāmatu nodaļās atbilstoši Tieslietu ministrijas sagatavotajam sarakstam (pielikumā).

PIELIKUMS

TIESNEŠU SKAITS APGABALTIESĀS UN RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀS UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠAJĀS ZEMESGRĀMATU NODAĻĀS

APGABALTIESĀS

Tiesa	Tiesnešu skaits
Administratīvā apgabaltiesa	22
Rīgas apgabaltiesa	58
Kurzemes apgabaltiesa	14
Latgales apgabaltiesa	15
Vidzemes apgabaltiesa	13
Zemgales apgabaltiesa	15
Kopā apgabaltiesās	137

RAJONA (PILSĒTAS) TIESAS UN TO SASTĀVĀ IETILPSTOŠĀS ZEMESGRĀMATU NODAĻAS

Tiesa/ Zemesgrāmatu nodaļa	Tiesnešu skaits
Administratīvā rajona tiesa	43
Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa	14
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	27
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	27
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	17
Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa	14
Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa	13
Daugavpils tiesa	14
Daugavpils tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	4
Jelgavas tiesa	15
Jelgavas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	3
Jūrmalas pilsētas tiesa	7
Jūrmalas pilsētas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Liepājas tiesa	16
Liepājas tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	3
Rēzeknes tiesa	9
Rēzeknes tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ventspils tiesa	8
Ventspils tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Aizkraukles rajona tiesa	6
Aizkraukles rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Alūksnes rajona tiesa	4
Alūksnes rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Balvu rajona tiesa	4
Balvu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Bauskas rajona tiesa	6
Bauskas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Cēsu rajona tiesa	6
Cēsu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Dobeles rajona tiesa	5
Dobeles rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Gulbenes rajona tiesa	4
Gulbenes rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Jēkabpils rajona tiesa	6
Jēkabpils rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Krāslavas rajona tiesa	4
Kuldīgas rajona tiesa	4
Kuldīgas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Limbažu rajona tiesa	4
Limbažu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ludzas rajona tiesa	4
Ludzas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Madonas rajona tiesa	5
Madonas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Ogres rajona tiesa	7
Ogres rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Preiļu rajona tiesa	4
Preiļu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Rīgas rajona tiesa	21
Rīgas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	13
Saldus rajona tiesa	4
Saldus rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Talsu rajona tiesa	4
Talsu rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2

Tukuma rajona tiesa	6
Tukuma rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Valkas rajona tiesa	3
Valkas rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	1
Valmieras rajona tiesa	7
Valmieras rajona tiesas Zemesgrāmatu nodaļa	2
Kopā rajona (pilsētas) tiesās un to sastāvā ietilpstošajās Zemesgrāmatu nodaļās, t.sk.	403
rajonu (pilsētu) tiesās	325
Zemesgrāmatu nodaļās	78
Pavisam kopā tiesneši	540

01.12.2014. LĒMUMS NR.83

PAR KĀRTĪBAS, KĀDĀ TIESLIETU MINISTRS SAGATAVO UN TIESLIETU PADOMES SĒDĒ TIEK IZSKATĪTS PRIEKŠLIKUMS PAR TIESNEŠA PĀRCELŠANU DARBĀ CITĀ TIESĀ APSTIPRINĀŠANU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 78.punktu,

Tieslietu padome nolēma

- apstiprināt Kārtību, kādā tieslietu ministrs sagatavo un Tieslietu padomes sēdē tiek izskatīts priekšlikums par tiesneša pārcelšanu darbā citā tiesā.

KĀRTĪBA, KĀDĀ TIESLIETU MINISTRS SAGATAVOTO UN TIESLIETU PADOMES SĒDĒ TIEK IZSKATĪTS PRIEKŠLIKUMS PAR TIESNEŠA PĀRCELŠANU DARBĀ CITĀ TIESĀ

1. Kārtība, kādā tieslietu ministrs sagatavo un Tieslietu padomes sēdē tiek izskatīts priekšlikums par tiesneša pārcelšanu darbā citā tiesā (turpmāk – Kārtība), nosaka, kā tieslietu ministrs (turpmāk – ministrs) sagatavo priekšlikumu un Tieslietu padome (turpmāk – Padome) sēdē izskata ministra priekšlikumu par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša vai Siguldas tiesas tiesneša (turpmāk – tiesnesis) pārcelšanu darbā citā tiesā līdz ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas un Siguldas tiesas pievienošanu citai tiesai (turpmāk – tiesneša pārcelšana).

2. Ministrs informē tiesnešus par tiesneša amata vakancēm (turpmāk – vakantais tiesneša amats) un uzaicina norādītajā termiņā rakstiski informēt ministru par savu piekrišanu vai atteikšanos tikt pārceļtam darbā uz attiecīgo vakanci.

3. Ja tiesnesis ir piekritis pārceļšanai darbā kādā no vakantajiem tiesneša amatiem, ministrs ne vēlāk kā 5 darbdienu laikā pēc Kārtības 2.punktā noteiktā termiņa sagatavo un nosūta priekšlikumu Padomei par tiesneša pārcelšanu (turpmāk – ministra priekšlikums). Priekšlikumam pievieno rakstisku tiesneša piekrišanu.

4. Padomes priekšsēdētājs pēc tam, kad ir saņēmis Kārtības 3.punktā norādītos dokumentus, sasauca Padomes sēdi, lai izskatītu ministra priekšlikumu un lemtu par tiesneša pārcelšanu.

5. Ja tiesnesis nav piekritis pārceļšanai darbā kādā no vakantajiem tiesneša amatiem, ministrs nosaka tiesnesim piemērotāko vakanto tiesneša amatu. Par tiesnesim piemērotāko tiek uzskatīts vakantais tiesneša amats tādā tiesā, kas ir iespējami līdzvērtīga tiesneša līdzšīņējai tiesai.

6. Nosakot tiesnesim piemērotāko vakanto tiesneša amatu, ministrs ņem vērā:

- 1) tiesneša līdzšīņējo pieredzi un paredzamo specializāciju;
- 2) tiesneša dzīvesvietu un tiesas, kurā ir vakantais amats, atrašanās vietu;
- 3) citu informāciju, kas ir būtiska tiesneša amata vakances noteikšanai.

7. Šis kārtības 5.punktā noteiktajā gadījumā ministrs ne vēlāk kā piecu darbadienu laikā nosūta rakstveida motivētu ministra priekšlikumu Padomei un tiesnesim.

8. Padomes priekšsēdētājs pēc tam, kad ir saņēmis Kārtības 7.punktā paredzēto motivētu ministra priekšlikumu, sasauc Padomes sēdi, lai izskatītu ministra priekšlikumu un lemtu par tiesneša pārcelšanu darbā citā tiesā saskaņā ar Kārtības 9.–12. punktu.

9. Uz Padomes sēdi uzaicina tiesnesi un, ja tas nepieciešams, citas tiesu amatpersonas (turpmāk – uzaicinātās personas).

10. Padome sēdē, izskatot ministra priekšlikumu par tiesnesi, kurš nav piekritis pārcelšanai darbā kādā no vakantajiem tiesneša amatiem, iepazīstas ar motivētu ministra priekšlikumu, uzklausa tiesnesi un uzaicinātās personas.

11. Ja tiesnesis vai uzaicinātā persona nav ieradies uz Padomes sēdi, Padome var izskatīt priekšlikumu un lemt par tiesneša pārcelšanu bez tiesneša vai uzaicinātās personas klātbūtnes.

12. Padome ne vēlāk kā piecu darba dienu laikā nosūta saskaņā ar Kārtības 4. vai 8. punktu pieņemto Padomes lēmumu tiesnesim.

13. Kārtība stājas spēkā 2014.gada 1.decembrī.

01.12.2014. LĒMUMS NR.82

PAR LIKUMPROJEKTĀ „GROZĪJUMI OPERATĪVĀS DARBĪBAS LIKUMĀ” PLĀNOTO REGULĒJUMU

Tieslietu padome, iepazīsinies ar Iekšlietu ministrijas sagatavotajā likumprojektā „Grozījumi Operatīvās darbības likumā” plānoto regulējumu, nolēma

- konceptuāli atbalstīt, ka tiesas ir atbildīgas institūcijas saglabājamo datu iegūšanas akceptēšanai no elektronisko sakaru komersantiem, ar nosacījumu, ka valsts budžetā jāparedz nepieciešamais papildu finansējums.

24.11.2014. LĒMUMS NR.80

PAR INFORMATĪVĀ ZIŅOJUMA „PAR E-LIETAS PROJEKTA ĪSTENOŠANU EIROPAS SAVIENĪBAS 2014.–2020.GADA STRUKTŪRFONDA PLĀNOŠANAS PERIODĀ” PROJEKTU

Tieslietu ministrija 2014.gada 21.novembra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi iepazīties un sniegt viedokli par informatīvā ziņojuma „Par e-lietas projekta īstenošanu Eiropas Savienības 2014.–2020.gada struktūrfonda plānošanas periodā” projektu.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegto projektu un sēdē izteiktos viedokļus, Tieslietu padome nolēma

- pieņemt zināšanai informatīvā ziņojuma projektu un konceptuāli atbalstīt tā tālāku virzību.

24.11.2014. LĒMUMS NR.79

PAR VADLĪNĪJĀM TIESVEDĪBĀ PIENĒMTU LIETU NODOŠANAI CITAI TIESAI

Tieslietu ministrija 2014.gada 21.novembra vēstulē aicinājusi Tieslietu padomi izskatīt vadlīniju projektu organizējot tiesvedībā pieņemtas lietas nodošanu citai tiesai lietas ātrākai izskatīšanai.

Apspriežot Tieslietu padomei iesniegto projektu un sēdē izteiktos viedokļus, Tieslietu padome nolēma

- apstiprināt vadlīniju projektu organizējot tiesvedībā pieņemtas lietas nodošanu citai tiesai lietas ātrākai izskatīšanai.

VADLĪNĪJAS ORGANIZĒJOT TIESVEDĪBĀ PIENĒMTAS LIETAS NODOŠANU CITAI TIESAI LIETAS ĀTRĀKAI IZSKATĪŠANAI

Ņemot vērā, ka:

- Civilprocesa likuma 32.¹panta mērķis ir sekmēt personu tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu saprātīgā termiņā;
- personu tiesību uz tiesu saprātīgā termiņā īstenošana ir prioritāra salīdzinājumā ar tiesu noslodzes samazināšanu un izlīdzināšanu, kas nevar būt patstāvīgs arguments konkrētas lietas nodošanai citai tiesai;
- lēmumam nodot lietu izskatīt citā tiesā ir jābūt pamatotam ar objektīviem pieņēmumiem, ka attiecīgo lietu citā tiesā būs iespējams izskatīt būtiski ātrāk;
- vienota tiesu izpratne un prakse Civilprocesa likuma 32.¹panta piemērošanā ir būtisks priekšnosacījums normas efektivitātei, procesa dalībnieku interešu un tiesību aizsardzībai, kā arī sabiedrības kopumā uzticībai tiesu darbam;
- efektīva tiesas procesa nodrošināšanai veicināma tiesvedībā esošo neizskatīto lietu uzkrājuma, kas radies ekonomiskās krīzes laikā tiesā saņemto prasību un pieteikumu skaita straujas palielināšanās rezultātā, likvidēšana, tādējādi nodrošinot kopējo lietu izskatīšanas termiņu paātrināšanu,

aicinām ievērot šādus ieteikumus:

1. Kādas lietas var ierosināt nodot izskatīšanai citai tiesai?

Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs pieņem lēmumu vienu limeni augstākas tiesas priekšsēdētājam ierosināt nodot izskatīšanai citai tās pašas instances tiesai tās izskatīšanā esošu prasības tiesvedības lietu, tai skaitā lietu, kas izskatāma rakstveida procesā, bet apgabaltiesas priekšsēdētājs – apgabaltiesas izskatīšanā esošu apelācijas lietu, kas ierosināta par pirmās instances tiesas spriedumu (papildspriedumu), izvērtējot šādus kritērijus:

1.1. Lieta rosināma nodošanai izskatīšanai citā tiesā pēc tam, kad saņemts atbildētāja paskaidrojums lietā (un prasītāja atsauksme par paskaidrojumu, ja tiesnesis prasītājam tādu lūdzis sniegt) vai notecējis tā iesniegšanas termiņš. Pirms lietas nosūtīšanas citai tiesai paskaidrojuma noraksts nosūtāms prasītājam un trešajām personām.

1.2. Lieta pirms tās nodošanas ir sagatavota atbilstoši Civilprocesa likuma prasībām un precīzi noformēta. Piemēram, dokumentiem, kas iesniegti svešvalodā, pievienots noteiktā kārtībā apliecināts to tulkojums valsts valodā, pārbaudīta lietas nodošanas pieļaujamība, saņemtie dokumenti pievienoti lietai (tos cauršūjot) u.c.

1.3. Ja lietā jau nozīmēta tiesas sēde lietas iztiesāšanai vai lietā, kas izskatāma rakstveida procesā, noteikts datums, kad tiesas spriedumu varēs saņemt tiesas kancelejā, lietas nodošana izskatīšanai citā tiesā pieļaujama, ja laiks līdz plānotās tiesas sēdes datumam vai datumam, kāds noteikts sprieduma pieejamībai, ir pietiekami ilgs, lai, ieskaitot lietas nodošanas procesu, nodrošinātu šīs lietas izskatīšanu citā tiesā būtiski ātrāk. Par pietiekami ilgu laiku līdz jau nozīmētai sēdei būtu uzskatāms laiks, kas nav mazāks par 4 mēnešiem no brīža, kad pieņemts lēmums par lietas nodošanu citai tiesai.

Minētais nav attiecināms uz *pārrobežu lietām*, kurās kāds no procesa dalībniekiem atrodas ārvalstīs. Šādā gadījumā,

ja lietā lietas dalībniekiem jau nosūtītas tiesas pavēstes, lietu pieļaujams nodot citai tiesai tikai rūpīgi izvērtējot, vai lietas nodošanas rezultātā varētu tikt nodrošināta tās ātrāka izskatīšana, un gadījumos, ja laiks līdz jau nozīmētai sēdei nav mazāks par 9 mēnešiem no brīža, kad pieņemts lēmums par lietas nodošanu citai tiesai.

1.4. Ja lietā jau ir notikušas tiesas sēdes, lietu var nodot izskatīšanai citai tiesai, ja lietas izskatīšana pēc būtības nav tikusi uzsākta un ir objektīvs pamats uzskatīt, ka citā tiesā šo lietu varēs izskatīt ātrāk. Jautājums par konkrētas lietas iztiesāšanas stadiju risināms atbilstoši procesuālajās tiesību normās noteiktajam (Civilprocesa likuma 163.panta pirmā daļa un Civilprocesa likuma 428.panta otrā daļa).

Izņēmuma gadījumā pieļaujams izskatīšanai citai tiesai nodot lietu, kuras izskatīšana pēc būtības ir bijusi uzsākta, taču lietas iztiesāšana jāsāk no jauna tā iemesla dēļ, ka nepieciešams aizstāt tiesas sastāvā esošu tiesnesi ar citu tiesnesi (Civilprocesa likuma 14.panta trešā daļa).

1.5. Pirms ierosināt lietas nodošanu, pēc iespējas izvērtējama un ņemama vērā procesa dalībnieku spēja pilnvērtīgi piedalīties lietas iztiesāšanā, ja lieta tiktu nodota izskatīšanai tiesai, kas atrodas citā pilsētā (videokonferences nodrošināšanas iespējamība, procesa dalībnieku vecums, personas ar īpašām vajadzībām spējas pārvietoties u.c.).

2. Kā izvēlēties tiesu, kurai lietu nodot?

Apgabaltiesas priekšsēdētājs vai Augstākās tiesas priekšsēdētājs lemj par lietas nodošanas pamatotību un pieļaujamību un izvēlas konkrētu tiesu, kurai lieta nododama, papildus vai atkārtoti izvērtējot šādus kritērijus:

2.1. Ātrākas lietas izskatīšanas uzsākšanas iespēja: pirmo tiesas sēdi lietas izskatīšanai pēc būtības tiesā, kurai lieta tiek nodota, nemainot šajā tiesā esošo lietu plūsmu, iespējams nodrošināt īsākā termiņā nekā tiesā, kurai lieta ir piekritīga.

Dati par vidējo dienu skaitu pirmās tiesas sēdes nozīmēšanai katrā tiesā pieejami Tiesu informatīvajā sistēmā, piemēram, pārskats *Pirmās nozīmētās tiesas sēdes laiks pēc lietas saņemšanas (ierosināšanas) 1. instances tiesā un Pirmās nozīmētās tiesas sēdes laiks pēc lietas saņemšanas apelācijas instances tiesā.*

2.2. Ātrākas lietas izskatīšanas pabeigšanas iespēja: tiesā, kurai lieta tiek nodota, atbilstoši tiesas priekšsēdētāja apstiprinātajam lietu izskatīšanas termiņu standartam konkrētajā civillietu kategorijā iespējams nodrošināt lietas izskatīšanu īsākā termiņā nekā tiesā, kurai lieta ir piekritīga.

2.3. Tiesas pieejamības kritērijs: ja citā tiesu apgabalā esošai tiesai tiek nodota rajona (pilsētas) tiesas lietvedībā esoša lieta, kas skatāma mutvārdu procesā un kurā vismaz viens lietas dalībnieks ir fiziska persona, izvēloties tiesu, kurai lietu nodot, iespēju robežās jāņem vērā tiesas pieejamība procesa dalībniekiem – fiziskām personām, tās sasniedzamība atbilstoši tiesas ģeogrāfiskajai atrašanās vietai un procesa dalībnieka – fiziskas personas – dzīvesvietai.

2.4. Tiesu noslodzes rādītājs: tiesā, kurai lieta tiek nodota, lietas nodošanas brīdī tiesas noslodzes rādītājs (saņemto lietu skaits 1 tiesnesim gadā) ir zemāks nekā tiesā, kurai lieta ir piekritīga. Ja tiek nodota rajona (pilsētas) tiesas lietvedībā esoša lieta, tā nododama tiesai, kurā ir viens no zemākajiem noslodzes rādītājiem starp konkrētā tiesu apgabalā esošajām rajona (pilsētas) tiesām.

Dati par tiesas noslodzi pieejami Tiesu informatīvajā sistēmā, piemēram, *Pārskats par rajona (pilsētas) tiesu darba izpildes rezultātiem un apgabaltiesu darba izpildes rezultātiem.*

3. Sadarbība starp tiesām

3.1. Tiesu administrācija katru mēnesi apkopo datus par rajonu (pilsētu) tiesu noslodzes rādītājiem (saņemto, izskatīto un neizskatīto lietu skaits 1 tiesnesim) un apkopoto informāciju līdz nākamā mēneša 5.datumam nosūta uz apgabaltiesu priekšsēdētāju e-pasta adresēm. Apkopotos datus tiesa ņem vērā, izvērtējot lietas nodošanas pieļaujamību un izvēloties konkrētu tiesas apgabalā esošu rajona (pilsētas) tiesu, kurai lieta nododama.

3.2. Rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs savlaicīgi (bet ne vēlāk kā 3 darba dienas pirms lietu nosūtīšanas) paziņo apgabaltiesas priekšsēdētājam, nosūtot ziņas uz apgabaltiesas priekšsēdētāja e-pasta adresi, par gaidāmo nododamo lietu skaitu un veidiem, atsevišķi norādot:

- a) lietas, kas izskatāmas rakstveida procesā (lietas par maza apmēra prasībām), to skaitu;
- b) lietas, kas izskatāmas mutvārdu procesā un kuru dalībnieki ir tikai juridiskas personas, to skaitu;
- c) lietas, kas izskatāmas mutvārdu procesā un kuru dalībnieku vidū ir arī fiziskas personas, to skaitu.

3.3. Ja rajona (pilsētas) tiesas lietvedībā esošu lietu plānots nodot izskatīšanai citā tiesu apgabalā esošai tiesai, pirms lēmuma pieņemšanas apgabaltiesas priekšsēdētājs sazinās ar citu apgabaltiesu priekšsēdētājiem, kuri 3 darba dienu laikā sniedz atbildi e-pastā, paziņojot viedokli par attiecīgajā tiesu apgabalā esošo rajona (pilsētu) tiesu kapacitāti un iespējami ātrākajiem lietu izskatīšanas termiņiem.

Lēmumu par konkrētu rajona (pilsētas) tiesu, kurai lieta nododama, apgabaltiesas priekšsēdētājs, kuras darbības teritorijā atrodas tiesa, kura ierosinājusi lietas nodošanu, pieņem, ņemot vērā Tiesu administrācijas apkopoto informāciju, citu apgabaltiesu priekšsēdētāju sniegto viedokli, nododamo lietu apstākļus (piemēram, pušu – fizisko personu – faktiskās dzīvesvietas adreses, citus ģeogrāfiskās piesaistes kritērijus, kā arī sabiedriskā transporta infrastruktūru starp personas dzīvesvietu un tiesas atrašanās vietu).

3.4. Ja tiesa Civilprocesa likuma 32.¹ panta noteiktajā kārtībā saņēmusi lietu no citas tiesas, tā lietu pieņem izskatīšanai (piekritības strīdu nepieļaujamība). Ja tiek konstatēti trūkumi lietas, kas saistīti ar nodotas lietas sagatavošanu vai lēmuma par lietas nodošanu citai tiesai pieņemšanu, informē tiesas priekšsēdētāju, kas pieņēmis lēmumu par lietas nodošanu, un tiesas, kuras tiesvedībā iepriekš lieta atradusies, priekšsēdētāju.

3.5. Pirms lietas nosūtīšanas citai tiesai tā tiesa, kuras lietvedībā lieta atrodas, pārliecinās, vai Tiesu informatīvajā sistēmā par konkrēto lietu iekļauta pilnīga informācija, tai skaitā pievienotas visu nolēmumu, kas pieņemti atsevišķa procesuāla dokumenta veidā, elektroniskās datnes ar nolēmumu pilnu tekstu. Rajona (pilsētas) tiesa nosūta lietas citai rajona (pilsētas) tiesai iespējami ātrākajā laikā, bet ne vēlāk kā divās nedēļās no lēmuma par lietas nodošanu pieņemšanas dienas.

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES VIEDOKLIS PAR TIESNEŠU PROFESIONĀLĀS DARBĪBAS NOVĒRTĒŠANU

Tiesnešu lomas stiprināšanai Eiropas Padomes Ministru Komiteja ir izveidojusi padomdevēja institūciju – Eiropas Tiesnešu konsultatīvo padomi (*Consultative Council of European Judges – CCJE*). Ik gadu šī institūcija Ministru Komitejas zināšanai gatavo viedokļus dažādos ar tiesu varas neatkarību un kompetenci saistītos jautājumos.

Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome, apkopojusi Eiropas valstu praksi tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā, 2014.gada oktobrī laida klajā savu kārtējo, pēc skaita septiņpadsmito, viedokli – par tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu, par tiesas spriešanas kvalitāti un tiesnešu neatkarības spriešanu.

Būtiskākie Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes Viedokli Nr.17 ietvertie secinājumi ir šādi:

1. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana ir nepieciešama, lai ikvienā demokrātiskā sabiedrībā tiesu sistēma pildītu tai noteiktās galvenās prasības – nodrošinātu tiesas spriešanu visaugstākajā kvalitātē un tiesnešu atbildību.

2. Konkrētas novērtēšanas formas izvēle ir atkarīga no katras valsts tiesu sistēmas, tradīcijām un kultūras. Ja valsts pēc rūpīgas analīzes izlemj, ka šīs galvenās tiesu sistēmai noteiktās prasības ar citiem līdzekļiem, tas ir, balstoties uz „neformālu” tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu, nav iespējams izpildīt, tad Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome iesaka izveidot formālu, respektīvi, stingrāk reglamentētu tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas sistēmu.

3. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas mērķis, lai arī kāda novērtēšanas sistēma valstī tiktu pieņemta, ir uzlabot tiesnešu profesionālās darbības kvalitāti un tādā arī visas valstī izveidotās tiesu sistēmas darbu.

4. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome iesaka tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu balstīt uz neformāliem pasākumiem, kas tiesnešiem palīdzētu pilnveidot savas profesionālās iemaņas un līdz ar to uzlabotu arī visa tiesnešu korpusa darba kvalitāti. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas neformālo pasākumu kopums var ietvert tādas pasākumus kā tiesnešu atbalstīšana, dodot viņiem iespēju pašiem novērtēt savu profesionālo darbību un saņemt tās vērtējumu no kolēģiem, proti, nodrošinot atgriezenisko saiti.

5. Valstis, kur pieņemta formāla tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas sistēma, ar likumu skaidri un izsmeljoši jābūt noteiktam šīs sistēmas pamatam un galvenajiem elementiem (kritērijiem, procedūrām, sekām). Detalizētāks novērtēšanas regulējums var tikt iekļauts likumam pakārtotā normatīvajā aktā. Valstis, kur izveidota Tieslietu padome, tās ieguldījumam tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas sistēmas izstrādē un it īpaši novērtēšanas kritēriju noteikšanā ir jābūt nozīmīgai.

6. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanai jābūt balstītai uz objektīviem kritērijiem. Par tādiem uzskatāmi kvalitātes rādītāji, tomēr papildus tiem var izmantot arī kvantitātes rādītājus. Izraudzītajiem rādītājiem jābūt tādiem, lai vērtētāji varētu pārskatīt visus tiesnešu profesionālās darbības aspektus un rezultātus. Novērtēšana nedrīkst balstīties tikai uz kvantitātes rādītājiem. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome norāda uz vairākiem ieteicamiem novērtēšanas kritērijiem, proti: profesionālā kompetence

(likumu zināšana, spēja vadīt tiesas procesus, prasme rakstīt motivētus nolēmumus), personiskā kompetence (spēja tikt galā ar darba slodzi, lemtspēja, atvērtība jaunajām tehnoloģijām), sociālā kompetence (spēja veikt mediāciju, respekts pret tiesas procesā iesaistītajām pusēm, spēja vadīt, ja to prasa ieņemamais amats).

7. Novērtēšanas rezultātiem nevajadzētu būt izteiktiem skaitļos un procentos vai kā tiesnešu sarindojumam, kas nav izskaidrots un var radīt šaubas par novērtēšanas objektivitāti un skaidrību. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome vispār iebilst pret jebkādu sarindošanu, tomēr to atzīst par pieļaujamu īpašos gadījumos, proti, kad jāizlemj jautājums par tiesneša pārcelšanu uz citu tiesu instanci vai kad vairāki tiesneši pretendē uz vienu tiesneša amata vietu.

8. Lai respektētu tiesnešu neatkarību, viņu profesionālās darbības novērtēšana jāuztic pašiem tiesnešiem. Tieslietu padomei (ja tāda ir izveidota) jāuzņemas noteikta loma šajā procesā. Nav pieļaujams tas, ka tiesnešu profesionālo darbību vērtētu Tieslietu ministrija vai cita pie tiesu sistēmas nepiederīga institūcija.

9. Pierādījumiem, uz kuriem tiek balstīts tiesnešu profesionālās darbības novērtējums, jābūt pietiekamiem un ticamiem, īpaši tajos gadījumos, kad novērtējums ir negatīvs.

10. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana jebkurā gadījumā ir veicama atsevišķi no tiesas darba inspekcijas un disciplinārbildības procedūrām.

11. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā ir būtiski ievērot procesuālo taisnīgumu. Proti, tiesnešiem jātiek dotai iespējai izteikt savu viedokli gan novērtēšanas procesā, gan arī par novērtējumā ietvertajiem secinājumiem un iespējai panākt novērtējuma grozīšanu, to pārsūdzot neatkarīgā institūcijā vai tiesā, īpaši gadījumos, kad tas ietekmē tiesneša „civiltiesības” Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta izpratnē.

12. Negatīvs novērtējums, izņemot atsevišķus gadījumus, pats par sevi nevar būt pamats tiesneša atcelšanai no amata. Tiesnesi no amata var atcelt vienīgi par nopietnu disciplināro pārkāpumu vai krimināllikuma normu pārkāpumu, vai arī gadījumā, kad novērtēšanas procesa beigās ir izdarīts kategorisks secinājums, ka tiesnesis nav spējīgs vai nevēlas pildīt savus tiesneša amata pienākumus objektīvi noteikta standarta apjomā. Šāds secinājums var tikt izdarīts tikai pēc pienācīgām procedūrām un tikai uz ticamu pierādījumu pamata.

13. Tiesnešu profesionālās darbības novērtējumu nevajadzētu izmantot tiesnešu algas un pensijas apmēra noteikšanai, jo tādējādi varētu tikt tieši ietekmēta tiesnešu uzvedība, kā arī apdraudēta tiesnešu neatkarība un procesā iesaistīto pušu intereses.

14. Sabiedrībai jābūt informētai par tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas principiem un procedūrām, taču novērtēšanas procesam un rezultātiem ir jābūt konfidencialiem, lai netiktu apdraudēta tiesnešu neatkarība un drošība.

Informāciju sagatavoja **Aija BRANTA**,

Augstākās tiesas tiesnese,

Latvijas pārstāve Eiropas Tiesnešu konsultatīvajā padomē

TIESNEŠU KONFERENCES LĒMUMS

PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒĢIJAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekli Tiesnešu e-konferencē 2015.gada 2.martā ievēlēts:

No Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu vidus

Artūrs FREIBERGS, Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnesis

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 92.panta otro daļu Tiesnešu konference ievēle Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju uz četriem gadiem

SAEIMA GODA TIESNEŠA NOSAUKUMU PIEŠĶIR TRĪS BIJUŠAJIEM TIESNEŠIEM

2014.gada 4.decembrī Saeima piešķīra Goda tiesneša nosaukumu bijušajam Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājam Gunāram Aigaram un bijušajai Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētājai Astrīdai Hertai Bērziņai.

2015.gada 5.martā Goda tiesneša nosaukums piešķirts bijušajam Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesim Kalvim Torgānam.



Gunārs Aigars



Astrīda Herta Bērziņa



Kalvis Torgāns

III

PIEREDZE:

KOMANDĒJUMU

INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS



Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dace MITA piedalījās Eiropas Cilvēktiesību tiesas seminārā „Subidiaritāte – monētas divas puses” un jaunā tiesas darba gada atklāšanā
(Strasbūra, 2015.gada janvāris)

Šādus seminārus sakarā ar jaunā darba gada atklāšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) rīko kopš 2005. gada. Lai gan rīkoti par dažādiem tematiem, to pamatā ir vienota ideja par dialogu starp tiesnešiem. Tādējādi tiek aplūkoti dažādi aspekti ECT un nacionālo tiesu tiesnešu attiecībās, lai efektīvizētu Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) iedibināto cilvēktiesību aizsardzības sistēmu.

Šā gada seminārā, kā jau norāda pasākuma nosaukums, tika aplūkoti divi savstarpēji papildinoši temati: 1) konvencijas mehānisma loma; 2) nacionālo institūciju loma.

Viens no konvencijas mehānisma darbības principiem ir subsidiaritāte, kas jau ilgstoši ir viens no ECT darbības stūrakmeņiem. Tās juridiskais pamats ir Konvencijas 1. un 13.pants, no vienas puses, un 35.panta pirmā daļa, no otras. Subsidiaritātei ir procesuāls un materiāls aspekts.

No procesuālā viedokļa subsidiaritātes lielākais elements ir personas pienākums izsmelt visus nacionālos tiesībsardzības līdzekļus, pirms doties uz ECT. Otrs to veidojošais aspekts ir ECT iespējamais lēmums atzīt pieteikumu par nepieļaujamu, ja tā uzskata, ka personai nav radīts būtisks tiesību aizskārums.

Savukārt no materiālā viedokļa subsidiaritātes princips ir izteikts divās ECT attīstītajās doktrīnās – ceturtais instances noteikums un rīcības brīvības doktrīna. Pirmā attiecas uz nacionālo tiesu veikto faktisko un tiesisko apstākļu novērtējumu. Proti, ECT ir atzinusi, ka tai ir ierobežotas iespējas veikt faktisko un tiesisko apstākļu pārvērtējumu. Šajā ziņā galvenā loma ir nacionālajām institūcijām. Savukārt rīcības brīvības doktrīna ir laika gaitā attīstīts princips, kas kā izrietošs no subsidiaritātes principa ir bijis daudzu diskusiju iemesls. Tā pamatā ir ideja, ka nacionālās tiesas ir piemērotākas veikt samērīguma un sociālās nepieciešamības pārbaudi, lai ierobežotu konvencijā paredzētās cilvēktiesības (šeit gan jāņem vērā, ka ir tiesības, kurās rīcības brīvība

netiek apsvērta, piemēram, 3.panta kontekstā par minimālo bardzības līmeni spīdzināšanas un cietsirdīgas vai pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpumam). Ņemot to vērā, ECT līdz zināmai pakāpei norobežojas šāda vērtējuma veikšanā. Tas, cik tālu ir šī pakāpe, ir bijis daudzu diskusiju temats. Arī šā gada seminārā runātāji izteica atšķirīgus viedokļus par to, cik īsti liela vai noteicoša loma ir nacionālajām tiesām un cik Eiropas Cilvēktiesību tiesai. Vai starptautiskajai tiesai ir pilnībā jāpaļaujas uz lietderības apsvērumiem, kurus ir veikušas nacionālās tiesas, vai arī tā var veikt dziļāku pārbaudi.

Nacionālo tiesu uzdevums cilvēktiesību aizsardzībā ir skaidrs. Tiesām ir divi pamatuzdevumi; 1) nodrošināt Konvencijā garantēto tiesību ievērošanu; 2) sniegt atlīdzinājumu, ja tiesības tikušas pārkāptas. Šo uzdevumu īstenošanā nacionālajām tiesām ir pienākums ievērot ECT judikatūru. Šajā ziņā seminārā tika atgādināts ECT atzītā – ja nacionālās tiesas nolēmums ir balstīts uz ECT judikatūru un no tās izrietošajiem principiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesai ir nepieciešami nopietni argumenti, lai izdarītu atšķirīgu secinājumu.



Krimināllietu departamenta tiesnese Aija BRANTA piedalījās Eiropas Komisijas valstu tieslietu sistēmu kontaktpersonu (Justice Scoreboard) sanāksmē
(Brisele, 2014.gada oktobris un 2015.gada janvāris)

Kontaktpersonu sanāksmēs apspriesti Eiropas Komisijas 2015.gada ziņojuma „Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā” (*Justice Scoreboard*) sagatavošanas jautājumi. Eiropas Komisija vēlas ziņojumā iekļaut trīs jaunas jomas – intelektuālais īpašums, publiskais iepirkums un tiesas nolēmumu izpilde civilīetās un komercīetās.

Vairāki sanāksmes dalībnieki atkārtoti izteica bažas, vai *Justice Scoreboard* dati ir objektīvi un salīdzināmi. Izteikti priekšlikumi, lai dalībvalstu iesaiste ziņojuma sagatavošanā nenotiktu formāli, dalībvalstīm jābūt iespējai piedalīties arī anketu sagatavošanā, jo no jautājumu formulējuma ir atkarīga sniegtā atbilde. Dalībvalstīm ir jābūt iespējai iepazīties ar iesniegtajām atbildēm (un kurš šīs atbildes ir sniedzis), lai

varētu ātri reaģēt gadījumos, ja tiek konstatētas problēmas, kā arī izskaidrotu un novērstu dažādus pārpratumus.

Eiropas Komisija informēja, ka ir veikts pētījums par maza apmēra prasībām dalībvalstīs attiecībā uz moderno tehnoloģiju izmantošanu publiskās varas iestādēs. Galvenais aspekts – publiskā sektora e-modernizācija, tai skaitā lietotāju piesaiste, digitalizācijas tirgus, efektivitāte, izmantošanas priekšnosacījumi.

Viedokļu apmaiņā par dalībvalstīs izmantotajām metodēm tiesu sistēmu reorganizēšanai Beļģijas, Horvātijas un Itālijas pārstāvji prezentēja viņu valstīs veikto tiesu „karšu” pārskatīšanu.

Prezentēts arī pārskats par alternatīvo domstarpību risināšanas iespēju veicināšanu un par tiesu komunikācijas politiku. Pārskats izstrādāts, pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajām atbildēm uz Eiropas Komisijas uzdotajiem jautājumiem.

Aptaujā par alternatīvo strīdu risināšanas mehānismu dalībvalstīs bija aicinātas atbildēt uz šādiem jautājumiem: 1) pušu motivācijas elementi (procesuālie, finansiālie) mediācijas izmantošanai; 2) valsts politika un veiktie pasākumi mediācijas institūta popularizēšanai; 3) mediatoram izvirzītās prasības un akreditācija. Neliels ieskaits atbildēs.

Nīderlandē mediāciju visbiežāk izmanto patērētāju strīdu un ģimenes strīdu risināšanā. Izveidots speciāls mediatoru institūts, kas kontrolē mediatoru darbu. Ikvienā tiesā pie katras kolēģijas darbojas mediācijas moderators jeb mediācijas kontaktpunkts, kas palīdz pusēm saņemt mediatora pakalpojumus. Mediatora pakalpojumi izmaksā lētāk nekā tiesāšanās. Mediatora kvalifikācijas prasības – reizi trijos gados kvalifikācijas pārbaude, kurā vērtē, vai mediators ir apguvis 48 stundu mācību kursus un veicis praktisko mediāciju. Prasība mediatora kandidātam – speciālas juridiskās zināšanas vismaz minimālā līmenī.

Itālijā ir tiesas ieteikta un tirā mediācija. Pusēm līgumā var paredzēt mediācijas klauzulu (tā ir obligāta, jāveic vismaz vienu sesiju). Kvalifikācijas prasības – augstākā izglītība, 50 stundu mediatoru kursi, kas jāatkārto reizi divos gados. Lai gan tika plānots, ka mediācija par 10% atslagos tiesas nolietām, patiesībā tie ir tikai 1–2%.

Rumānijā sākotnēji bija izveidota obligātā mediācija pirms vērsšanās tiesā. Rumānijas konstitucionālā tiesa šo normu atzina par neatbilstošu konstitūcijai. Šobrīd pusēm, kas izvēlas mediāciju, valsts nodrošina bezmaksas juridisko palīdzību. Ja puses izvēlas mediāciju, tiesu var atlikt uz trim mēnešiem.

Grieķijā ir pavisam četri mediācijas apmācības centri, tajos mācās galvenokārt jaunie juristi.

Čehijā mediācijas likums stājās spēkā 2012.gadā. Mērķis – atslotot tiesas nolietām par 10%. Prasības mediatoram – augstākā juridiskā izglītība un mediatora eksāmens. Ungārijā tiesas ieteikta mediācija ir civillietās un komercietās. Reģistrā ir 75 kvalificēti mediatori. Ja puses piekrīt mediācijai un panāk vienošanos, pusēm atmaksā valsts nodevu 90% apmērā.

Slovēnijā mediāciju pārsvarā izmanto patērētāju tiesībās un komercietās. Ja puses piekrīt mediācijai un panākta vienošanās, pusēm atmaksā valsts nodevu 90% apmērā. Noslēgts līgums ar universitāti par mediatoru apmācību. Ir divas asociācijas – Mediatoru palāta un Mediatoru asociācija. Kvalifikācijas prasības – augstākā izglītība un 100 stundu apmācība mediācijā.

Somijā mediāciju izmanto civillietās, komercietās un bāriņtiesu darbā.

Tiesnese Aija BRANTA piedalījās Eiropas Padomes Eiropas tieslietu sistēmu efektivitātes komisijas (CEPEJ) 24.plenārsēdē

(Strasbūra, 2014.gada decembris)

CEPEJ sekretariāts informēja par sadarbības programmām, kuru mērķis ir tiesu sistēmu efektivitātes nodrošināšana. Šobrīd šādas programmas tiek realizētas Albānijā, Horvātijā, Azerbaidžānā, Turcijā, Marokā, Tunisijā un Jordānijā.

Apspriests 2014.gada Ziņojums par Eiropas tieslietu sistēmām, kā arī lemts par nākamā Ziņojuma sagatavošanu.

Sekretariāts sniedza informāciju par kolēģu novērtējuma vizītēm Igaunijā, Šveicē un Izraēlā un aicināja valstis pieteikties nākamajam kolēģu novērtējuma vizīšu ciklam.

Plenārsēdē pieņemti vairāki CEPEJ izstrādātie dokumenti – Vadlīnijas labākai pieejai tiesām (CEPEJ(2014)15), Vadlīnijas tehnisko ekspertu lomai tiesas procesā (CEPEJ(2014)14), Vadlīnijas lietu izskatīšanas laika plānošanai (CEPEJ(2014)16), kas nosūtītas Ministru Komitejai apspriešanai. Tāpat Komitejai nosūtīts ierosinājums Eiropas Tiesiskās sadarbības komisijai pārstrādāt Rekomendāciju Rec(86)12 „Par pasākumiem tiesu darba pārmērīgā apjoma novēršanai un samazināšanai”.

Plenārsēdē uzklauts Itālijas pārstāvja ziņojums par Itālijas Prezidentūras laikā paveikto un Latvijas pārstāves ziņojums par Latvijas prioritātēm tieslietu jomā Latvijas Prezidentūras laikā.

Apspriests arī jautājums par CEPEJ sadarbību ar citām Eiropas Padomes institūcijām, ievēlēts jauns CEPEJ priekšsēdētājs – Austrijas pārstāvis Georg Stawa, viņa vietnieks un Birojs.



Civillietu departamenta tiesnesis

Aigars STRUPIŅŠ apmeklēja Dānijas Augstāko tiesu un Dānijas Jūras un komercietu tiesu

(Kopenhāgena, 2014.gada novembris)

Dānijas Jūras un komercietu tiesa ir 1849.gadā dibināta specializētā tiesa, kuras kompetencē ietilpst strīdu izskatīšana transporta jomā (ieskaitot jūras transportu), preču zīmju, patentu un dizaina paraugu lietas, konkurences lietas, starptautiskās komercdarbības lietas, atsevišķu darba strīdu lietas un maksātnespējas lietas. Pārējās komerciālās lietas tiek skatītas vispārējās kompetences pirmās instances tiesās.

Tā ir pirmās instances tiesa minētajās lietu kategorijās, taču tās nolēmumu lielākā daļa (izņemot maksātnespējas lietas) tiek pārsūdzēti uzreiz Augstākajā tiesā (trešā instance); nolēmumi maksātnespējas lietās tiek pārsūdzēti Augstajā tiesā (otrā instance). Tiesā ir divas nodaļas – Civillietu nodaļa un Maksātnespējas nodaļa. Pieci tiesneši – viens Maksātnespējas nodaļā, trīs Civillietu nodaļā un tiesas priekšsēdētājs. 44 darbinieki, puse – juristi (daļa tā sauktie „tiesnešu vietnieki” – *deputy judges*).

Darbojas piesēdētāju princips – katru lietu skata viens vai vairāki tiesneši kopā ar diviem vai vairākiem piesēdētājiem (parastā formula 1+2, reizēm 3+2, reti 1+4 vai 3+4). Nolēmums – ar balsu vairākumu. Skaitu un sastāvu nosaka tiesnesis konkrētā lietā. Piesēdētāji – attiecīgās komerciālās

jomas eksperti, kuri nav juristi. Sarakstā 90 piesēdētāji. 75 % lietu tiek izspriestas 1,5–2 gadu laikā. Daļa ātrāk (īsākais termiņš 2–3 mēneši), daļa – ilgāk (pat līdz 8 gadiem). Apmēram 2/3 lietu tiek izbeigtas izlīguma ceļā pirms izskatīšanas. Ap 10 % tiek izbeigtas ar izlīgumu izskatīšanas gaitā, pārējās taisīts spriedums. Vairāk nekā 80 spriedumi gadā.

Ar *Dānijas Augstākās tiesas* darbu iepazīstināja tiesas priekšsēdētājs *Poul Søgaard*.

Dānijas Augstākā tiesa (pastāv kopš 1661.gada) ir augstākā tiesu instance, un tā izskata gan fakta jautājumus, gan tiesību jautājumus. Tā var arī pieņemt un izvērtēt jaunus pierādījumus. Vienīgi krimināllietās nepārvērtē vainas jautājumus. Tomēr praksē virzās uz kasācijas principu.

Augstākajā tiesā ir 17 tiesneši un Augstākās tiesas prezidents. Nav iekšēja dalījuma pa nozarēm (civillietas vai krimināllietas), visi tiesneši skata gan civillietas, gan krimināllietas. Praktiski vienmēr mutvārdu process. Minimālais sastāvs lietā – pieci tiesneši. Nozīmīgās lietās var būt lielāks tiesnešu skaits.

Lai lieta, kura jau skatīta divās instancēs, nonāktu Augstākajā tiesā, tai jāiziet caur Apelācijas padomi, kura lemj, vai attiecīgā lieta ir tiesiski un sabiedriski pietiekami nozīmīga, lai tiktu skatīta Augstākajā tiesā. Apelācijas padome ļauj lietu skatīt Augstākajā tiesā tikai tad, ja tā skar sabiedrībai nozīmīgu jautājumu. Apelācijas padomi vada rotācijas kārtībā uz diviem gadiem iecelts Augstākās tiesas tiesnesis.

2013.gadā Augstākā tiesa skatīja 130 civillietas, 14 krimināllietas un 110 blakus sūdzības.

Pēdējos 10 gados notiek reformas, viens no galvenajiem mērķiem – palielināt neatkarību no izpildvaras (pārsvārā – Tieslietu ministrijas).



Administratīvo lietu departamenta tiesnese Jaurīte BRIEDE piedalījās seminārā „Tiesas loma vienotajā telekomunikāciju tirgū”, ko nacionālajiem tiesnešiem organizēja Eiropas Komisija
(Brisele, 2014.gada novembris)

Seminārā mērķis bija aplūkot telekomunikāciju tirgus attīstību un regulācijas tendences, Komisijas rekomendācijas un tiesu praksi (nacionālo un Eiropas Savienības Tiesas).

Semināra pirmajā daļā aplūkoti jautājumi par to, kā definēt telekomunikāciju tirgu, uzsverot, ka šā tirgus noteikšanas ekonomiskie kritēriji ir atšķirīgi no parastā tirgus noteikšanas, to ir grūtāk novērtēt, jo nedarbojas parastie tirgus likumi. Kā jaunāko tendenci var minēt to, ka parādījusies norāde uz to, ka, iespējams, nepieciešams regulēt ne tikai jautājumus, kas saistīti ar telekomunikāciju attīstību un pieejamību, bet arī to saturu.

Aplūkota Eiropas Savienības Tiesas jaunākā prakse telekomunikāciju jomā. Uzmanība vērsta, piemēram, uz spriedumiem lietās C-485/11 un C-71/12, kurās spriests par to, par ko var un par ko nevar valstu regulatori prasīt maksu, un spriedumiem lietās C-256/13, C-228 par to, kādas izmaksas var tikt iekļautas valsts regulatora nodevās. Tāpat aplūkoti spriedumi C-201/11 un C-283/11, kuros bija skatīti jautājumi par aizliegumu noteikt ekskluzīvas tiesības pārraidīt konkrētus notikumus (piemēram, Pasaules kausa čempionātu). Tāpat analizēti pēdējie Komisijas lēmumi par telekomunikāciju

operatoru apvienošanās. Semināra pēdējā daļā notika diskusija par atsevišķiem nacionālajām tiesām aktuāliem jautājumiem. Diskutēts, vai nacionālā tiesa var aizvietot regulatora lēmumu ar savu spriedumu vai tikai atcelt regulatora lēmumu un nodot atpakaļ iestādē izlemšanai vēlreiz. Ja jā, vai tādā gadījumā tiesa pārņem direktīvā iestādei noteiktās funkcijas. Jāatzīmē, ka viedokļi šajā ziņā dažādu valstu pārstāvjiem bija krasi atšķirīgi. Diskusija izvērtās arī par pagaidu noregulējumu šajās lietās.



Civillietu tiesu palātas tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās seminārā par patentu tiesvedības jautājumiem, ko organizēja Eiropas Patentu iestāde (European Patent Office) un Turcijas Patentu institūts (Turkish Patent Institute)
(Turcija, 2014.gada novembris)

Seminārā papildinātas zināšanas par patentu tiesību aizsardzību un šo lietu izskatīšanu tiesā.

Semināra pirmajā dienā runāts par patentspējas kritērijiem – novitāti, izgudrojuma soli un rūpniecisko izmantojamību, tostarp par to, kādu trīs soļu-piecu jautājumu testu izmanto Eiropas Patentu iestāde izgudrojuma sola noteikšanā. Interesantas diskusijas raisījās par aizsardzības apjomu saskaņā ar Eiropas Patentu konvencijas 69.pantu, proti, tiesību apjomu, kuru piešķir Eiropas patents vai Eiropas patenta pieteikums un kuru nosaka pretenzijas. Diskutēts, kā un cik lielā mērā pretenziju iztulkošanai izmantojams izgudrojuma apraksts un zīmējumi. Aktuāli referāti bija par farmaceutiskajiem patentiem un otrreizējās medicīniskās izmantošanas pretenzijām (*second medical use claims*). Proti, izgudrojumu neuzskata par jaunu, ja tas ir tehnikas līmeņa daļa, taču šo patentspējas ierobežojumu neattiecinā uz vielām vai kompozīcijām, kas ir zināmas no tehnikas līmeņa, ja tās paredzētas lietošanai tādās metodēs, kas nav tehnikas līmeņa daļa. Īpaši vērtīgi bija referāti par ekspertizēm un ekspertu lomu patentu tiesību lietās tiesā, jo īpaši par to, kuri jautājumi ir faktu jautājumi un tādā uzdodami ekspertiem un kuri jautājumi ir likuma jautājumi un tādā tiesas kompetencē. Vācijas Federālās Augstākās tiesas tiesnesis un Eiropas Patentu konvencijas komentāru līdzautors Klaus Grabinskis (*Klaus Grabinski*) izskaidroja, ka pie faktu jautājumiem pieder, piemēram, lietpratēja attiecīgajā tehnikas jomā vispārējā perspektīva prioritātes datumā (kādas bija viņa zināšanas, spējas, pieredze, kā arī metodoloģiskā pieeja pretenzijas elementu noteikšanā u.tml.); dokuments, kas atklāj iepriekšējo tehnikas līmeni; iespējamās pārkāpuma preces īpašības; iespējamā pārkāpuma procesa funkcionēšana. Savukārt pie likuma jautājumiem pieskaitāmi tādi jautājumi kā, piemēram, patenta pretenziju iztulkošana; ekvivalence (daļēji); novitāte; izgudrojuma līmenis (kas lietpratējam attiecīgajā tehnikas jomā bija acīmredzams, ņemot vērā tehnikas līmeni).

Semināra otrajā dienā diskutēts par atbildētāja izmantojamām pozīcijām pret prasību par patenta tiesību pārkāpšanu: patenta atzīšanu par spēkā neesošu, iepriekšējā lietotāja tiesībām, piespiedu licenci u.c. Apskatīti arī pagaidu un galīgie tiesiskās aizsardzības līdzekļi Lielbritānijā, Nīderlandē un Francijā.

Gan semināra pirmajā, gan otrajā dienā laiks tika veltīts arī praktiskai kāzusu risināšanai.

Gūtās zināšanas un pieredze tiks izmantota ikdienas darbā, izskatot patentu tiesību aizsardzības lietas. No semināra atvests Eiropas Patentu iestādes Apelācijas Padomes 2013. gada nolēmumu krājumu, grāmata nodota Augstākās tiesas bibliotēkai, kur tā interesentiem ir pieejama.

Tiesnese Zane PĒTERSONE lasīja lekcijas Horvātijas tiesnešiem seminārā „Dokumentu nodošanas regulas (regula Nr.1393/2007) un Pierādījumu iegūšanas regulas piemērošanas prakse Eiropas Savienībā”
(Osijeka un Splita, 2014.gada oktobris)

Latvija ir partnere Eiropas Savienības *Twinning* projektā Horvātijā „Tiesnešu efektivitātes stiprināšana Horvātijas Republikā” (*Strengthening the Efficiency of Judiciary in the Republic of Croatia*). Pēc Latvijas Republikas Tieslietu ministrija lūguma tiesnese kā eksperte un lektore piedalījās projekta ietvaros notiekošajos semināros.

Notika četri pilnas dienas semināri – kopā aptuveni 60 tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Katrā seminārā Horvātijas tiesnešu grupai nolasīta lekcija par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.1393/2007 par tiesas un ārpustiesas civillietu vai komercietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs piemērošanas praksi Latvijā. Apskatīta arī Eiropas Savienības Tiesas prakse par regulas normu interpretāciju un piemērošanu. Horvātijas tiesneši un tiesu darbinieki iepazīstināti arī ar Latvijas tiesu un tiesnešu darbu. Semināros piedalījās vēl trīs citi lektori – Horvātijas Velika Goricas apgabala tiesas priekšsēdētājs Vitomirs Boičs (*Vitomir Boic*) lasīja ievadlekciju par abu regulu pamatjautājumiem, Latvijas Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos Irēna Kucina vadīja lekciju par Pierādījumu iegūšanas regulas piemērošanas praksi Latvijā un Tieslietu ministrijas Tiesiskās sadarbības departamenta juriskonsulte Vineta Lečinska-Krutko vadīja nodarbības par Dokumentu izsniegšanas regulas un Pierādījumu iegūšanas regulas veidlapu aizpildīšanu.

Svarīga bija Latvijas un Horvātijas valstu pieredzes apmaiņa. Piemēram, Horvātijā atšķirībā no Latvijas Tieslietu ministrija nepilda dokumentu „pārsūtītājas struktūras” un „saņēmējas struktūras” funkcijas Dokumentu izsniegšanas regulas īstenošanā. Iespējams, arī Latvijas tiesnešiem ar laiku nāksies iztikt bez Tieslietu ministrijas palīdzības, līdz ar to horvātu pirmā pieredze dokumentu sūtīšanā bez ministrijas starpniecības bija interesanta un noderīga. Turklāt šoreiz semināru dalībnieki bija reģionu tiesneši no diviem dažādiem Horvātijas reģioniem – Osijekas un Splitas apkaimes – nevis no galvaspilsētas Zagrebas. Katrā no šiem reģioniem atšķirīgas faktiskās situācijas dēļ bija atšķirīga pieredze un apspriežamie jautājumi.

Diskusijas bija par problemātiskiem Dokumentu izsniegšanas regulas piemērošanas jautājumiem, piemēram, par to, cik tālu var piemērot valsts normatīvos aktus par dokumentu izsniegšanu, un par nacionālo normatīvo aktu un regulas mijiedarbību. Vai par tiesībām atteikties pieņemt dokumentus sakarā ar valodas nezināšanu persona saskaņā ar regulas 8.pantu jāinformē vienmēr, vai to var nedarīt gadījumos, kad atteikšanās tiesību nav? Vai arī prasītājam ir tiesības uz dokumentu tulkojumu, vai tādas tiesības ir tikai atbildētājam un trešajai personai? Vai prasītājam visos gadījumos var uzlikt pienākumu iesniegt atbildētājam izsniedzamo dokumentu tulkojumu, utt.

Saistošas un noderīgas bija Irēnas Kucinas un Vinetas Lečinskas-Krutko lasītās lekcijas par Pierādījumu iegūšanas regulas piemērošanas praksi, tostarp par tādiem jautājumiem

kā, piemēram, ko saprast ar pierādījumiem regulas izpratnē, kādi ir iespējamie pierādījumu iegūšanas veidi, kādas veidlapas kādos gadījumos jāaizpilda, kādas ir pierādījumu iegūšanas izmaksas un kurai pusei tās jāsedz, kas jauns regulu piemērošanā noticis 2014.gada laikā.

Tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas Kopienas preču zīmju un dizainparaugu nacionālo tiesu tiesnešu seminārā „Viltoto preču pārdošana internetā”
(Alikante, 2015.gada marts)

Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja (preču zīmes un dizainparaugi) (*Office for Harmonization in the Internal Market (Trade marks and Designs) – OHIM*) organizētajā seminārā papildinātas zināšanas par preču zīmju un dizainparaugu lietām, kas saistītas ar viltoto preču tirdzniecību internetā. Seminārā runāts gan par interneta radītajām problēmām, gan noziedzības apkarošanu un izpausmēm preču zīmju viltošanas jomā. Stāstīts par jautājumiem, kas līdz šim nebija apspriesti un zināmi, piemēram par to, ka paralēli internetam pastāv *darknet*, kurā notiek dažādu nelegālu preču tirdzniecība. Interneta operators „Google” prezentēja dažādus preču zīmju tiesību pārkāpšanas veidus internetā un mācīja, kā ar tiem cīnīties, kā arī norādīja uz atbildības atšķirībām, kādas ir meklēšanas operatoram (piemēram, „Google Search”) un pārdošanas operatoram (piemēram, „Amazon”, „Google Shopping” u.c.).

Lielākoties darbs notika diskusiju formā, kurā dalībvalstu pārstāvji debatēja un dalījās pieredzē. Pirms semināra bija jāsaģatavo mājas darbs, kurā rakstveidā jāsniedz atbildes uz 10 izvērtiem jautājumiem, piemēram, tādiem kā: vai preču viltojumi ir publisku vai privātu tiesību pārkāpumi; kā tiek sodīta etiķešu viltošana un vai tā ir jānodarīta bargāk nekā preču viltošana; kādā veidā tiesai ir iespējams aizvērt tīmekļa vietni (mājaslapu); vai var apķīlāt domēna vārdu utt.

Bija arī jādod atrisinājums konkrētai preču zīmju pārkāpuma lietai, tostarp tam, kurš un kādā apjomā ir atbildīgs par pārkāpumu, kāda ir atbildība un kādus tiesiskās aizsardzības līdzekļus tiesa var noteikt. Katras dalībvalsts pārstāvjiem bija jāizskaidro situācija savā valstī un jāmeklē labākie risinājumi.

Interesants bija jautājums par Padomes regulas (EK) Nr.207/2009 par Kopienas preču zīmi 13.panta otrās daļas interpretāciju. Šī norma, kas pēc būtības ir identiska Latvijas likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 5.panta trešajai daļai, paredz preču zīmes īpašniekam izņēmuma gadījumos tiesības iebilst pret preču turpmāku tirdzniecību (tālākpārdošanu), ja preces pēc to laišanas apgrozībā ir izmainītas vai bojātas. Seminārā diskutēts par to, vai šī norma aptver arī gadījumu, kad ar plaši pazīstamu preču zīmi marķētas preces pārdod internetā tāda trešā persona, kas nepieder pie šo preču ekskluzīvās izplatīšanas sistēmas. Tāpat tika mēģināts rast atbildes uz jautājumiem, vai šāda pārdošana kaitē plaši pazīstamas preču zīmes reputācijai; kādā formā pārdošanai jānotiek, lai kaitējums rastos; un vai šāds kaitējums ir jāpierāda. Diskusiju grupas dalībnieki nonāca pie secinājuma, ka šāds kaitējums var rasties (un tas ir jāpierāda) ekskluzīvās izplatīšanas sistēmas esamības gadījumā, ja pārdošanas veids ir atšķirīgs no tiesību īpašnieka pārdošanas koncepcijas un rada patērētājiem citādu (sliktāku) priekšstatu. Tomēr minētais jāsamēro ar konkurences tiesībās pastāvošo aizliegumu radīt šķēršļus interneta tirdzniecībai.



**Administratīvo lietu departamenta tiesneši
Jānis NEIMANIS un Rudite VĪDUŠA piedalījās
Eiropas Tiesību akadēmijas (ERA) organizētajās
konkurences tiesību mācībās**

(Viļņa, 2014.gada septembris)

Seminārā bija iespēja noklausīties lekcijas par atsevišķiem Eiropas Savienības konkurences tiesību jautājumiem, kā arī piedalīties diskusijās par attiecīgajām tēmām.

Lekcija par Eiropas Savienības konkurences tiesību izaičinājumiem bija vērsta uz šobrīd visai aktuālo jautājumu par to, kā noteikt, vai tirgus dalībnieku darbības ierobežo konkurenci. Galvenokārt tas aptvēra jautājumu par konkurenci ierobežojošo darbību analīzi „pēc mērķa” un „pēc sekām” un atbilstošu pierādīšanas procesu. Jāpiebilst, ka Augstākās tiesas 2014.gadā Eiropas Savienības Tiesai uzdotais prejudiciālais jautājums attiecībā uz vertikālo vienošanos analīzi varētu dot ieguldījumu šīs analīzes precizēšanā, arī tālāk attīstot Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 14.marta spriedumā lietā C-32/11 *Allianz Hungária* ietvertos apsvērumus.

Lekcijas par konkurences tiesību pārkāpumu rezultātā radīto zaudējumu atlīdzināšanu deva ieskatu tiesiskajā situācijā šobrīd Eiropas Savienībā un iecerētās direktīvas pamatprincipiem. Nematot vērā, ka zaudējumu atlīdzināšanas prasību istenošana (*private enforcement of competition law*) šobrīd turpina būt ES tiesību mērķtiecīgas attīstības virziens, semināri par šo tēmu ir bieži. Šajā reizē vērtīgākais ieguvums bija iespēja iepazīties ar lektora – Nīderlandes Augstākās tiesas tiesneša – praksē rastajām atziņām un viedokļiem, kā arī lekcija par zaudējumu aprēķināšanas metodoloģiju un pierādīšanas iespējām.

Lekcija par Eiropas Cilveka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas un konkurences tiesību pārkāpumu izmeklēšanas un sodīšanas procesu saskares punktiem uzmanība galvenokārt vērsta uz tādiem jautājumiem kā tiesības uz taisnīgu tiesu, nevainīguma prezumpcija, tiesības neapsūdzēt sevi, tiesības uz iepazīšanos ar lietas materiāliem, tiesības tikt uzklausītam, tiesības uz juridisko palīdzību. Zviedrijas tiesnese Ingeborga Simonsona iepazīstināja ar to, kāda veida mijiedarbība iespējama starp Komisiju un dalībvalstu konkurences iestādēm un dalībvalstu tiesām, kā arī pievērsās atsevišķiem jautājumiem dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas konstatēšanā.

**Tiesnesis Jānis NEIMANIS piedalījās Eiropas
Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta
rikotajā ikgadējā sanāksmē nacionālo dalībvalstu
tiesnešiem**

(Brisele, 2014.gada novembris)

Sanāksmē apspriests:

- 1) Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 11.septembra spriedums lietā Nr.C-67/13P *Cartes bancaires*;
 - 2) jēdziena „ietekme uz tirdzniecību starp Eiropas Savienības dalībvalstīm” izpratne;
 - 3) valsts atbalsta tiesību jēdziens un piemērošana.
- Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 11.septembra

spriedums lietā Nr.C-67/13P *Cartes bancaires* ir svarīgs pienesums konkurences tiesību nozarē, jo analizē konkurences ierobežojuma „pēc mērķa” saturu un nošķiršanu no konkurences ierobežojuma „pēc sekām”.

Tiesa atzina, ka, kvalificējot konkurences ierobežojumu „pēc mērķa”, Vispārējai tiesai (vai pēc līdzības nacionālajai tiesai, piemērojot līdzīgu nacionālo regulējumu) būtu jāpamato (jāanalizē), kā atspoguļojas konkurences ierobežojuma pietiekamais kaitējuma līmenis, lai tas varētu tikt kvalificēts par ierobežojumu „mērķa dēļ” šīs normas izpratnē. Lai novērtētu, vai nolīgums starp uzņēmumiem vai koordinācija uzņēmumu starpā pietiekami kaitē normālai konkurences darbībai, ir jāņem vērā visi atbilstošie apstākļi, it īpaši ietekmēto pakalpojumu iedaba, kā arī faktiskie attiecīgā tirgus vai tirgu darbības un struktūras apstākļi saistībā ar saimnieciski tiesisko kontekstu, kurā koordinācija ietilpst, neatkarīgi no tā, vai šie apstākļi ir raksturīgi konkrētajam tirgum vai nē.

Seminārā aplūkots arī jēdziena „ietekme uz tirdzniecību starp Eiropas Savienības dalībvalstīm” saturs, Eiropas Savienības Tiesas svarīgākie nolēmumi šā jēdziena skaidrošanā. Jēdziena satura pareiza noskaidrošana ir nozīmīga, jo, ja konkurences tiesību pārkāpums ietekmējis tirdzniecību starp dalībvalstīm, tad piemērojams Līgums par Eiropas Savienības darbību, nevis nacionālās dalībvalsts konkurences tiesības (regulas Nr.1/2003 3.pants). Komisija uzskatīja par nepieciešamu šo jautājumu atgādināt, jo atsevišķu dalībvalstu tiesas ir tendētas aplūkot pārkāpumu tikai no nacionālo tiesību puses, kas savukārt iedrošina konkurences uzraugošās iestādes izvēli nepiemērot ES tiesības.

Semināra pēdējā daļa bija veltīta valsts atbalsta tiesībām. Izvērtējot kāda pasākuma atbilstību valsts atbalsta pazīmēm, jāievēro, ka:

- valsts atbalstu piešķir valsts vai ar valsts resursiem;
- valsts atbalsts dod priekšrocību tirgus dalībniekam iepretim citiem;
- valsts atbalsts ir selektīvs;
- valsts atbalsts ietekmē tirdzniecību starp ES dalībvalstīm;
- valsts atbalsts izjauc brīvu konkurenci.

Valsts atbalsts ir paziņojams pirms tā piešķiršanas Eiropas Komisijai, izņemot, ja tas ir nenozīmīgs (regula Nr.1407/2013 vai atbilst regulas Nr.651/2014 noteikumiem). Kamēr nav pieņemts EK lēmums, no valsts atbalsta piešķiršanas ir jāatturas. Šo prasību var prasīt istenot tiesas ceļā ikviens no ietekmētajiem tirgus dalībniekiem.

Tādējādi nacionālās dalībvalsts tiesai (arī vispārējās jurisdikcijas tiesai) ir jāievēro, ka var tikt saņemtas tiesā:

- prasības/pieteikumi un prasības nodrošinājumi aizliegt izmantot jau piešķirto valsts atbalstu;
- prasības/pieteikumi par valsts atbalsta un procentu atmaksāšanu;
- prasības/pieteikumi par zaudējumu atlīdzību atbalsta piešķiršanas konkurentam dēļ.

Latvijas tiesas līdz šim nav bijušas aktīvas valsts atbalsta tiesību jautājumos. Komisija norādīja, ka Latvijas tiesas var gan uzdot prejudiciālus jautājumus Eiropas Savienības Tiesai, gan arī vērsties Eiropas Komisijā pēc viedokļa vai informācijas. Eiropas Komisiju lietā var pieaicināt arī *amicus curiae* statusā.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas Universitātes Institūta organizētajās konkurences tiesību mācībās

(Florence, 2014.gada oktobris)

Pasākums bija otrā daļa jau 2014.gada martā apmeklētajai ENTraNCE mācību programmai Eiropas konkurences tiesību tiesnešiem. Gatavojoties otrajai daļai, dalībniekiem bija jāsaprot gan rakstiska, gan mutvārdu prezentācija par vienu aktuālu tiesu lietu konkurences tiesību jomā. Prezentācijas bija sadalītas vairākos blokos, dalībniekiem bija iespēja gan uzklaut lektoru viedokli par lietas risinājumu un problēmjautājumiem, gan atbildēt uz jautājumiem. Papildus bija iespēja noklausīties citu valstu tiesu un konkurences iestāžu pārstāvju (Vācijas, Zviedrijas, Lielbritānijas) un Eiropas Savienības Vispārējās tiesas tiesneša ieskatu konkurences lietu izskatīšanā.

Gan lekciju prezentācijas, gan citi mācību materiāli, gan arī pašu dalībnieku sagatavotās prezentācijas ir pieejamas interneta platformā, dodot iespēju tos izmantot turpmākajā darbā.



Civillietu departamenta tiesnese Ināra GARDA piedalījās Čehijas Republikas Augstākās tiesas organizētā konferencē „Lietu izskatīšanas termiņi – viens no tiesību uz taisnīgu tiesu aspektiem”

(Brno, 2014.gada septembris)

Konferences mērķis bija parādīt, kādi efektīvi līdzekļi, tostarp alternatīvie strīdu risināšanas veidi, tiek pielietoti kontinentālās un anglosakšu (*common law*) tiesību sistēmās, lai samazinātu tiesu noslodzi un tādējādi nodrošinātu lietu izskatīšanu tiesā saprātīgos termiņos.

Konferencē tika diskutēts par tiesas procesu ilgumu, par to, kā novērtēt termiņa saprātīgumu, kā padarīt tiesu darbu efektīvāku, lai saīsinātu lietu izskatīšanas termiņus un nodrošinātu tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. Pieredzē par šiem jautājumiem dalījās Čehijas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Iva Brožová, bijusī Austrijas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Irmgard Griss, bijušais Ungārijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesis Andrās Baka, vecākais goda tiesnesis ASV apelācijas instances tiesā Kalifornijā Clifford Wallace, Prāgas pirmās instances tiesnesis Vojtěch Cepl un Brian Hutcfinson, diplomēts šķīrējtiesnesis, akreditēts mediators, Dublinas Universitātes vecākais pasniedzējs.

Iztirzājot tiesāšanās procesa ilgumu, vairākkārt tika uzsvērts, ka tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu pamatelementiem, tādēļ saprātīgu termiņu neievērošana noved pie Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.panta pārkāpumiem, kā arī var novest pie citiem cilvēktiesību pārkāpumiem (īpaši saistībā ar kriminālprocesa ilgumu). Konkrēts laika sprādis, kuru pārsniedzot, tiktu automātiski atzīts, ka lieta izskatīta nesaprātīgā termiņā, nav noteikts (piemēram, tiesas procesa pabeigšana divos vai astoņos gados automātiski nerada Konvencijas pārkāpumu).

Tas nozīmē, ka saprātīga termiņa noteikšanā nekad netiek runāts par kādiem konkrētiem laika limitiem. Nevar iztiesāt vienā termiņā katru lietu, jo tās ir atšķirīgas. Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos spriedumos, procesa ilguma saprātīgums ir vērtējams, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus un šādus kritērijus – lietas sarežģītība, paša indivīda un atbildīgo iestāžu un amatpersonu rīcība (procesā novilcināšana sakarā ar neierašanos uz tiesas sēdēm un ko darījusi tiesa, lai nodrošinātu procesa dalībnieku, arī advokātu, ierašanos un procesa ātrāku norisi, cik mērķtiecīgi un saprātīgi, nepastāvot objektīviem šķēršļiem, notikusi procesa virzība u.c.), kā arī aizskartās intereses. Pēdējais kritērijs īpaši būtisks ir krimināllietās. Tāpat svarīgi noteikt laika posmu, kas pakļaujams šai pārbaudei. Skaidrs, ka tiesvedības process noslēdzas ar spēkā stājušos nolēmumu. Taču attiecībā uz termiņa sākumu jautājums nav viennozīmīgs (īpaši krimināllietās). Piemēram, civilīletās šo termiņu būtu jāsāk skaitīt no lietas ierosināšanas brīža, krimināllietās – no brīža, kad procesa virzītājs darījis zināmu atklātībai faktu par procesa veikšanu pret konkrētu personu vai kad šai personai rodas tiesības uz aizstāvību (iesaistot personu procesuālās darbības veikšanā).

Taču, kā tika uzsvērts, procesa steidzināšana var ietekmēt tā kvalitāti, jo var tikt skartas citas pamattiesības, piemēram, uz lietas objektīvu izskatīšanu vai tiesības uz aizstāvību. Tas nozīmē, ka nepieciešams saprātīgs līdzsvars starp personas procesuālajām tiesībām un garantijām, kuras ir saistītas ar laiku, kāds objektīvi nepieciešams to īstenošanai un kas nevar tikt samazināts vienīgi nolūkā panākt ātrāku lietas izskatīšanu. Kā norādīja Andrās Baka, ECT vispirms vērtē nolēmuma kvalitāti un pēc tam tiesvedības ilgumu. Lai risinātu problēmas, kas saistītas ar tiesu noslodzi, proti, padarītu tiesu darbu efektīvāku, tika vērsta uzmanība ne tikai uz tiesvedībā esošu lietu sagatavošanas procesu (tiesneša pienākumu rūpīgi iepazīties ar visiem pušu argumentiem, mēģināt saprast problēmjautājumus un rast tiem risinājumu u.tml.), bet arī uz alternatīvo strīdu risināšanas veidu (sarunas, mediācija, samierināšana, šķīrējtiesa) izmantošanu, moderno tehnoloģiju izmantošanu tiesu darbā (iesniegt, saņemt visus dokumentus elektroniskā veidā, piedalīties tiesas sēdē ar videokonferences starpniecību u.tml.). Mediācija uzsvērts kā galvenais domstarpību risināšanas veids, kas tiesu sistēmās ieņem arvien lielāku vietu. Kā norādīja Clifford Wallace, ASV ar likumu noteikts, ka mediatori strādā pie tiesām, tādēļ tiesnesis kopā ar pušu pārstāvjiem sagatavošanas sēdē izvērtē strīda noregulēšanas ideālāko variantu (tiesu vai mediāciju). Ar mediācijas palīdzību tiek samazināts tiesā izskatāmo lietu skaits apmēram par 10%. Vairums ASV mediatoru savā darbā lieto problēmu risināšanas modeli, proti, mediators mēģina atrast veidu, kā pārveidot konfliktu, lai abu pušu intereses tiktu izpildītas. Tādējādi tiek meklēts savstarpēji pieņemams uzvara/uzvara (win/win) risinājums.

Pieredzē dalījās arī Brian Hutcfinson, uzsvērt, ka Īrijā mediācija ir brīvprātīgs process, kurā strīda puses satiekas ar mediatoru, lai apspriestu domstarpības un panāktu vienošanos. Šajā gadījumā mediators nepieņem lēmumu, bet palīdz pusēm pašām atrast risinājumus un pieņemt nepieciešamos lēmumus, saglabājot normālas savstarpējās attiecības (ģimenes strīdi, komersantu strīdi u.tml.).

Izvērtējot konferencē diskutēto, secināms, ka jāveicina mediācijas iedzīvināšana un attīstība Latvijā saskaņā ar Mediācijas likumu un attiecīgām Civilprocesa likuma normām.

AUGSTĀKĀS TIESAS PĀRSTĀVJI EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESĀ

Civillietu departamenta tiesnese Mārite Zāgere un tiesneša palidze Linda Vīgante, Administratīvo lietu departamenta tiesneša palidze Līva Skujiņa un Dokumentu pārvaldības nodaļas vecākā konsultante Inta Ķirse decembrī apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu Strasbūrā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) apmeklējums ietvēra gan tiesas sēdi (*lieta Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland*), gan tikšanos ar ECT tiesnešiem no Baltijas valstīm un Sekretariāta juristiem. Apmeklēta arī Latvijas Pastāvīgā pārstāvniecība Eiropas Padomē.

Vizītes ietvaros norisinājās vairākas lekcijas un diskusijas par aktuālo ECT judikatūru gan lietās, kurās tieši iesaistīta Latvija, gan lietās, kurās apskatītie jautājumi varētu būt aktuāli arī Latvijā. Lietuvu un Igauniju pārstāvošie tiesneši sniedza apkopojosu ieskatu šīm valstīm aktuālajās lietās, velkot paralēles arī ar Latvijas situāciju cilvēktiesību jomā. Viens no diskusijas visvairāk apspriestajiem jautājumiem bija efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu esība gadījumos, kad likumā nav tieši noteikta konkrētās kategorijas lietu pakļautība. Vizīte kopumā sniedza iespēju labāk izprast ECT darbību, tās



Augstākās tiesas un Tiesu administrācijas delegācijas bija vienas no pēdējām, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesā uzņēma tiesnese Ineta Ziemele (piektā no kreisās). Jau janvārī viņa sāka darbu Latvijā – Satversmes tiesneša amatā

struktūru un lēmumu pieņemšanas principus, noskaidrot katram vizītes dalībniekam interesējošos jautājumus par konkrētiem tiesību aspektiem, kā arī vēl vairāk izprast sava darba nozīmīgumu Latvijā.

Vērtīga bija arī tikšanās ar Pastāvīgās pārstāvniecības vēstnieku Eiropas Padomē, jo bija iespēja uzzināt vairāk par ECT spriedumu izpildes līdzekļiem un iespējām no starptautisko attiecību viedokļa.

JAUTRĪTE BRIEDE PILDA AD HOC TIESNEŠA PIENĀKUMUS EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESĀ

8.aprīlī Strasbūrā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielā palāta mutvārdu procesā skatīja lietu „Avotiņš pret Latviju”. *Ad hoc* tiesneša amata pienākumus šajā lietā pildīja Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese Jautrīte Briede.

Ad hoc tiesnesis piedalās lietas izskatīšanā Eiropas Cilvēktiesību tiesā gadījumos, kad pastāvīgais tiesnesis no līgumslēdzējvalsts nevar piedalīties lietas izskatīšanā. *Ad hoc* tiesnesi no attiecīgās līgumslēdzējvalsts iepriekš iesniegta saraksta izvēlas Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs.



Tiesneši ierodas uz tiesas sēdi. Jautrīte Briede – trešā no labās. ECT preses dienesta foto

ADMINISTRATĪVO TIESNEŠU PALĪGI GŪST PIEREDZI ZIEMEĻVALSTĪS

Pēc Administratīvo tiesnešu biedrības iniciatīvas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments piedalījās projektā „Pieredzes apmaiņa starp Baltijas valstu Augstākajām Administratīvajām tiesām un Ziemeļvalstu Augstākajām Administratīvajām tiesām. Tiesneša palīga loma Augstākajā tiesā: kā uzlabot palīgu ieinteresētību, motivāciju un karjeras iespējas” (*Building the bridge of knowledge between Baltic Supreme Administrative courts and Nordic Supreme Administrative courts. The role of judge’s assistant in the Supreme Court: how to improve their involvement, motivation and carrier*) (project No. PA-GRO-615)). Projekta ietvaros Administratīvo lietu departamenta pārstāvji pabija pieredzes apmaiņā Somijā un Zviedrijā.

Tiesnesis Jānis Neimanis un tiesnešu palīgi Silvija Kuškina, Santa Dmitrijeva, Ilze Zoldnere un Nataļja Puriņa septembrī devās pieredzes apmaiņā uz Somiju, lai iepazītos ar Helsinku administratīvās tiesas, Augstākās administratīvās tiesas un Augstākās tiesas darbu, kā arī, lai iegūtu plašāku ieskatu Somijas tiesību sistēmā, apmeklēja Tieslietu ministriju, Juridiskās palīdzības biroju un parlamentu.

Apmeklējot šīs institūcijas, gūts ieskaits Somijas tiesu sistēmā un tiesu darba organizācijā. Atbilstoši projekta mērķim gūts padziļināts ieskaits to personu darbā, kuras varētu pielīdzināt tiesnešu palīgu institūtam Latvijā. Salīdzinot abu valstu sistēmas, secināms, ka Somijā tiesneša palīga amats ir vairāk pietuvināts tiesneša amatam. Palīgi darbojas patstāvīgāk un tiem attiecīgi ir noteikta lielāka atbildība. Atšķirībā no Latvijas palīgs nav piesaistīts katram tiesnesim, turklāt gan funkcijas, gan skaits dažādās tiesās atšķiras, savukārt atsevišķās tiesās šāda amata vienība nepastāv.

Somijas Tieslietu ministrijā Latvijas pārstāvji iepazīstināti ar likumprojektu par tiesu varas iekārtu, kas paredz izmaiņas tiesu darba organizācijā. Izmaiņas tostarp paredz jauna amata izveidi tiesu sistēmā, ko var pielīdzināt jaunākā tiesneša amatam. Līdz ar to secināms, ka kopumā esošā kārtība ir uzlabojama.

Savukārt oktobrī tiesnesis Jānis Neimanis un tiesnešu palīgi Aleksandrs Potaičuks, Līva Skujiņa un Agris Dreimanis apmeklēja Zviedrijas administratīvās tiesas, tostarp pirmās instances tiesu (*förvaltningsrätt*), Administratīvo apelācijas tiesu (*kammarrätt*) un Augstāko administratīvo tiesu (*Högsta förvaltningsdomstolen*), kā arī Nacionālo tiesu pārvaldi (*Domstolsverket*).

Zviedrijas administratīvās tiesas ieņem centrālo lomu topošo tiesnešu sagatavošanā. Atbilstoši Zviedrijā pastāvošajām tradīcijām jaunie juristi pēc studiju pabeigšanas sāk strādāt pirmās instances tiesā (kādā no apgabalu tiesām)

kā ierēdņi (tiesneša asistenti). Tālāk ierēdņi dodas strādāt par tiesneša asistentu augstākās instances tiesā. Augstākajā administratīvajā tiesā tiesneša palīgs var strādāt ne ilgāk kā sešus gadus. Šis ierobežojums tiek pamatots ar nepieciešamību ļaut apmācības sistēmā iekļūt jauniem pretendentiem. Pēc pieredzes uzkrāšanas augstākās instances tiesā asistenti atgriežas zemākas instances tiesā, kur pilda tos pašus pienākumus, ko pastāvīgie tiesneši – spriež tiesu. Tomēr viņi ir ierobežoti attiecībā uz izskatāmo lietu izvēli – viņu tiesvedībā nonāk vienkāršākas vai tipveida lietas.

Tiesneša asistenta pienākumos ietilpst lietas sagatavošana izskatīšanai (tostarp papildu dokumentu vai informācijas pieprasījumu veikšana un termiņu noteikšana to iesniegšanai), ziņojuma sniegšana tiesnesim, kā arī nolēmumu projektu sagatavošana. Lai arī atbildību par lietu visā tiesvedības laikā nes pastāvīgais tiesnesis, kura tiesvedībā ir lieta, tomēr ar lietas sagatavošanu būtībā nodarbojas tiesneša asistents.

Pēc ilgstošas apmācību programmas pabeigšanas tiesneša asistents ir tiesīgs kandidēt uz pastāvīgā tiesneša amata vietu. Apmācību programmas ietvaros tiesnešu asistenti tiek nosūtīti uz dažādām prakses vietām citās tiesās, valsts iestādēs un starptautiskās institūcijās, saglabājot pastāvīgu darba algu no sākotnējā darba devēja. Darbs tiesneša asistenta amatā galvenokārt ir vērsts uz jauno profesionāļu apmācību un pieredzes sniegšanu.

Pat ja tiesneša asistents izlemj nekandidēt uz pastāvīgā tiesneša amata vietu, iegūtā pieredze tiek ārkārtīgi augstu novērtēta un sniedz priekšrocības jebkurā citā juridiskā profesijā.

Par to, lai gan tiesnešiem, gan viņu asistentiem jebkurā karjeras posmā tiktu nodrošināta efektīva zināšanu papildināšana, iemaņu un prasmju uzlabošana, atbild Nacionālā tiesu pārvalde. Atbilstoši tās izstrādātajam plānam tiesneša asistentam karjeras sākuma posmā tiek nodrošināti obligāti vairāku nedēļu apmācību kursi. Gan tiesnešiem, gan viņu asistentiem profesionālie apmācības kursi pārsvarā notiek diskusiju formā, tādējādi akcentējot praksi nozīmīgākos un aktuālākos jautājumus.

Vizītē gūts detalizēts priekšstats par Zviedrijas administratīvo tiesu darbu un tiesneša asistenta lomu tajā. Lai gan tiesneša asistenta pienākumi Zviedrijas administratīvajās tiesās ir līdzīga kā Latvijā, tomēr būtiski atšķiras karjeras izaugsmes iespējas tiesneša asistenta amatā un šā amata nozīme jauno tiesnešu sagatavošanā. Arī Latvijā būtu vēlams veicināt tiesnešu palīgu mērķtiecīgu apmācību un rast iespējas veidot profesionālo karjeru tiesu sistēmas ietvaros. Tas līdztekus samērigam atalgojumam (īpaši pirmās instances tiesā) varētu motivēt jaunus profesionāļus nopietni pievērsties šim amatam un mazinātu personāla mainību.

IV

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS



Ivars Bičkovičs,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Dr. iur. Kristīne Strada-Rozenberga,
profesore, LU Juridiskās fakultātes dekāne

LATVIJAS TIESĪBU DOKTRĪNAS NOZĪME TIESU PRAKSĒ

IEVADS UN DAŽAS VISPĀRĪGAS ATZIŅAS PAR TIESĪBU ZINĀTNES NOZĪMI TIESU PRAKSĒ

Jautājums par tiesību zinātņu un tās lomu tiesu praksē pēc sākotnēja priekšstata šķiet vienkāršs. Var piekrist kādai ASV Kongresa bibliotēkas mājaslapas viesblogerei, kura norādījusi, ka jautājums par tiesību doktrīnu pirmkārt liek atcerēties savus studiju gadus, kad studējām pie ievērojamiem profesoriem, kuri paši radījuši grāmatas un rakstus, kas ir doktrīnas sastāvdaļa. Tai pašā laikā doktrīnas nozīmes jautājums pamatā tika apskatīts pirmajā tieslietu studiju gadā, un vēlāk tam pastiprināta uzmanība netika pievērsta.¹ Tas gan nekādā veidā neliecina par tēmas nenozīmīgumu vai neaktualitāti. Lai gan jāatzīst, ka Latvijā šim jautājumam teorētiskā apskata ziņā pievērsta visai maza uzmanība, citās valstīs šim jautājumam veltītas aktīvas diskusijas, ieskaitot pat strīdīgos aspektus par jēdzienu pareizo izmantojumu.² Lai arī šis jautājums būtu pelnījis padziļinātu apskatu, šoreiz, ņemot vērā konferences tematiku un tās saistību ar Latvijas juridiskās izglītības ieviešanas nozīmīgo jubileju, pievērsīsimies

¹ Atwill N. The Role of the „Doctrine” as a Source of Law in France (20.12.2010.). Pieejams: <http://blogs.loc.gov/law/2010/12/the-role-of-the-doctrine-as-a-source-of-law-in-france/> [aplūkots 23.07.2014.].

² Kā pāris interesantākos var ieteikt: Patarro E. Legal doctrine of Legal Philosophy and General Jurisprudence. In: Pattaro E. A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence. Springer, 2005, p. 814–842; Somek A. Legal Science as a Source of Law: A Late Reply by Puchta to Kantorowicz (13.11.2012.). U Iowa Legal Studies Research Paper No.13–7. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2175235> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2175235> [aplūkots 2014.gada 23.jūlijā]; Reitz J.C. The Importance of and Need for Legal Science (04.11.2012.). Transnational Law & Contemporary Problems, Vol.21, 2012; U Iowa Legal Studies Research Paper No.12–34. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2171851> [aplūkots 23.07.2014.].

vairāk praktiskiem aspektiem, kas raksturo Latvijas tiesību zinātnes ietekmi uz Latvijas tiesu praksi.

Domājams, ka Latvijā neviens neiebildīs atziņai, ka tiesību zinātnes loma un nozīme kā tiesību avotam nav apšaubāma. *Tiesību zinātnei [...] ir uzdevums cita starpā izstrādāt atklātu tiesību jautājumu sistēmiski taisnīgus risinājumu priekšlikumus [...]* Šie „zinātnes projekti” ir tiesībspolitiski ieteikumi attiecīgajām normu izdošanas instancēm [...]³ Tiesību zinātnes mācības sniedz arī skaidrojumu par tiesību normām, to izcelsmi, piemērošanu, tādēļ tās ir tiesību avots un to nozīme normu radīšanas procesā ir ļoti liela. Tāpat tai ir aizvien pieaugoša loma tiesību izpratnes veidošanā un tiesību piemērošanā, tiesību zinātnes atziņas ir plaši izmantojamas tiesu un valsts pārvaldes iestāžu nolēmumu argumentācijā un kalpo par orientēšanās līdzekli tiesībās.⁴ Jāpiekrīt, ka doktrīnai (pats vārds saistāms ar grieķu *doxa*, kas tulkojams kā *viedoklis*) tiesībās ir gandrīz tāda pati loma kā sabiedrības viedoklim politikā, un šī loma ir ievērojama.⁵

Šoreiz uzsverot tiesību doktrīnas nozīmi tieši tiesību piemērošanas procesā, atzīmējams, ka cita starpā tiesību zinātnieki apzina aktuālos prakses jautājumus un izvērs diskusiju par tiem vispārīgāk un dziļāk. Tai pašā laikā, un tas ir īpaši nozīmīgi, zinātnieka perspektīva un darbošanās noteiktos veidos atšķiras no tiesneša darbības.

- Zinātniekiem nav varas saistošu lēmumu pieņemšanā. Viņi izvēlas savu izpētes objektu brīvi, pēc saviem

³ Rütters B. Rechtstheorie. München: Beck, 1999, Rn.235. Citēts pēc: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. advokāts J.Neimanis, 2004, 71.–72.lpp.

⁴ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. advokāts J.Neimanis, 2004, 71.–72.lpp.

⁵ Atwill N. The Role of the „Doctrine” as a Source of Law in France (20.12.2010.). Pieejams: <http://blogs.loc.gov/law/2010/12/the-role-of-the-doctrine-as-a-source-of-law-in-france/> [aplūkots 23.07.2014.].

ieskatīti. Tiesnesi savukārt saista konkrētās lietas būtība, procesa dalībnieku lūgumi, prasības un rīcība.

- Praktiskajā juridiskajā argumentācijā uzmanība tiek pievērsta pamatā informācijai, kas attiecināma uz konkrēto lietu. Turpretim zinātniskos pētījumos zinātnieki var izteikties vispārīgāk un mazāk orientēties uz konkrētām lietām un faktiem. Zinātnieki var izmantot kā esošu, tā hipotētisku situāciju piemērus.
- Zinātnieki paši apzina problēmas, kamēr tiesneši risina problēmas, kas izriet no konkrētām lietām.
- Zinātnieki var brīvi izteikt ieteikumus *de lege ferenda* un nereti droši piedāvā pat jaunas juridiskas metodes un pieejas, kamēr tiesnesim jāpieņem tā brīža tiesību avotiem u. tml. atbilstošs nolēmums.⁶

Literatūrā gan norādīts arī visai diskutējams viedoklis, ka uz tiesību zinātnieku darbību tiek attiecinātas augstākas atzinumu pamatotības un objektivitātes prasības nekā uz atsevišķiem citiem juristiem, īpaši advokātiem. Advokātam vēl ir pieļaujams dažādi interpretēt vienu un to pašu likumu dažādās lietās atkarībā no klienta interesēm, taču zinātniekam dažādu uzskatu paušana par vienu un to pašu jautājumu nav pieļaujama.⁷ Lai gan šim atzinumam par advokātu var arī nepiekrīst, tomēr attiecībā uz zinātnieku nav apstrīdams, ka personai, lai tā tiktu vērtēta kā zinātnieks, nepietiek ar zinātnisku grādu vai kādu uzrakstītu darbu – ir nepieciešams ievērot arī zinātniskās darbības ētiku, tai skaitā apzinoties, ka zinātnieks darbojas visas sabiedrības labā, pat situācijās, kad zinātniskus pētījumus veic, izpildot kāda konkrēta pasūtītāja uzdevumu.⁸ Tikai zinātniskās izpētes metodēm atbilstošas publikācijas var dot nozīmīgu ieguldījumu tiesību piemērošanas praksē.

Tiesību zinātnes ievērojamā ietekme uz tiesu praksi un tiesu spriešanu ir bijusi vispārārtzīta jau kopš Latvijas valsts pirmsākumiem. Kā pamatoti norādīts juridiskajā literatūrā, tad 20.gs. sākumā tiesību zinātne attīstījās visai strauji un tās uzdevums bija sekmēt jaunās Latvijas valsts tiesisko progresu.⁹ Minētās tēzes patiesumu un tiesību zinātnes ievērojamo nozīmi pilnā mērā apliecina ne tikai 20.gs. sākuma Latvijas tiesu prakses un juridiskās literatūras analīze, bet arī tiesiskās domas strāvājums šajā periodā. Tiesību zinātnes nozīmi tiesu praksē, tiesiskās valsts stiprināšanā un juridiskās domas attīstībā ataino tieslietu ministra H.Apsīša teiktais pirmā Latvijas Krimināltiesību kongresa atklāšanas runā 1937.gada 2.aprīlī Latvijas Universitātē: „Patīkami vērot parādību, ka kongresā sadevušās rokām teorija un prakse. Referentu vidū redzam universitātes mācībspēkus un tiesu darbiniekus. Tas liecina par interešu kopības labu izpratni, par sadarbības nepieciešamību.”¹⁰ Arī Latvijas Senāta prakse liecina par to, ka tiesību zinātnes atziņas tikušas lietotas ļoti plaši un tām bijusi ievērojama nozīme. Tā, piemēram, Senāta Civilās kasācijas departaments daudz spriedumos atsaucies uz tiesību zinātnieku secinājumiem par tiesību

normu piemērošanu. Senāta spriedumos, kuros analizēta civilprocesaualo tiesību normu un civiltiesību materiālo normu piemērošana, bieži ietvertas atsaucis uz prof. V.Bukovska pētījumos izdarītajiem secinājumiem.¹¹ Kasācijas instances tiesas spriedumos atrodamas atsaucis arī uz tādiem autoritatīviem tiesību zinātniekiem kā prof. K.Dišlers, prof. V.Sinaiskis, *Dr.iur.* A.Loebers.¹² Šo laiku uzskatāmi ilūstrē profesora V.Bukovska norādītais: „*Nav jāaizmirst, ka tiesiskai dzīvei, praksei un zinātnei jāņem dalība un tās faktiski arī ņem dalību [...] tiesiskās kārtības izveidošanā*”.¹³

Tai pašā laikā juridiskās literatūras izpēte liecina par to, ka arī tiesu varas pārstāvji ir devuši lielu ieguldījumu tiesību izpētē un plaši analizējuši aktuālus tiesību jautājumus dažādās zinātniskās izpētes formās. Par visai unikālu pētniecības veidu jāatzīst senatora F.Konradi un Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētāja T.Zvejnieka kopīgi sastādītie paskaidrojumi Civilprocesa likumam.¹⁴ Šie paskaidrojumi tika balstīti uz tiesu praksi, un zem katra Civilprocesa likuma panta tika norādīti tie Senāta spriedumi un tēžu veida prakses secinājumi, kuros skaidrota attiecīgā panta būtība, tas piemērots vai analizēts.¹⁵ Senators F.Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A.Walter izvērsti un ļoti niansēti, plaši izmantojot tiesu praksi, sastādījuši Civillikuma Lietu tiesību daļas komentārus.¹⁶ Arī citi tiesneši ir devuši savu ieguldījumu tiesību izpētē. Piemēram, senators J.Kalacs, Tiesu palātas loceklis V.Freimans u.c.¹⁷

Pirmskara posmu raksturo arī Senāta spriedumu zinātniskie komentāri. Ar iniciatīvu izstrādāt zinātniskus komentārus Senāta spriedumiem klajā nācis profesors V.Sinaiskis 1928.gada sākumā.¹⁸ Tika norādīts, ka šāda prakse ir pastāvējusi Krievijā (1914./1915.g.) un arī Latvijā būtu nepieciešams uzsākt aktuālu Senāta spriedumu zinātnisku komentāru izstrādi.¹⁹ Prof. V.Sinaiska pirmais Senāta prakses komentārs tika veltīts Senāta Civilās kasācijas departamenta 1927.gada rīkojuma Nr.804/27 analīzei, šis rīkojums attiecas uz analogijas piemērošanu, lietu un saistību tiesību nošķiršanu.²⁰ No minētās iniciatīvas, kā arī konstatētās tiesību zinātnes un tiesu prakses ciešās

¹¹ Sk.: Senāta Civilās kasācijas departamenta 1930.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr.29. Valdības Vēstnesis. Senāta Civilās kasācijas departamenta 1930.g. spriedumi, 1936. 10.novembris, Nr.256, 6.lpp.; Senāta Civilās kasācijas departamenta 1937.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.1348 (Rubina prasības lietā pret akciju sabiedrību Ch.Jürgenson – Otto Švarcs). Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilās kasācijas departamenta spriedumiem. 1938. Tieslietu Ministrijas Vēstneša Pielikums, 1938. 1.marts, Nr.3, 160.lpp.; Senāta Civilās kasācijas departamenta 1936.gada lieta Nr.172; Konradi F., Zvejnieks T. Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem – izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1939, 6.lpp. u.c.

¹² Sk.: Senāta Civilās kasācijas departamenta 1922.gada 11.maija spriedums Ē.Siliņa prasības lietā pret M.Siliņu u.c. Senāta Civilās Kasācijas Departamenta spriedumi 1922. Tieslietu Ministrijas Vēstneša Pielikums, 1927. Nr.2/3, 72.–82.lpp.

¹³ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933, 125.lpp.

¹⁴ Konradi F., Zvejnieks T. Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem – izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1939.

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Konradi F., Walter A. Civillikumi ar paskaidrojumiem. Otrā grāmata. Lietu tiesības. Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935.

¹⁷ Kalacs J. Par Senāta Administratīvā departamenta uzraudzības funkcijām. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1936. 1.februāris, Nr.2, 316.–323.lpp.; Freimans V. Īpašuma raksturs. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1936. 1.februāris, Nr.2, 324.–331.lpp.

¹⁸ Sinaiskis V. Senāta spriedumu zinātniskie komentāri. Jurists, 1928. 22.aprīlis, Nr.4, 47.–56.lpp.

¹⁹ Turpat, 47.lpp.

²⁰ Sinaiskis V. Senāta spriedumu zinātniskie komentāri. Jurists, 1928. 22.aprīlis, Nr.4, 47.lpp.

⁶ Patarro E. Legal doctrine of Legal Philosophy and General Jurisprudence. In: Patarro E. A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence. Springer, 2005, p.815.

⁷ Ibid., p.816–817.

⁸ Sk., piemēram: Zinātnieka ētikas kodekss. Akceptēts Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta sēdē 1997.gada 4.novembrī (lēmums Nr.49.2) un Latvijas Zinātņu padomes sēdē 1997.gada 11.novembrī (lēmums Nr.11-4). Pieejams: http://www.lzp.gov.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=87 [aplūkots 23.07.2014.].

⁹ Latvijas tiesību vēsture (1914–2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Rīga: fonds Latvijas Vēsture, 2000, 258.lpp.

¹⁰ Sk.: Pirmā Latvijas Krimināltiesību kongress. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937. Tieslietu Ministrijas izdevums, Nr.3, 614.lpp.

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

saiknes var izdarīt visai interesantu secinājumu. Proti, prof. V.Sinaiška iniciatīva izstrādāt aktuālas tiesu prakses zinātniskos komentārus lielā mērā ir darbs ar tiesu prakses piemēriem, kuros jau ir izmantotas tiesību zinātnes atziņas. Zināmā mērā šeit konstatējama aplveida tiesību zinātnes un tiesu prakses mijiedarbība, ko – jāatzīst, visai nosacīti – var apzīmēt kā tiesu prakses un tiesību zinātnes sakausējumu. Šāda pieeja, lai arī modificētā veidā, turpināta arī mūsdienās. Tam kā spilgtu piemēru var minēt profesores V.Liholajas grāmatu „Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums un prakse” (Rīga: TNA, 2007), kā arī pēdējos gados Latvijā izvērsto praksi veikt pētījumus pēc Augstākās tiesas vai Tieslietu ministrijas pasūtījuma – tajos vienlaikus tiek apkopotas tiesu prakses atziņas, kā arī veikta pētījumu zinātniskā analīze, ko nedaudz tuvāk pieminēsim vēlāk.

20.gadsimtā Latvijā darbojās daudzi ievērojami zinātnieki, un to devums patiesi ir ievērojams. Koncentrēti priekšstatu par tiem var iegūt vairākās publikācijās, tostarp L.Birziņa 1999.gada monogrāfijā „Latvijas Universitātes tiesībzinātnieki. Tiesiskā doma Latvijā XX gadsimtā”,²¹ A.Lēbera 1990.gadā sastādītajā materiālu krājumā, kas veltīts Latvijas tiesībām 1918–1940.g.²² Atzīstot visu Latvijas tiesībzinātnieku devumu un to patiesi augstu vērtējot, šoreiz tam tuvāk nepievērsīsimies, atbilstoši šī raksta mērķim skatot šodienas tiesu praksi un zinātnes nozīmi tajā.

TIESĪBU ZINĀTNES NOZĪME MŪSDIENU TIESU PRAKSĒ

Lai gūtu priekšstatu par mūsdienu tiesību zinātnes nozīmi tiesas spriešanā, tika izmantoti publiski pieejamie materiāli, īpaši publicētie tiesu nolēmumi, tiesu prakses apkopojumi un pētījumi, publiski nepieejamā Tiesu informācijas sistēmas (turpmāk – TIS) nolēmumu datubāze, kā arī speciāli veikto aptauju rezultāti. Ņemot vērā tiesu procesos iesaistīto personu loku, anonīmi tika anketēti tiesneši, prokurori un advokāti. Tāpat, lai noskaidrotu tiesībzinātnieku viedokli, anketas tika lūgti aizpildīt arī Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes mācībspēki. Iniciatīvai atsaucās un anketas aizpildīja 68 tiesneši (no tiem 33 rajona/pilsētas tiesu tiesneši, 23 apgabaltiesu tiesneši, 12 Augstākās tiesas tiesneši), 39 prokurori, 91 advokāts (85 zvērināti advokāti un 6 zvērinātu advokātu palīgi) un 17 LU Juridiskās fakultātes docētāji (5 lektori, 4 docenti, 2 asociētie profesori, 6 profesori). Ņemot vērā, ka anketu skaits procentuāli pietiekami reprezentē anketējamo grupas, veiktā aptauja uzskatāma par pietiekami informatīvu un tās rezultāti par izmantojamiem vispārīgu secinājumu izdarīšanai.

VISPĀRĪGAS ATZIŅAS PAR TIESĪBU ZINĀTNIEKU DEVUMU UN TĀ NOZĪMI TIESU PRAKSĒ

Iepazīstoties ar pieejamajiem materiāliem, secināms, ka visspilgtāk tiesību zinātnieku devuma praktiskā nozīme tiesu praksē izpaudusies tiesu prakses apkopojumu sagatavošanā un viņu publikāciju izmantošanā, izlemjot konkrētas lietas.

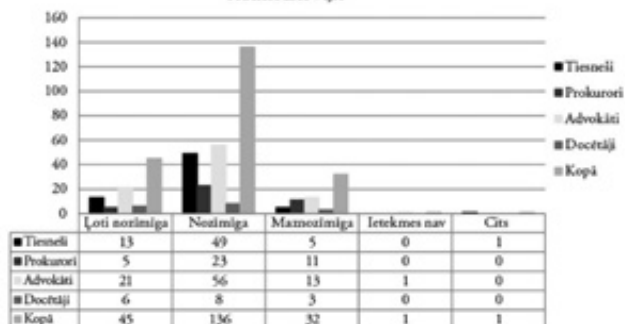
Mājaslapā www.at.gov.lv iepazīstoties ar tiesu prakses apkopojumiem²³ pēdējos gados, redzams, ka daudzus no tiem sagatavojuši tiesību zinātnieki. Īpaši tas attiecināms uz krimināltiesību jomu. Tā, piemēram, 2012.gadā apkopojumu „Tiesu prakse krimināllietās par nacionāla, etniskā un rasu

naida kurināšanu” sagatavojis Dr.iur.asoc. prof. A.Kučs, apkopojumu „Tiesu prakse krimināllietās par kredīta un citu aizdevumu negodprātīgu saņemšanu un izmantošanu” – Dr. iur. prof. U. Krastiņš, apkopojumu „Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās 2008–2012” – doc. S.Meiere, 2013.gadā apkopojumus „Tiesu prakse noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanā, ja lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes” un „Tiesu prakse lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas” – prof. V.Liholaja, apkopojumu „Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanā, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā” – sagatavojušas prof. Ā.Meikališa un prof. K.Strada-Rozenberga, apkopojumu „Tiesu prakse lietās par valsts civildienestu. 2007.–2013.gads” – Dr.iur. lekt. E. Danovskis. Faktiski tiesu prakses apkopojumus zinātnieki, tai skaitā LU Juridiskās fakultātes docētāji, sagatavojuši arī iepriekšējos gados, tomēr informācija par to, ņemot vērā tā laika tiesu prakses apkopojumu noformēšanas ieradumus, publiski nav pieejama.

Novērtējot sagatavoto tiesu prakses apkopojumu nozīmīgumu, atzīstams, ka lielāka nozīme tomēr piešķirama tieši Latvijas tiesībzinātnieku atziņu, viedokļu, vērtējumu, rekomendāciju u.tml. (kas iekļauti viņu publikācijās) izmantošanai tiesu spriešanā konkrētās lietās. Lai noskaidrotu Latvijas tiesībzinātnieku publikāciju izmantošanas izplatību, nozīmību u.c. ar to saistītos aspektus Latvijas tiesu praksē, iepazīnāms ar publiskotajiem un nepubliskotajiem tiesu nolēmumiem, kā arī veicām jau minēto anketēšanu. Atzīmējams, ka tieši no pēdējās bija iegūstami visnoķērīgākie dati – tas saistāms ar apstākli, ka bija objektīvi apgrūtināta nolēmu atlase gan TIS datubāzē, kurā pieejama informācija no 2004.gada, gan arī publiski pieejamā anonimizēto tiesu nolēmumu datubāzē (<http://www.tiesas.lv/nolemumi>). Grūtības radīja meklēšanas atslēgvārdu formulējums (piemēram, daudzi tiesību zinātnieki ir arī praktizējoši juristi, tai skaitā tiesneši, tāpat daudziem no viņiem uzvārds ir Latvijā diezgan izplatīts, un tas liedz kā objektīvu rādītāju meklētājā izmantot norādi uz zinātnieka uzvārdu u.tml.). Līdz ar to tālāko novērojumu formulēšanā un pamatošanā galvenokārt izmantoti anketēšanā iegūtie dati, tos, kur izspējams, papildinot ar elektroniskajās datu krātuvēs iegūto informāciju.

Raksta sākumā norādītā hipotēze, ka tiesību zinātnes nozīme tiesu spriešanā ir nenoliedzama, pilnībā gūst apstiprinājumu tiesu praksē. Tā, sniedzot vērtējumu par Latvijas tiesību zinātnes ietekmi uz Latvijas tiesu praksi, absolūtais vairums respondentu norādījuši, ka tiesību zinātnei ir „ļoti nozīmīga” vai „nozīmīga” ietekme.

KOPĒJAIS VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNES IETEKMI UZ TIESU PRAKSI LATVIJĀ



²¹ Birziņa L. Tiesiskā doma Latvijā XX gadsimtā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.

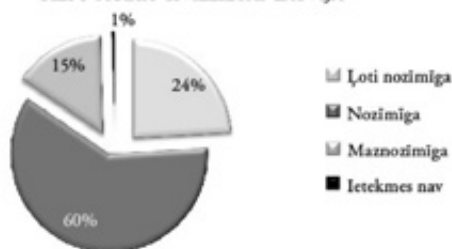
²² Latvijas tiesības 1918–1940. Materiālu krājums. Sast. Dītrichs Andrejs Lēbers (Loebers). Hamburga, 1990.

²³ Pieejams: <http://at.gov.lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/>.

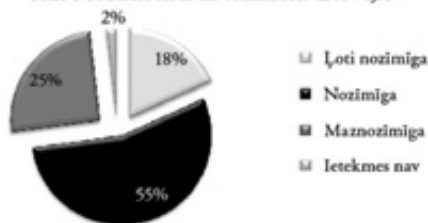
Redzams, ka vairāk nekā 63% respondentu norādījuši, ka tiesību zinātnes ietekme uz tiesu praksi ir nozīmīga, bet gandrīz 21% – ka ļoti nozīmīga, tātad gandrīz 85% respondentu atzīst tiesību zinātnes lielo nozīmi tiesas spriešanā.

Interesi izraisa tomēr nedaudz atšķirīgais tiesību zinātnes ietekmes vērtējums par tiesu praksi dažādās tiesību apakšnozarēs. Tiesību zinātnes ietekmi uz tiesu praksi par ļoti nozīmīgu procentuāli visvairāk respondentu atzīst administratīvajās lietās (27%) un civillietās (24%), kamēr krimināllietās tikai 18%. Krimināllietas par nozīmīgām atzīst procentuāli vismazāk respondentu – tikai 55%, kamēr administratīvās lietas – 57%, bet civillietas – 60%. No tā secināms, ka tiesību zinātnes vismazākā nozīme tiek saskatīta krimināllietās.

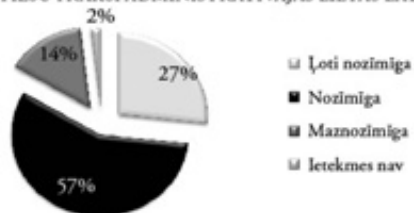
KOPĒJAIS VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNES IETEKMI UZ TIESU PRAKSI CIVILLIETĀS LATVIJĀ



KOPĒJAIS VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNES IETEKMI UZ TIESU PRAKSI KRIMINĀLLIETĀS LATVIJĀ



KOPĒJAIS VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNES IETEKMI UZ TIESU PRAKSI ADMINISTRATĪVAJĀS LIETĀS LATVIJĀ



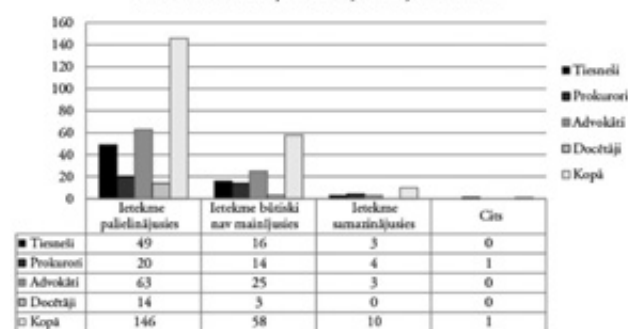
Šo novērojumu daļēji apstiprina TIS iegūtie dati. Tā, piemēram, ievadot meklētājā frāzi „tiesību teorijā”, iegūstam rezultātu, ka civillietās pieņemtajos nolēmumos šī vārdkopa iekļauta 2056 reizes (2013.gadā 447), administratīvajās lietās – 960 (2013.gadā 59), bet krimināllietās – tikai 68 reizes (2013.gadā 23). To pašu apliecina arī meklētājā ievadīts atslēgvārds „doktrīnas” – tas atklāts 362 civillietās pieņemtajos nolēmumos, 132 administratīvo lietu nolēmumos un tikai 11 krimināllietu nolēmumos. Arī atslēgvārds „Jurista Vārds” atklāj šo pašu tendenci – tas pieminēts 2494 civillietu nolēmumos, 1229 administratīvo lietu nolēmumos un tikai 329 krimināllietu nolēmumos. Līdzīgi arī atslēgvārdu „tiesību zinātne”, „tiesību zinātne” un „tiesību zinātnes” lietojums – 2013.gadā šie vārdi iekļauti 141 nolēmumā civillietās, 56 administratīvo lietu nolēmumos un tikai 9 krimināllietu nolēmumos. Līdz ar to, protams, var rasties priekšstats, ka krimināllietās atsaukšanās uz zinātnes

atzīņām tiek praktizēta mazāk. Tomēr nedrīkst aizmirst arī to, ka pašu krimināllietu skaits salīdzinājumā ar civillietām ir mazāks. Tā saskaņā ar statistikas pārskatiem par tiesu un tiesnešu darba rādītājiem pirmajā instancē 2013.gadā pirmo instanču tiesās tika pabeigts skatīt 9220 krimināllietas, bet pabeigto civillietu skaits bija 44 490 – tātad gandrīz piecas reizes vairāk. Tāpat vērojama atšķirīga situācija dažādu instanču tiesās. Piemēram, ievadot atslēgvārdu „tiesību teorijā” attiecībā uz Augstākās tiesas Senātā izskatītām lietām, atklājas, ka tas 2013.gadā iekļauts 6 nolēmumos civillietās, 11 nolēmumos krimināllietās un nevienā nolēmumā administratīvajās lietās. Vārdkopa „Jurista Vārds” šajā pašā periodā kasācijas instancē izskatītajās lietās ietverta divos krimināllietu nolēmumos, 22 nolēmumos civillietās un astoņos nolēmumos administratīvajās lietās.

Ņemot vērā šo starpību, situācija nedaudz izlīdzinās, tomēr joprojām krimināllietās atsaukšanās uz tiesību zinātnes atzīņām ir mazāk izplatīta. Zinot, ka „Jurista Vārda” iekļautas un citur publicētas ļoti daudzas ievēribas cienīgas krimināltiesību zinātnieku publikācijas, šī situācija rada zināmu neizpratni, liekot izteikt aizdomas, ka šajā jomā joprojām tiesībzinātnieku atziņas tiek izmantotas, taču nenotiek pienācīga atsaukšanās uz tām.²⁴

Vērtējot, kā ir izmainījusies Latvijas tiesību zinātnes ietekme uz tiesu praksi pēdējos 10 gados, vairums respondentu norāda, ka šī ietekme ir palielinājusies. Šādu uzskatu procentuāli visvairāk atbalsta LU Juridiskās fakultātes docētāji (82%), vismazāk – prokurori (51%).

VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNES IETEKMES UZ TIESU PRAKSI IZMAIŅĀM LATVIJĀ PĒDĒJOS 10 GADOS



Tiesību zinātnes ietekmes vai vismaz izmantojamības palielināšanos apstiprina arī TIS iegūtā informācija. Tā, piemēram, izmantojot meklēšanas parametru „tiesību teorijā”, tika atlasīti 3667 nolēmumi, kuros iekļauta šāda vārdkopa. No tiem par 2004.gadu – 35, par 2008.gadu – 357, bet par 2013.gadu – 628 nolēmumi. Līdzīgu tendenci apliecina arī citu tēmai atbilstošu atslēgvārdu izmantošana. Tā, piemēram, vārds „doktrīnas” saskaņā ar TIS ticis iekļauts kopumā 507 nolēmumos, no tiem 2004.gadā – 4, 2008.gadā – 34, 2013. gadā – 122 nolēmumos. Šo tendenci uzskatāmi apliecina arī citi atslēgvārdi. Tā, piemēram, atslēgvārds „TNA” kopumā lietots 2107 reizes, no tām 2004.gadā 5 reizes, bet 2014.gada pirmajā pusgadā jau vairāk nekā 300 reizi. Savukārt vārdkopa „Jurista Vārds” kopumā lietota 4180 tiesu nolēmumos, no tiem 2004. gadā 36, bet 2013.gadā – 735. Protams, laikam ejot, vairāk tiek publicētas grāmatas un raksti, līdz ar to kļūst vairāk, uz ko atsaukties, tomēr atzīstams, ka tiesībzinātnieku atziņu

²⁴ Šī atziņa izteikta jau 2010.gadā – sk.: Strada-Rozenberga K. Latvijas tiesībzinātnieku atziņas Augstākās tiesas nolēmumos. Jurista Vārds, 2010. 16.novembris. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/221213-latvijas-tiesibzinatnieku-atzinas-augstakas-tiesas-nolemumos/> [aplūkots 23.07.2014.].

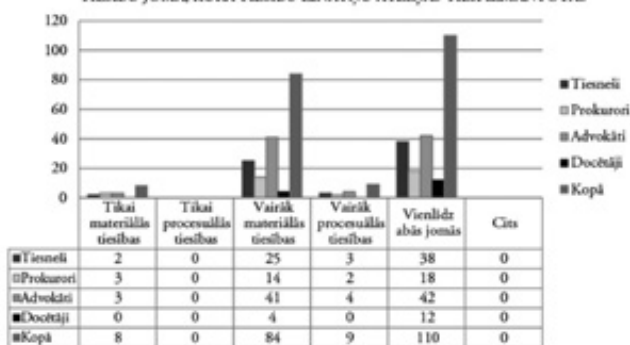
IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

izmantošana un/vai atsaukšanās uz tām tiesu nolēmumos pēdējo desmit gadu laikā ir kļuvusi krietni izplatītāka.

To, ka tiesībzinātnieku atziņu izmantošana kļuvusi par ikviena praktizējoša jurista darba sastāvdaļu, uzskatāmi apliecinā arī fakts, ka absolūts vairums aptaujāto prakses darbinieku atzīst, ka savā profesionālajā darbībā izmanto tiesībzinātnieku atziņas. Tā uz jautājumu „vai savā profesionālajā darbībā izmantojat Latvijas tiesībzinātnieku atziņas?” apstiprinoši atbildējuši 63 tiesneši no 68, 37 prokurori no 39 un 90 advokāti no 91. Pieci tiesneši, atbildot uz šo jautājumu, norādījuši atbildi „cits”, skaidrojot, ka tas notiek „reti”, „ļoti reti” vai „dažreiz”. No šiem pieciem tiesnešiem trīs pārstāv rajona/pilsētas tiesas, divi apgabaltiesas, 4 darba stažs ir ilgāks par 15 gadiem, un 4 no tiem skata krimināllietas.

Savukārt attiecībā uz tiesību zinātnes atziņu izmantošanas jomu, kur tika dota iespēja norādīt, ka tās ir materiālās tiesības, procesuālās tiesības vai ka šīs atziņas tiek vienlīdz aktīvi izmantotas abās jomās, respondenti kopumā vairāk norādīja atbildes „vairāk materiālo tiesību jomā” un „vienlīdz abās”.

TIESĪBU JOMA, KURĀ TIESĪBU ZINĀTŅU ATZIŅAS TIEK IZMANTOTAS



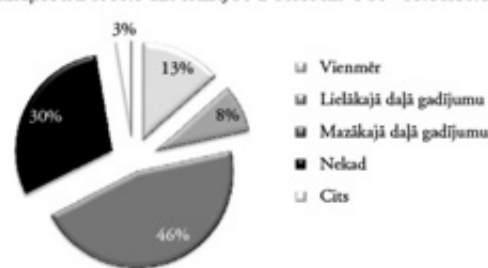
Arī iepazīšanās ar tiesu nolēmumiem ļauj atzīt, ka tiesību zinātnes atziņu plašāka izmantošana sastopama tieši materiālo tiesību jomā, mazāk tās izmantotas procesuālo jautājumu risinājumos. Joprojām var atzīt, ka civiltiesāšanās kārtībā pieņemtajos nolēmumos visbiežākā atsauce ir uz Civiltiesas komentāriem. Tai pašā laikā, iepazīstoties ar citēšanas apjomu un citātu izmantošanu argumentācijā, atzīstams, ka arī civiltiesāšanās dominē tiesībzinātnieku atziņu izmantošana materiālo tiesību normu skaidrojumos, piemērošanas pamatojumā.

Lai arī atsaukšanās uz tiesībzinātnieku darbiem ir izplatīta, tomēr tā sastopama tikai nelielā daļā visu tiesās pieņemto nolēmumu, un tas nozīmē, ka vajadzība pēc tiesībzinātnieku atziņu izmantošanas un citēšanas nebūt nav visās lietās. Tas arī ir objektīvi pamatoti. Pareiza prakse būtu tiesībzinātnieku atziņas kā tiesību palīgavotu izmantot tur, kur tas tiešām ir nepieciešams, un, ja tās tiek izmantotas, tad nolēmumā iekļaut atbilstošas norādes. Atzīstams, ka tiesu praksē mēdz būt gadījumi, kad netiek ievērots ne viens, ne otrs. Proti, kādas publikācijas citāts nolēmumā tiek iekļauts nevajadzīgi, jo, piemēram, tas satur tikai kādas tiesību normas pārstāstu un nav noderīgs nedz šīs normas izpratnes, nedz piemērošanas robežu vai tml. skaidrojumam. Tāpat joprojām ir gadījumi, kad tiesībzinātnieku atziņas tiek izmantotas, taču tas netiek norādīts tiesu nolēmumā. Pēdējo apstiprina arī anketēšanas rezultāti. Mazāk nekā puse tiesnešu ir norādījuši, ka gadījumā, ja viņi izmanto tiesībzinātnieku atziņas, viņi nolēmumā iekļauj arī atsauces uz konkrētām publikācijām, savukārt 40 % to darot lielākajā daļā gadījumu, bet 16 % mazākajā daļā gadījumu.

Vēl bēdīgāka aina paveras attiecībā uz prokuroru sastādītajiem procesuālajiem dokumentiem. Uz jautājumu, vai attiecīgajā dokumentā (ierosinājumā, sūdzībā, pieteikumā,

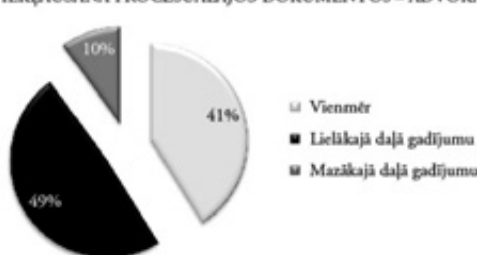
lēmumā u. tml.) viņi iekļauj atsauces uz konkrētām publikācijām, absolūts vairums norādīja, ka to nedara nekad vai tikai mazākajā daļā gadījumu.

ATSAUCŪ IEKĻAUŠANA PROCESUĀLAJOS DOKUMENTOS – PROKURORI



Labāka situācija ir ar advokātu sniegto pašvērtējumu – viņi norāda, ka atsauces iekļauj vienmēr vai vairumā gadījumu.

ATSAUCŪ IEKĻAUŠANA PROCESUĀLAJOS DOKUMENTOS – ADVOKĀTI



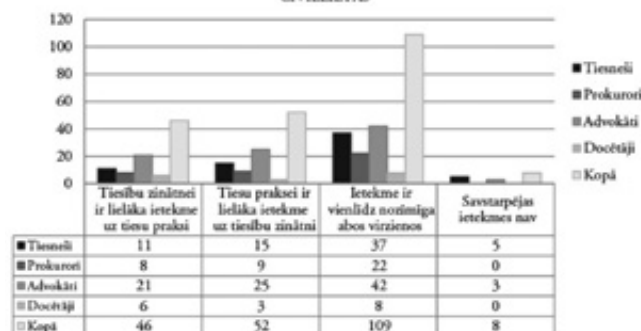
Savukārt pašu tiesībzinātnieku domas daļās – gandrīz puse uzskata, ka atsauces tiek iekļautas vienmēr vai lielākajā daļā gadījumu, un otra puse – ka tas notiek mazākajā daļā gadījumu.

ATSAUCŪ IEKĻAUŠANA PROCESUĀLAJOS DOKUMENTOS – LU JF docētāji

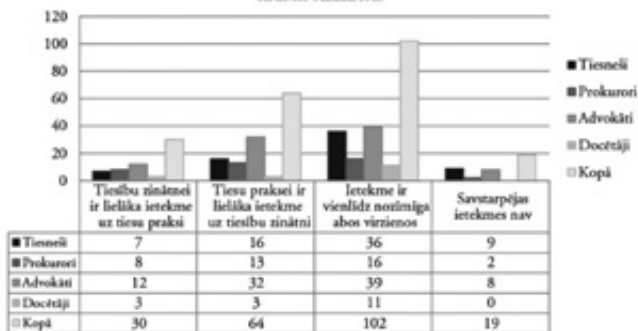


Atzīstot tiesību zinātnes ietekmi uz tiesu praksi, nevar noliegt arī otrpusēju ietekmi, proti, arī tiesu prakse un tajā pieņemtie nolēmumi ietekmē zinātni. Lai noskaidrotu, kā šajos procesos iesaistītie vērtē šo mijiedarbību, anketējamiem tika uzdots jautājums „kāda, jūsuprāt, ir situācija Latvijā attiecībā uz tiesību zinātnes un tiesu prakses savstarpējo ietekmi?”. Iegūtie rezultāti apliecina, ka šī savstarpējā ietekme nedaudz atšķirīgi tiek vērtēta dažādu kategoriju lietās, tomēr kopumā vairums atzīst, ka ietekme ir vienlīdz nozīmīga abos virzienos.

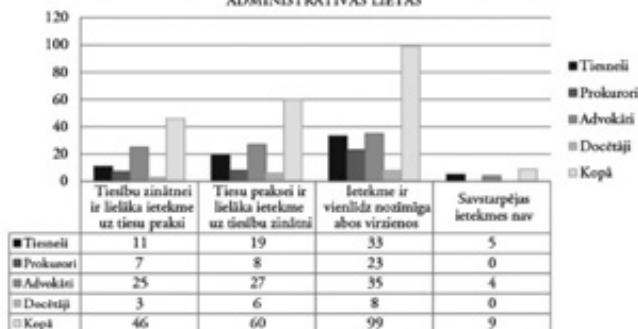
TIESĪBU ZINĀTNES UN TIESU PRAKSES SAVSTARPĒJĀ IETEKME: CIVILLIETAS



TIESĪBU ZINĀTNES UN TIESU PRAKSES SAVSTARPĒJĀ IETEKME: KRIMINĀLLIETAS



TIESĪBU ZINĀTNES UN TIESU PRAKSES SAVSTARPĒJĀ IETEKME: ADMINISTRATĪVĀS LIETAS



NOZĪMĪGĀKAIS KRITĒRIJS, IZŠKIROTIES PAR KONKRĒTAS PUBLIKĀCIJAS IZMANTOŠANU



AUTORITATĪVĀKIE LATVIJAS TIESĪBU ZINĀTNIEKI UN „GRĀMATU GRĀMATAS” LATVIJAS TIESU PRAKSĒ

Jurisprudencē laika gaitā ir tapis, top un arī taps daudz publikāciju. Lai noskaidrotu, kas pamudina praktiskos darbiniekus izmantot tieši konkrēto publikāciju, anketā tiek iekļauts jautājums „kuri kritēriji, jūsuprāt, ir nozīmīgi, izšķiroties par konkrētas publikācijas izmantošanu?”, piedāvājot atbilžu variantus: 1) fakts, ka publikācija ir recenzēta, 2) ietverta atziņu pamatotība, 3) autora zinātniskā kvalifikācija un 4) cits. Anketēšanas rezultāti liecina, ka nozīmīgākais kritērijs saistāms ar publikācijā iekļauto atziņu pamatotību.

Ietverta atziņu pamatotība kā galvenais kritērijs minēta gandrīz 70% no kopējā anketu skaita. Tomēr redzams, ka viedokļi atšķiras dažādās anketājamo grupās – vairums tiesnešu, prokuroru un advokātu uzskata, ka noteicošā ir atziņu pamatotība, taču vairums (59%) docētāju uzskata, ka noteicošā ir autora zinātniskā kvalifikācija.

Lai noskaidrotu, kuri tiesību zinātnieki izpelnījušies lielāko autoritāti tiesnešu, prokuroru un advokātu vidū, gan izlases kārtībā tika veikta tiesu nolēmumu pārbaude, gan arī attiecīgs jautājums uzdots pašiem darbiniekiem.

Atzīstams, ka autoritatīvāko tiesību zinātnieku skatījums ievērojami ir atkarīgs no tiesību apakšnozares, tas arī ir objektīvi pamatoti. Lai gan ir vairāki autori, kuru darbi tiek citēti ne tikai viņu tieši pārstāvētajā nozarē (izteikti piemēri: prof. K.Torgāns, V.Liholaja, K.Strada-Rozenberga, J.Briede u.c.), tomēr vairumā gadījumu citējamības rādītāji ir augstāki nozarē, kuru autors pārstāv. Tā kā vairumā gadījumu tiesību zinātnieku atziņas tiek izmantotas specifiskajās tiesību apakšnozarēs nevis vispārīgajā jomā (tiesību teorija, vēsture, filosofija, metode), arī citējamības rādītāji zinātniekiem, kuri pārstāv tiesību teorijas un vēstures zinātnes apakšnozari, ir salīdzinoši mazāki.

ATZĪTĀKIE TIESĪBU ZINĀTNIEKI²⁵ SASKAŅĀ AR ANKETĒŠANAS REZULTĀTIEM

Respondentu grupa	Minēts/-a vairāk nekā 5 % anketu	Minēts/-a vairāk nekā 10 % anketu	Minēts/-a vairāk nekā 20 % anketu
Tiesneši	A.Bitāns A.Grūtups A.Judins J.Neimanis A.Strupišs	K.Balodis J.Briede V.Bukovskis E.Levits E.Kalniņš U.Kraščiņš Ā.Meikališa J.Rozenfelds K.Strada-Rozenberga	V.Liholaja K.Torgāns
Prokurori		A.Judins Ā.Meikališa A.Niedre K.Strada-Rozenberga	V.Liholaja U.Kraščiņš
Advokāti	K.Balodis V.Bukovskis J.Kārklīņš E.Levits Ā.Meikališa J.Neimanis A.Niedre V.Sinaiskis	J.Briede A.Grūtups E.Kalniņš U.Kraščiņš V.Liholaja J.Rozenfelds K.Strada-Rozenberga	K.Torgāns
Praktiskie darbinieki kopā	K.Balodis V.Bukovskis A.Grūtups E.Levits J.Neimanis A.Niedre A.Strupišs V.Sinaiskis	J.Briede E.Kalniņš Ā.Meikališa J.Rozenfelds K.Strada-Rozenberga	U.Kraščiņš V.Liholaja K.Torgāns

Nesasniedzot 5% līmeni, anketās ir minēti tādi vārdi kā R.Balodis, I.Čepāne, K.Dišlers, R.Dombrovskis, D.Hamkova, A.Kovaļevska, R.Krauze, I.Kačevska, G.Kūtris, M.Leja, A.Liede, A.Licis, A.Lošmanis, D.Mežulis, J.Načisčionis, S.Osipova, M.Paparinskis, E.Pastars, J.Pleps, A.Reigase, D.Rezevska, J.Rozenbergs, Z.Pētersone, V.Slaidiņa, A.Švemberga, J.Vēbergs, G.Višņakova, N.Vinzarājs, I.Ziemele.

²⁵ Alfabetiskā secībā norādīti tie zinātnieki, kuri minēti vairāk nekā 5 % anketu, un tas norāda uz vērā ņemamu atzīstamības līmeni. Nebūt ne visās anketās bija norādīti tie zinātnieki, kuru publikācijās iekļautās atziņas tikušas visvairāk ņemtas vērā. Šis bija t.s. atklātais jautājums, kur respondentiem netika dota iespēja izvēlēties atbildi no vairākiem variantiem, bet gan bija jāieraksta attiecīgie zinātnieki pašiem. Tādējādi kāda zinātnieka pieminēšana vismaz 5 % anketu jau uzskatāma par pietiekamu, lai atzītu viņa atzīstamības un respektējamības līmeni Latvijas tiesu praksē par pietiekami augstu. Atsevišķu autoru pieminēšana nesasniedz 5 % līmeni, taču tas nebūt nenozīmē, ka šie autori nav snieguši būtisku ieguldījumu, jo, iespējams, viņu publikācijas ir par šauru specifisku tēmu vai tml.

Pievērsoties atzītākajām publikācijām, norādāms, ka ir daudz un dažādu publikāciju, kurās ietvertas tiesibzinātnieku atziņas ir citētas tiesu nolēmumos, kā arī norādītas anketās kā visbiežāk izmantotās. Te gan jau sākotnēji jāatzīmē, ka citējamības biežums vien nenozīmē, ka attiecīgā publikācija būtu atzīstama par pamatotāku, kvalitatīvāku vai kā citādi kvalitātes ziņā izceļama citu publikāciju vidū. Izmantojamības vērtējumā nedrīkst aizmirst to, ka publikācijas par kādu šauru specifisku jautājumu nekad nebūs tik bieži citētas kā publikācijas par plašāk izplatītu tiesisku situāciju vai vispārīgāku jautājumu. Tai pašā laikā, protams, arī šādai publikācijai ir liela nozīme un ietekme uz prakses attīstību. Paturot šo atziņu prātā, diemžēl nav iespējams šajā rakstā kaut vai tikai pieminēt visas Latvijas tiesību zinātnieku publikācijas, kuras ir izmantotas un bijušas nozīmīgas tiesu nolēmumu pieņemšanā. Tāpēc šeit pieminēsim vien salīdzinoši izplatītākās, visbiežāk un visplašāk citētas.

Tāpat kā raksturojot autoritatīvākos tiesību zinātniekus, arī populārākās publikācijas lielākoties saistāmas ar konkrētu izskatāmo lietu kategoriju. Tomēr vairākas publikācijas atzītas par tādām, kam ir nozīme ne tikai apakšnozarē, kuras jautājumiem tās pamatā veltītas. Kā spilgtu piemēru var minēt V.Bukovska „Civilprocesa mācības grāmatu”, kā arī Civilprocesa likuma komentārus. Tāpat ne tikai savā nozarē populāras bijušas K.Torgāna, K.Baloža, E.Kalniņa u.c. civiltiesību nozari pārstāvošo zinātnieku publikācijas – tas acīmredzot skaidrojams ar faktu, ka civiltiesību aspekti atklājas kā svarīgi arī citās tiesību apakšnozarēs. Dažkārt citējamība citās nozarēs iezīmē interesantus pavērsienus. Tā, piemēram, K.Stradas-Rozenberga publikācija „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” (Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002) tiek citēta administratīvajās lietās, taču gandrīz netiek pieminēta krimināllietās. Savukārt attiecībā uz vispārīga rakstura publikācijām pēdējos gados popularitāti iemantojis izdevums „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības” (Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011).

Tā kā populārākās publikācijas norādītas atbilstoši tiesu lietu veidam, praktisko darbinieku anketās un tiesu nolēmumos atklātā informācija ļauj sastādīt praksē atzīta grāmatu sarakstu. Saraksts veidots publikāciju hronoloģiskā secībā, neņemot vērā citēšanas izplatību.

CIVILLIETĀS

- Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933.
- Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 1998.
- Civilprocesa likuma komentāri. Rīga: TNA, 2006 un 2012 (gandrīz 6000 (!) nolēmumu).
- Civillikuma komentāri. 4.daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000.
- Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: TNA, 2002.
- Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002.

- Strupiņš A. Komerclikuma komentāri. A.daļa. A.Strupiņa juridiskais birojs, 2003.
- Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: TNA, 2005.
- Torgāns K. Saistību tiesības. 1.daļa. Rīga: TNA, 2006.
- Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
- Torgāns K. Saistību tiesības. 2.daļa. Rīga: TNA, 2008.
- Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
- Torgāns K. Līguma un deliktu tiesību problēmas. Rīga: TNA, 2013.
- Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Otrais pārstrādātais izdevums. Rīga: TNA, 2014.

KRIMINĀLLIETĀS

- Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: AFS, dažādi izdošanas gadi (gandrīz 1000 nolēmumu!).
- Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Rīga: TNA, 1999.
- Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums un prakse. Rīga: TNA, 2007.
- Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005–2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010 (un atsevišķi rakstu krājumā iekļautie raksti, kas publicēti „Jurista Vārdā”).

ADMINISTRATĪVAJĀS LIETĀS

- Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933.
- Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: TNA, 2002.
- Briede J. Administratīvais akts. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
- Civilprocesa likuma komentāri (autoru kolektīvs). Rīga: TNA, 2006 un 2012.
- Administratīvais process tiesā (autoru kolektīvs). Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008 (vairāk nekā 1500 nolēmumu!).
- Administratīvā procesa likuma komentāri (autoru kolektīvs). Rīga: TNA, 2013.

Rezumējot apskatu, atzīstams, ka tiesību zinātnes atziņu izmantošana kļuvusi par neatņemamu tiesu prakses sastāvdaļu. Laika gaitā šī atziņa arvien vairāk nostiprinās, un tā tam arī būtu jāturpinās. Arī nākotnē tiesibzinātnieku atziņas ir nepieciešams izmantot tiesībpiemērošanas praksē, atceroties divus pamatnoteikumus: (1) tās izmantojamas tur, kur tas patiesi nepieciešams un derīgs, un (2) ja tas notiek, tad attiecīgajos procesuālajos dokumentos nepieciešamas korektas norādes.

Nobeigumā atliek vien izteikt cerību un novēlēt, lai tiesību zinātne un tiesu prakse aizvien attīstītos, viena otru balstītu un attīstītu, nodrošinot galveno mērķi – mūsu cilvēku tiesiski stabilu un drošu dzīvi un mūsu valsts tiesiskuma stiprināšanu.

Raksta pamatā priekšlasījums LU Juridiskās fakultātes konferencē „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” 2014.gada 11.novembrī; publicēts konferences materiālu krājumā, LU Akadēmiskais apgāds, 2014



Dr. iur. Jautrite BRIEDE,
LU Juridiskās fakultātes profesore,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

ADMINISTRATĪVĀ LĪGUMA NOSLĒGŠANAS PROBLEMĀTISKIE ASPEKTI

Kaut arī iestādēm ar normatīvajiem aktiem ir piešķirtas tiesības un uzdots pienākums individuāli izdot vienpusējus administratīvos aktus, to mērķis ir nevis administratīvo aktu izdošana pati par sevi, bet gan pēc iespējas efektīvāka valsts pārvaldes uzdevumu pildīšana. Viens no līdzekļiem, ar ko nereti var panākt lielāku efektivitāti, ir administratīvais līgums.

Administratīvais līgums ir salīdzinoši jauns tiesību institūts,¹ tāpēc Latvijas tiesību literatūrā vairāki ar to saistīti jautājumi līdz šim nav vispār aplūkoti vai nav pietiekami aplūkoti.

Šā referāta mērķis ir identificēt atsevišķus ar administratīvo līgumu saistītus problēmjautājumus un izvirzīt vai vismaz ieskicēt (ņemot vērā referāta ierobežoto apjomu) priekšlikumus to risināšanai. Referātā analizēts administratīvā līguma institūts, tā slēgšanas pieļaujamība, vērtēta privātpersonas, kurai deleģētas valsts pārvaldes funkcijas, iespēja slēgt administratīvo līgumu, kā arī aplūkoti dažādi administratīvā līguma slēgšanas procesuālie jautājumi. Lai sasniegtu norādīto mērķi, analizēts tiesiskais regulējums, izmantojot arī salīdzinošo metodi, izmantota Latvijas un ārvalstu tiesību literatūra, kā arī aplūkota tiesību piemērošanas prakse.

ADMINISTRATĪVĀ LĪGUMA INSTITŪTS UN TĀ IZMANTOŠANA

Administratīvais līgums Valsts pārvaldes iekārtas likuma² 79. panta pirmajā daļā skaidrots kā vienošanās starp publisko personu un privātpersonu par administratīvi tiesisko attiecību noteikšanu, grozišanu, izbeigšanu vai konstatēšanu. Atbilstoši likuma 80. panta pirmajai daļai šo līgumu slēdz, lai izbeigtu tiesisko strīdu (it īpaši tiesas procesu), vai gadījumos, kad iestādei ir rīcības brīvība.

Ar administratīvo līgumu var aizvietot administratīvo aktu vai ar to var vienoties par administratīvā akta izdošanu.³ Jo īpaši administratīvais līgums tiek uzskatīts par lietderīgāko un elastīgāko darbības veidu, kā regulēt netipiskus gadījumus.⁴ Ar administratīvo līgumu var vienoties arī par procesuāliem jautājumiem,⁵ kā arī par administratīvā akta izpildes jautājumiem.

Igaunijas tiesību literatūrā ieteikts administratīvo līgumu izmantot arī gadījumā, kad privātpersonas darbībā vai

bezdarbībā konstatēts pārkāpums, par kuru varētu uzlikt administratīvo sodu. Iestāde tā vietā, lai uzreiz sodītu privātpersonu, noslēdz ar privātpersonu administratīvo līgumu, ka līdz noteiktam laikam pārkāpums tiks novērsts, pretējā gadījumā tiks uzlikts administratīvais sods.⁶

Latvijas Konkurences likuma 27.³ pantā paredzēts, ka Konkurences padome ir tiesīga administratīvajā līgumā samazināt par Konkurences likuma pārkāpumu uzliktā naudas soda apmēru, kā arī mainīt ar lēmumu uzliktos tiesiskos pienākumus.

Vairākās valstīs normatīvie akti pieļauj nodevas vai zaudējumu atlīdzināšanas aizvietošanu ar citu maksājumu, noslēdzot līgumu. Piemēram, Igaunijā likums par videi nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu paredz zaudējumu atlīdzināšanas maksājumu nodevas vai zaudējumu atlīdzināšanas veidā. Tā kā likuma mērķis ir kompensēt kaitējumu videi, likuma 19.pantā paredzēts, ka maksājums var tikt aizvietots ar finansējumu atkritumu samazināšanas pasākumiem. Tas tiek veikts, privātpersonai un Vides ministrijai noslēdzot administratīvo līgumu.⁷

Pusēm parasti ir izveles brīvība, vai slēgt līgumu, taču tās nevar izvēlēties, vai attiecīgo līgumu slēgt publisko vai privāto tiesību jomā.⁸ To, vai līgums ir privāto vai publisko tiesību jomā, nosaka objektīvie kritēriji.⁹ Piemēram, vispārīgās lietošanas publiskā lieta (iela, parks, laukums u.tml.) var tikt nodota sevišķajā izmantošanā gan ar administratīvo aktu (atļauju, atļauju ar nosacījumiem), gan ar administratīvo līgumu, bet ne ar civiltiesisku nomas līgumu. Iestādei ir rīcības brīvība izvēlēties publiski tiesisku formu, kādā lieta tiks nodota sevišķajā lietošanā (līgums vai atļauja), bet tā nevar izvēlēties, kādā jomā – publiski tiesiskā vai privāttiesiskā – tā darbosies.¹⁰

ADMINISTRATĪVĀ LĪGUMA PIEĻAUJAMĪBA UN TĀS NEIEVĒROŠANAS SEKAS

Atšķirībā no civiltiesiskā līguma uz administratīvo līgumu tiek attiecināts tāds institūts kā pieļaujamība.¹¹

¹ Načšćionis J. Administratīvās tiesības. Papildināts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003. 67.lpp. Par publisko tiesību līgumu attīstību sk. arī: Višķere I. Ieskats publisko tiesību līgumu vēsturiskajā attīstībā. Jurista Vārds, 2008. 5.augusts, Nr.29.

² Valsts pārvaldes iekārtas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, Nr.94.

³ Gurlit E. Verwaltungshandeln und Verwaltungsrechtsverhältnis. In: Erichsen H. U., Ehlers D. (Hrsg.). Allgemeines Verwaltungsrecht. 14. Aufl. Berlin / New York: De Gruyter, 2010, S.771.

⁴ Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2007, S.271.

⁵ Paine F.J. Vācijas Vispārīgās administratīvās tiesības, Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 223.lpp.

⁶ Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пиавинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с.533.

⁷ Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пиавинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с.533–534.

⁸ Par administratīvā līguma nošķiršanu no privāto tiesību līgumiem sk.: Stucka A. Administratīvās tiesības. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 215.–218.lpp.; Višķere I. Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīvā procesa kārtībā. Jurista Vārds, 2009. 3.februāris, Nr.5.

⁹ Sal.: Gurlit E. Verwaltungshandeln und Verwaltungsrechtsverhältnis. In: Erichsen H. U., Ehlers D. (Hrsg.). Allgemeines Verwaltungsrecht. 14. Aufl. Berlin / New York: De Gruyter, 2010, S.770.

¹⁰ Sal.: ibid., S.770.

¹¹ Ibid., S.776.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 80.panta otrajā daļā noteikts, ka administratīvā līguma slēgšana nav pieļaujama, ja līguma forma nav piemērota konkrētās tiesiskās attiecības regulēšanai, it īpaši ja šāds līgums būtu pretrunā ar valsts pārvaldes principiem vai nesamērīgi ierobežotu privātpersonas tiesisko aizsardzību.

Arī tiesību literatūrā izteikts viedoklis, ka publisko tiesību līguma pieļaujamību vērtē pēc diviem kritērijiem, proti, publisko tiesību līguma pieļaujamība kā darbības forma un publisko tiesību līguma satura atbilstība normatīvajiem aktiem.¹²

Tomēr jāiebilst, ka līguma satura atbilstība normatīvajiem aktiem ir nevis pieļaujamības, bet gan tiesiskuma jautājums. Tas, vai līgums nesamērīgi neierobežo privātpersonas tiesisko aizsardzību, parasti ir vērtējams katrā individuālā gadījumā, līdz ar to šo nevar uzskatīt par pieļaujamības kritēriju. Tādējādi ar pieļaujamību saprotama tikai līguma kā darbības formas pieļaujamība.¹³

Šis pieļaujamības aspekts Latvijas tiesību literatūrā ir nedaudz aplūkots,¹⁴ tomēr jāatzīst, ka nav vienkārši nosakāms, vai līguma forma ir vai nav piemērota konkrētās tiesiskās attiecības regulēšanai.

Tiesību literatūrā atrodams viedoklis, ka līgumu noslēgšana nav pieļaujama, ja vien nav kāda īpaša likuma pilnvarojuma, kas paredz darbību līguma formā.¹⁵ Jāiebilst, ka šāds viedoklis ir pārāk strikts, jo pastāv vispārēja ģenerālklausula, kas ietverta Valsts pārvaldes iekārtas likuma 80. pantā.

Tāpat izteikts viedoklis, ka iestādēm ir strikti jāievēro normatīvo aktu noteikumi un no tiem tās nevar atteikties. Tas saistīts ar publiskajās tiesībās valdošo principu, ka aizliegts ir viss, kas nav atļauts. Iestādes rīcība ir saistāma ar likumdevēja piešķirto rīcības brīvību konkrētajā jautājumā. Obligātā administratīvā akta izdošanas gadījumā manevra iespējas ir minimālas.¹⁶ Minēts piemērs, ka Augstākā tiesa ir norādījusi, ka tiesiski nav iespējama vienošanās par nodokļa parādu, jo to liedz nodokļu administrācijas padotība likumam – tā nevar ar vienošanos atteikties no likumā noteikto nodokļu iekasēšanas.¹⁷

Tomēr jāņem vērā, ka var būt ļoti netipiskas dzīves situācijas, kas likumā nav tieši noregulētas vai ir atkarīgas tikai no pierādījumu vērtēšanas, līdz ar to piemērojamās tiesību normas interpretācija un piemērošana konkrētajam gadījumam ir strīdīga. Ja nodokļu administrācijas nostāja šo objektīvo apstākļu dēļ nav stingra, būtu lietderīgi pieļaut līguma noslēgšanu (katrā gadījumā saskaņojot projektu arī ar Finanšu ministriju) ar mērķi novērst valsts resursu patēriņu tiesāšanās procesā (ņemot vērā, ka strīds var tikt risināts trijās instancēs, tiesāšanās izdevumi valstij var būt lielāki nekā iegūtais labums¹⁸) un panākt vienprātību

par faktiskajiem apstākļiem un piemērojamām tiesību normām.¹⁹ Vācu tiesību teorijā šādu līgumu, ar kuru likvidē faktiskās vai tiesiskās neskaidrības, dēvē par kompromisa līgumu. Kā norādījusi Vācijas Augstākā Administratīvā tiesa, šāds līgums slēdzams, ja neskaidrības citādi nav novēršamas vai to novēršana prasītu lielus resursus, un piekāpjas abas puses.²⁰ Turklāt, slēdzot administratīvo līgumu, arī indivīds var atteikties no savām tiesībām, ja tiesību norma ir paredzēta tieši indivīda aizsardzībai.²¹ Savukārt, ja ar līgumu tiek aizvietots administratīvais akts, kas skar arī citas personas, tadā gadījumā jāslēdz nevis divpusējs, bet trīspusējs vai vēl vairāku pušu līgums.

Vienlaikus jāuzsver: ja no tiesību normām izriet skaidrs iestādes pienākums veikt kādas darbības, ar līgumu nevar šo pienākumu atcelt. Piemēram, ja no tiesību normām nepārprotami izriet, ka, iestājoties noteiktiem tiesiskiem apstākļiem, licence jāanulē, tas ir jā dara. Taču arī tadā gadījumā, iespējams, dažkārt ir saprātīgi un samērīgi vienoties par laiku un citiem apstākļiem, kādos licence pārstās darboties.²²

Tādējādi secināms, ka attiecībā uz administratīvo līgumu pilnībā nav piemērojams likuma atrunas princips (visiem gadījumiem ārējā normatīvajā aktā nav jābūt tieši atrunātiem).²³ Taču likuma prioritātes princips ir piemērojams, jo līgumu nevar slēgt, ja tas aizskar būtiskas sabiedrības intereses.

Otrs administratīvā līguma pieļaujamības aspekts ir saistīts ar kompetenci. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 79.panta trešajā daļā noteikts, ka administratīvā līguma priekšmets ir attiecīgās publiskās personas kompetencē ietilpstošs jautājums.

Šāds likuma formulējums ir pārāk plašs, ņemot vērā, ka atbilstoši 79.panta otrajai daļai administratīvo līgumu publiskas personas vārdā slēdz piekritīgā iestāde vai amatpersona. Atšķirībā no privātpersonas, kurai piemīt privātautonomija, iestāde, slēdzot līgumu, nevar iziet ārpus savas kompetences. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 51.pantam iestāde var darboties tikai atbilstoši savai kompetencei. Ar līgumu iestāde nevar pārsniegt savu kompetenci un izlemt jautājumus, kas ir citas iestādes kompetencē.

Tādējādi neprecīzs ir formulējums, ka līguma priekšmets ir attiecīgās publiskās personas (piemēram, valsts vai pašvaldības) kompetencē ietilpstošs jautājums. Tam jābūt nevis publiskās personas, bet attiecīgās iestādes kompetencē esošam jautājumam. Šajā sakarā daudz veiksmīgāks ir Igaunijas Administratīvā procesa likuma 97.panta otrās daļas formulējums, kurā noteikts, ka *iestāde* (nevis publiska persona) nevar uzņemties saistības, pārkāpjot savu kompetenci.²⁴ Arī Somijas Administratīvā procesa likuma²⁵ 3.pantā norādīts, ka administratīvais līgums ir līgums, ko slēdz *iestāde* savas kompetences ietvaros, pildot valsts pārvaldes uzdevumus vai veicot valsts pārvaldes funkcijas.

¹² Litvins G. Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā (III). Jurista Vārds, 2008. 30.septembris, Nr.37.

¹³ Sal.: Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2007, S.281.

¹⁴ Sk., piemēram: Višķere I. 63.1pants. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 605.lpp.; Litvins G. Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā (III). Jurista Vārds, 2008. 30.septembris, Nr.37.

¹⁵ Načisčionis J. Administratīvās tiesības. Papildināts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.

¹⁶ Litvins G. Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā (III). Jurista Vārds, 2008. 30.septembris, Nr.37.

¹⁷ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 25.septembra spriedums lietā Nr.SKA-502/200. Citēts pēc: Višķere I. 63.1pants. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 605.lpp.

¹⁸ Sal.: Paine F.J. Vācijas Vispārīgās administratīvās tiesības, Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 242.lpp.

¹⁹ Sal.: Načisčionis J. Administratīvās tiesības. Papildināts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003; Litvins G. 80.1pants. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 778.–794.lpp.

²⁰ Schröder M. Administrative law in Germany. In: Seerden R., Stroink F. A. M. Administrative Law of the European Union, Its Member States and the United States. A Comparative Analysis. Antwerpen-Groningen: Intersentia Uitgever, 2002. p.116.

²¹ Sal.: *ibid.*, p.116.

²² Sal.: Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības. Lietas un risinājumi. Mācību līdzeklis. Otrais, pārstrādātais un papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 219.–220.lpp. (5.a lieta).

²³ Sal.: Paine F.J. Vācijas Vispārīgās administratīvās tiesības, Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 224.lpp.

²⁴ Igaunijas Administratīvā procesa likums. Angļu valodā pieejams: <http://www.legaltext.ee/text/en/X40071K3.htm> [aplūkots 15.07.2014.].

²⁵ Somijas Administratīvā procesa likums. Angļu valodā pieejams: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaanokset/2003/en20030434.pdf> [aplūkots 15.07.2014.].

Ne Valsts pārvaldes iekārtas likums, ne Administratīvā procesa likums *expressis verbis* nenoteic tiesiskās sekas, kādas iestājas, ja, līgumu noslēdzot, pārkāpti pieļaujamības noteikumi. Daļējs risinājums rodams Administratīvā procesa likuma 3.panta trešajā daļā, kurā teikts, ka šā likuma noteikumi attiecināmi arī uz publisko tiesību līgumu tiktāl, ciktāl tas nav pretrunā ar šā tiesību institūta būtību vai ciktāl citas tiesību normas nenosaka citādi.²⁶ Tāpēc gadījumā, ja administratīvo līgumu noslēgusi nekompetenta iestāde, tas uzskatāms par spēkā neesošu atbilstoši Administratīvā procesa likuma 74.pantam (nosaka administratīvā akta spēkā neesību).

Savukārt gadījumos, kad līguma forma nav pieļaujama, piemērojams Civillikuma 1415.pants (Civillikuma piemērošanu vispārīgi pieļauj Valsts pārvaldes iekārtas likuma 12.panta otrā daļa), atbilstoši kuram neatļauti un likumam pretēji darījumi nav spēkā.

Strīdi par administratīvā līguma spēkā esību atbilstoši Administratīvā procesa likuma 184.panta pirmās daļas 4.punktam tiek risināti administratīvajā tiesā.

PRIVĀTPERSONA, KAS PILDA PĀRVALDES UZDEVUMU, KĀ ADMINISTRATĪVĀ LĪGUMA PUSE

Vispirms jāatzīmē, ka pusēm jābūt tiesībspējai, lai noslēgtu līgumu, taču valsts vai pašvaldības iestādei nav tiesībspējas. Tā rīkojas publiskas personas vārdā.

Tāpēc atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 79.pantam administratīvais līgums ir vienošanās starp publisku personu un privātpersonu, nevis starp iestādi un privātpersonu. Savukārt panta otrajā daļā noteikts, ka publiskas personas vārdā līgumu slēdz piekritīgā iestāde vai amatpersona.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.pantā skaidroti termini „publiska persona”, „iestāde” un „amatpersona”. No šiem skaidrojumiem neizriet, ka ar iestādi vai amatpersonu šā likuma izpratnē varētu saprast arī privātpersonu, kurai atbilstoši šā likuma V nodaļai deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi (likumā nosaukta par *pilnvaroto personu*). No skaidrojumiem izriet, ka iestādes ir tikai tās institūcijas, kas veido tiesās vai atvasinātās pārvaldes institucionālo sistēmu.

Administratīvā procesa likuma²⁷ 63.¹pantā noteikts, ka iestāde var vienoties ar procesa dalībniekiem par administratīvā līguma slēgšanu Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt Administratīvā procesa likuma izpratnē iestāde ir jebkurš tiesību subjekts, kam piešķirtas pilnvaras valsts pārvaldes jomā, tostarp privātpersona, kam ar likumu vai deleģēšanas līgumu piešķirtas tiesības veikt pārvaldes uzdevumu.²⁸

Nemot vērā, ka Administratīvā procesa likums dod norādi uz Valsts pārvaldes iekārtas likumu, rodas jautājums, vai administratīvais līgums var tikt noslēgts arī starp divām privātpersonām – privātpersonu, kas administratīvā akta izdošanas gadījumā būtu administratīvā akta adresāts, un privātpersonu, kas administratīvā akta izdošanas gadījumā būtu iestāde.

Piemēram, ar likumu „Par zvērīnātiem revidentiem”²⁹ Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijai ir deleģētas tiesības organizēt kvalifikācijas eksāmenu un izsniegt

zvērīnāta revidenta sertifikātu (tātad administratīvo aktu). Sertificēšanas procesā dažkārt rodas strīdi, piemēram, par eksāmenu uzdevumu vai atbilžu vērtēšanas procesa atbilstību.³⁰ Iespējami gadījumi, kad šo strīdu varētu atrisināt, slēdzot administratīvo līgumu (izlīgumu).

Ja strīds nonāk līdz apstrīdēšanai, ir skaidrs, ka izlīgums tiktu slēgts starp Latvijas Republiku Finanšu ministrijas³¹ personā. Taču var būt situācijas, kad Zvērinātu revidentu asociācija, uzzinot par pretendenta pretenzijas, pilnībā vai daļēji piekrit viņa izvirzītajiem argumentiem un arī adresāts būtu gatavs piekāpties, tātad rodas iespēja strīdu atrisināt ar izlīgumu. Vai šādā gadījumā līguma slēgšana ir tikai Finanšu ministrijas kompetencē, vai arī viena no līgumslēdzējam pusēm varētu būt Zvērinātu revidentu asociācija?

Jāņem vērā, ka Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.pantā ietvertie valsts pārvaldes principi liek valsts pārvaldei strādāt pēc iespējas efektīvi un uzlabot procedūras privātpersonas labā, kā arī ievērot subsidiaritāti. Tāpat jāņem vērā, ka Administratīvā procesa likumā 2012.gadā³² ir iekļauts 77.¹ pants, kurš ļauj iestādei, par kuras administratīvo aktu iesniegts apstrīdēšanas iesniegums, pašai labot savu kļūdu, kā arī tas, ka 63.¹ pants tika iekļauts ar mērķi veicināt administratīvā līguma kā administratīvā procesa instrumenta izmantošanu.³³

Ja reiz Zvērinātu revidentu asociācijai ir uzticēta administratīvā akta izdošana, tad nav loģiska pamatojuma, kāpēc tai nepiešķirt tiesības noslēgt administratīvo līgumu, kas aizstāj administratīvo aktu. Lietderīgāk šādā situācijā ir jautājumu noregulēt instancē, kas primāri ir kompetenta pieņemt lēmumu, tātad vislabāk var izvērtēt lietderīguma apsvērumus un arī ievērot vienlīdzības principu.

Apkopojot iepriekš teikto, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 79.pantā ietvertie vārdi „iestāde” un „amatpersona” ir jāinterpretē plašāk – nevis atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumā, bet gan Administratīvā procesa likuma 1.pantā ietvertajam skaidrojumam.

Arī tiesību literatūrā, skaidrojot publisko tiesību līgumu, norādīts, ka līgums ir vienošanās vai nu starp diviem publisko tiesību subjektiem, publisko tiesību un privāto tiesību subjektu, vai arī *starp diviem privāto tiesību subjektiem*, no kuriem vienam ir nodotas publiskās varas funkcijas.³⁴ Šāds skaidrojums gan var radīt priekšstatu, ka privāto tiesību subjekts šādu līgumu slēdz savā vārdā. Taču atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 79.panta pirmās daļas pirmajam teikumam administratīvo līgumu piekritīgā iestāde vai amatpersona slēdz publiskas personas vārdā. Tā kā arī privātpersona, kurai deleģēts valsts (vai attiecīgi citas publisko tiesību personas) pārvaldes uzdevums, to pilda valsts vārdā, tad arī administratīvais līgums jebkurā gadījumā slēdzams Latvijas Republikas (vai attiecīgi citas publiskas personas), nevis pašas privātpersonas vārdā. Attiecīgā privātpersona tikai valsts uzdevumā pilda deleģēto uzdevumu, tāpat kā to citkārt pilda iestāde.

²⁶ Sal.: Višķere I. Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīvā procesa kārtībā. Jurista Vārds, 2009. 3.februāris, Nr.5.

²⁷ Administratīvā procesa likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 25.oktobris, Nr.164.

²⁸ Vairāk sk.: Briede J. 1.pants. Pirmā un otrā daļa. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 13.–20.lpp.

²⁹ Par zvērīnātiem revidentiem: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 22.maijs, Nr.78 (2465).

³⁰ Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 2.marta spriedumu lietā Nr.SKA-274/2012. Pieejams: www.tiesas.lv.

³¹ Atbilstoši likuma 37.pantam jautājumos, kas saistīti ar asociācijai deleģētajiem uzdevumiem, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija atrodas Finanšu ministrijas pārraudzībā.

³² Grozījumi Administratīvā procesa likumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 30.decembris, Nr.202.

³³ Višķere I. 63.1 pants. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 603.lpp.

³⁴ Stucka A. Administratīvās tiesības. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 213.lpp.

LĪGUMA PROJEKTA SASKAŅOŠANA

Līguma noslēgšanas process Valsts pārvaldes iekārtas likumā regulēts netiek, taču 82.pantā ir noteikta projekta saskaņošanas kārtība. Proti, izlīgumu iestāde var slēgt, ja tā projektam ir piekritusi augstāka iestāde, bet ja iestādei piešķirta rīcības brīvība, tad administratīvo līgumu iestāde var slēgt, ja tā projektam ir piekritusi institūcija, kura attiecīgo administratīvo aktu var apstrīdēt. Norādīts arī, ka normatīvajā aktā var noteikt citu administratīvā līguma saskaņošanas kārtību.³⁵

Tiesību literatūrā norādīts, ka saskaņošana ar augstāku iestādi ir garantis tiesiskumam, tā izslēdzot prettiesiskas vienošanās noslēgšanu.³⁶ Tomēr nav īsti saprotama šāda garantā nepieciešamība. Kā jau minēts iepriekš, ar administratīvo līgumu var aizstāt administratīvo aktu, taču administratīvajam aktam šāda saskaņošana nav nepieciešama. Varētu iebilst, ka administratīvo aktu augstāka iestāde var pārbaudīt apstrīdēšanas procesā, taču adresātam labvēlīgs administratīvais akts parasti tiek apstrīdēts tikai tad, ja tam ir dubulta iedarbība (ja tas ir nelabvēlīgs kādai citai personai). Arī citu valstu vispārīgajā administratīvā procesa regulējumā šāda saskaņošanas prasība nav atrodama.

Nepieciešamība pēc saskaņošanas varētu būt gadījumos, ja līgums skar būtiskas sabiedrības intereses, ja ir jāinterpretē tiesību normas netipiskā gadījumā vai ar izlīgumu tiek paredzēts izmaksāt zaudējumu atlīdzību. Šādos gadījumos saskaņošana ar augstāku iestādi varētu novērst būtisku sabiedrības interešu apdraudējumu, nodrošināt tiesību normu vienveidīgu interpretāciju, kā arī augstāka iestāde tiktu informēta par iespējamām nepilnībām tiesību normās un tiktu ievērota Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā noteiktā kārtība zaudējumu atlīdzināšanai. Gadījumos, kad līgums tiek slēgts tiesību normas neskaidrības dēļ, lietderīgāk projektu būtu saskaņot ar vadošo ministriju, nevis augstāku iestādi (ja vien šīs institūcijas nesakrīt).

Ņemot vērā iepriekš norādītos argumentus, būtu vēlams grozīt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 82.pantu, norādot, ka saskaņojums nepieciešams tikai gadījumā, ja tas aizskar būtiskas sabiedrības intereses, ja ar to tiek izlemts jautājums par zaudējumu atlīdzību vai gadījumā, kad tiek novērstas neskaidrības, kas radušās tiesību normu piemērošanas rezultātā.

ADMINISTRATĪVĀ LĪGUMA GROZĪŠANA UN IZBEIGŠANA

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 86.pantā noteikts, ka administratīvais līgums izbeidzas, ja tas ir izpildīts, izbeidzas tā termiņš, tas ir uzteikts un iestājies uzteikuma termiņš, kā arī ja publiskā persona to vairs nevar pildīt sakarā ar tiesisko apstākļu maiņu. Par administratīvā līguma grozīšanu vai vienpusēju izbeigšanu likums *expressis verbis* nerunā.

Savukārt attiecībā uz administratīvo aktu Administratīvā procesa likuma 85. un 86.pantā paredzēti vairāki gadījumi, kad iestāde var atcelt administratīvo aktu pēc savas iniciatīvas. Tāpat 87.pantā paredzētas privātpersonas tiesības prasīt administratīvā akta grozīšanu, ja ir mainījusies faktiskā vai tiesiskā situācija. Ņemot vērā Administratīvā procesa likuma 3.pantā noteikto, ka šā likuma noteikumi attiecināmi arī uz faktisko rīcību, ciktāl tas atbilst šīm tiesību institūtam,

³⁵ Piemēram, Konkurences likuma 27.3panta pirmajā daļā noteikts, ka administratīvo līgumu slēdz bez augstākas iestādes piekrišanas.

³⁶ Litvins G. Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā (III). Jurista Vārds, 2008. 30.septembris, Nr.37.

noskaidrojams, vai iepriekš minētās normas ir attiecināmas uz administratīvo līgumu.

No vienas puses, līguma forma kā tāda liek domāt, ka grozījumu izdarīšana iespējama, tikai pusēm vienojoties vai risinot strīdu ar tiesas starpniecību. No otras puses, iespējams, ka ar administratīvā līguma nemainīgu palikšanu spēkā tiek būtiski aizskartas sabiedrības intereses. Šādā ziņā administratīvais līgums būtiski var atšķirties no civiltiesiskā līguma. Turklāt 86.pantā ietvertais gadījums *ja publiskā persona to vairs nevar pildīt sakarā ar tiesisko apstākļu maiņu* norāda uz publiskas personas iespēju vienpusīgi atteikties no līguma pildīšanas.

Ielūkojoties citu valstu tiesību normās, secināms, ka, piemēram, Igaunijas Administratīvā procesa likuma 102.pants paredz iestādes vienpusējas tiesības grozīt vai izbeigt publisko tiesību līgumu, ja tas ir nepieciešams, lai novērstu kaitējumu būtiskām sabiedrības interesēm, vienlaikus kompensējot otram pusei ar to radītos mantiskos zaudējumus. Tāpat šis pants paredz, ka gadījumā, ja līguma pildīšana kļūst ļoti apgrūtināša, procesa dalībnieks arī var lūgt grozīt līgumu atbilstoši jaunajiem apstākļiem. Ja otra puse tam nepiekrīt, persona var vērsties tiesā ar pieteikumu par līguma izbeigšanu.

Līdzīgi noteikts arī Vācijas Administratīvā procesa likuma³⁷ 60.pantā: ja tiesiskās attiecības, kas bija līguma satura noteikšanas pamatā, ir tik būtiski mainījušās, līguma puse var prasīt līguma pielāgošanu jaunajiem apstākļiem vai pat tā izbeigšanu, ja pielāgošana nav iespējama. Iestāde var uzteikt līgumu arī, lai novērstu vai nepieļautu būtisku sabiedrības interešu aizskārumu.

Šāds tiesību normās noteikts regulējums šķiet ļoti saprātīgs, un to būtu vēlams iekļaut arī Latvijas tiesiskajā regulējumā. Taču, kamēr tas nav izdarīts, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 86.pants kopsakarā ar Administratīvā procesa likuma 3., 85. un 86.pantu būtu interpretējams līdzīgi, kā tas noteikts Igaunijas un Vācijas regulējumā. Savukārt Administratīvā procesa likuma 87.pants, kurš noteic personas tiesības prasīt uzsākt procesu no jauna, ir tieši piemērojams arī attiecībā uz administratīvo līgumu. Tāpat tieši būtu piemērojama arī 85.panta trešajā daļā paredzētā zaudējumu atlīdzināšana privātpersonai gadījumos, ja iestāde vienpersonīgi izbeidz līgumu sabiedrības interešu labā.

KOPSAVILKUMS

Administratīvā līguma tiesiskais regulējums Latvijā ir nepilnīgs. Dažas Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietvertās normas, kas attiecas uz administratīvo līgumu, ir interpretējamas plašāk, savukārt citas šaurāk nekā tekstuālais tvērums. Tāpat Valsts pārvaldes iekārtas likumā vai Administratīvā procesa likumā nepieciešami grozījumi, ietverot detalizētāku administratīvā līguma grozīšanas un vienpusējas atcelšanas regulējumu. Jo īpaši tas nepieciešams tāpēc, ka administratīvā līguma institūts Latvijā ir salīdzinoši jauns, līdz ar to izpratne par tā piemērošanu vēl nav nostiprinājusies.

Raksta pamatā priekšlasījums LU Juridiskās fakultātes konferencē „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” 2014.gada 11.novembrī; publicēts konferencē materiālu krājumā, LU Akadēmiskais apgāds, 2014

³⁷ *Verwaltungsverfahrensgesetz*. Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/> [aplūkots 17.09.2014.].

Dr. iur. Jautrīte BRIEDE,

LU Juridiskās fakultātes profesore,

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

IESTĀDES BEZDARBĪBA KĀ FAKTISKĀS RĪCĪBAS FORMA

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma¹ 89.panta otrajai daļai faktiskā rīcība ir arī iestādes bezdarbība, ja iestādei saskaņā ar tiesību normām bija vai ir pienākums izpildīt kādu darbību. Praksē, interpretējot šo tiesību normu, ik pa laikam rodas jautājums, vai konkrētā iestādes bezdarbība ir uzskatāma par faktisko rīcību vai citu valsts pārvaldes darbības veidu. No atbildes uz šo jautājumu ir atkarīgs, vai un ar kādu pieteikumu persona var vērties administratīvajā tiesā. Tāpēc, kā arī ņemot vērā, ka Latvijas juridiskajā literatūrā bezdarbība kā faktiskā rīcība līdz šim nav plaši aplūkota, šā referāta mērķis ir analizēt valsts pārvaldes iestādes bezdarbību kā faktisko rīcību. Referātā aplūktas tiesību normas, analizēta Latvijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, izmantota juridiskā literatūra latviešu, vācu un angļu valodā.

BEZDARBĪBAS KĀ FAKTISKĀS RĪCĪBAS PAZĪMES

Vispirms jāatgādina, ka bezdarbībai, lai to kvalificētu kā faktisko rīcību, ir jāatbilst visām faktiskās rīcības pazīmēm – tai ir jāietekmē faktiskā situācija uz āru, radot faktiskas sekas publisko tiesību jomā, tādējādi konkrētai privātpersonai, kurai ir tiesības uz iestādes rīcību, aizskarot tiesības vai tiesiskās intereses.² Tāpat jāņem vērā, ka administratīvā akta neizdošana nav faktiskā rīcība bezdarbības formā, bet gan administratīvā akta atteikums ar konkludentām darbībām vai klusējot izteikts administratīvais akts,³ proti, ar administratīvā akta neizdošanu tiek ietekmēts privātpersonas tiesiskais, nevis faktiskais stāvoklis. Tāpat jāņem vērā, ka ar publisko tiesību jomu administratīvā procesa izpratnē saprot tikai valsts pārvaldes tiesības. Kaut arī ne administratīvā akta⁴, ne faktiskās rīcības definīcijā⁵ tas tiešā tekstā nav iekļauts, norāde uz valsts pārvaldes jomu ir ietverta iestādes definīcijā.⁶ Tādējādi vispārīgi pareizs ir arī apgalvojums, ka arī kriminālprocesuālu darbību neveikšana vai darbību administratīvo pārkāpumu procesa ietvaros neveikšana nav faktiskā rīcība. Piemēram, prokuratūras nereaģēšana uz iesniegumu par iespējamu krāpšanu ir rīcība

kriminālprocesa ietvaros un nav uzskatāma par faktisko rīcību.⁷

Tāpat administratīvā akta vai administratīvās tiesas sprieduma nepildīšana arī tad, ja tas prasa faktiskas darbības, atbilstoši administratīvā procesa regulējumam netiek uzskatīta par faktisko rīcību, bet gan par procesuālu darbību, kam likumā paredzēta atsevišķa apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība (jāatzīmē, ka ir valstis, kurās spriedumu nepildīšanu atzīst par bezdarbību, par kuru var iestāties valsts atbildība⁸).

Lai bezdarbību atzītu par faktisko rīcību Administratīvā procesa likuma 89.panta otrās daļas izpratnē, jāsecina, ka tā izpaužas kā iestādes nolaidīga vai apzināta nerīkošanās tad, kad iestādei valsts pārvaldes tiesību ietvaros būtu jārikojas, turklāt privātpersonai uz šo rīcību ir subjektīvas tiesības. Tas, ka par faktisko rīcību uzskata tikai tādu darbību, kas skar privātpersonas subjektīvas tiesības, izriet no likuma 89.panta pirmās daļas.

Svarīgi atzīmēt, ka atbilstoši Vides aizsardzības likuma⁹ 9.panta trešajai daļai sabiedrība ir tiesīga apstrīdēt un pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības faktisko rīcību (tātad arī bezdarbību), kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi. Subjektīvo tiesību aizskārums šādā gadījumā prasīts netiek. Taču tas ir izņēmums no vispārīgajiem noteikumiem, citos gadījumos subjektīvo tiesību aizskārums ir obligāts priekšnoteikums, lai bezdarbību klasificētu par faktisko rīcību nevis vienkāršo valsts pārvaldes darbību.

Atbilde uz jautājumu, vai indivīdam vai indivīdu grupai ir subjektīvas tiesības uz konkrētu valsts pārvaldes rīcību, praksē ne vienmēr ir viegli atrodama.

SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS UZ PĀRVALDES RĪCĪBU

Valsts pārvaldes pienākums noteiktās situācijās rīkoties izriet no normatīvajiem aktiem. Ir gadījumi, kad pārvaldes pienākums un konkrēts rīcības veids skaidri izriet no piemērojamās tiesību normas. Piemēram no Informācijas atklātības likuma izriet personas tiesības uz vispārpieejamās informācijas saņemšanu.¹⁰ Tāpat no tiesību normām izriet, ka ieslodzītā persona jānodrošina ar uzturu un higiēnas precēm, ja iestāde to nenodrošina, šāda rīcība, ja tā būtiski aizskar ieslodzītās personas kā īpaši pakļautās personas cilvēktiesības, ir faktiskā rīcība bezdarbības formā.¹¹

⁷ Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2014.gada 19.jūnija lēmumu lietā SKA-838/2014.

⁸ Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 17.februāra spriedums lietā „Guseva pret Bulgāriju”, iesn.nr. 6987/07, 30.punkts.

⁹ Vides aizsardzības likums. LR likums, pieņemts 02.11.2006.

¹⁰ Informācijas atklātības likums: LR likums, pieņemts 29.10.1998.

¹¹ Noteikumi par ieslodzīto personu uzturu un sadzīves vajadzību materiālo nodrošinājuma normām. MK noteikumi Nr.1022. Pieņemti 19.12.2006.

¹ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 5.10.2001.

² Par pazīmēm vairāk sk.: Ieva Viškere. 89.panta komentārs.// Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 883.-897.lpp.; Faktiskās rīcības jēdziens – pazīmes un to interpretācija: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta un Judikatūras nodaļas prakses vispārīgais raksturojums, 2006. pieejams: www.at.gov.lv; Jurista Vārds, 02.01.2007, Nr.1.

³ Šādi tas tiek vērtēts arī Eiropas Savienības Tiesā. Sk., piemēram, Eiropas Savienības Tiesas 2010.gada 29.jūnija spriedumu lietā C-139/07 „Eiropas Komisija pret Technische Glaswerke Ilmenau GmbH” 49.punktu.

⁴ Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa.

⁵ Administratīvā procesa likuma 89.pants.

⁶ Administratīvā procesa likuma 1.panta pirmā daļa.

Taču iestādes pienākums rīkoties konkrētās situācijās normatīvajos aktos bieži ir noformulēts ģenerālklauzulas veidā, skaidri nenorādot nedz konkrētos rīcības veidus, nedz individuālu personu tiesības prasīt kādu konkrētu rīcības veidu. Turklāt tas ir attaisnojami un pašsaprotami, jo visus gadījumus un atbilstošāko rīcības veidu nav iespējams precīzi uzskaitīt. Tāpēc sava pienākuma konkretizēšana parasti ir atstāta iestādes rīcības brīvības ietvaros.

Kā piemērus šādām ģenerālklauzulām var minēt likumā „Par pašvaldībām”¹² ietvertu pašvaldības autonomo funkciju gādāt par teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību, ielu, ceļu un laukumu būvniecību un uzturēšanu, ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošanu, zaļo zonu ierīkošanu un uzturēšanu, pretplūdu pasākumus, kapsētu izveidošanu un uzturēšanu. Atbilstoši likumam „Par autoceļiem”¹³ VAS „Latvijas Valsts ceļi” un ceļu īpašniekiem ir pienākums savlaicīgi veikt ceļu uzturēšanas darbus, apriņķot autoceļus ar tehniskajiem regulēšanas līdzekļiem un veikt citus pasākumus satiksmes drošības garantēšanai, norobežot un norādīt ar ceļa zīmēm satiksmei bīstamās vietas, analizēt satiksmes negadījumu cēloņus, veikt pasākumus to novēršanai. Autoceļu aizsargjoslā izbūvējamas īpašas konstrukcijas, lai transportlīdzekļu izplūdes gāzu, trokšņu un citu kaitīgo faktoru ietekme uz apkārtējo vidi atbilstu sanitārajām normām.

Latvijas tiesu praksē ir bijuši vairāki gadījumi, kad personas, atsaucoties uz kādu no iepriekš minētajām vai līdzīga satura normām, ir vērsušās tiesā ar pieteikumu par attiecīgo pienākumu veikšanu vai atbildzinājumu par zaudējumiem, kas radušies par šo pienākumu neveikšanu (bezdarbību). Piemēram, persona ir vērsusies ar prasījumu pret Satiksmes ministriju veikt darbības saistībā ar drošu stāvlaukumu kravu pārveidājumu automašīnām izbūvi vai sakārtošanu. Šajā, tāpat kā vairumā gadījumu pie līdzīgiem prasījumiem, tiesas atteicās pieņemt pieteikumu, kā pamatojumu minot to, ka ne jebkuram tiesību normā noteiktam valsts pārvaldes objektīvam pienākumam atbilst individuālas privātpersonas subjektīva tiesība prasīt šā pienākuma izpildi.¹⁴

Proti, privātpersonai nav tiesību prasīt labumu, kurš tai tieši nav paredzēts, bet kuru iestāde būtu kompetenta iedot.¹⁵ Ja iestāde, pildot savas funkcijas, ir radījusi kādu labumu, parasti jebkuram ir tiesības uz šo labumu izmantošanu, taču nav tiesību prasīt šo labumu radīšanu. Kā norādījis Kārlis Dišlers, šāda tiesība nav individualizēta, tāpēc ir tikai objektīvo tiesību *refleks*.¹⁶

Šāda pieeja ir saistīta ar to, ka tiesību normas, vispārīgi nosakot valsts pārvaldes iestāžu kompetenci, funkcijas un uzdevumus, vienlaikus piešķir šīm iestādēm lielu rīcības brīvību tai piešķirto finanšu un citu resursu sadalē un prioritāšu noteikšanā. Šo resursu izmantošana atsevišķas privātpersonas interesēs, ja vienlaikus pastāv būtiskas citu personu intereses, nebūtu pareiza. Tāpēc iestādei parasti jāļauj pašai izlemt, kā vislabākajā veidā un vislietderīgāk izpildīt tās kompetencē nodotos savstarpēji konkurējošos

uzdevumus, ņemot vērā tās ierobežotās budžeta iespējas.¹⁷ Parasti tā ir konkrētās iestādes politiska izšķiršanās.¹⁸

Tajā pašā laikā personai var būt tiesības prasīt no iestādes konkrētu darbību vai arī zaudējumus, kas radušies no bezdarbības arī gadījumos, kad tiesību normas tiešā tekstā neparedz konkrētu iestādes pienākumu rīkoties. Tiesību literatūrā šādus pienākumus, kas izsecināmi konkrētos gadījumos, sauc arī par latentajiem pienākumiem.¹⁹ Jo īpaši tie ir gadījumi, kad ar iestādes nerīkošanos var tikt aizskartas personas Satversmē²⁰ vai starptautiskā līgumā (jo īpaši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā²¹ – turpmāk Konvencijā) garantētās pamattiesības (cilvēktiesības).

Primāri šajā sakarā jāmin Satversmes 93.pants, kas noteic, ka ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums, kā arī Satversmes 95.panta otrais teikums, kas noteic, ka spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Attiecīgi šīs tiesības iekļautas arī Konvencijas 2.panta pirmā daļā un 3.pantā.

Minētās tiesības ietver ne tikai valsts negatīvos pienākumus (atturēties no dzīvības atņemšanas un spīdzināšanas), bet arī valsts pozitīvos pienākumus novērst dzīvības apdraudējumu un necilvēcīgu apiešanos, tostarp no citu personu puses. Kaut arī lielākoties šie pozitīvie pienākumi ietilps krimināltiesību un kriminālprocesa jomā, tie atrodami arī administratīvo tiesību nozarē. Jāatzīmē, ka Satversmes 93.panta komentārā šis aspekts vispārīgi ir pieminēts, bet īpaši nav izvērst²², savukārt 95.panta komentārā²³ tas vispār ir apiets.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) vairākkārt ir atzinusi dalībvalstu, tostarp arī Latvijas, valsts pārvaldes iestāžu bezdarbību tieši valsts pārvaldes jomā par tādu, kas pārkāpj konvencijā nostiprinātās tiesības uz dzīvību vai necilvēcīgu izturēšanos. Piemēram, par tādu tika atzīta Bulgārijas psihoneiroloģiskās slimnīcas nolaidība, jo tā nebija pienācīgi uzmanījusi ar Alcheimera slimību slimu pacientu, kā rezultātā pacients bija pazudusi un netika atrasta (tiesā bija vērsies viņas dēls).²⁴ Kādā Turcijas lietā, kuras pamatā bija fakts, ka metāna gāzes sprādziena rezultātā bija sagruvušas graustu rajona ēkas un gājuši bojā cilvēki, tika konstatēta vainojama bezdarbība no valsts un pašvaldības iestāžu puses, neveicot preventīvus pasākumus, tostarp nebrīdinot iedzīvotājus par iespējamo risku.²⁵ Kādā citā Turcijas lietā tiesa pārkāpumu secināja skolas bezdarbībā: mācības laika apstākļu dēļ bija beigušās ātrāk, bet skola par to nebija paziņojusi skolas autobusam, tāpēc septiņgadīgs zēns mājup bija devies kājām un bija nosalis. Tiesa norādīja, ka ne jebkurš risks dzīvībai prasa, lai valsts iejauktos, tomēr

¹⁷ Jane Convey. Public or Private? Duty of Care in a Statutory Framework: *Stovin v Wise* in the House of Lords. *The Modern Law Review*. Vol.60.No.4 (Jul., 1997.), p.562.

¹⁸ Sal.: *ibid*, p.564.

¹⁹ Sk., piemēram, Beatson, Matthews and Elliott's *Administrative Law*. Text and Materials. Third Edition. Oxford: University Press, 2005, p.437.

²⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR pamatlikums. Pieņemts 15.02.1922.

²¹ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: starptautiskais līgums, Eiropas Padomes dokuments, pieņemts 04.11.1950. Latvijā ratificēts 10.02.1995.

²² Sk. Valentija Liholaja. 93.panta komentārs. // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 179.lpp.

²³ Agris Bitāns, Andrejs Judins. 95.panta komentārs. // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011., 236.lpp.

²⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā „Dodov pret Bulgāriju”, iesn. nr.59548/00, 70., 79.-83. un 87.punkts.

²⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 30.novembra spriedums lietā „Ņerilydiz pret Turciju”, iesn. nr.48939/99.

¹² Par pašvaldībām. LR likums. Pieņemts 19.05.1994.

¹³ Par autoceļiem. LR likums. Pieņemts 11.03.1992.

¹⁴ Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2014.gada 14.februāra lēmumu lietā SKA-231/2014. Npublicēts.

¹⁵ Martina Künnecke. *Tradition and Change in Administrative Law*. An Anglo-German Comparison. Berlin, Heidelberg: Springer, 2007, p.177.

¹⁶ Kārlis Dišlers. *Ievads Administratīvo tiesību zinātnē*. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2002, 151.lpp.

konkrētajā lietā skolai, ja tā tika slēgta ātrāk, vajadzēja parūpēt par bērniem.²⁶ Tāpat valsts pienākums rūpēties par tiesībām uz dzīvību nozīmē arī pienākumu veikt pasākumus, lai nodrošinātu individu drošību publiskās vietās. Polijā kāds vīrietis bija zaudējis dzīvību vēja nolauzta ietves malā augoša koka dēļ. Tika konstatēta pašvaldības nolaidība, kas nebija parūpējusies par nedrošu koku likvidēšanu. ECT arī norādīja, ka, valsts pienākums ir šādus negadījumus pienācīgi izmeklēt, atrast vainīgos un kompensēt kaitējumu cietušajai personai (konkrētā gadījumā – bojā gājušā sievai).²⁷ Pozitīvie pienākumi attiecas arī uz valsts dienestiem, kas sniedz palīdzību apdraudējumu gadījumos – ugunsdzēsības, ātrās palīdzības un citiem glābšanas dienestiem.²⁸ Vienlaikus ECT gandrīz visās minētajās lietās ir norādījusi, ka pozitīvie pienākumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie neuzliek pārlietu lielu pienākumu nastu valsts pārvaldei, ņemot vērā, piemēram, to, ka personu rīcību iepriekš nevar paredzēt, kā arī operatīvo dienestu izvēli atbilstoši prioritātēm un resursiem. Turklāt, ja ir iespējami vairāki pozitīvo pienākumu veidi, valsts var pildīt kādu no tiem.

Faktiskā rīcība var būt policijas vai iestādes, kurā persona tiek turēta pret viņas gribu, rīcība, nenodrošinot šai personai adekvātu medicīnisko palīdzību. ECT vairākkārt, tostarp lietā „Jasinskis pret Latviju”, ir norādījusi, ka personas, kam valsts ierobežojusi brīvību, ir mazāk spējīgas sevi pasargāt, tāpēc to darīt ir valsts iestādes pienākums. Jo īpaši valstij tādos gadījumos jā rūpējas par invalīdiem un citām personām ar ierobežotām spējām, kā tas bija minētajā gadījumā. Valstij ir pienākums aizturētām personām nodrošināt pienācīgu aizsardzību no cietsirdīgas izturēšanās, par ko iestādei ir zināms vai tai vajadzēja būt zināmam. Medicīniskās palīdzības nenodrošināšana var būt Konvencijas 2.panta, kas garantē tiesības uz dzīvību, pārkāpums.²⁹

Iepriekš aplūkotojos gadījumos identificējama valsts pārvaldes iestāžu bezdarbība – garīgi slimu pacientu neuzmanīšana, iedzīvotāju neinformēšana par sprādziena risku, skolas autobusa nenodrošināšana, draudīga koka nenovākšana, medicīniskās palīdzības nenodrošināšana. Administratīvā procesa likuma 89.panta izpratnē šāda bezdarbība uzskatāma par faktisko rīcību, jo radījusi konkrētiem indivīdiem tiešas faktiskas sekas. Attiecīgi privātpersonai šādā situācijā izsecināmas subjektīvās tiesības prasīt garīgi slimās mātes pienācīgu uzraudzīšanu, sprādziena risku samazināšanu un iedzīvotāju brīdināšanu, skolas autobusa nodrošināšanu, nedrošu koku likvidēšanu vai nostiprināšanu, medicīniskās palīdzības nodrošināšanu. Savukārt, ja sekas jau iestājušās, par amatpersonu bezdarbību (nolaidīgu pienākumu pildīšanu), ja tā radījusi smagas sekas, var iestāties kriminālatbildība, taču vieglākos gadījumos iespējams, ka jautājums tiek risināts administratīvā procesa kārtībā, atzīstot faktisko rīcību (bezdarbību) par prettiesisku, kas attiecīgi piešķir tiesības prasīt zaudējumu un kaitējumu atlīdzinājumu. Turklāt iespējams, ka sākotnēji tiek izmantoti kriminālprocesuālie līdzekļi, bet pēc tam administratīvā procesa līdzekļi.

Kā vienu no šādiem piemēriem no Latvijas tiesu prakses

var minēt gadījumu, kad pašvaldība nebija nodrošinājusi Ceļu satiksmes likuma prasību izpildi, proti, ceļa ātrumvaļņa pusēs nebija uzstādīti signālstabiņi, nebija nodrošināta ātrumvaļņa uzturēšana satiksmei drošā stāvoklī, nebija atjaunots noteikumos paredzētais horizontālais apzīmējums. Autobusam uzbraucot uz ātrumvaļņa, viena no pasažierēm bija nokritusi no sēdvietas un guvusi muguras traumu. Tika ierosināts kriminālprocess pret autobusa vadītāju par negadījuma izraisīšanu, bet tas tika izbeigts, konstatējot, ka negadījuma cēlonis ir nepareizi izbūvētais ceļa ātrumvalnis. Pēc kriminālprocesa izbeigšanas cietusi persona vērsās administratīvajā tiesā un tiesa vērtēja pašvaldības faktisko rīcību, tostarp pienākuma nepildīšanu. Tiesa uzlika pienākumu pašvaldībai atlīdzināt zaudējumus.³⁰

Tiesības prasīt konkrētu rīcību un pamats atzīt iestādes bezdarbību par prettiesisku var rasties arī no Satversmes 96.panta, kas garantē tiesības uz privāto dzīvi, attiecīgi arī no Konvencijas 8.panta.

Viens no privātās dzīves aspektiem, kas var būt saistīts ar valsts pārvaldes pienākumu rīkoties, ir vides piesārņojuma novēršana vai mazināšana. ECT, interpretējot 8.pantu, ir norādījusi, ka konvencija tieši neparedz tiesības uz tīru un klusu apkārtni, taču, ja troksnis vai cits vides piesārņojums personu tieši un būtiski ietekmē, var tikt aizskarts privātās dzīves jautājums. Turklāt tas var būt skarts arī gadījumā, ja indivīda veselības stāvoklis būtiski netiek pasliktināts, bet būtiski tiek ietekmēti dzīvošanas apstākļi kā tādi.³¹ Tiesa arī norādījusi, ka valsts atbildība vides lietās var rasties arī no kļūdām, regulējot privāto uzņēmējdarbību.³² ECT norādījusi, ka nekatrs vides pasliktināšanās gadījums nozīmē šā panta pārkāpumu. Lai vispār varētu atsaukties uz 8.pantu, tam tieši jāietekmē indivīda māja, ģimene vai privātā dzīve. Vides piesārņojumam jāsniedz noteikts limenis. Šāda līmeņa novērtējums ir atkarīgs no visiem lietas apstākļiem, tostarp traucējuma intensitātes, ilguma, fiziskās un morālās ietekmes. Tāpat jāņem vērā kopējais piesārņojuma līmenis, kas ir raksturīgs katrai mūsdienu pilsētai. Tātad, lai runātu par pārkāpumu, pirmkārt, jābūt reālai ietekmei uz pieteicēja privāto sfēru, otrkārt, jābūt sasniegtam pietiekami nopietnam piesārņojuma līmenim.³³

Kā piemēru no Latvijas tiesu prakses var minēt gadījumu, kad persona vairākkārt bija vērsusies vairākās iestādēs, lūdzot rast risinājumu saistībā ar pārmērīgo trokšņa līmeni no valsts galvenā autoceļa, kura tuvumā atrodas pieteicējas dzīvesvieta. Veselības inspekcija bija konstatējusi, ka autoceļa radītais trokšņu līmenis pārsniedz normatīvajos aktos atļauto. Satiksmes ministrija bija norādījusi, ka saskaņā ar normatīvajiem aktiem tai nav obligāti jāveic pasākumi trokšņa novēršanai vai samazināšanai, nav jāuzstāda trokšņu un piesārņojumu slāpētājus, jo satiksmes intensitāte uz autoceļa nav pietiekoša. Pieteicēja attiecīgi vērsās tiesā, lūdzot atzīt par prettiesisku ministrijas faktisko rīcību (bezdarbību), kas izpaužas kā prettrokšņu aizsardzības pasākumu neveikšana satiksmes radīto trokšņu novēršanai vai samazināšanai, un uzlikt ministrijai pienākumu veikt aizsardzības pasākumus, kā arī atlīdzināt kaitējumu. Augstākā tiesa šajā lietā

²⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 10.aprīļa spriedums lietā „Ibeyi Kemaloğlu un Meriye Kemaloğlu pret Turciju”, iesn.nr.19986/06.

²⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 14.jūnija spriedums lietā „Ciechońska pret Poliju”, iesn.nr.19776/04.

²⁸ Sk. piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 2.decembra lēmumu lietā „Furdik pret Slovākiju”.

²⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 21.decembra spriedums lietā „Jasinskis pret Latviju”, iesn.nr.45744/08, 59.-60.punkts.

³⁰ Sk. Augstākās tiesas 2013.gada 25.jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr.SKA-222/2013 (Nr.A420592910).

³¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003.gada 8.jūlija spriedums lietā „Hatton un citi pret Apvienoto karalisti” no.36022/97, 96.punkts.

³² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 9.jūnija spriedums lietā „Fadejeva pret Krieviju”, iesn. nr.55723/00, 89.punkts.

³³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 9.jūnija spriedums lietā „Fadejeva pret Krieviju”, iesn. nr.55723/00, 68.-69.punkts.

norādīja – ja vides piesārņojums sasniedz tādu līmeni, ka ar to būtiski tiek aizskartas privātpersonu tiesības uz veselību, dzīvību, privātās dzīves neaizskaramību vai īpašumu, un kad nebūtu taisnīgi sabiedrības vārdā prasīt, lai privātpersona ar to samierinātos, bet likums šādu situāciju neregulē, valstij ir no Satversmes izrietošs pozitīvs pienākums un līdz ar to arī privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt veikt noteiktas darbības, lai samazinātu vides piesārņojumu. Tādēļ, lai noteiktu, vai konkrētajā lietā vides piesārņojuma (trokšņa) intensitāte ir sasniegusi tādu līmeni, lai pieteicējai būtu tiesības prasīt noteiktu pasākumu veikšanu, Augstākā tiesa nodeva lietu izskatīt pēc būtības.³⁴

Tiesības prasīt konkrētu darbību no valsts pārvaldes var izrietēt arī no citām Satversmē vai Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā garantētām tiesībām un brīvībām, piemēram, tiesībām uz informāciju (tostarp informāciju par vidi), pulcēšanās brīvības, reliģijas brīvības u.tml. Valsts nedrīkst piesaukt savas iekšējās tiesību normas, lai attaisnotu savu starptautisko saistību nepildīšanu.³⁵ Pat ja iestādes rīcība atzīstama par tiesisku, valsts atbildība var iestāties privātpersonas īpašo ciešanu dēļ.³⁶

Atziņas par to, ka privātpersonai ir jābūt pasargātai arī no tādiem pamattiesību aizskārumiem, kuriem likumā nav paredzēti aizsardzības līdzekļi, atrodamas arī citu valstu juridiskajā literatūrā un praksē. Piemēram, Vācijā valda uzskats, ja tiesību aizsardzība izriet no konstitūcijas, tad vai nu parastās tiesības ir jāinterpretē šo konstitucionālo tiesību gaismā, vai arī jāapsver iespēja tieši atsaukties uz pamattiesībām kā subjektīvajām publiskajām tiesībām.³⁷ Savukārt angļu tiesību piemērošanas praksi šajā jomā būtiski ietekmējis 1998.gadā izdots Cilvēktiesību likums (*Human Rights Act*).³⁸

TIESĪBAS PRASĪT RĪCĪBU NO POLICIJAS PRIVĀTO STRĪDU GADĪJUMOS

Likums „Par policiju”³⁹ noteic vispārīgus policijas pienākumus aizsargāt personu dzīvību, veselību, tiesības un brīvības un īpašumu, sniegt palīdzību privātpersonām un personu apvienībām to tiesību aizsardzībā.⁴⁰ Tā kā no likuma „Par policiju” izriet vispārīgas pilnvaras kārtības nodrošināšanā, praksē vairākkārt ir radušies jautājumi par policijas bezdarbību un tiesībām prasīt konkrētu rīcību privāto strīdu risināšanā.

Vienprātība valda tajā, ka, lai runātu par policijas bezdarbību, policijai ir jāzina vai tai vajadzēja zināt par to, ka personai radies strīds ar citām privātpersonām, piemēram, kaimiņiem. Ja kāds grib sagaidīt no policijas šādu iejaukšanos, viņam jānorāda uz konkrētiem faktiem. Kā norādījusi Augstākā tiesa, amatpersonu bezdarbība administratīvajā tiesā būtu pārbaudāma tikai tad, ja no tiesību normām izrietētu personas tiesības uz to, ka amatpersonas rīkojas arī bez personas iesnieguma. Ja personai ir iebildumi pret

kaimiņu rīcību, lai saņemtu valsts aizsardzību, viņai ir jāvēršas ar iesniegumu (gadījumos, kad šāda rīcība aizkar personas tiesības).⁴¹

Vienprātības nav jautājumā, cik lielā mērā personai ir tiesības uz policijas rīcību, kad tā ziņojusi par strīdiem ar kaimiņiem. Tiesību literatūrā norādīts, ja ir vienkārši strīds starp divām vai vairākām privātpersonām, kurā katra no pusēm piesauc pirmšķietami (*prima facie*) leģitīmas tiesības un intereses, tad valsts pienākums principā aprobežojas ar Satversmes 92.pantā garantēto iespēju aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.⁴²

Savukārt Augstākā tiesa ir norādījusi, ka policijas kompetence personu drošības jomā sākas jau ar ziņu reģistrēšanu un ierašanos notikuma vietā, un tikai tad, ja konstatējams attiecīgs pamats, tiek uzsākts kriminālprocess vai administratīvā pārkāpuma lietvedība. Persona, kuras tiesības iespējamais likuma pārkāpums aizskar, ne vienmēr var sagaidīt minēto procesu uzsākšanu, bet šai personai ir tiesības uz to, lai policija veic tai likumā noteiktos pienākumus personu un sabiedrības drošības garantēšanā un likumpārkāpumu novēršanā. Citiem vārdiem, policijas vienīgie pienākumi personu un sabiedrības drošības garantēšanā un likumpārkāpumu novēršanā neaprobežojas tikai ar sodu procesiem, bet tās pienākums ir piemērotā veidā reaģēt uz ziņām par drošības apdraudējumiem un likumpārkāpumiem, gādāt par sabiedrisko mieru, sniegt palīdzību savas kompetences robežās utt. Policijas gadījumā sekas darbībai var būt gan tiesiskas, gan faktiskas, dažkārt brīdī, kad rodas nepieciešamība pēc policijas iejaukšanās, vēl nav zināms, kāds rezultāts sekos: aktīva fiziska rīcība, administratīvās vai krimināllietas ierosināšana. Ja sekos administratīvās vai krimināllietas ierosināšana, tās būs procesuālas darbības, kas administratīvajā tiesā nebūs pārbaudāmas, savukārt aktīvā fiziskā rīcība var tikt klasificēta kā faktiskā rīcība. Policijas rīcība, tiesību normās noteiktajā kārtībā un veidā nereaģējot uz personas sniegtajām ziņām par likumpārkāpumu un nerīkojoties, lai to novērstu, atbilst faktiskās rīcības pazīmēm, ciktāl netiek skarts kriminālprocesa vai administratīvā pārkāpuma lietvedības ierosināšanas jautājums.⁴³

Jāņem gan vērā, ka arī policijai parasti ir piešķirta ļoti plaša rīcības brīvība. Saņemot ziņas par apdraudējumu, policijai ir tiesības izvērtēt apdraudējuma intensitāti un izvērtēt prioritātes, vai uz personas tiesību aizskārumu reaģēt un kādā veidā reaģēt. Tiesa var tikai pārbaudīt, vai nav pieļautas rīcības brīvības izmantošanas kļūdas.⁴⁴ Tikai gadījumā, ja tiek būtiski apdraudētas privātpersonai svarīgas tiesības vai likumīgās intereses, personai ir tiesības uz aizsardzību, pamatojoties uz likumā „Par policiju” ietvertu generālklausulu. Šādā gadījumā policijas bezdarbība nav pieļaujama,⁴⁵ jo rīcības brīvība ir samazināta līdz minimumam vai pat līdz nullei.

Uz to vairākās lietās norādījusi arī ECT. Tā, piemēram, kādā lietā pret Gruziju tika konstatēta bezdarbība no policijas puses, tai neiejaucoties konfliktos, kuros regulāri fiziski vai

³⁴ Augstākās tiesas 2013.gada 12.jūlija lēmums lietā SKA-759/2013. Pieejams: www.at.gov.lv.

³⁵ Juris Rudevskis. 89.panta komentārs // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 40.lpp.

³⁶ Dace Mīta. 92.panta komentārs. // Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 922.lpp.

³⁷ Sk., piemēram, Francs Jozefs Paine. Vācijas Vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 78.lpp.

³⁸ Martina Künnecke. Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. Berlin, Heidelberg: Springer, 2007, p.195.

³⁹ Par policiju: LR likums. Pieņemts 04.06.1991.

⁴⁰ Sk. likuma „Par policiju” 1., 3., 5. un 10.pantu.

⁴¹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 22.augusta lēmums lietā SKA-1050/2014. Npublicēts.

⁴² Juris Rudevskis 89.panta komentārs // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 39.lpp.

⁴³ Augstākās tiesas 2014.gada 5.decembra lēmums lietā SKA-332/2014.

⁴⁴ Rolf Schmidt. Stephanie Seidel. Besonderes Verwaltungsrecht. 5.Aufl. Bremen: Verl.Rolf Schmidt, 2001, S. 198.

⁴⁵ Hartmunt Maurer. Allgemeines Verwaltungsrecht. 9.Aufl. München, Verlag C.H.Beck, 1994, S.593.

psiholoģiski tika aizskartas personas, kas piederēja Jehovas liecinieku draudzei. Tiesa norādīja, ka valstij ir pienākums veikt darbības, lai nodrošinātu, ka nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt, tostarp, ja to dara citas privātpersonas. Valsts atbild arī ar tad, ja valsts iestādes un amatpersonas neveic atbilstošas darbības, lai novērstu apdraudējumu, par kuru tās ir zinājušas vai tām bija jāzina.⁴⁶

Iepriekšteiktais nenozīmē, ka policija nevar iejaukties arī mazāk svarīgos privātpersonu savstarpējos strīdos, pat ja tam ir privāttiesisks raksturs. Likumā „Par policiju” iekļautā generālklausula to neizslēdz. Jo īpaši policijai būtu jāiejaucas gadījumos, kad pastāv šāds apstākļu kopums: 1) iesaistītās personas to ir lūgušas, 2) tiesību aizskārums ir ticams un nav šaubu par tā prettiesiskumu, 3) pastāv iespēja, ka bez policijas iejaukšanās tālākais process būs neefektīvs vai pat neiespējams.⁴⁷

SECINĀJUMI

1. Bezdarbība ir faktiskā rīcība Administratīvā procesa likuma izpratnē, ja iestādes pienākums konkrētā situācijā

⁴⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 7.oktobra spriedums lietā „Begheluri un citi pret Gruziju”.

⁴⁷ Sal.: Holger Schwermer. Polizeirecht un Allgemeines Ordnungsrecht. 8.Aufl. Münster: Verl Alpmann un Schmitd., 1995, S.121.-122.

rikoties privātpersonas labā skaidri izriet no tiesību normas vai arī ar nerikošanos tiek aizskartas šīs personas pamattiesības.

2. Ja iestādei ir piešķirta rīcības brīvība tās funkciju izpildē, tiesa parasti nevar uzlikt pienākumu veikt konkrētu rīcību, jo nevar iestādes vietā lemt par resursu izlietojumu vai prioritātēm, taču var uzlikt vispārēju pienākumu novērst pamattiesību apdraudējumu. Tiesa var veikt bezdarbības seku novērtēšanu un lemt par seku novēršanu, tostarp zaudējumu atlīdzināšanu.

3. Tas, ka pret privātpersonas tiesību aizskārumu ir iespējami krimināltiesiski aizsardzības līdzekļi, ne vienmēr izslēdz iespēju iebilst pret bezdarbību valsts pārvaldes jomā. Bezdarbība var būt faktiskā rīcība arī tad, ja, veicot darbību, tās rezultātā varētu tikt izdots administratīvais akts, uzlikts administratīvais sods vai ierosināta krimināllietā.

4. Policijas bezdarbība ir faktiskā rīcība, ja policija nenovērš būtisku apdraudējumu, par kuru tā ir zinājusi vai tai bija jāzina, kā arī ja policija vispār neregistrē privātpersonas iesniegumu, ar kuru tā ziņo par apdraudējumu.

*Referāts nolasīts LU 73.Zinātniskajā konferencē
2015.gada 25.februārī,
tiks publicēts konferences rakstu krājumā
„Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā”*



Dr. iur. Jānis NEIMANIS,
LU Juridiskās fakultātes asociētais profesors,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis

RĪCĪBA NEEFEKTĪVA TIESISKĀ REGULĒJUMA GADĪJUMĀ: DOKUMENTA PAZIŅOŠANAS ADRESES PIEMĒRS

Valsts iestādes un tiesas dokumenta paziņošanai ir būtiska nozīme, jo tās nevar normāli funkcionēt, ja privātpersonām nav pieejami tiem adresētie lēmumi vai informācija. Tāpat iestādes nevar darboties, ja iestāžu lēmumi nevar tikt izpildīti, jo tie nav paziņoti lēmumu adresātiem. Dokumenta paziņošana nodrošina, ka adresāts uzzina par dokumentu un var veikt darbības savu subjektīvo tiesību izmantošanai vai aizsardzībai.

Latvijā iestādes un tiesas dokumentu paziņošanu administratīvajā procesā un Satversmes tiesas procesā regulē Paziņošanas likums, bet civilprocesā – Civilprocesa likums – un kriminālprocesā – Kriminālprocesa likums. Ilgus gadus dokumentu paziņošanas tiesiskā regulējuma nepilnības izmantoja dokumentu adresāti, cenšoties izvairīties no tiem nevēlamu dokumentu saņemšanas, tādējādi kavējot šo dokumentu tiesisko seku iestāšanos. Šie trūkumi tika atzīmēti administratīvā procesa iestādē un tiesā efektīvizēšanas

konceptijas sagatavošanas laikā.¹ Tipiskākais veids, kā izvairīties no dokumentu saņemšanas, bija fiziski nepieņemt sūtīto dokumentu, uzaicinājumu to saņemt u.tml.

Ar Paziņošanas likuma pieņemšanu Latvijas tiesiskajā telpā tika formulēts adresāta sadarbības pienākuma princips. Par adresāta adresi tika atzīta adresāta norādītā dzīvesvieta. Taču ar 2012.gada 14.jūnija likumu „Grozījumi Paziņošanas likumā” tā 4.panta pirmā daļa tika izteikta jaunā redakcijā, nosakot, ka dokumentu paziņo uz deklarētās dzīvesvietas adresi vai papildu adresi, bet uz citu adresi tikai gadījumā, ja adresāts norādījis objektīvus apstākļus, kādēļ tas nepieciešams.² Tas grozīja

¹ Administratīvā procesa efektīvizēšanas koncepcija. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file55632.doc> [aplūkots 01.02.2013.]; informatīvais ziņojums „Par administratīvā procesa efektīvizēšanu”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file5013.doc> [aplūkots 01.02.2013.].

² Grozījumi Paziņošanas likumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27.jūnijs, Nr.100.

sākotnējo pieeju, ka dokumentu pirmām kārtām paziņo uz paša adresāta norādīto adresi.

Referāta mērķis ir analizēt grozītās dokumentu paziņošanas kārtības atbilstību tiesību sistēmai, atklāt tiesību principa un rakstīto tiesību normu regulējuma pretrunu. Referāts ir veltīts konkrētai, samērā šaurai juridiskai problēmai, kas atklājās, autoram sastādot Paziņošanas likuma komentārus, bet kuras analīze netika plašāk izvērstā publikācijas specifikas dēļ. Tāpēc šā referāta uzdevums ir piedāvāt atklātās problēmas atrisinājumu. Referātā izmantotas induktīvās, deduktīvās un analītiskās zinātniskā darba metodes.

ADRESĀTA SADARBĪBAS PIENĀKUMS UN TĀ SAKNES LATVIJAS TIESĪBU SISTĒMĀ

Paziņošanas likuma izstrādāšanas gaitā tika atklāts jauns tiesību princips – adresāta līdzdarbības (sadarbības) pienākums. Līdz tam šāds princips Latvijas tiesībās netika vārdiski formulēts, kaut arī tiesiskajā iekārtā jau pastāvēja. Adresāta sadarbības princips ir atvasināms no procesa dalībnieka godprātības pienākuma.³ Individuāla godprātības pienākums savukārt ir daļa no visas Latvijas tiesiskās iekārtas galvenā tiesību principa, kas vārdiski atklājas Civillikuma 1.pantā: *Tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības.*

Saskaņā ar labas ticības principu katram savas subjektīvās tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāizpilda, ievērojot pārējo personu pamatotās intereses. Civillikuma 1.pantā ietverts tiesiski ētisks princips. Kā tāds tas nav izmantojams vienīgi civiltiesību subjektu savstarpējo attiecību koriģēšanai godīguma garā tajos gadījumos, kad šīs attiecības nav iespējams noregulēt ar pārējo tiesību normu palīdzību, kā arī publiskajās tiesībās. Tā, piemēram, publiskajās tiesībās pazīstamais samērīguma princips, demokrātiskās iekārtas princips un vienlīdzības princips arī ir vērsti uz sabiedrības un individuālu personu interešu iespējami labākā un taisnīgākā līdzsvara sasniegšanu.

Tādējādi autors uzskata, ka adresāta sadarbības pienākums ir Latvijas tiesiskās iekārtas daļa jau kopš tās izveidošanas brīža, taču atklājies tiesību piemērotājam ar tā rakstveidošanu (vai atsevišķu tā elementu rakstveidošanu⁴). Šāds tiesību principa atklāšanās veids Latvijā ar rakstīto likuma palīdzību ir ierasts,⁵ jo tiesību dogmatika vēl ir vāji attīstīta.

ADRESĀTA DEKLARĒTĀ DZĪVESVIETA UN CITA ADRESE: LĪDZSVARA MEKLĒJUMI

Adresāta sadarbības pienākums dokumentu paziņošanā citastarp izpaužas kā pienākums pieņemt iestādes paziņoto dokumentu, paziņot savu adresi (tās izmaiņas) iestādei un būt sasniedzamam iestādei paziņotajā adresē. Tādēļ sākotnēji Paziņošanas likumā tika noteikts, ka fiziskai personai dokumentu paziņo uz deklarēto dzīvesvietas adresi vai deklarācijā norādīto pirmo papildu adresi, ja persona pati nav norādījusi citu adresi.⁶ Tas nozīmēja, ka iestādei pirmām kārtām ir jāievēro personas pašas norādītā adrese. Tas atbilda adresāta sadarbības pienākumam paziņot iestādei savu adresi un tādējādi demonstrēt apņemšanos būt tur sasniedzamai.

³ Tiešā tekstā formulēts Administratīvā procesa likuma 148.panta otrajā daļā, Civilprocesa likuma 74.panta sestajā daļā.

⁴ Paziņošanas likumā norādīti adresāta pienākumi pieņemt iestādes paziņoto dokumentu, paziņot savu adresi (tās izmaiņas) iestādei, būt sasniedzamam iestādei paziņotajā adresē un būt atbildīgam par sadarbību ar savu pārstāvi vai adresē esošo personu dokumenta nodošanā.

⁵ Sk., piemēram, Administratīvā procesa likuma A daļā aprakstītos tiesību principus, Vides aizsardzības likuma 3.pantā minētos principus.

⁶ Paziņošanas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 30.jūnijs, Nr.102.

Prioritātes piešķiršana adresāta norādītajai adresei samazināja deklarētās dzīvesvietas, kas arī pēc būtības ir adresāta norādītā (publiski deklarētā) adrese, institūta nozīmi. Lai to līdzsvarotu, likumdevēja ieskatā priekšroka būtu dodama deklarētajai dzīvesvietai. Tādēļ likumdevējs laboja Paziņošanas likuma 4.panta pirmo daļu, nosakot, ka dokumentu paziņo uz deklarētās dzīvesvietas adresi vai papildu adresi, bet uz citu adresi tikai gadījumā, ja adresāts norādījis uz objektīviem apstākļiem, kādēļ tas nepieciešams.⁷ Grozījuma mērķis bija maksimāli ierobežot personu dokumentu sūtīšanu uz citām adresēm bez īpaša iemesla.⁸

Līdzsvara meklējumi ir vērtējami kritiski, jo jau iepriekš likumdevējs bija noteicis, ka fiziskajai personai dokumentu paziņo uz deklarētās dzīvesvietas adresi vai deklarācijā norādīto papildu adresi. Savukārt ieviešot piebildi, ka dokumentu paziņo uz citu adresi tikai tad, ja adresāts norādījis uz objektīviem apstākļiem, kādēļ tas nepieciešams, likumdevējs ir sašaurinājis adresāta un iestādes sadarbības iespēju, apgrūtinot to ar papildu apstākļu norādīšanas un izvērtēšanas pienākumu. Tādējādi faktiski likumdevējs izjauca paša iepriekš atrasto līdzsvaru starp dzīvesvietas deklarēšanas institūtu un adresāta sadarbības pienākumu.

Izvērtējot tiesību normas piemērošanas prakses apstākļus, secināms, ka iestādei uzliktais pienākums vērtēt adresāta norādītās citas adreses izvēles objektīvos apstākļus ir neefektīvs. Atbilstoši adresāta sadarbības pienākumam iestāde var jau bez papildu faktu vērtēšanas pieņemt, ka adresāts būs sasniedzams norādītajā adresē. Tāpat pienākums noskaidrot adresāta deklarētās dzīvesvietas adresi iestādei prasa pieeju ledzīvotāju reģistram, laiku un finanšu līdzekļus. Ieslīgstot apstākļu novērtējumā, iestāde riskē, ka tās dokumenta paziņošana varētu tikt apstrīdēta.

TIESISKĀS PROBLĒMAS RISINĀJUMS

Aplūkotā situācija atklāj tiesību piemērošanas tipisku problēmu: normas teksts vedina tās adresātus rīkoties neefektīvi. Atbilstošākā juridiskā metode šādā gadījumā ir normas teksta redukcija, panākot, ka normas teksts atbilst normas mērķim,⁹ normas iztulkošanai, dodot priekšroku efektivitātes apsvērumiem (efektīvākajam un lietderīgākajam rezultātam) vai savstarpēji konkurējošo „tiesisko labumu” saskaņošanai.¹⁰

Iepazīstoties ar Paziņošanas likuma 4.panta pirmo daļu, tās grozījumu tapšanas vēsturi un likumdevēja mērķiem, secināms, ka likumdevēja mērķis korekti atspoguļots normas tekstā, t.i., maksimāli ierobežot dokumentu paziņošanu uz citu adresi, kas nesakrīt ar deklarēto dzīvesvietu, bez īpaša iemesla. Tas nozīmē, ka nav pamata teleoloģiskās redukcijas izmantošanai vai iztulkošanai, kas būtu pretēja šim skaidri konstatējamam likumdevēja mērķim (pretējā gadījumā tā būtu piemērotāja paša tiesībpolitisko mērķu sasniegšana¹¹).

Vienlaikus būtu iespējams saprātīgi interpretēt likumdevēja jaunieviesto piebildi – „ja adresāts norādījis uz objektīviem apstākļiem, kādēļ tas nepieciešams”, ievērojot adresāta sadarbības pienākuma saturu. Formāli raugoties, ja adresāts ir norādījis iestādei citu adresi, kas nav deklarētās

⁷ Grozījumi Paziņošanas likumā: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27.jūnijs, Nr.100.

⁸ 11. Saeimas Juridiskās komisijas 2012.gada 1.jūnija sēdes protokols Nr.83, 2.§; Tieslietu ministrijas 2011.gada 23. novembra vēstules Nr.1-11/4733 „Par priekšlikumiem likumprojektam Grozījumi Administratīvā procesa likumā” (Nr.51/Lp11) 3.punkts.

⁹ Neimanis J. Teleoloģiskā redukcija. Jurista Vārds, 2005. 17.maijs, Nr.18.

¹⁰ Zipelius R. Juristische Methodenlehre. 8. Aufl. München: Beck, 2003, S.60.

¹¹ Ibid., S.62.

dzīvesvietas adrese, un nav norādījis izvēles pamatojumu, iestādei būtu jāpaziņo dokuments uz deklarētās dzīvesvietas adresi, bet, ja pamatojums norādīts, – būtu tas jāvērtē. Taču tā kā adresāta sadarbības principa saturā ietilpst arī adresāta pienākums būt sasniedzamam iestādei paziņotajā adresē, tad iestāde rīkotos efektīvāk, ja paziņotu dokumentu uz adresāta norādīto adresi. Vienlaikus tas atbilstu labai pārvaldībai, organizējot dokumenta paziņošanu pēc iespējas ērtāk privātpersonai. Tādējādi adresāta norādītā adrese (kas atšķiras no deklarētās dzīvesvietas) būtu saprotama jau kā adresāta objektīva nepieciešamība bez papildu argumentu izvērtējuma vajadzības. Līdz ar to problēma atrisināma, savstarpēji saskaņojot „tiesiskos labumus” – pārvaldes darbības ātrumu un efektivitāti, labu pārvaldību un adresāta sadarbības pienākumu.

KOPSAVILKUMS

1. Adresāta sadarbības pienākums ir Latvijas tiesiskās iekārtas daļa jau kopš tās izveidošanas brīža, taču atklājies tiesību piemērotājam ar tā rakstveidošanu (vai atsevišķu tā elementu rakstveidošanu).

2. Izdarot grozījumus Paziņošanas likuma 4.panta pirmajā daļā, likumdevējs jau iepriekš atrasto līdzsvaru starp dzīvesvietas deklarēšanas institūtu un adresāta sadarbības pienākumu izjauca. Izvērtējot tiesību normas piemērošanas prakses apstākļus, secināms, ka iestādei uzliktais pienākums vērtēt adresāta norādītās citas adreses izvēles objektīvos apstākļus ir neefektīvs.

3. Tā kā adresāta sadarbības principa saturā ietilpst arī adresāta pienākums būt sasniedzamam iestādei paziņotajā adresē, tad iestāde rīkotos efektīvāk, ja paziņotu dokumentu uz adresāta norādīto adresi. Vienlaikus tas atbilstu labai pārvaldībai, organizējot dokumenta paziņošanu pēc iespējas ērtāk privātpersonai. Tādējādi adresāta norādītā adrese (kas atšķiras no deklarētās dzīvesvietas) būtu saprotama jau kā adresāta objektīva nepieciešamība bez papildu argumentu izvērtējuma vajadzības.

Raksta pamatā priekšlasījums LU Juridiskās fakultātes konferencē „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” 2014.gada 11.novembrī; publicēts konferences materiālu krājumā, LU Akadēmiskais apgāds, 2014

Dr. iur. Jānis NEIMANIS,

LU Juridiskās fakultātes asociētais profesors,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis

SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMU LOMA TIESAS SPRIEŠANĀ VISPĀRĒJĀS JURISDIKCIJAS UN ADMINISTRATĪVAJĀ TIESĀ

Vispārīgi Satversmes tiesa iesaistās strīdu izšķiršanā vispārējās jurisdikcijas tiesā vai administratīvajā tiesā šādos veidos:

- tiesai atzīstot un izmantojot Satversmes tiesas nolēmumos ietvertos argumentus un atziņas kā tiesību avotu;
- tiesai iesniedzot pieteikumu Satversmes tiesā par piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai un Satversmes tiesai paužot savu viedokli par pārbaudei nodotās tiesību normas atbilstību.

SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMU ATZIŅAS KĀ ARGUMENTI

Ievadot *tiesas.lv* lapā nolēmumu meklētājā frāzi „Satversmes tiesas” (2014.gada 3.decembrī), iegūstam, ka šāda atsauce tekstā izmantota 2758 reizes. Uzkrītoši, ka tiesas nolēmumu argumentācijā Satversmes tiesas spriedumu atziņas vairāk izmanto administratīvajā tiesā. Piemēram, krimināllietās Satversmes tiesas spriedumi pieminēti 11 reizes, bet civilīlētās 71 reizi, administratīvo pārkāpumu lietās – 355. Protams, ka

šāds rādītājs nav patiess, lai secinātu, ka visās reizēs izmantoti saturiski nozīmīgi Satversmes tiesas nolēmumu motīvu daļas argumenti, bet kopumā pat šādi neprecīzi dati ir pārsteidzoši.

Ieskatoties atsevišķos nolēmumos, redzams, ka lielākoties Satversmes tiesas spriedumi izmantoti, lai:

- citētu tiesību principa (visbiežāk – samērīguma, tiesiskās paļāvības) satura elementus;
- norādītu uz atsevišķu normu tulkojumu (pensijas, maksātspējas, piespiedu zemes nomas, zaudējumu atlīdzības likumu);
- norādītu uz rīcību ar administratīvajā pārkāpuma ietvaros aizturēto auto.

Izvērtējot Satversmes tiesas spriedumu argumentu vietu un lomu tiesas nolēmumos, var saskatīt tendences, ka Satversmes tiesas spriedumu argumenti izmantoti, lai:

- piešķirtu tiesas spriedumam pārliecināšanas spēku;
- parādītu, ka tiesa spriešanā izmanto judikatūru;
- aizpildītu to tukšumu, ko rada tiesību dogmatikas trūkums. Bieži vien jau pašsaprotamas lietas tiek citētas un citētas, piemēram, ka svarīgs ir paļāvības princips vai kāds ir ipašuma tiesību saturs.

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

Satversmes tiesas nolēmumos ietvertajam argumentatīvajām atziņām par tiesību saturu ir autoritatīvs spēks. Tas sakņojas tiesas institucionālajā rangā, tiesnešu autoritātē un argumentācijas dziļumā. Tādēļ šīm atziņām nav tikai vienkāršots normatīvs raksturs. Patiesībā apšaubu, ka Satversmes tiesas nolēmumu motīvu daļā izteiktajiem argumentiem būtu pamatoti piešķirama tiesību normu kvalitāte, jo Satversmes tiesa nav demokrātiski leģitimēta radīt jaunas tiesības. Tā var vienīgi konkretizēt un izskaidrot likumdevēja radīto tiesību saturu. Taču šis referāts nav veltīts tiesībteorētiskam un filozofiskam jautājumam par Satversmes tiesas nolēmumu motīvu tiesību normu kvalitāti, tādēļ pie tā nepakavēšos sīkāk. Referāta mērķis ir atklāt, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa un administratīvā tiesa iesaista strīdā izšķiršanā Satversmes tiesu un kādi ir iemesli atšķirībām.

SATVERSMES TIESAS TIEŠĀ IESAISTĪŠANA STRĪDĀ IZŠĶIRŠANĀ

Satversmes tiesas mājaslapā iekļautajos pārskatos norādīts, ka Satversmes tiesa pēc tiesas pieteikuma:

- 1) 2013.gadā ierosinājusi 5 lietas;¹
- 2) 2012.gadā ierosinājusi 6 lietas;²
- 3) 2011.gadā izskatījusi 16 pieteikumus un ierosinājusi 4 lietas;³
- 4) 2010.gadā ierosinājusi 8 lietas.⁴

Savukārt no Satversmes tiesas mājaslapā iekļautā nolēmumu meklētāja sniegtās informācijas redzams, ka kopumā pieteikuma pieņemšanas barjeru sekmīgi pārvarējuši šādu tiesu pieteikumi:

- Administratīvā apgabaltiesa – 9 lietas;
- Administratīvā rajona tiesa – 14 lietas;
- Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments – 18 lietas;

¹ Pārskata par Satversmes tiesas darbu 2013.gadā 2.punkts, sk.: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Parskats_2013.pdf.

² Pārskata par Satversmes tiesas darbu 2012.gadā 2.punkts. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Parskats%20ST_2012.pdf.

³ 1. un 2.punkts, http://www.satv.tiesa.gov.lv/user/uploads/ST_gada_parskats_2011.pdf.

⁴ http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/parskats_ST_2010.pdf.

- Augstākās tiesas Civillietu departaments – 2 lietas;
- Latgales apgabaltiesa – 1 lieta.

Tas norāda uz nospiedošu administratīvās tiesas dominanci tiesas pieteikumu vidū. Kādēļ tā? Kādēļ vispārējās jurisdikcijas tiesas civillietās un krimināllietās nevērsās Satversmes tiesā? Vai piemērojamas normas šajās nozarēs un procesā atbilst Satversmei vai augstāka juridiskā spēka tiesību normām?

Kā liecina privātpersonu sekmīgās konstitucionālās sūdzības – nebūt nē.

Atbilde meklējama tiesību piemērošanas loģiskās shēmas izmantošanā. Lai piemērotu faktiskajam sastāvam tiesību normu, ir konstruējams tiesiskais sastāvs. Tas sevi ietver piemērojamas normas noteikšanu. Piemērojamas normas noteikšana savukārt nozīmē tās augstāko kritiku jeb konstitucionalitātes (atbilstības augstāka juridiskā spēka normai) pārbaudi. Atbilstības pārbaude savukārt prasa zināšanas par augstāka juridiskā spēka tiesību normu saturu. Parasti šīs normas ir ar īpaši augstu abstrakcijas pakāpi vai pat tiesību principi. Nepārvaldot tiesību principu satura elementus, nespējot noteikt augstāka juridiskā spēka tiesību normu saturu, nevar rasties pat šaubas (pat ne uzskats) par normas neatbilstību. Iespējams, ka tiesnesis arī pieļauj, ka privātpersonai būs vēlāk iespēja pamattiesību aizskārumu novērst ar konstitucionālo sūdzību, tad kādēļ „jāsarežģī dzīve”, tobrīd skatot lietu? Tiesas pieteikuma sagatavošana Satversmes tiesai prasa papildu laiku jau tā saspringtajā tiesneša darbā: nepieciešams ar pietiekamu skaidrību un detalizāciju atklāt piemērojamas normas saturu un arī augstāka juridiskā spēka tiesību normas saturu, formulēt vertikālās tiesību normas kolīzijas veidošanos. Pieļauju, ka atsevišķi tiesneši varētu arī bažīties, ka gadījumā, ja viņu pieteikumu Satversmes tiesa nepieņems vai atzīs normu par atbilstošu, tad tas neizskatīsies pietiekami labi, profesionāli utt.

Visbeidzot, vēl joprojām nav pietiekamas skaidrības par pamattiesību tiešo ietekmi privāttiesiskās attiecībās, kā arī detalizētu zināšanu par atsevišķu pamattiesību saturu.

Priekšlasījums Satversmes tiesas konferencē „Satversmes tiesas spriedums kā tiesību avots” 2014.gada 5.decembrī

Dr. iur. Jānis NEIMANIS,

LU Juridiskās fakultātes asociētais profesors,

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis

OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

Žurnāla „Jurista vārds” portālā 2015.gada 6.janvārī publicēta zvērināta advokāta Sanda Bērtaiša eseja, kurā kolēģis ieskicēja šaubas par Augstākās tiesas judikatūras pareizību, noteicot objektīvās izmeklēšanas principa saturu un kontrolējot tā piemērošanas pareizību zemāku instanču administratīvo tiesu darbībā. Esejas autors atsaucās uz trīs Augstākās tiesas nolēmumiem lietās Nr.SKA-40/2013, Nr.SKA-35/2014 un Nr.SKA-569/2014, norādot, ka Augstākā tiesa būtiski

sašaurinājusi objektīvās izmeklēšanas principa saturu.¹ Šā raksta mērķis ir pārbaudīt oponenta kritikas pareizību, vai Augstākā tiesa nepareizi noteikusi objektīvās izmeklēšanas principa saturu. Par pārbaudes mērķi izmantotas tiesību dogmatikā apstiprinātās atziņas par objektīvās izmeklēšanas principa saturu, Administratīvā procesa likuma normas un citi pēdējo gadu (2013–2015) Augstākās tiesas nolēmumi.

¹ S.Bērtaitis. Augstākā tiesa ar ierobežotu atbildību. Jurista vārds, 2015.gada 6.janvāris, sk.: <http://www.juristavards.lv/eseja/265861-augstaka-tiesa-ar-ierobežotu-atbildibu/>.

1. TIESĪBU PRINCIPS KĀ TIESĪBU NORMA

1. Pēdējo desmit gadu laikā tiesību piemērotājiem vairs nav svešs tiesību avots – tiesību principa – jēdziens. Būtisku pienesumu ir sniegusi prof. D.Rezevska monogrāfija par tiesību principiem.² Tāpat šo gadu laikā bijušas arī vairākas publikācijas par atsevišķu tiesību principu (labas pārvaldības, tiesiskās palāvības, tiesiskās vienlīdzības, samērīguma u.tml.) saturu. Arī objektīvās izmeklēšanas principa saturs iepriekš ir skaidrots³, taču sabiedrībā par tiesību principu saturu bieži vien valda dažādi iedibinājušies subjektīvi priekšstati, un jāatzīst – pat mīti.

2. To pamatā ir dažādi apstākļi. Pirmkārt, tā ir tiesību principa uzbūves atšķirība no rakstītas tiesību normas. Līdzīgi kā rakstīta tiesību norma, arī tiesību princips ir tiesību norma, kura sastāv no rakstītām un nerakstītām tiesiskā sastāva un tiesisko seku pazīmēm. Taču tiesību principa gadījumā nerakstīto pazīmju skaits ir plašāks. Otrkārt, ja rakstīto pazīmju atpazīšanu un piemērošanu atvieglo redzamais teksts, tad ar nerakstīto pazīmju atpazīšanu un piemērošanu ir grūtāk. Tam nepieciešama atbilstoša juridiskā dogmatika, izvērstā un stabila judikatūra, kurā šīs nerakstītās pazīmes tiek fiksētas un uzrādītas (rakstveidā).

3. Nerakstītās pazīmes rada arī kārdinājumu tās noteikt patvaļīgi, pakļaujoties lietai iedomātajam risinājumam, nevis ievērojot objektīvus kritērijus.

2. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPA PAZĪMES

4. Lai būtu droši principa satura noskaidrošanā, sākumā atradīsim tās objektīvās izmeklēšanas principa pazīmes, kuras rakstveidā ir atklājis jau pats likumdevējs. Administratīvā procesa likuma 107.panta ceturtajā daļā likumdevējs norāda, ka objektīvās izmeklēšanas princips izpaužas tādejādi, ka tiesa dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas, lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu tiesisku un taisnīgu lietas izskatīšanu.⁴

2.1. PIENĀKUMS NOTEIKT LIETAS FAKTISKO SASTĀVU

5. Objektīvās izmeklēšanas principa tiesiskās sekas uzliek pienākumu tiesai, izskatot administratīvo lietu, pašai noteikt lietas faktisko sastāvu.⁵

6. Lietas faktiskais sastāvs tiek veidots no faktiem, kuri ir nepieciešami tiesību normas piemērošanai, lai noteiktu, vai prasītājam tiesiskajām sekām ir jāiestājas. Lietas faktiskais sastāvs kalpo kā mazā premisa tiesību piemērošanas siloģisma shēmā.

7. Sākotnēji faktiskos apstākļus tiesai dara zināmus vispirms pats pieteicējs, iesniedzot pieteikumu. Pieteikumā jānorāda pieteikuma pamats jeb fakti, kuru dēļ pieteicējs ar prasījumu vērsas tiesā. Jānorāda arī uz pieteicējam zināmajiem pierādījumiem.⁶ Pieteicējam ir jāpievieno pieteikumā izklāstīto apstākļu rakstveida pierādījumi (ja tādi ir pieteicēja rīcībā).⁷

² Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005.

³ M.Markovs. Objektīvās izmeklēšanas princips. Jurista vārds, 2006.gada 17.janvāris, Nr.3; Objektīvās izmeklēšanas princips – interpretācija un piemērošana. Augstākā tiesa, 2005, pieejams: www.at.gov.lv/files/uploads/.../Obj_izm_princips_visparinajums1.doc.

⁴ Identisks principa vārdiskais izvērsums iekļauts arī likuma „Par tiesu varu” 25.1.pantā.

⁵ Eyermann E. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.6.

⁶ Administratīvā procesa likuma (APL) 186.panta otrās daļas 4.punkts.

⁷ APL 187.panta pirmās daļas 3.punkts. Ja rakstveida pierādījumu nav pieteicēja rīcībā, pieteicējam jāpiesaka lūgums šādus pierādījumus nodrošināt (APL 155.pants) vai izprasīt (APL 169.panta pirmā daļa).

Pieteicēja norādītais pieteikuma pamats noteiks tiesas tālākās darbības robežas, piešķir strīdam tiesisko identitāti.⁸

[...] tiesas kontroles robežas vispirms noteic paša pieteicēja pieteikumā norādītie apstākļi, kas apliecina attiecīgo tiesību vai pienākumu noteikšanu, jeb pieteikuma pamats. Pieteikuma pamatam jābūt arī pietiekami skaidram un konkrētam. Tikai tādā gadījumā tiesa var veikt pienācīgu kontroli pār iestādes administratīvo aktu (Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmā daļa), proti, pārbaudīt pieteicēja iebildumu pamatotību.⁹

Objektīvās izmeklēšanas princips nenozīmē, ka pieteicējs var vērsties tiesā bez priekšstata par pārsūdzētā lēmuma prettiesiskuma iemesliem, norādot vien uz vispārēju uzskatu par prettiesiskuma esību. Šāds pieņēmums ir maldīgs arī tad, ja daļai lietas materiālu noteikts ierobežots pieejamības statuss, jo pamatotas šaubas par lēmuma tiesiskumu var rasties tikai no tās informācijas, kas jau ir personas rīcībā. Tiesa pamatoti norādījusi, ka objektīvās izmeklēšanas princips neaptver tiesas pienākumu pieteicēja vietā paplašināt prasījuma pamatu vai ārpus pieteicēja norādītajiem argumentiem pārbaudīt katru lēmuma faktu, minot, kas vēl pieteicējam pārsūdzētajā lēmumā varētu šķist nepareizs. Pieteicēja konkrēti norādītos argumentus, kas varētu apstiprināt lēmuma prettiesiskumu, tiesa ir izvērtējusi, tostarp pārbaudot arī pieteicējam nepieejamo informāciju.¹⁰

8. Tātad pieteikuma iesniegšanas brīdī pieteicējam ir pienākums identificēt strīdus būtību ar faktiem, kaut kādā mērā iezīmēt lietas faktisko sastāvu. Taču pieteicējam nav jāpārziņ tiesības, tādēļ pieteicējs var arī pieteikuma iesniegšanas brīdī nezināt, kuri no faktiem, kurus tas ir darījis zināmus tiesai, būs tiesiski nozīmīgi, t.i., kuri ietilps lietas faktiskajā sastāvā. Tādēļ šeit atklājas vajadzība tiesai būt aktīvai un pašai noteikt lietas faktisko sastāvu jeb veikt ne tikai subsumcijas, bet arī faktiskā sastāva noteikšanas, faktu izmeklēšanas darbības.

9. Pienākums iezīmēt lietas faktisko sastāvu attiecināms ne tikai uz pieteikuma sastādīšanu, bet arī uz citiem procesuāliem lūgumiem, piemēram, pieteikumu par pagaidu aizsardzību. Tā kā lūgums par pagaidu aizsardzību ir izskatāms ļoti ātri, tad salīdzinājumā ar pieteikuma izskatīšanu tiesā pieteicējam ir vēl vairāk jāsadarbojas ar tiesu faktiskā sastāva noskaidrošanā.¹¹ Pieteicējam savs lūgums ir jāmotivē.¹² Motivācijas pienākums nozīmē sniegt faktus par pagaidu aizsardzības pamatu un prasījuma tiesību. Tomēr tas neatbrīvo pilnībā tiesu no izmeklēšanas pienākuma, ja lūguma ietvaros atklājas fakti, kuri ir papildus noskaidrojami un to var izdarīt steidzamības ietvaros.

2.2. PIENĀKUMS VEIKT FAKTU IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

10. Faktu izmeklēšana ir ziņu iegūšana par faktiem, kas kalpotu faktu patiesuma novērtējumam. Tā faktu izmeklēšana ir saistāma ar pierādījumu iegūšanu. Faktu izmeklēšana norobežojama no tiesību normu interpretācijas, uz kuru princips nav attiecināms.

Pieteicēja uzskata, ka tiesai, ievērojot objektīvās izmeklēšanas principu, bija aktīvi jāiesaistās lietas apstākļu noskaidrošanā. Kā secināms no kasācijas sūdzības, par šādiem

⁸ Kaufmann M. Untersuchungsgrundsatz und Verwaltungsgerichtsbarkeit. Tübingen: Mohr Siebeck, S.346.

⁹ Augstākās tiesas 2014.gada 18.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-35/2014 25.punkts.

¹⁰ Augstākās tiesas 2014.gada 16.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-569/2014 7.punkts.

¹¹ Eyermann E. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.1a.

¹² APL 185.panta otrā daļa, APL 185.panta piektā daļa, 195.panta pirmā daļa.

apstākļiem pieteicēja uzskata faktus par noguldījumu garantiju sistēmas organizāciju un tās interpretāciju. Minētie „fakti” nav uzskatāmi par faktiskajiem apstākļiem, bet gan par tiesību jautājumiem.¹³

11. Civilprocesā tiesa ir saistīta ar lietas dalībnieku iesniegtajiem faktiem un nav tiesīga norādīt lietas dalībniekiem uz citiem faktiem, kas tiesas ieskatā varbūt iztrūkst prasījuma apmierināšanai. Turpretim objektīvās izmeklēšanas principa tiesiskās sekas nozīmē, ka administratīvais process tiesā nepazīst pierādīšanas procesuālo nastu, kā tas savukārt pastāv civilprocesā. Tiesa administratīvajā procesā nav saistīta ar lietas dalībnieku iesniegtajiem faktiem un pierādījumiem; tā var pati izmeklēt lietai būtiskos faktus – arī tad, ja pieteicējs uz tādiem nav norādījis,¹⁴ un arī tad, ja tas kalpo par pamatu pieteikuma apmierināšanai vai noraidīšanai, un arī tad, ja iestāde tādus administratīvajā procesā iestādē nav noskaidrojusi¹⁵. Tā izmeklēšanas princips iegūst savu otru jēdziena daļu – „objektīvā” izmeklēšana.

[..] pieteicēja nepamatoti uzskata, ka apgabaltiesa nebija tiesīga pārbaudīt, vai pieteicējas darījumi ir iesaistīti pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanā. Apgabaltiesa pamatoti un atbilstoši Augstākās tiesas judikatūrai norādījusi, ka tas, vai darījumi ir iesaistīti krāpšanā un vai nodokļa maksātājs to zināja vai tam bija tas jāpazīnās, tiesai atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam ir jāpārbauda neatkarīgi no tā, vai nodokļu administrācija savā lēmumā to ir vērtējusi.¹⁶

[..] ja pieteicēja bija sniegusi paskaidrojumu par lietā nozīmīgiem apstākļiem, tiesai nepieciešamības gadījumā bija iespēja vai nu norādīt, ka pieteicējai jāiesniedz attiecīgi dokumenti, kas pierādītu viņas paskaidrojumus, vai arī jāiegūst attiecīgie pierādījumi pašai.¹⁷

12. Faktu izmeklēšanas saturu un apjomu noteic pati tiesa, jo vienīgi tiesa ir kompetenta jautājumā, kuri fakti būs tiesiski nozīmīgi tiesību piemērošanā.¹⁸ Vienīgi tiesa ir kompetenta pati atzīt, kad lietas izskatīšana ir pabeigta, kad ir noskaidroti apstākļi (kas pamatoti ar pierādījumiem)¹⁹ un kad tā ir gatava sprieduma taisīšanai.²⁰ Faktu izmeklēšanas pienākuma robežas noteic tiesas pārliecība par pierādījumu pietiekamību un patiesumu, kas balstīts pierādījumu novērtējumā.²¹ Tiesai nav jāapsver jebkuras lietas dalībnieku piedāvātās alternatīvas vai

izteiktās šaubas par iestādes rīcības pareizību²² vai jāapmierina visi pieteiktie lūgumi par pierādījumiem²³, taču, ja tiesa pati atzīst, ka lietai būtisks faktiskais apstākļis nav noskaidrots, tai jāuzsāk izmeklēšanas darbības. Tātad izmeklēšanas darbību saturs un apjoms ir atkarīgs no katra individuālā strīda starp privātpersonu un publisko personu apstākļiem, saprātīga tā novērtējuma.

[..] Administratīvo lietu izskatīšana tiesā salīdzinoši bieži notiek bez privātpersonu pārstāvju palīdzības, un tiesa darbojas tik aktīvi, cik nepieciešams, lai savu iespēju robežās iegūtu lietā nepieciešamos pierādījumus. Arī juridiskajā argumentācijā tiesa neaprobežojas tikai ar procesa dalībnieku argumentiem.²⁴

Izdarīt konkrētus apsvērumus izskatāmajā lietā traucē tas, ka lietā nav precīzi noskaidroti dokumenti, par kādiem ir runa. Proti, pieteicēja ir lūgusi visu dokumentu kopumu. Ministrija par visu ir sniegusi atteikumu. Lietā nav ne attiecīgo dokumentu, ne vizmas to saraksta, lai tiesa varētu izdarīt precīzus secinājumus par katru dokumentu vai dokumentu grupu. Rajona tiesa ir spriedusi par konkursa dokumentiem kopumā, ņemot vērā konkursa norises laiku. Tiesa ir atzinusi, ka šobrīd jebkurai ar konkursa norisi saistītajai informācijai vairs nav nepieciešams ierobežotas pieejamības statuss. Augstākās tiesas ieskatā, tiesai izskatāmajā lietā ir nepieciešama lielāka skaidrība par pieprasīto informāciju, lai varētu izlemt jautājumu pēc būtības. Nenoskaidrojot precīzi, kādi dokumenti ir pieprasīti, rajona tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmās un otrās daļas noteikumu, kas nosaka administratīvās tiesas pienākumu pilnvērtīgi izvērtēt attiecīgās individuāli tiesiskās attiecības un nepieciešamības gadījumā piemērot objektīvās izmeklēšanas principu.²⁵

13. Tiesa var arī pārtraukt faktu izmeklēšanu, ja, objektīvi novērtējot, atzīstams, ka lietas dalībnieku paskaidrojumi par faktiem ir nekonkrēti, attāli no identificējamā lietas faktiskā sastāva.

Administratīvā procesa likuma mērķis nav vispārējas kontroles nodrošināšana. Objektīvās izmeklēšanas princips nenozīmē, ka tiesai lietā par administratīvā akta atcelšanu ir jānoskaidro un jāizvērtē visi iespējamie ar lietu saistītie fakti un tos apliecinošie pierādījumi. Tas neuzliek tiesai pienākumu faktiski kļūt par procesa dalībnieku, kas ir ieinteresēts lietas iznākumā.²⁶

2.3. LIETAS DALĪBNIKU LĪDZDARBĪBA FAKTU IZMEKLĒŠANĀ

14. Administratīvās tiesas aktīvā loma faktu izmeklēšanā **neatbrīvo** lietas dalībniekus no piedalīšanās faktu savākšanā. Lietas dalībnieki nevar visu lietas faktu izmeklēšanu pilnībā atstāt tiesas ziņā un pasīvi novērot tiesas darbības. Ja pieturētos pie pretēja uzskata, sabiedrības kopējais labums un resursi nesaprātīgi un nesamērīgi tiktu izmantoti atsevišķa indivīda labumam.

Lietas dalībnieku aktīvas līdzdarbības pienākums izriet no Administratīvā procesa likuma normu sistēmas.

¹³ Augstākās tiesas 2014.gada 27.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-724/2014 9.punkts.

¹⁴ Eyermann E. Verwaltungsgerechtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.7.

¹⁵ Augstākās tiesas 2011.gada 9.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-564/2011 12.punkts.

¹⁶ Augstākās tiesas 2014.gada 16.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-343/2014 6.punkts.

¹⁷ Augstākās tiesas 2014.gada 19.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-521/2014 7.punkts.

¹⁸ APL 151.pants, arī Eyermann E. Verwaltungsgerechtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.9.

¹⁹ APL 247.panta otrā daļa.

²⁰ APL 246.panta otrā daļa.

²¹ APL 154.panta pirmā un otrā daļa; Tiesa arī nav saistīta ar kādu no pierādījumiem, tostarp tādiem, kurus iesniedz lietas dalībnieki. „Atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam tiesas pienākums ir nodrošināt, ka ar lietā savāktajiem pierādījumiem pietiek, lai tiesas rīcībā būtu pilnīga un ticama informācija, kas tai nepieciešama, lai izskatītu lietu. Savukārt to, vai pierādījumi ir pietiekami, nosaka pati tiesa, atbilstoši Administratīvā procesa likuma 154.panta prasībām novērtējot pierādījumus kopumā. Tas vien, ka procesa dalībnieka un tiesas viedoklis par lietas izspriešanai nepieciešamajiem pierādījumiem un to izvērtējumu atšķiras, nevar būt par pamatu secinājumam, ka tiesa nav ievērojusi objektīvās izmeklēšanas principu (sk., piemēram, Senāta 2006.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-14 14.punktu, 2009.gada 12.februāra lēmuma lietā SKA-122/2009 7.3.punktu)”: sk. Augstākās tiesas 2013.gada 14.marta lēmuma Nr.SKA-339/2013 8.punktu.

²² „Objektīvās izmeklēšanas princips nesniedz tik tālu, ka tiesai vajadzētu vākt pierādījumus jebkādiem apgalvojumiem, bet gan tādiem, kas vispārīgi varētu būt ticami, rada šaubas par iestādes lēmumu un tādej ir tā vērti, lai tos pārbaudītu”: sk. Augstākās tiesas 2013.gada 25.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-40/2013 10.punktu.

²³ Augstākās tiesas 2014.gada 20.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-864/2014 9.punkts.

²⁴ Augstākās tiesas 2014.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-462/2014 15.punkts.

²⁵ Augstākās tiesas 2014.gada 18.jūnija sprieduma Nr.SKA-139/2014 13.punkts.

²⁶ Augstākās tiesas 2014.gada 18.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-35/2014 25.punkts.

15. Jau sākotnēji norādīju uz pieteicēja pienākumiem iezīmēt lietas faktisko sastāvu pieteikuma iesniegšanas brīdī, t.i., pieteikumā jānorāda tā pamats (fakti) un jāpievieno šos faktus apstiprinoši pierādījumi.²⁷

Administratīvā procesa likumā nostiprinātais objektīvās izmeklēšanas princips nav absolūts un neierobežots. Tas citstarp skatāms kopsakarā gan ar minētā likuma 186.panta otro daļu un 292.panta pirmo daļu, kas attiecīgi nosaka pieteicēja pienākumu norādīt pieteikuma pamatu un pierādījumus, ja tādi ir viņa rīcībā, un kā izpaužas pirmās instances tiesas sprieduma nepareizība, gan 150.panta trešo daļu, kura noteic, ka pieteicējam atbilstoši savām iespējām jāpiedalās pierādījumu savākšanā.

[..] Objektīvās izmeklēšanas princips, kā to norāda pieteicēja, ir vērst uz objektīvu apstākļu noskaidrošanu un kalpo citstarp pieteicēja kā „vājāka” procesa dalībnieka tiesību aizsardzībai. Tajā pašā laikā pieteicējam ir sadarbības pienākums atbilstoši savām spējām.²⁸

16. Arī turpmākajās lietas iztiesāšanas stadijās un procesuālajā norisē saglabājas lietas dalībnieku līdzdarbības pienākums. Secīgi pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā atbildētājam ir pienākums sniegt paskaidrojumu par pieteikumu.²⁹ Lai arī likums nenoteic plašāk, kā izpaužas atbildētāja iebildumi, tomēr saprātīgi sagaidāms, ka atbildētājs paskaidrojumā sniedz viedokli gan par pieteikuma pamatu (faktiskajiem apstākļiem), gan arī tiesībām, pēc kurām apspriežams pieteicēja prasījums. Paskaidrojumam jāpievieno pierādījumi, kas apstiprina iebildumus, tādēļ iebildumiem jābūt substancētiem (saturiskiem). Ja atbildētājs nesniedz paskaidrojumu vai sniedz tādu paskaidrojumu, kuram nav substances, tiesa tam var pat piemērot procesuālo piespiedu līdzekli – piespiedu naudu.

17. Pieteicējam ir piešķirtas tiesības papildināt sākotnējā pieteikuma pamatu ar jauniem faktiem.³⁰ Pieteicējam un atbildētājam ir tiesības sniegt pierādījumus³¹ un mutvārdu vai rakstveida paskaidrojumus³² par tiem, kā arī celt iebildumus³³.

18. Likuma 20.nodaļas sistēmiskā uzbūve norāda, ka tiesa iegūst faktus vispirms no lietas dalībnieku paskaidrojumiem, pēc tam arī no liecinieku liecībām, rakstveida pierādījumiem, lietiskajiem pierādījumiem, lietpratēju un ekspertu atzinumiem. Šādas nodaļas uzbūves pamatā ir tiesvedības efektivitātes un samērīguma apsvērumi, lai ar pēc iespējas mazāku resursu patēriņu veiktu faktu izmeklēšanu.

19. Vispirms tiesa iegūst faktus no lietas dalībnieku paskaidrojumiem. Ja paskaidrojumos minētās ziņas atbilst un netiek celti iebildumi, tiesa var sašaurināt faktu izmeklēšanu.³⁴ Tiesa sniedz iespēju lietas dalībniekiem šādus paskaidrojumus sniegt jau lietas sagatavošanas posmā.³⁵ Tālāk – lietas dalībnieki var lūgt tiesu nopratināt lieciniekus. Lūgumam jābūt motivētam, t.i., jānorāda, kāds liecinieks uzaicināms un kādus lietai būtiskus apstākļus varētu noskaidrot no liecinieka.³⁶ Lietas dalībnieki var arī lūgt tiesu izprasīt no iestādēm un personām dažādus rakstveida dokumentus. Lūgumam jābūt

motivētam, t.i., lūgumā jānorāda ne tikai, kāpēc dokuments varētu atrasties pie konkrētas personas, bet arī kādu lietai būtisku faktu noskaidrošanai rakstveida pierādījums tiek pieprasīts.³⁷ Tas pats attiecas arī tiesībām ierosināt iegūt lietiskos pierādījumus.³⁸ Lietas dalībnieki var arī ierosināt ekspertam uzdodamos jautājumus.³⁹ Tiesa var uzaicināt lietas dalībniekus uz sagatavošanās sēdi un pārrunāt lietas būtību.⁴⁰

20. Objektīvās izmeklēšanas kontekstā iepriekšminētās tiesības ir uzlūkojamas arī caur godprātības pienākuma prizmu.⁴¹ Godprātības pienākums ir daļa no visas Latvijas tiesiskās iekārtas nesošā tiesību principa, kas vārdiski atklājas Civillikuma 1.pantā – „Tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības”. Saskaņā ar labas ticības principu katram savas subjektīvās tiesības jāsteno un subjektīvie pienākumi jāizpilda, ievērojot pārējo personu pamatotās intereses. Civillikuma 1.pantā ietverts tiesiskī ētisks princips. Kā tāds tas nav pielietojams vienīgi civiltiesību subjektu savstarpējo attiecību koriģēšanai godīguma garā tajos gadījumos, kad šīs attiecības nav iespējams noregulēt ar pārējo tiesību normu palīdzību, bet arī publiskajās tiesībās. Tā piemēram, publiskajās tiesībās pazīstamais samērīguma princips, demokrātiskās iekārtas princips un vienlīdzības princips arī vērsti uz sabiedrības un individuālu personu interešu iespējami labākā un tainīgākā līdzsvara sasniegšanu.

Objektīvās izmeklēšanas kontekstā godprātības pienākums nozīmē, ka lietas dalībniekam ir pašam jāpieliek samērīgas pūles faktu izmeklēšanā atkarībā no dažādiem objektīviem apstākļiem.

Dienests savus secinājumus par to, ka pieteicējs veic algotu darbu, ir balstījis tieši uz aģenta līguma noteikumiem, arī kasācijas sūdzības argumenti pamatoti ar aģenta līguma noteikumu vērtējumu. Dienests izteicis argumentu, ka apgabaltiesa nevarēja atzīt pieteicēju par komercaģentu, vērtējot tikai aģenta līgumu. Tāpēc tiesa ir pārkāpusi objektīvās izmeklēšanas principu, jo nav vākusi papildu pierādījumus. Taču dienests nav norādījis konkrētus pierādījumus, kurus apgabaltiesa nav ieguvusi un kuri varētu liecināt par to, ka pieteicējs SIA „IZZI” labā darbojies citādi, nekā tas paredzēts aģenta līguma noteikumos. Tādējādi apgabaltiesa ir pamatoti vērtējusi tikai aģenta līguma noteikumus.⁴²

21. Tā kā objektīvās izmeklēšanas princips kalpo pušu objektīvās nevienlīdzības administratīvajā procesā tiesā mazināšanai, līdzdarbības apjoms ir arī atkarīgs no lietas dalībnieku prasmēm un zināšanām par tiesību strīdu izskatīšanu; no pieteicēja, kuru pārstāv zvērināts advokāts vai jurists, ir sagaidāma lielāka iesaistīšanās faktu izmeklēšanā nekā no pieteicēja, kuram objektīvi nav tiesību piemērošanas zināšanu, kurš nenojauš, kuri lietā varētu būt tiesiski nozīmīgi fakti un kā iegūt ziņas par tiem (pierādījumus).

22. Tāpat, novērtējot tiesas rīcību faktu izmeklēšanā, jāievēro, kā rīcībā un kā interesēs ir noskaidrot konkrētus faktus. Tā tiesību dogmatikā atzīts, ka gadījumā, ja fakti ir zināmi tikai konkrētajam lietas dalībniekam un šo faktu noskaidrošanā ir nepieciešama viņa līdzdarbība, tiesa nevar šos faktus iegūt pret paša dalībnieka gribu.⁴³

²⁷ APL 186.panta otrās daļas 4.punkts.

²⁸ Augstākās tiesas 2014.gada 18.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-35/2014 25.punkts.

²⁹ APL 203.panta otrā daļa.

³⁰ APL 145.panta otrās daļas 2.punkts.

³¹ APL 145.panta pirmās daļas 4.punkts.

³² APL 145.panta pirmās daļas 7.punkts.

³³ APL 145.panta pirmās daļas 9.punkts.

³⁴ APL 161.panta otrā daļa. Taču tiesa nav saistīta ar apstākli, ka pieteicējs atzīst kādu faktu; ciktāl tiesai ir pamats apšaubīt fakta patiesumu vai atziņas gribas brīvību, tiesa par šādu faktu var turpināt izmeklēšanu.

³⁵ APL 203.panta pirmā daļa.

³⁶ APL 162.panta pirmā un otrā daļa.

³⁷ APL 168.panta pirmā daļa un 169.panta pirmā daļa.

³⁸ APL 173.panta pirmā daļa.

³⁹ APL 178.panta trešā daļa.

⁴⁰ APL 204.panta trešā daļa.

⁴¹ APL 148.panta otrā daļa.

⁴² Augstākās tiesas 2014.gada 12.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-616/2014 10.punkts.

⁴³ Eyermann E. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.20.

[..] Administratīvā procesa likuma 150.panta trešajā daļā definēts pieteicēja pienākums atbilstoši savām iespējām piedalīties pierādījumu savākšanā. Konkrētajā gadījumā no lietas materiāliem redzams, ka pieteicēja konsekventi pieturējās pie viedokļa, ka bezdarbnieka statuss ir pietiekošs apstāklis, lai viņa varētu pretendēt uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību, un izvairījās no citu paskaidrojumu sniegšanas, uzskatot, ka iestādei un tiesai ir pienākums savākt informāciju par pieteicēju. Vienlaikus pieteicēja pat nenorādīja, kas varētu būt tā informācija, kura veicinātu pieteicējam pozitīvā lēmuma pieņemšanu. Tiesnešu kolēģija arī piekrit pirmās instances tiesas secinājumam, ka personas līdzdarbības princips it īpaši attiecas uz gadījumiem, ja persona vēlas pierādīt apstākļus, kurus tikai viņa pati var apliecināt.⁴⁴

Pieteicēja iebilst pret to, ka tiesa devusi priekšroku vieniem pierādījumiem iepretim citiem, tajā pašā laikā norādot, ka lietā trūkst pierādījumu. Tādējādi, pieteicējas ieskatā, tiesa ir pārkāpusi objektīvās izmeklēšanas principu. Iepazīstoties ar apgabaltiesas spriedumu, secināms, ka šie iebildumi nevar būt par pamatu kasācijas tiesvedības ierosināšanai. Tiesa visus lietā esošos pierādījumus – gan tos, kas varētu liecināt par to, ka darījumi ir notikuši, gan tos, kas norāda uz pretējo – ir vērtējusi kopsakarā (sk. *apgabaltiesas sprieduma 11.1. un 11.2.punktu*) un šajā novērtējumā balstījusi savus secinājumus par darījumu faktiskisku esību. Spriedumā nav atzīts, ka lietā esošie pierādījumi nav pietiekami jebkādu secinājumu izdarīšanai, bet gan, ka tie neaplicina faktu, ka pakalpojumus sniegusi liecinieka norādītā persona. Objektīvās izmeklēšanas princips nenozīmē, ka tiesai par katru cenu jāiegūst papildu pierādījumi kāda procesa dalībnieka viedokļa pamatošanai. Turklāt tiesa ir centusies iegūt papildu pierādījumus gan no SIA „Māja 3”, gan no SIA „Manceps” (sk. *apgabaltiesas sprieduma 5.2.punktu*), taču prasītie dokumenti tiesā nav saņemti. Savukārt pieteicēja papildu dokumentus, kas ļautu izdarīt citādākus secinājumus, nav iesniegusi.⁴⁵

23. Jāievēro arī pierādīšanas saturiskais (materiālais) pienākums, t.i., kuram par sliktu vai par labu ir tas, ka noteikts fakts netiek noskaidrots. Pierādīšanas materiāltiesisko nastu noteic materiālās normas. Ja vien iztrūkst skaidrs noteikums, atbilstoši pamatprincipam kāda fakta apgalvojuma pierādīšanas pienākums ir tam, kurš no šī fakta apgalvojuma vēlas atvasināt sev vajadzīgās sekas.⁴⁶

[..] Tādējādi, ja lietā ir rakstveida pierādījums (Sabiles pilsētas pārvaldes izziņa), ka uzvarētāja Sabilē ir veikusi noteiktu darbu apjomu, bet pieteicēja par to izteic savas šaubas, lai panāktu, ka viņa tiek atzīta par iepirkuma uzvarētāju, tad pieteicējam ir arī jāgādā pierādījumi šādu apgalvojumu apstiprināšanai.⁴⁷

[..] par pareiziem un pamatotiem atzīstami tiesas secinājumi, ka personai, norādot papildu deklarācijā skaidras naudas uzkrājumus, ir jāspēj saprātīgi un ticami pamatot un pierādīt to izcelsmi, lai Valsts ieņēmumu dienests varētu izpildīt savas likumā paredzētās tiesības un pienākumus kontrolēt nodokļu aprēķināšanas un maksāšanas pareizību. Nav pamatots pieteicēja kasācijas sūdzības minētais, ka ir pārkāpts objektīvās izmeklēšanas princips un prasība pierādījumus vērtēt pēc loģikas un dzīvē gūtām atziņām. Pieteicējam ir ne tikai pienākums, bet viņa interesēs ir iesniegt tādus pierādījumus vai

pietiekami detalizētus paskaidrojumus, kas apstiprinātu viņa apgalvojumu patiesumu un neradītu šaubas par to ticamību. Konkrētas ziņas par darbības vai darījumu apstākļiem var būt vienīgi pašas personas rīcībā. Kā Augstākā tiesa jau norādījusi, nodokļu administrēšana lielā mērā balstās uz informāciju, ko iesniedz pats nodokļu maksātājs (sk., piemēram, *Augstākās tiesas 2005.gada 10.maija sprieduma lietā Nr.SKA-119 12.punktu*). Apstākļi, ka dāvinājumi vai citi darījumi principā var veidot naudas uzkrājumus, pats par sevi nenozīmē, ka tādi bijuši pieteicējam. Tādēļ pieteicējam ir jāspēj norādīt uz darbības vai darījumu konkrētiem apstākļiem un konkrētām personām, ar kurām notikuši darījumi. Tiesnešu kolēģija nesaskata, ka šāds pierādīšanas uzstādījums privātpersonai būtu pārlietu sarežģīts.⁴⁸

Personas pilnīga vai daļēja atbrīvošana no drošības naudas samaksas ir izņēmuma gadījums, tādēļ tiesai ir nepieciešams pārliecināties par iemesliem, kas objektīvi liedz personai izpildīt likumā noteikto pienākumu samaksāt drošības naudu. Tieši pašai personai vislabāk ir zināmi fakti par tās ienākumiem un izdevumiem. Līdz ar to pašas personas interesēs ir sniegt tiesai plašāku informāciju par savu mantisko stāvokli. Lemjot par pieteicēja atbrīvošanu no drošības naudas samaksas, tiesa ir izsmēlusi savas iespējas objektīvās izmeklēšanas ceļā noskaidrot pieteicēja mantisko stāvokli, bet tiesas konstatētie fakti rada šaubas, ka pieteicēja mantiskais stāvoklis ir tāds, kas liedz viņam samaksāt drošības naudu par kasācijas sūdzības iesniegšanu.⁴⁹

Tas arī nozīmē, ka privātpersonai, kura prasa izdot labvēlīgu administratīvo aktu vai veikt faktisko rīcību, ir to faktu saturisks (materiāls) pierādīšanas pienākums, kuru dēļ šādu administratīvo aktu būtu jāizdod vai rīcība būtu jāveic. Savukārt, ja iestāde ir atteikusies izdot prasīto administratīvo aktu, tai jāpierāda tie fakti, kas ir pamatā šādam atteikumam.

24. Tiesa nevar faktu izmeklēšanu nodot atbildētāja ziņā. Likums paredz vienīgi divus izņēmumus: 1) ja atceļamā administratīvā akta vietā iestādei jāizdod jauns administratīvais akts⁵⁰ vai 2) iestādei jāizdod labvēlīgs administratīvais akts, bet vēl jāizdara lietderības apsvērumi.⁵¹ Bet arī šajos divos izņēmuma gadījumos iestāde ir saistīta ar tiesas jau veikto faktu konstatējumu un to juridisko novērtējumu.⁵²

2.4. PIENĀKUMS DOT NORĀDES UN IETEIKUMUS

25. Objektīvās izmeklēšanas princips noteic, ka tiesai ir jānod lietas dalībniekiem norādes un ieteikumi. Administratīvā procesa likums tālāk nepaskaidro, kādos gadījumos un kā izpaužas tiesas norādes un ieteikumi, tomēr likumā atrodams citas normas, kas konkretizē šīs darbības.

26. Vispirms tiesas aktīvā loma procesa laikā izpaužas tādējādi, ka tiesai ir jānod norādes par prasījuma pareizu formulēšanu, lai privātpersona savas nezināšanas pēc vai formālu iemeslu dēļ nevarētu sasniegt savu patiesi nodomāto mērķi, kurš, iespējams, nav juridiski pareizi formulēts. Administratīvā tiesa ir atzinusi, ka tiesa ir tiesīga šādu prasījumu pati pārformulēt patiesā mērķa ietvaros. Tāpat tiesa var noteikt vienīgo objektīvi iespējamo prasījumu konkrētajos apstākļos, piemēram, ja persona prasa labvēlīgu administratīvā

⁴⁴ Augstākās tiesas 2014.gada 26.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-161/2014 7.punkts.

⁴⁵ Augstākās tiesas 2014.gada 27.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-266/2014 7.punkts.

⁴⁶ Eyermann E. *Verwaltungsgerichtsordnung: Kommentar*. 12.Aufl., München: Beck, 2006, 86.§, Rn.2a, 2b.

⁴⁷ Augstākās tiesas 2014.gada 11.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-1000/2014 10.punkts.

⁴⁸ Augstākās tiesas 2014.gada 25.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA – 415/2014 9.punkts.

⁴⁹ Augstākās tiesas 2015.gada 12.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-625/2015 5.punkts.

⁵⁰ APL 253.panta sestā daļa.

⁵¹ APL 254.panta trešā daļa.

⁵² APL 253.panta sestā daļa, 254.panta trešā daļa.

akta izdošanu, bet prasa arī iestādes atteikuma atzīšanu par prettiesisku, tad tiesa var šo pēdējo prasījumu nevērtēt, jo tam nav tiesiskas relevances.

27. Vienlaikus tiesai jārespektē pieteicēja prasījuma robežas, kuras pats pieteicējs noteic ar savu pieteikumu, un tā jāievēro dispozitivitātes princips. Administratīvā procesa likuma 249.pants noteic, ka tiesa taisa spriedumu par pieteicēja norādīto pieteikuma priekšmetu, nepārsniedzot prasījuma robežas. Tas nozīmē, ka tiesa nevar izspriest lietu bez atbilstoša pieteikuma un nevar pati piespriest to, ko pieteicējs apzināti nemaz neprasa. Tāpat tas nozīmē, ka gadījumā, ja pieteicējs atsauc pieteikumu, tiesai ir pienākums tiesvedību lietā izbeigt (Administratīvā procesa likuma 282.panta 4.punkts).

No Administratīvā procesa likuma 249.panta, kas noteic, ka tiesa taisa spriedumu par pieteicēja norādīto pieteikuma priekšmetu, nepārsniedzot prasījuma robežas, izriet, ka tiesa ir ierobežota ar pieteicēja gribu. Tas gan nenozīmē, ka tiesa, pamatojoties uz objektīvās izmeklēšanas principu, neskaidru prasījumu nevarētu interpretēt tā, kā to būtu formulējis saprātīgs pieteicējs. Taču, interpretējot prasījumu, tiesa nedrīkst nonākt pretrunā ar pieteicēja tiesi un nepārprotami paustu gribu (sk., piemēram, *Senāta 2007.gada 12.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-710/2007 7.punktu, 2008.gada 26.septembra lēmumu lietā Nr.SKA-670/2008 6.punktu*).⁵³

28. Līdzīgi kā tiek apspriests līdzdarbības pienākums faktu izmeklēšanas laikā, arī tiesas pienākums dot norādes un ieteikumus lietas dalībniekam, kuru pārstāv zvērināts advokāts vai jurists, ir ierobežots. Salīdzinoši Vācijas tiesību dogmatikā ar atsaucēm uz judikatūru ir pamatoti norādīts – jo bezpalīdzīgāks un nepieredzējušāks lietas dalībnieks, jo plašāks ir tiesas pienākums dot norādījumus un ieteikumus.⁵⁴ Tas atbilst tiesvedības efektivitātes principam.

29. Lai dotu norādes lietas dalībniekiem par faktiem, kas būtiski izmeklēšanai, par iztrūkstošiem faktiem, kurus lietas dalībniekiem savu iespēju robežās jāiesniedz tiesai vai jāinformē tiesa par neiespējamību tādus iesniegt, kā arī par prasījuma pareizu formulēšanu, tiesai administratīvajā procesā ir aktīvi jāiesaistās diskursā ar lietas dalībniekiem un jāatklāj, kuri apstākļi un tiesības tiesas ieskatā ir nozīmīgi prasījuma apspriešanā.⁵⁵ Tas nozīmē, ka tiesai ir pienākums apspriest faktus ar procesa dalībniekiem, jo iespējams, ka kādi fakti tomēr nav noskaidroti pilnībā vai atšķiras procesa dalībnieku viedoklis par tiem. Tā kā lietas faktiskā puse nav vērtējama šķirti no tiesiskās puses (tiesību normām), tad tiesai jāatklāj sava sākotnējā tiesiskā viedokļa pamatnostādnes vai, risinot stridīgus jautājumus, jānorāda, kādu tiesību normu piemērošana tiek apsvēta. Kā pamatoti norāda R.Matjušina, šādam diskursam ir jāaptver visi neizzinātie vai nepietiekami izzzinātie faktiskie un tiesiskie aspekti, kurus tiesa uzskata par svarīgiem lēmuma pieņemšanā un kuru nozīmīgums iesaistītajiem nebija zināms vai acīmredzams. Tiesai iesaistīto dalībnieku uzmanība jāvirza tieši uz šādiem aspektiem, lai viņi par tiem varētu izteikties vai papildināt un precizēt savu līdzšinējo pozīciju un, ja nepieciešams, spētu iesniegt jaunus pierādījumus. Vienlaikus pamatoti atgādināts, ka tiesai ar iesaistītajiem lietas dalībniekiem nav jāvada nogurdinošs diskurs par visiem dalībnieku izvirzītajiem jautājumiem, kas faktiski apgrūtinātu procesa

gaitu un būtu pretējs tiesvedības efektivitātes principam.⁵⁶

30. Tiesas norādes un ieteikumi lietas dalībniekam, jo īpaši pieteicējam, ir būtiski, jo likums ierobežo jauna pieteikuma pamata (faktu) „ienešanu” tiesā pēc tam, kad noslēgta tiesas apstākļu izmeklēšana (jeb lietas izskatīšana pēc būtības)⁵⁷, kā arī apelācijas tiesvedībā⁵⁸.

2.5. PIENĀKUMS PANĀKT TIESISKU UN TAISNĪGU LIETAS IZSKATĪŠANU

31. Lietas dalībnieki samērā bieži izvirza argumentu, ka nepietiekamu faktu izmeklēšanas darbību dēļ nav panākta tiesiska un taisnīga lietas izskatīšana. Jau iepriekš norādīju, kā izpaužas faktu izmeklēšana un lietas dalībnieku līdzdarbības pienākumi tajā. Tomēr, kā saprast šo piezīmi, ka objektīvās izmeklēšanas dēļ ir jāpanāk tiesiska un taisnīga lietas izskatīšana? To sīkāk izskaidro objektīvās izmeklēšanas principa vieta citu tiesību principu vidū.

32. Objektīvās izmeklēšanas princips ir demokrātiskas valsts principa elements un ietilpst tiesiskas valsts principa apakšprincipu grupā.⁵⁹ Atšķirībā no civilprocesa administratīvajā procesā pastāv publiska sabiedrības interese par tiesas sprieduma pareizību. Šādas intereses īpašo raksturu veido apstākļi, ka tiesa kontrolē valsts pārvaldes darbības tiesiskumu, t.i., valsts rīcības attiecībā pret privātpersonu tiesiskumu.⁶⁰ Tādējādi atsevišķs tiesas spriedums ir nozīmīgs ne tikai konkrētajiem lietas dalībniekiem, bet visai sabiedrībai kopumā.⁶¹

33. Lai arī sprieduma nozīmība nereti pārsniedz konkrētās lietas ietvarus, taču administratīvās tiesas veiktajai kontrolei jāpaliek izskatāmās lietas ietvaros, nevis vispārīgi. Tādējādi tiesas veikta kontrole nodrošina vienīgi tiesai nodotās lietas tiesisku un taisnīgu rezultātu. Tiesas rīcībā nodotie instrumenti ierobežo vispārīga tiesiskuma nodibināšanu; tam piemērotākie ir likumdevēja likumdošanas un izpildvaras pārvaldes organizēšanas instrumenti.

3. KOPSAVILKUMS

1. Lai arī objektīvās izmeklēšanas princips uzliek tiesai pienākumu pašai izmeklēt lietas apstākļus, tomēr tas neatbrīvo lietas dalībniekus no to procesuālajiem pienākumiem iesniegt tiesai ziņas par lietas apstākļiem, līdzdarboties lietas apstākļu izmeklēšanā.

2. Jo lietas dalībnieks ir ziņošāks savās tiesībās, konkrētajā strīdus situācijā, jo mazāka tiesas iesaiste faktu izmeklēšanā.

3. Jo lielāka lietas dalībnieka interese un nepieciešamība konkrēta fakta noskaidrošanā, jo nozīmīgāka arī šī lietas dalībnieka līdzdarbība faktu izmeklēšanā.

4. Augstākās tiesas nolēmumu atzīšanas lietās Nr.SKA-40/2013, Nr.SKA-35/2014 un Nr.SKA-569/2014 par objektīvās izmeklēšanas principa piemērošanu atbilst administratīvā procesa tiesību dogmatikai. Šis atzīšanas nesašaurina jau iepriekš tiesību dogmatikā noteikto objektīvās izmeklēšanas principa saturu.

Raksts sagatavots publicēšanai žurnālā „Jurista Vārds”

⁵⁶ R.Matjušina. Saruna tiesas procesā. Grām. Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 337.lpp.

⁵⁷ APL 145.panta otrās daļas 2.punkts.

⁵⁸ APL 294.panta pirmā daļa.

⁵⁹ E.Eyermann. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., Beck, 2006, §.86, Rn.5.

⁶⁰ APL 2.pants.

⁶¹ Tādēļ arī APL jau no tā pieņemšanas brīža tika noteikts, ka visi administratīvās tiesas spriedumi ir publiskojami sabiedrībai.

⁵³ Augstākās tiesas 2013.gada 31.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-321/2013 5.punkts.

⁵⁴ Eyermann E. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12.Aufl., München: Beck, 2006, §.86, Rn.47.

⁵⁵ APL 247.panta trešā daļa.



Dace MITA,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

ADMINISTRATĪVO TIESU PRAKSE ZAUDĒJUMU ATLĪDZINĀŠANĀ

Konstitucionālā līmenī tiesības uz atlīdzinājumu ir nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pantā. Saskaņā ar šā panta trešo teikumu nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Neskatoties uz to, ka šī norma ir ietverta vienā pantā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, nevainīguma prezumpcijas garantiju un tiesībām uz advokāta palīdzību, tā tiek piemērota nesaistīti ar pārējām pantā ietvertajām tiesībām. Citiem vārdiem, Satversmes 92.panta trešais teikums ir patstāvīga tiesība, uz kuras pamata personai ir tiesības lūgt atbilstīgu atlīdzinājumu.

Papildus konstitucionālajai normai ir normas arī likuma līmenī, kas paredz atlīdzinājumu tieši administratīvajā procesā.

Pirmkārt, Administratīvā procesa likuma 92.pantā ir noteikts, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Tiesu prakse Administratīvā procesa likuma 92.pantu ir organiski papildinājusi tādējādi, ka attiecinājusi to arī uz zaudējumiem vai kaitējumu, kas nodarīts ar publisko tiesību līgumu (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-265/2014 7.punktu*). Organiski tāpēc, ka arī no publisko tiesību līguma izrietošas tiesiskās attiecības atbilstoši Administratīvā procesa likuma 184.panta pirmās daļas 4.punktam var būt pieteikuma priekšmets administratīvajā tiesā.

Otrkārt, likumdevējs ir pieņēmis īpašu likumu, kas detalizēti reglamentē ar atlīdzinājumu saistītus jautājumus administratīvajā procesā – Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu (turpmāk – Atlīdzināšanas likums). Turklāt šis likums papildus Administratīvā procesa likumam noteic, ka administratīvā procesa kārtībā izskatāmi arī prasījumi par tādu zaudējumu vai kaitējuma atlīdzināšanu, kuri personai nodarīti ar iestādes prettiesisku lēmumu administratīvajā pārkāpuma lietā.

Ievērojot iepriekš teikto, administratīvajām tiesām nav pamata izskatīt lietas, kurās tiek lūgts atlīdzinājums par ilgu tiesvedības procesu. Lai arī nenoliedzami administratīvajai tiesai, kura izskata no publiski tiesiskām attiecībām izrietošus strīdus un strīdu izskatīšanā balstās uz publisko tiesību principiem, šādu lietu izskatīšana varētu būt piemērotāka nekā vispārējās jurisdikcijas tiesām, lemsana par šādu lietu pakļautību ir likumdevēja kompetencē.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 92.pantam atlīdzinājuma prasījums administratīvajā procesā nav patstāvīgs prasījums tādā ziņā, ka persona administratīvajā

tiesā var prasīt nevis vienkārši atlīdzinājumu neatkarīgi no kaitējuma avota, bet tikai atlīdzinājumu par tādu kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-364/200717.punktu*). Normas mērķis ir nodrošināt, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā personai tiek noteikts atbilstīgs atlīdzinājums un konstatēts subjekts, kura pienākums ir attiecīgo atlīdzinājumu sniegt. Ar subjektu šeit saprotams publisko tiesību subjekts, nevis, piemēram, konkrēta amatpersona, kas pieņēmusi kļūdainu lēmumu. Visbiežāk tiesu praksē atbildētājs ir valsts, otrs visbiežākais subjekts ir pašvaldības. Atlīdzinājuma pamatā var būt gan materiāltiesiskas, gan procesuāli tiesiskas kļūdas (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-49/2008 10.punktu*). Tas nozīmē, ka arī labvēlīga lēmuma saņemšanas gadījumā persona var vērsties administratīvajā tiesā, ja viņu nav apmierinājis process, kādā lēmums ticis pieņemts.

Ja Satversmes 92.pants un Administratīvā procesa likuma 92.pants ir veidotas kā lakoniskas un ļoti ietilpīgas normas, tad Atlīdzināšanas likums savā regulējumā un vārdiskajā tvērumā ir detalizētāks. Atsevišķos gadījumos tas ir novedis pie atšķirīga skaidrojuma vai vērsšanās Satversmes tiesā. Piemēram, Atlīdzināšanas likuma 1.panta pirmā daļa noteic, ka atlīdzinājumu var piešķirt tikai saistībā ar prettiesisku administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Savukārt tiesa ir vadījies pēc Satversmes 92.pantā minētā termina „nepamatots tiesību aizskārums” un atzinusi, ka prettiesiskums ne vienmēr ir priekšnoteikums atlīdzinājuma piešķiršanai (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-431/2007 11.punktu*). Savukārt lietā, kas izskatīta pēc biedrības „Daugavas Vanagi Latvija” pieteikuma, pieteicēja lūdza personisko atlīdzinājumu situācijā, kad Rīgas dome vairākus gadus pēc kārtas bija aizliegusi gājienu 16.martā un tikai pēc tiesas sprieduma to atļāvuši. Atlīdzināšanas likuma 8.panta otrā daļa paredzēja, ka juridiskajai personai ir tiesības uz atlīdzinājumu par personisko kaitējumu, kas nodarīts to darījumu reputācijai, komercnoslēpumam vai autortiesībām. Uzskatot, ka šāds regulējums ir pārāk šaurs un neatbilstošs Satversmes 92.pantam, Augstākā tiesa vērsās Satversmes tiesā, kura atzina normas prettiesiskumu, kā rezultātā šobrīd atlīdzinājums juridiskajai personai ir piešķirams arī par kaitējumu citām nemantiskajām tiesībām vai ar likumu aizsargātajām interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 6.jūnija spriedumu lietā Nr.2011-21-01, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumu lietā*

Nr.SKA-72/2012). Iepriekš teiktais norāda, ka, lai arī administratīvajā procesā likuma līmenī ir izveidotas tiesību normas, kuras regulē tiesību uz atlīdzinājumu īstenošanu, konstitucionālā norma netiek aizmirsta un kalpo kā vadlīnija, kurai tiesa seko, piemērojot likuma normas.

Vienpadsmit gadus kopš administratīvo tiesu izveidošanas nosacīti var iedalīt vairākos posmos attiecībā uz pieteikumiem, kuros lūgts atlīdzināt zaudējumus vai kaitējumu.

Pirmajos četros gados personas nebija ievērojušas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību, līdz ar to administratīvās tiesas jautājumam par atlīdzinājumu vēl nepievērsās. Šajā sakarā atzīmējams, ka varētu tikt diskutēti ierosinājumi atteikties no Administratīvā procesa likuma regulējuma par obligātu iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošanu. Pilnīgi iespējams, ka, atsakoties no šādas kārtības, administratīvais process tiktu efektīvizēts. Īpaši ņemot vērā, ka bieži vien iestādes, pat atzīstot savu kļūdu, nespēj to adekvāti atlīdzināt.

Nākamajos apmēram piecos gados administratīvajā tiesā notika judikatūras veidošana attiecībā uz vispārīgiem jautājumiem jeb principiem. Uz šo brīdi ir izveidota stabila judikatūra, kurā ir atzīti atbilstīga atlīdzinājuma kritēriji. Atbilstoši judikatūrai atlīdzinājumam ir jābūt: efektīvam tiesību aizsardzības līdzeklim; taisnīgam; jāsniedz personai gandarījums; jāattur iestāde no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē (prevencijas funkcija); atbilstošam aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumam; nedrīkst būt nesamērīgi mazs; atbilstošam Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktajam atlīdzinājumam līdzīgās lietās, ņemot vērā ne tikai Latvijas ekonomiskās iespējas, bet arī to, ka atlīdzinājums par morālo kaitējumu nedrīkst būt ievērojami zemāks par minimumu, kādu noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa salīdzināmās lietās (sk., piemēram, *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-92/2012 9., 10.punktu*). Turklāt Augstākā tiesa ir atzinusi arī valsts attieksmes nozīmi cilvēktiesību ievērošanā. Proti, valsts atturēšanās no daudzkārt konstatēto problēmu kompleksas risināšanas ir ņemama vērā, nosakot atlīdzinājuma veidu un apmēru (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-120/2012 13.punktu*).

Iespējamie atlīdzinājuma veidi ir noteikti Administratīvā procesa likumā. Saskaņā ar 94.panta ceturto daļu atlīdzināšanas pienākumu publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodarīšanas (restitūcija), vai, ja tas nav iespējams vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā. Atlīdzināšanas likuma 14.panta ceturta daļa par personisko kaitējumu, kas nav smags, kā patstāvīgu vai papildu atlīdzinājumu paredz arī atvainošanu.

Augstākā tiesa atzinusi, ka restitūcija ir saprotama plašākā nozīmē, proti, atlīdzinājuma pienākums var tikt izpildīts arī ar tāda stāvokļa nodibināšanu, kas

apmierina personas prasību pret iestādi (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-505/2009 8.punktu*). Restitūcija ir uzskatāma par prioritāru atlīdzinājuma veidu. Tomēr pieteicējam pozitīvs risinājums, uzdodot iestādei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, pats par sevi ne vienmēr ir pietiekošs, lai atzītu, ka restitūcija ir notikusi (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-295/2007 13.1.punktu*). Tajā pašā laikā administratīvā pārkāpuma lietā ir atzīts, ka pieņemta lēmuma atcelšana pati par sevi ir morāls gandarījums, jo tā ir atzīšana par nevainīgu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-338/2009 13.3.punktu*).

Atlīdzināšanas likuma 14.panta trešā daļa paredz maksimālo atlīdzinājuma apmēru naudas izteiksmē par personisko kaitējumu. Par morālo kaitējumu – līdz 4268 euro, par smagu morālu kaitējumu – līdz 7114,36 euro, par kaitējumu dzīvībai vai sevišķi smagu kaitējumu veselībai – līdz 28 457,44 euro. Šajā sakarā jāmin divas būtiskas tiesas atziņas. Pirmkārt, ka ar maksimālā apmēra summām vienlaikus ir noteikts minimālais apmērs (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-92/2012 13.punktu*). Tas nozīmē, piemēram, ka smagu morālu kaitējumu nevar atlīdzināt mazāk kā ar 4268 euro. Otrkārt, jāpatur prātā, ka likumā noteiktais maksimāli iespējamais atlīdzinājuma apmērs individuālā gadījumā var būt pretrunā Satversmē noteiktajām tiesībām uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Līdz ar to atlīdzinājuma apmēra noteikšana, iekļaujoties likumā noteiktajos apmēros, nav pašmērķis. Būtiski ir principi atbilstīga atlīdzinājuma noteikšanā (*turpat*).

Vadlīnija atvainošanās kā atlīdzinājuma noteikšanā ir Atlīdzināšanas likumā teiktais, ka ar atvainošanu atlīdzina morālo kaitējumu, kas nav smags (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-338/2009 14.punktu*). Arī nelieli emocionālie pārdzīvojumi var tikt kompensēti ar atvainošanu (sk. *Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta sprieduma lietā Nr.SKA-223/2010 7.punktu*).

Noslēgumā jāatzīst, ka šobrīd administratīvās tiesas ir tiesu prakses veidošanas stadijā attiecībā uz konkrētu tiesību aizskārumu novērtēšanu. Citiem vārdiem, kāda summa būtu atzīstama par atbilstīgu attiecīga pārkāpuma atlīdzināšanai. Salīdzinot administratīvo tiesu piešķirtās naudas summas par personisko kaitējumu, ar tām, kuras tiek noteiktas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, nākas secināt, ka mūsu noteiktais atlīdzinājums nesasniedz tādu pašu apmēru. Visticamāk Eiropas Cilvēktiesību tiesai agri vai vēl nāksies novērtēt, vai administratīvās tiesas noteiktais atlīdzinājums nav ievērojami zemāks par minimumu, kādu noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa salīdzināmās lietās.

*Priekšlasījums Tiesībsarga konferencē
2014.gada 12.decembrī*



Veronika KRŪMIŅA,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

VĒLĒŠANU LIETAS MĀCĪBAS

Kopš pilna sprieduma sastādīšanas lietā par 12.Saeimas vēlēšanu rezultātu tiesiskumu jeb tā dēvētajā vēlēšanu lietā ažiotaža ap šo lietu pamazām sāk norimt. Pilnu sprieduma tekstu ikviens var izlasīt Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv sadaļā „Judikatūra”. Pieļaujot, ka ne visi to darīs, šķiet būtiski īsumā atbildēt uz jautājumu, kā vēlēšanu lieta izskatījās no tiesas skatpunkta.

Pilsonim piemītošās vēlēšanu tiesības būtībā ietver arī pienākumu piedalīties vēlēšanās un paust savu, nevis citas personas gribu. Bez šaubām, un to savā spriedumā ir norādījis arī Augstākā tiesa, vēlētāju gribas ietekmēšana ar balsu uzpirkšanu ir rupjš vēlēšanu tiesību pārkāpums. Taču, lai tiesa nonāktu pie sprieduma, ka vēlēšanu rezultāti ir jāatceļ, vispirms ir jākonstatē balsu pirkšanas fakts. Ir būtiski vērst uzmanību, ka vēlēšanu rezultāti ir atceļami tikai tādā gadījumā, ja ar pietiekamu ticamību var secināt, ka balsu pirkšana ir ietekmējusi vēlēšanu iznākumu vismaz vēlēšanu iecirkņa līmenī. Līdz ar to, ja tiesa konstatē balsu pirkšanas faktu, tai ir tālāk jāvērtē, cik apjomīga tā ir bijusi, tas ir, vai balsu pirkšana ir ietekmējusi deputātu vietu sadalījumu.

Pierādījumu latīņa, lai sabiedrība „pieņemtu spriedumu”, krietni atšķiras no tās, kas nepieciešama tiesai. Sabiedrības attieksmi pret konkrētu notikumu lielā mērā veido plašsaziņas līdzekļos atspoguļotā informācija, kas bieži vien nav balstīta uz pierādījumiem šā jēdziena juridiskajā nozīmē. Savukārt tiesai neder liecības „es dzirdēju runas”, „man kāds stāstīja”, „man stāstīja, bet es neteikšu – kas”. Tiesai ir būtiskas tādas liecības, kā – „man maksāja”, „man piedāvāja samaksu”, „es redzēju, ka samaksāja”, „es maksāju”. Likums nepieļauj tādas liecinieka liecības, kurās liecinieks atstāta kādu citu personu stāstīto, ja šī cita persona nav zināma un viņas teikto tiesa nevar pārbaudīt. Tiesa nevar pieņemt spriedumu, balstoties uz to, ka „viena tante teica”, vai uz to, ka redzēti aizdomīgi cilvēki, lai gan viņu vārdus neviens nezina, un ko viņi īsti darīja, arī neviens nezina. Neder arī pieņēmumi un nekonkrēti apgalvojumi. Tieši šādas „liecības” lielākoties tika sniegtas vēlēšanu lietā. Pierādījumu būtību un nozīmi var vieglāk saprast, ja iedomājamies sevi tiesas solā, – domāju, neviens nevēlētos, lai spriedums attiecībā uz viņu tiktu balstīts uz šādiem „pierādījumiem”.

Pierādījumu vākšanas ziņā lietas par vēlēšanu rezultātu tiesiskuma pārbaudi atšķiras no „parastajām” administratīvajām lietām. „Parastajās” administratīvajās lietās tiesa daudz aktīvāk pati var iesaistīties pierādījumu vākšanā. Tā kā vēlēšanu lietas izskatīšanai, tai skaitā sprieduma pasludināšanai, tiesai ir dotas tikai septiņas dienas, likumā noteikts, ka pierādīšanas pienākums ir administratīvā procesa dalībniekiem. Tas nozīmē, ka pieteikumam, kurš tiek iesniegts tiesā, ir jābūt pienācīgi argumentētam un pamatotam ar pierādījumiem.

Iniciējot vēlēšanu lietas izskatīšanu tiesā, pieteicējam ir ar šiem likuma noteikumiem jāreķinās. Atšķirībā no tiesas, kurai savs viedoklis ir jāizveido nedēļas laikā, pieteicējam ir

iespēja strādāt pie pieteikuma sagatavošanas un pierādījumu vākšanas, tiklīdz parādās informācija par iespējamu vēlēšanu tiesību pārkāpumu, piemēram, balsu pirkšanas faktu. Šajā gadījumā tās bija gandrīz trīs nedēļas, tas ir, sākot no vēlēšanu rezultātu paziņošanas līdz to apstiprināšanai.

Kādus pierādījumus šajā reizē iesniedza partija „Saskaņa”? Rakstus presē, TV sīžetus un lūgumu noprašināt lieciniekus, pārsvarā tos, kuri bija minēti šajos rakstos un sīžetos. Pieteikumā nebija norādītas šo liecinieku, izņemot dažus, adreses, tālruna numuri vai cita kontaktinformācija. Mēģinot šos cilvēkus atrast, tiesa saskārās ar faktu, ka ar vārdu un uzvārdu vien nepietiek, pirmkārt, lai identificētu konkrētu personu vārdu un uzvārdu sakritības dēļ. Otrkārt, pat noskaidrojot personas adresi, ar to ir nepietiekami, lai ar viņu ātri sazinātos un paziņotu par tiesas sēdi.

Tiesas sēdē par konkrētu naudas ņemšanas vai došanas faktu neviens no lieciniekiem neliecināja. Vien vispārīgi norādīja (un arī ne visi), piemēram, ka par to esot dzirdēts vai ka vēlēšanu iecirkņa tuvumā redzēti aizdomīgi cilvēki. Šādi vispārīgi apgalvojumi var būt ņemami vērā, ja ir arī konkrēti pierādījumi par balsu pirkšanu, taču paši par sevi tie veido tikai fonu. Kopumā šajā lietā pierādījumi liecināja par aizdomām, taču pietrūka pierādījumu, kas ļautu konstatēt balsu pirkšanu tādā apmērā, lai varētu atzīt, ka ir ietekmēts mandātu sadalījums starp partijām. Vienīgie pierādījumi, kas liecināja par trijiem balsu pirkšanas faktiem, bija Drošības policijas iesniegtajos materiālos. Ar tiem ir par maz, lai tiesa ar pietiekamu ticamību varētu spriest par iespējamo uzpirkto balsu apjomu. Taču vienlaikus arī tiesas ieskatā Dzintara Zaķa panākumi atsevišķos vēlēšanu iecirkņos nav saprotami un loģiski izskaidrojami.

KO MĒS VARAM SECINĀT NO VĒLĒŠANU LIETAS?

Tas, ka šajā reizē bija nepietiekama pierādījumu bāze, nenozīmē, ka vēlēšanu rezultātu atcelšana Latvijā ir tikai teorētiska iespēja. Tāpat jāatzīmē, ka jautājums par pierādījumu pietiekamību šajā lietā nav nekādā veidā saistāms ar Augstākās tiesas kompetenci vēlēšanu tiesiskuma pārbaudē. Deputātiem vai partijām, izmantojot prettiesiskus paņēmienus iekļūšanai Saeimā, to būtu vērts atcerēties turpmākajās vēlēšanās. Partijām, kas pārsūdz vēlēšanu rezultātus tiesā, to prettiesiskumu ir jāspēj pamatot ar konkrētiem un tiesā pārbaudāmiem pierādījumiem. Savukārt tiesai, neraugoties uz lietas plašo rezonansi sabiedrībā un sakāpinātajām emocijām, ir pienākums ievērot likuma prasības par pierādījumu kvalitāti un pietiekamību. Visbeidzot, lai arī tiesa šoreiz vēlēšanu rezultātus ir atstājusi spēkā, tā tomēr ir konstatējusi atsevišķus pārkāpumus, kurus vēlētāji var atcerēties nākamajās vēlēšanās.

Raksts publicēts portālā www.ir.lv 2014.gada 16.decembrī

Veronika KRŪMIŅA,

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

TIESNEŠU VĒRTĪBAS UN ATBILDĪBA

„[...] dziesma nav par krekliem,
bet ir par sirdsapziņām.”
M.Čaklais

Tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt aplūkotas no dažādiem aspektiem, viens no tiem – tiesnešu vērtību loma personu tiesību aizsardzībā.

Tiesas vienlaikus arī katra tiesneša profesionālā misija ir noskaidrot patiesību un atrast taisnīgu izskatāmās lietas risinājumu. Turklāt taisnīgums ir ne vien faktiski jānodrošina, bet arī jārada sabiedrībai pārlicība, ka tas ir nodrošināts.¹

Sabiedrības uzticēšanos tiesu varai ietekmē dažādu apstākļu kopums – tiesu sistēmas kopumā darbības efektivitāte, tiesas procesu un nolēmumu atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos, tiesas procesu vadīšanas un nolēmumu kvalitāte, kā arī sabiedrības viedoklis par tiesnešu morālo autoritāti un godprātību. Ja iespējas ietekmēt tiesu sistēmas kopumā darbības efektivitāti un plašsaziņas līdzekļos atspoguļoto informāciju par tiesvedībām tiesnešiem ir salīdzinoši ierobežotas, tad tiesas procesu vadīšanas un nolēmumu kvalitāte, kā arī sabiedrības viedokļa veidošana par tiesnešu morālo autoritāti ir pašu tiesnešu rokās. Aptaujas liecina, ka tieši tiesas process, personiskā saskarsme un tiesneša sacītais vai rīcība ir spēcīgākais viedokļa veidotājs.²

TIESNEŠU VĒRTĪBAS

Tiesnešu morālo autoritāti sabiedrībā veidojam mēs, tiesneši, mūsu darba saturs un vērtības. Vērtības, kuras ir mūsu darba pamatā. Vērtības, kuras nostiprina uzticēšanos tiesām un Latvijai kā tiesiskai valstij. Šīs vērtības izpaužas jebkurā tiesneša rīcībā – gan tiesas zalē, gan ārpus tās.

Es vēlos izcelt četras vērtības, bez kurām nav iedomājams labs tiesnesis. Tās būtu neatkarība, objektivitāte, godprātība un profesionalitāte.³

Tiesas un tiesneša neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnosacījums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai.⁴ Tiesneša neatkarība nav privilēģija paša tiesneša interesēs, bet gan to personu interesēs, kuras vērsas tiesā. Tādēļ tiesnesim ir jāsarģā tiesu varas neatkarība gan individuālajā, gan institucionālajā aspektā un pašam jābūt šādas neatkarības piemēram. Šajā sakarā īpaši uzsverams, ka tiesnesim ar savu stāju jāapliecina

un jāveicina augsti tiesneša ētikas standarti, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Būt par tiesnesi var tikai tāds jurists, kuram tiesneša darbs ir aicinājums. Ņemot vērā tiesneša lielās pilnvaras, īpaši augsti ir tiesneša amatam izvirzītie standarti – to, ko var atļauties citu juridisko profesiju pārstāvji, ne vienmēr var atļauties tiesneši.

Objektivitāte kā vērtība aptver to, ka tiesnesim savi pienākumi jāpilda bez īpašas labvēlības vai aizspriedumiem. Bibēlē šis senais tiesvedības princips ir izteikts šādiem vārdiem: „Tev nebūs netaisni rīkoties nabaga dēļ, nedz bities no varena”. Tiesnesim jāizvairās no situācijām, kuras varētu radīt pamatotas aizdomas par favoritismu vai neobjektivitāti. Objektivitāte ietver arī pienākumu tiesnesim rīkoties tā, ka viņa rīcība – gan tiesā, gan ārpus tiesas – veicina un nostiprina sabiedrības uzticēšanos tiesneša un visas tiesu sistēmas objektivitātei.

Tiesneša rīcībai un uzvedībai ir jāattaisno cilvēku uzticēšanās tiesnešu godprātībai. Tiesnesim jāizturas tā, lai viņš nediskreditētu tiesneša amatu. Tiesnesis nedrīkst izmantot tiesneša amata prestižu privāto interešu labā.

Savukārt profesionalitāte kā vērtība sevi ietver nepieciešamību tiesnesim veikt visus iespējamus pasākumus, lai saglabātu un nostiprinātu savas zināšanas, prasmes un personiskās spējas, kas nepieciešamas tiesneša pienākumu pienācīgai veikšanai. Tālākizglītība vienlaikus ir gan tiesneša tiesības, gan pienākums. Tiesnesis amatā tiek apstiprināts bez pilnvaru termiņa ierobežojuma, taču attaisnot viņam izrādīto uzticēšanos var vienīgi tad, ja pastāvīgi profesionāli pilnveidojas.

TIESNEŠU ATBILDĪBA

Ņemot vērā tiesneša lomu personu tiesību aizsardzībā, jautājums par tiesneša vērtībām nav tikai paša tiesneša privātas dabas jautājums. Tiesnesim ir uzticēta tik liela vara lemt par cilvēku likteņiem, ka šīs pilnvaras ir jālidzvaro ar iespēju prasīt no tiesneša atbildību vai nopietnu pārkāpumu gadījumos arī atcelt tiesnesi no amata.⁵

Latvijā tiesnešiem nav paredzēta civiltiesiska atbildība par zaudējumiem, kas radušies sakarā ar nelikumīgu vai nepamatotu tiesas spriedumu.⁶ Procesa dalībnieks, kas uzskata, ka tiesas nolēmums ir nelikumīgs vai nepamatots, var to pārsūdzēt likumā noteiktajā kārtībā, bet nevar celt tiesā prasību pret tiesnesi, kurš šo lietu izskatījis.⁷ Šādā gadījumā iestājas valsts atbildība. Praksē gan jautājums par valsts atbildību tiesas pieļautas kļūdas gadījumā ir problemātisks un būtu atsevišķas diskusijas vērts.

⁵ Opinion No.3 of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the principles and rules governing judges' Professional conduct, in particular ethics, incompatible behaviour and impartiality, 2002, para.51. Pieejams: <https://wcd.coe.int>. Citēts pēc: Kalniņš V., Kažoka I., Litvins G. Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā: kā neapstāties pie sasniegtā? Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2008, 54.lpp.

⁶ Sk. likuma „Par tiesu varu” (LR likums. Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, Nr.1) 13.panta piekto daļu.

⁷ Sk. likuma „Par tiesu varu” 13.panta sesto daļu.

¹ The Bangalore Principles of Judicial Conduct, 2002, para.3.2. Pieejams: <http://www.unodc.org>. Tulkojums latviešu valodā pieejams: www.vvc.gov.lv.

² Sk., piemēram, Austere L., Kalniņš V. Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2010, 7.lpp.

³ Plašāk par šo vērtību izpaušmi tiesnešu profesionālajā darbībā sk. The Bangalore Principles of Judicial Conduct, 2002. Pieejams: <http://www.unodc.org>.

⁴ Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 „Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107.pantam” 7.punkts. Latvijas Vēstnesis, 2010. 20.janvāris, Nr.10 (4202).

Pamatā tiesnešu atbildība izpaužas kā disciplinārā atbildība. Tās mērķis ir ne tikai sodīt konkrētu tiesnesi par pieļautiem pārkāpumiem un preventīvi novērst citus iespējamus pārkāpumus, bet arī aizsargāt sabiedrību un tās uzticēšanos tiesai.⁸

Tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības par tišu likuma pārkāpumu lietas izskatīšanā, darba pienākumu nepildīšanu vai lietas izskatīšanā pieļautu rupju nolaidību, kā arī necienīgu rīcību vai tiesneša ētikas normu rupju pārkāpumu.⁹ Tomēr tiesnesim nebūtu jābaidās no disciplinārās atbildības par savām labticīgi veiktām darbībām lietas izskatīšanā, tostarp tiesību normu interpretāciju, pat ja par to pastāv atšķirīgi viedokļi. Tiesību normu interpretācija ir neatņemama tiesas spriešanas sastāvdaļa. Vēl vairāk – neatkarīgi interpretēt tiesību normas un piemērot tās konkrētas lietas apstākļiem ir tiesneša funkcijas pats kods.¹⁰

Tiesneša saukšana pie disciplinārās atbildības vai pat kriminālā atbildības liecina par jau radušos problēmu. Savukārt pamanīt tās iedīgļus var palīdzēt tiesneša profesionālās darbības novērtēšana, kā arī Tiesnešu ētikas komisija, sniedzot atzinumus ētikas jautājumos.

Lai gan pēdējos gados tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas sistēma ir pilnveidota, šķiet, tā joprojām ne vienmēr sasniedz savu mērķi – palīdzēt tiesnesim viņa profesionālajā izaugsmē. Tam, vai tiesneša profesionālajā darbībā noteiktā laika periodā vērojams progress vai regress, būtu jāatspoguļojas atsauksmēs par tiesneša darbu un tiesneša profesionālās darbības novērtējumā.

Ne atsauksmes, ne tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana nedrīkst būt formāla. Tām jāsniedz patiesi priekšstats par tiesneša kvalifikāciju un darba rezultātiem. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana nesasniedz savu mērķi, ja problēmas atsauksmēs tiek noklusētas vai „paslēptas starp rindīnām”. Vienlaikus tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas, tostarp atsauksmju, mērķis nav arī rāt vai kaunināt tiesnešus, mērķis, kā jau minēts iepriekš, ir palīdzēt tiesnesim viņa profesionālajā izaugsmē. Nozīmīga loma kvalitatīvā tiesnešu profesionālās

darbības novērtēšanā ir apgabaltiesu priekšsēdētājiem un tiesnešiem.

Tiesnešu profesionālo standartu uzturēšanas kontekstā atzinīgi vērtējama ir arī Tiesnešu ētikas komisijas darbība. Kopš tās izveidošanas 2008.gadā Tiesnešu ētikas komisija ir sniegusi virkni atzinumu par jautājumiem, kas aktuāli gan pašiem tiesnešiem, gan sabiedrībai kopumā, piemēram, par tiesnesi kā sociālo tiklu lietotāju¹¹, tiesneša saskarsmi ar citu juridisko profesiju pārstāvjiem¹², kā arī saziņu ar plašsaziņas līdzekļiem¹³.

Apkopojot – visi iepriekš minētie ir tiesneša uzvedības ārējie regulatori. Tomēr par tiem būtiskākas ir vērtības, saskaņā ar kurām mēs, tiesneši, dzīvojam, mūsu iekšējais regulators. Tiesnesim kā cilvēkam ir dabiski jādzīvo šajās vērtībās. Tiesneša misiju nevar īstenot cilvēks, kurš minētās vērtības ņem vērā vienīgi ārēja spiediena rezultātā.

Ikviena no mums, sākot ar rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi un beidzot ar Augstākās tiesas tiesnesi, sabiedrībā tiek asociēti ar tiesu varu kopumā. Tādēļ mums būtu vienam otru profesionāli jāatbalsta, bet iespējamās kļūdas gadījumā uz to atklāti jānorāda. Katrs nekvalitatīvs vai nesaprotams tiesas spriedums vai tiesneša neatbilstoša uzvedība ielej darvas pilienu tiesnešu profesionālās darbības medus mucā, nemaz nerunājot par gadījumiem, ka pastāv aizdomas par kukuļņemšanu vai tamlīdzīgām prettiesiskām darbībām, kuras ir asi nosodāmas arī pašu tiesnešu vidē. No mūsu profesionalitātes lielā mērā ir atkarīga cilvēku ticība valstij. Ja cilvēks ticēs, ka viņa lieta tiesā tiks izskatīta objektīvi un taisnīgi, tad viņš visdrīzāk ticēs arī valstij kopumā.

Noslēgumā sirsnīgi apsveicu apgabaltiesu tiesnešus un darbiniekus apgabaltiesu darbības divdesmit gadu jubilejā un novēlu uzturēt augstu vērtību latiņu, tā vairojot sabiedrības uzticēšanos tiesām. Apzinoties savu sūtību, sargāsim mūsu vērtības – neatkarību, objektivitāti, godprātību, profesionalitāti, kā arī cieņu pret cilvēku, pienākuma apziņu, principialitāti, nosvērtību, drosmi, uzņēmību. Būt par tiesnesi ir gods un vienlaikus arī liela atbildība.

*Priekšlasījums apgabaltiesu dibināšanas divdesmitās
gadadienas pasākumā 2015.gada 27.martā*

⁸ Sal. Kalniņš V., Kažoka I., Litvins G. Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā: kā neapstāties pie sasniegtā? Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2008, 97.lpp.

⁹ Sk. Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma (LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 10.novembris, Nr.132 (263)) 1.panta pirmo daļu. Līdztekus minētajam šajā normā paredzēts, ka tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības arī par administratīvu pārkāpumu, atteikšanos pārtraukt savu piederību pie partijām vai politikajām organizācijām, kā arī likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzēto ierobežojumu un aizliegumu neievērošanu.

¹⁰ Sk. Opinion No.408/2006 on the Law on Disciplinary Responsibility and Disciplinary Prosecution of Judges of Common Courts of Georgia adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (Venice, 16–17 March 2007), para.19. Pieejams: <http://www.venice.coe.int>.

¹¹ Tiesnešu ētikas komisijas 2010.gada 8.oktobra skaidrojums par tiesnesi kā sociālā tīkla draugiem.lv un citu līdzīgu sociālo tīklu lietotāju. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

¹² Tiesnešu ētikas komisijas, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas 2012.gada 20.janvāra skaidrojums par ex parte sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

¹³ Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas 2015.gada 28.janvāra vadlīnijas saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Pieejams: <http://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.



Mg.iur Inga BĒRTAITE,

LU Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras doktorante,
Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta
zinātniski analītiskā padomniece

ADMINISTRATĪVI PROCESUĀLĀ LOCUS STANDI MODELIS LATVIJĀ

Rietumu tiesību loka valstu nacionālajās administratīvajās tiesībās pamatā pastāv divi konceptuāli atšķirīgi *locus standi*¹ modeļi – uz tiesību aizsardzību (*right-based* – angļu val., *Verletzungsklage* – vācu val.) vērstis *locus standi* modelis un uz interešu aizsardzību (*interest-based* – angļu val., *Interessentenklage* – vācu val.) vērstis *locus standi* modelis. Uz tiesību aizsardzību vērstā modeļa ietvaros personas *locus standi* parasti ir atkarīgs no tās subjektīvajām publiskajām tiesībām, kuras izriet no materiālo tiesību normas. Savukārt uz interešu aizsardzību vērstā modeļa ietvaros personas *locus standi* parasti ir atkarīgs no personas pietiekamas intereses tiesvedībā, kurai nav obligāti jābūt aizsargātai ar materiālo tiesību normu, ir pietiekami ar personas faktiskū aizskārumu. No minētās konceptuālās atšķirības izriet arī vairākas citas atšķirības *locus standi* noteikšanā šo modeļu ietvaros. Konkrēta *locus standi* modeļa izvēle ir likumdevēja ziņā. Latvijas Administratīvā procesa likuma² 31.panta otrajā daļā noteikts, ka pieteikumu, izņemot likumā noteiktos gadījumus³, var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas. Šāds formulējums pats par sevi nedod atbildi uz jautājumu par Latvijā pastāvošo administratīvi procesuālo *locus standi* modeli. Tā ir atkarīga no šajā normā minētās ģenerālklausulas „tiesiskās intereses” piepildīšanas ar saturu. Raksta mērķis ir ieskicēt administratīvi procesuālo *locus standi* modeļus Rietumu tiesību loka valstīs, kā arī izanalizēt, kurš no *locus standi* modeļiem pastāv Latvijas administratīvā procesa tiesībās. *Locus standi* modeļa klasifikācija palīdz atrisināt virkni praktiskas dabas problēmu *locus standi* noteikšanā. Rakstā izmantota juridiskā literatūra latviešu, angļu un vācu valodā, kā arī administratīvo tiesu nolēmumi.

1. RIETUMU TIESĪBU LOKA VALSTĪS PASTĀVOŠIE LOCUS STANDI MODEĻI

Kā jau minēts ievadā, Rietumu tiesību loka valstu nacionālajās administratīvajās tiesībās pastāv divi konceptuāli atšķirīgi *locus*

¹ Ar latīņu jēdzienu *locus standi* parasti apzīmē tiesības iniciēt tiesvedības procesu. Latvijā, runājot par *locus standi*, parasti lieto tādus apzīmējumus kā subjektīvās publiskās tiesības vai personas (tiesiskā) spēja vērsties tiesā, tomēr šie apzīmējumi precīzi neatspoguļo *locus standi* būtību. Lai gan subjektīvās publiskās tiesības parasti ir *locus standi* priekšnoteikums, var būt likumā noteikti izņēmuma gadījumi, kad persona var vērsties administratīvajā tiesā, nepastāvot tās subjektīvo publisko tiesību aizskārumam. Savukārt apzīmējums „(tiesiskā) spēja vērsties ar pieteikumu tiesā” var tikt sajaukts ar tiesībspēju vai rīcībspēju. Saturiski precīzāks jēdziena *locus standi* latviskojums būtu civilprocesā pazīstamais jēdziens „prasības tiesības”, kas administratīvajā procesā varētu tikt precizēts kā „pieteikuma tiesības”.

² Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, Nr.164 (2551).

³ Šāds likumā noteikts izņēmuma gadījums ir paredzēts vides aizsardzības jomā. Pamatojoties uz Vides aizsardzības likuma (LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 15.novembris, Nr.183 (3551)) 9.panta trešo daļu, vides aizsardzības jomā ikvienu persona var vērsties administratīvajā tiesā ar populārsūdzību, proti, pieteikumu sabiedrības kopējo interešu aizsardzībai. Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 31.marta lēmumu lietā Nr.SKA-325/2010 (nepublicēts).

standi modeļi – uz tiesību aizsardzību un uz interešu aizsardzību vērstis *locus standi* modelis. Uz tiesību aizsardzību vērstais *locus standi* modelis tiek uzskatīts par diezgan ierobežojošu. Atbilstoši tam tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā paredzētas vienīgi personas subjektīvo publisko tiesību aizskāruma gadījumā. Savukārt uz interešu aizsardzību vērstais *locus standi* modelis tiek uzskatīts par plašāku. Atbilstoši tam tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā ir paredzētas ikvienai personai, kurai ir pietiekama interese tiesvedībā. Līdztekus kādam no minētajiem *locus standi* pamatmodeļiem atsevišķās valstīs pastāv arī izņēmuma gadījumi (īpaši vides aizsardzības jomā), kad sabiedrības kopējo interešu aizsardzībai tiesā var vērsties ar populārsūdzību (*actio popularis* – latīņu val.) vai ar atvieglotiem noteikumiem nevalstiskās organizācijas.

Par tipiskāko uz tiesību aizsardzību vērstā *locus standi* modeļa pārstāvi tiek uzskatīta Vācija, savukārt par tipiskāko uz interešu aizsardzību vērstā *locus standi* modeļa pārstāvi – Francija.⁴ Tādēļ galvenās atšķirības minēto *locus standi* modeļu starpā turpmāk raksturotas, par paraugu ņemot šīs valstis.

Vācijā administratīvi procesuālo *locus standi* konstitucionālais pamats izriet no Vācijas Pamatlikuma⁵ 19.panta ceturrtās daļas, kas noteic: ja publiskā vara aizskar kāda tiesības, viņš var vērsties tiesā. Minētā pamattiesību norma pamatā ir konkrētizēta Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma⁶ 42.panta otrajā daļā. Atbilstoši šai normai, ja likumā nav noteikts citādi, pieteikums ir pieņemams tikai tad, ja pieteicējs iesniedz pieteikumu par to, ka ar administratīvo aktu, tā atteikšanu vai atcelšanu ir aizskartas viņa tiesības.⁷

Tādējādi personas *locus standi* Vācijā pamatā ir atkarīgs no tās subjektīvo publisko tiesību aizskāruma. Personai tiek

⁴ Salīdzinošos nolūkos bieži tiek analizēta Vācijas, Francijas un Apvienotās Karalistes tiesiskā sistēma. Sk., piemēram, Warren E.R. French and German Administrative Law: With some English comparisons. The International and Comparative Law Quarterly, 1965, Vol.14, No.4, pp.1104–1123; Singh M.P. German Administrative Law in Common Law Perspective. 2nd ed. Berlin, Heidelberg, New York, Barcelona, Hong Kong, London, Mailand, Paris, Tokio: Springer, 2001; Sordi B. Révolution, Rechtsstaat, and the Rule of Law: historical reflections on the emergence of administrative law in Europe. In: Comparative Administrative Law. Rose-Ackerman S., Lindseth P.L. (Eds.) Cheltenham, Northampton: Edward Elgar, pp.23–35; Pünder H. German administrative procedure in a comparative perspective: Observations on the path to a transnational ius commune proceduralis in administrative law. International Journal of Constitutional Law, 2013, Vol.11, No.4, pp.940–961. Tomēr, ņemot vērā to, ka Apvienotā Karaliste un Latvija nepieder pie vienas tiesību saimes, kā arī sakarā ar raksta ierobežoto apjomu Apvienotās Karalistes *locus standi* modelis netiks aplūkots.

⁵ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Pieejams: <http://www.bundestag.de/grundgesetz>.

⁶ Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/vwgo/gesamt.pdf>.

⁷ Mazāk kvalificēts *locus standi* saskaņā ar Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma 43.panta pirmo daļu ir paredzēts attiecībā uz konstatācijas pieteikumiem (Feststellungsklage – vācu val.). Minētajā normā noteikts: ja pieteicējam ir tiesiska interese pēc drīzas (tuvākajā nākotnē) konstatēšanas, viņš var iesniegt pieteikumu par tiesisko attiecību pastāvēšanas vai nepastāvēšanas vai administratīvā akta spēkā neesamības konstatāciju.

atzītas subjektīvās publiskās tiesības, ja tās izriet no objektīvo tiesību normas, kura kalpo arī individuālu tiesību aizsardzībai, un ja attiecīgā persona pieder pie šo aizsargājamo personu loka.⁸ Faktisks aizskārums, kura pamatā nav ar tiesību normu aizsargāta interese, nevar radīt subjektīvo publisko tiesību aizskārumu.⁹ Personas ekonomiskas, politiskas, kultūras vai citas intereses, kas nav tiesiski aizsargātas, nerada *locus standi*.¹⁰

Vācijas administratīvajā procesā netiek atzītas personas tiesības vērsties administratīvajā tiesā ar populārsūdzību, taču normatīvajos aktos ir paredzēti atsevišķi izņēmuma gadījumi, ka personu apvienības var vērsties administratīvajā tiesā noteiktu kolektīvu interešu aizsardzībai.¹¹ Neraugoties uz minēto, Vācija ir daudz kritizēta saistībā ar tās ierobežoto *locus standi* modeli vides aizsardzības jomā.¹² Vācijas *locus standi* modelis kopumā balstās pieņēmumā, ka sabiedrības vispārējā labklājība ir jautājums, kas ir tikai valsts pārvaldes, nevis atsevišķu individu vai nevalstisko organizāciju kompetencē.¹³

Salīdzinot ar Vācijas *locus standi* modeli, Francijas *locus standi* modelis tiek raksturots kā samērā „relaksēts”.¹⁴ Tas nav definēts normatīvajos aktos, bet, kā raksturo paši franči, izriet no plašas, atšķirīgas un nesistemātiskas tiesu prakses, kas var atšķirties no lietas uz lietu.¹⁵ Francijā, lai personai atzītu *locus standi*, pamatā ir jābūt kādai personiskai interesei tiesvedībā (*pas d'intérêt, pas d'action* – franču val.).¹⁶ Šai interesei ir jābūt leģitīmai.¹⁷

Administratīvā procesa kārtībā apstrīdamos jautājumus Francijā tradicionāli iedala divās grupās, kuriem ir atšķirīgs *locus standi* un tiesas vērtējuma apjoms, – prasījumos par „nepareizu pilnvaru izmantošanu” (*recours pour excès de pouvoir* – franču val., *abuse of powers* – angļu val.) un „subjektīvajos strīdos” (*recours subjectif* – franču val., *subjective disputes* – angļu val.). Prasījumos par „launprātīgu pilnvaru izmantošanu” *locus standi* ir atkarīgs no personas tiesas intereses (*intérêt pour agir* – franču val.), bet tiesas kompetence aprobežojas ar pārsūdzētā lēmuma likumības izvērtējumu, vai nu to atceļot vai atzīstot par prettiesisku, taču tiesa nevar piešķirt kompensāciju.¹⁸ Savukārt

⁸ Sk., piemēram, Schmidt R. Allgemeines Verwaltungsrecht. 17.völlig neu bearbeitete und aktualisierte Auflage. Grasberg bei Bremen: Verlag Rolf Schmidt, 2014, S.89; Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht. 7., überarbeitete und erweiterte Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, S.106.

⁹ Sk., piemēram, Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 17., überarbeitete und ergänzte Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2009, S.170.

¹⁰ Kopp F.O., Schenke W.-R., Schenke R.P. Verwaltungsgerichtsordnung. München: Verlag C.H. Beck, 2014, S.285.

¹¹ Schwerdtfeger A. Questionnaire for Reporters on Administrative Law (Germany). In: Standing up for your right(s) in Europe. A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts. Country Reports. Annex VI, p.134. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/462478/IPOL-JURI_ET%282012%29462478%28ANN01%29_EN.pdf

¹² Sk., piemēram, Porsch W. Verwaltungsgerichtlicher Rechtsschutz im Umweltrecht. Über die Stärkung der Verbandsklage zur Umwelt-Popularklage? Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht, 2013, No.21, S.1393–1395; Frenz W. Individuelle Klagebefugnis zwischen Bürgerprotest und Umweltverbandsklagen. Deutsches Verwaltungsblatt, 2011, S.811–816; Röller G. Locus standi for environmental NGOs in Germany: The (non) implementation of the Aarhus Convention by the Umweltrechtsbehelfsgesetz. Some critical remarks. Environmental Law Network International, 2010, No.1, pp.30–35.

¹³ Wegener W.B. Subjective Public Rights – Historical Roots versus European and Democratic Challenges. In: Debates in German Public Law. Pünder Hermann, Waldhoff Christian (Eds.) Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2014, p.220.

¹⁴ Boyron S. Administrative Procedures. In: Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, p.120.

¹⁵ Dubos O. Questionnaire for Reporters on Administrative Law (France). In: Standing up for your right(s) in Europe. A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts. Country Reports. Annex VI, p.96. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/462478/IPOL-JURI_ET%282012%29462478%28ANN01%29_EN.pdf

¹⁶ Brown L.N., Bell J.S., Galabert J.-M. French Administrative Law. 5th ed. Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press, 2003, 1998, p.166.

¹⁷ Bermann G.A., Picard E. Administrative Law. In: Introduction to French Law. Bermann G.A., Picard E. (Eds.) The Hague: Kluwer Law International, 2008, p.98.

¹⁸ Auby J.-B. Administrative Law in France. In: Administrative Law of the European Union, its Member States and the United States. A Comparative Analysis. Seerden R., Stroink F. (Eds.) Antwerpen, Groningen: Intersentia, 2002, p.78.

„subjektīvo strīdu” gadījumā *locus standi* priekšnoteikums ir personas tiesības, kas pārsvarā tiek saprastas kā tieša, aktuāla un noteikta saikne starp pieteicēju un prasījumu.¹⁹ Tādējādi „subjektīvo strīdu” gadījumā pastāv ierobežojošāki *locus standi* priekšnoteikumi. Taču šis Francijas uz tiesību aizsardzību balstītais *locus standi* modelis būtiski atšķiras no ierobežojošā Vācijas modeļa un būtībā vairāk atbilst uz interešu aizsardzību vērstajam *locus standi* modelim.

Francijas tiesu praksē tieša saikne un līdz ar to arī *locus standi* nav atzīts, piemēram, gadījumā, kad zemes īpašnieks vēlējas pārsūdzēt būvatļauju ēkai, kas no viņa īpašuma nebija redzama²⁰, savukārt viesnīcas īpašniekam, kurš pārsūdzēja izglītības ministra lēmumu, ar kuru tika noteikti skolas brīvdienu datumi, *locus standi* tika atzīts.²¹

Pēc sava rakstura interese, kas var būt *locus standi* pamatā, var būt atšķirīga – materiāla, morāla vai estētiska, individuāla vai kolektīva, privāta vai publiska. Tā, piemēram, pamatojoties uz morālu interesi, *locus standi* tika atzīts katoļu apvienībai, kas pārsūdzēja atļauju rādīt nepilngadīgām personām pornogrāfisku filmu.²² Personu apvienībām vai organizācijām *locus standi* piemīt tikai attiecībā uz aktiem, kas ietekmē vispārējās intereses, kuru aizsardzībai tie dibināti.²³ Lai gan populārsūdzības kā tādas Francijā netiek atzītas, *locus standi* tiek interpretēts tik plaši, ka ir grūti novilkt robežu starp individuālo un kolektīvo interešu aizsardzību tiesvedības procesā.

Apkopojot – jebkuras sabiedrības interesēs ir, lai valsts pārvalde organizētos tiesiski un nepieņemtu prettiesiskus lēmumus,²⁴ taču atšķiras pieejas, kā konkrētas valsts tiesiskajā sistēmā tiek īstenota uzraudzība pār valsts pārvaldi. *Locus standi* kontekstā atšķiras tas, vai priekšroka tiek dota subjektīvo-tiesiskajai (personas aizsardzības) funkcijai vai objektīvo-tiesiskajai (pārvaldes darbības tiesiskuma kontroles) funkcijai. Ierobežojošākajā *locus standi* modeli, kuru pārstāv Vācija, kontrole pār valsts pārvaldes rīcību administratīvās tiesvedības ietvaros pamatā ir vēsta uz personas subjektīvo publisko tiesību aizsardzību, savukārt plašākajā *locus standi* modeli, kuru pārstāv Francija, administratīvā tiesvedība pamatā ir vēsta uz objektīvās likumības un tiesiskuma uzraudzību.²⁵ Tomēr šāds pretnostatījums ir nosacīts, jo katra tiesību norma, kas kalpo personas subjektīvo publisko tiesību aizsardzībai, vienlaikus vismaz pastarpināti kalpo arī visas sabiedrības interešu aizsardzībai, un otrādi.²⁶

¹⁹ Dubos O. Questionnaire for Reporters on Administrative Law (France). In: Standing up for your right(s) in Europe. A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts. Country Reports. Annex VI, p.96. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/462478/IPOL-JURI_ET%282012%29462478%28ANN01%29_EN.pdf

²⁰ CE, 5 May 2010, Comité de sauvegarde de la Coudoulière, n° 304059. Citēts pēc: Dubos O. Questionnaire for Reporters on Administrative Law (France). In: Standing up for your right(s) in Europe. A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts. Country Reports. Annex VI, p.105. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/462478/IPOL-JURI_ET%282012%29462478%28ANN01%29_EN.pdf

²¹ CE Sect., 28 May 1971, Damasio, Rec., p.391. Citēts pēc: ibid, p.97.

²² CE Sect., 30 June 2000, Association Promouvoir, n° 222194 and 222195. Citēts pēc: ibid, p.98.

²³ CE, 28 December 1906, Syndicat des patrons coiffeurs de Limoges, Rec., p.977. Citēts pēc: ibid, p.99.

²⁴ Sk. Craig P. EU Administrative law. Oxford: Oxford Univ.Press, 2006.p.621. lpp. Citēts pēc: Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 25.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-351/2008 24.2.punkta (nepublicēts).

²⁵ Sal., piemēram, Müller-Mall S. Legal Spaces: Towards a Topological Thinking of Law. Berlin: Springer, 2013, pp.56–57.

²⁶ Wegener W.B. Subjective Public Rights – Historical Roots versus European and Democratic Challenges. In: Debates in German Public Law. Pünder Hermann, Waldhoff Christian (Eds.) Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2014, p.235.

2. LATVIJAS ADMINISTRATĪVI PROCESUĀLĀ LOCUS STANDI ANALĪZE

Latvijā ne bez pamata administratīvā procesa jomā tiek vilktas paralēles ar Vāciju. Tomēr attiecībā uz *locus standi*, ņemot vērā Administratīvā procesa likuma 31.panta otrās daļas formulējumu, kurā paredzēta gan tiesību, gan tiesisko interešu aizsardzība, juridiskā radniecība nav tik acimredzama.

Līdzīgi bija arī pagājušā gadsimta 20.–30.gados, kad šo jautājumu pētīja profesors Kārlis Dišlers. Arī tajā laikā spēkā esošā normatīvajā regulējumā – Likuma par administratīvām tiesām²⁷ 5.pantā – bija noteikts, ka sūdzības var celt, ja ar lēmumu, rīkojumu, rīcību vai nolaidību ir tieši aizskartas sūdzētāja intereses vai tiesības. Šajā sakarā profesors K.Dišlers rakstīja: „Ja legālā interese tiktu atzīta tādā vispārējā nozīmē, proti, kā *interese objektīvās likumības uzturēšanā*, tad administratīvajām tiesām būtu jāpieņem sūdzība no katra pilsoņa par kaut kurās valsts administratīvās iestādes vai amatpersonas pieļautu nelikumību. Varbūt administratīvo tiesu darbība caur to paplašinātos, bet par to objektīvā likumība vairāk nostiprinātos. Legālās intereses jēdzienu aprādītā nozīmē varētu noteikt likums; bet kā mēr tas nav darīts, administratīvajām tiesām ir pilnīgi iespējams izveidot un nostiprināt tādu legālās intereses principu prakses ceļā, tāpat kā piem. Francijas administratīvās tiesas prakses ceļā ir izveidojušas un nostiprinājušas exēs de *pouvoir* principu, kuŗu mēs jau esam ietilpinājuši likumā [...]. Šķiet, demokrātiski tiesiskā valstī jau varam runāt par to, ka ne tiesām vien, bet arī pilsoņiem pašiem jābūt palīdzīgiem un aktīviem objektīvās likumības sargāšanā, jo tikai šī pate objektīvā likumība nodrošina arī viņiem – visiem un katram – viņu subjektīvās tiesības.”²⁸

Neraugoties uz profesora pārdomām, administratīvo tiesu praksē ar interesi objektīvās likumības uzraudzībā bez individuāla subjektīvo publisko tiesību aizskārums nebija pietiekami, lai pieteikums tiktu atzīts par pieļaujamu.²⁹

Mūsdienās tiesībās un tiesiskās intereses kā *locus standi* priekšnoteikums ir paredzētas ne tikai Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā. Tajā ir konkretizēts Latvijas Republikas Satversmes³⁰ (turpmāk – Satversme) 91.panta pirmajā teikumā norādītais, ka ikviens var aizstāvēt tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Taču no minētā formulējuma vien nav rodama atbilde uz jautājumu, kāds ir likumisko jeb tiesisko interešu saturs un kāds *locus standi* modelis pastāv Latvijas administratīvā procesa tiesībās. Ņemot vērā to, ka *locus standi* modeļa izvēle ir likumdevēja ziņā, vispirms tiks aplūkoti minēto normu izstrādes materiāli.

Uzsākot darbu 6.Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijai, tiesības uz taisnīgu tiesu bija paredzētas 91.pantā un tās bija formulētas šādi: „Katrs var aizstāvēt savas likumiskās intereses tiesā.”³¹ Komisijas 1997.gada 21.aprīļa sēdes

²⁷ Likums par administratīvām tiesām: LR likums. Likumu un Noteikumu Krājums, 1921, Nr.59.

²⁸ Dišlers K. Subjektīva tiesība, legāla interese un objektīva likumība. Jurists, 1929, Nr. 2(9), 36.lpp.

²⁹ Sk., piemēram, Latvijas Senāta Administratīvā departamenta 1923.gada 22.februāra un 21.marta spriedums Nr.5. Grām.: Latvijas Senāta spriedumi: 1918–1940. 2.sēj. Senāta Administratīvā departamenta spriedumi, 1920–1925. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 561.–562.lpp.; Latvijas Senāta Administratīvā departamenta 1931.gada 22.septembra un 19.oktobra spriedums Nr.52. Grām.: Latvijas Senāta spriedumi: 1918–1940. 4.sēj. Senāta Administratīvā departamenta spriedumi, 1931–1935. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 1348.–1349.lpp.

³⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr.43.

³¹ Latvijas Republikas 6.Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas protokoli Nr.1–23 kopā ar materiāliem, 1997.gada 3.marts – 11.novembris. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.6-40, lietas Nr.1, 16.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā).

audio ierakstā³² dzirdams, ka deputāti apspriēž problēmu, ka tiesas vairākos gadījumos uzskatījušas, ka tādēļ, ka tas tieši nav ierakstīts likumā, nav pārsūdzami Privatizācijas aģentūras lēmumi, attiecinot uz šādiem gadījumiem jēdzienu „likumiskas intereses”.

Uz nākamo komisijas sēdi, kas notika 28.aprīlī, tika piedāvāti divi 91.panta varianti: pirmais variants, ka katram ir tiesība aizstāvēt savas likumiskās intereses tiesā, un otrs variants, ka ikviens var savas tiesības aizsargāt tiesā.³³ Komisijas sēdes protokolā norādīts: „Deputāti diskutē par jēdzieniem ‘tiesības’ un ‘likumiskās intereses’. A.Seile ierosina apvienot šos abus jēdzienus vienā pantā. Deputāti atbalsta šo priekšlikumu.”³⁴ Komisija vienojas par pantu pārnumerāciju un nu jau Satversmes 92.pantu izsaka šādā redakcijā: „Katram ir tiesība aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses tiesā.”³⁵

Komisijas sēdes audio ierakstā³⁶ dzirdams, ka komisijas vadītājs Ilmārs Bišers norāda, ka esot nolemts ieteikt jaunu variantu Satversmes 91.pantam, proti, ikviens var savas tiesības aizsargāt tiesā. Pamatojot minēto, Ilmārs Bišers norāda, ka vislaik tiekot runāts par tiesībām, pamattiesībām, un te pēkšņi parādās likumiskas intereses, kas ir cits termins, kurš citur Satversmes projektā netiekot izskaidrots. Lai gan būtībā tuvs, tas esot jauns termins un varot radīt šaubas. Līdz ar to likumiskās intereses prasoties nomainīt pret tiesībām. Ilmārs Bišers arī norāda, ka citur Satversmē likumiskās intereses netiek pieminētas, un arī citos normatīvajos aktos, ja tiek lietots tāds jēdziens, tas tiek lietots komplektā ar tiesībām, proti, tiek runāts par personas tiesībām un likumiskajām interesēm, bet nevis tikai par likumiskajām interesēm. Komisijas deputāti tomēr nolemj palikt pie variantā, ka pantā tiek minētas tiesības un likumiskās intereses.

Vēl viena diskusija par tiesībām un likumiskajām interesēm norisinājās komisijas 1997.gada 26.maija sēdē. Tika apspriesta iepriekš minētā panta redakcija, vienīgi „tiesība” aizstāta ar daudzskaitli – „tiesības”.³⁷ Komisijas protokolā norādīts: „A.Seile uzskata, ka [...] 92.pants stilistiski jāmaina un jāsvitro otrs vārds ‘tiesības’. G.Kusiņš paskaidro, ka ar jēdzienu ‘likumiskās intereses’ domātas personas intereses. Tiesības uz dzīvību nav likumiska interese, bet gan personas tiesības. I.Bišers saka, ka likumos šķīr ‘tiesības’ un ‘likumiskās intereses’. A.Seile ierosina uz nākamo sēdi padomāt par šī panta redakciju.”³⁸

Komisijas sēdes audio ieraksts³⁹ atklāj plašāku diskusiju. Tās pamatā ir Annas Seiles iebildumi pret panta formulējumu, kurā divreiz atkārtojas jēdziens „tiesības”, proti, katram ir tiesības

³² Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 21.aprīļa sēde, protokols Nr.7. Audio ieraksts: D 3 Arhīva gl.v.Nr.80 (pieejams Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā).

³³ Latvijas Republikas Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 28.aprīļa protokols Nr.8. Sk.: Latvijas Republikas 6.Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas protokoli Nr.1–23 kopā ar materiāliem, 1997. gada 3.marts – 11.novembris. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.6-40, lietas Nr.1, 32.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā).

³⁴ Turpat, 28.lpp.

³⁵ Turpat, 35.lpp.

³⁶ Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 28.aprīļa sēde, protokols Nr.8. Audio ieraksts: D 3 Arhīva gl.v.Nr.81 (pieejams Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā).

³⁷ Latvijas Republikas Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 26.maija protokols Nr.12. Sk.: Latvijas Republikas 6.Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas protokoli Nr.1–23 kopā ar materiāliem, 1997. gada 3.marts–11.novembris. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.6–40, lietas Nr.1, 64.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā).

³⁸ Turpat, 62.lpp.

³⁹ Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 26.maija sēde, protokols Nr.12. Audio ieraksts: D 3 Arhīva gl.v.Nr.85 (pieejams Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā).

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses tiesā. Tādēļ viņa piedāvā panta redakciju, ka katram ir tiesības aizstāvēt savas likumiskās intereses tiesā, ar likumiskajām interesēm aptverot arī tiesības. Šajā sakarā Gunārs Kusiņš ieilst pret to, ka, piemēram, Satversmē garantētās tiesības uz dzīvību varētu tikt uzskatītas nevis par tiesībām, bet gan par likumiskajām interesēm. Papildinot Gunāra Kusiņa teikto, Ilmārs Bišers norāda, ka runa neesot par redakciju, bet gan par to, ka Latvijas likumos tiesības un likumiskās intereses veido grupiņu, tad jau drīzāk varētu mēģināt pārformulēt panta sākumu, lai neatkārtotos jēdziens „tiesības”. Ilmārs Bišers arī norāda, ka likumos vienmēr tiek šķirtas tiesības un likumiskās intereses, tiesības esot nostiprinātas, savukārt intereses persona var uz likuma pamata aizstāvēt, taču tās vēl nav piešķirtas kā tiesības.

1997.gada 12.jūnija sēdē komisija vienojas par Satversmes 92.pantu šādā redakcijā: „Katrs var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses tiesā.”⁴⁰ Šādā redakcijā kopā ar pārējo pamattiesību daļas projektu tas pirms iesniegšanas Saeimā tiek nosūtīts saskaņošanai visiem deputātiem, ministrijām un citām ieinteresētajām institūcijām. No likumprojekta izstrādes materiāliem neizriet, ka tālākajā likumprojekta izstrādes gaitā deputāti būtu diskutējuši par „tiesībām” un „likumiskajām interesēm” Satversmes 92.pantā.

No minētajiem Satversmes 92.panta izstrādes materiāliem izriet, ka jēdziens „likumiskās intereses” šajā normā nav nejaus, taču to saturs nav pilnīgi skaidrs. Līdzīgi secinājumi izriet arī no Administratīvā procesa likuma izstrādes materiāliem.⁴¹ Likumiskās jeb tiesiskās intereses šajās normās šķietami lietotas ar mērķi nodrošināt arī tādu personas subjektīvo publisko tiesību aizsardzību, kas nav normatīvajā aktā tieši noformulētas kā personas subjektīvas publiskās tiesības. Šādi centieni ir saprotami, ņemot vērā, ka minētās normas izstrādātas laikā, kad Latvijas tiesiskā sistēma atradās transformācijas posmā no socialistisko tiesību loka uz Rietumu tiesību loku un praksē liela loma tiesību normu piemērošanā joprojām bija gramatiskajai tiesību normu interpretācijas metodei. Šodien minētā problēma savu aktualitāti ir zaudējusi – subjektīvās publiskās tiesības tiek atzītas arī gadījumos, kad tās nav tiesību normā tieši noformulētas kā personas tiesības, turklāt tās tiek atvasinātas ne tikai no likumiem un zemāka juridiskā spēka normatīvajiem aktiem, bet to neesamības gadījumā arī tieši un nepastarpināti no pamattiesībām⁴² vai pat vispārējiem tiesību principiem⁴³.

Satversmes 92.panta pirmajā teikumā minētās „likumiskās intereses”, kā arī Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā minētās „tiesiskās intereses” ir ģenerālklausula,

⁴⁰ Latvijas Republikas Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas 1997.gada 12.jūnija protokols Nr.14. Sk.: Latvijas Republikas 6.Saeimas Latvijas Republikas Satversmes otrās daļas projekta – par cilvēktiesībām – izstrādes komisijas protokoli Nr.1–23 kopā ar materiāliem, 1997.gada 3.marts–11.novembris. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.6–40, lietas Nr.1, 70, 71.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā).

⁴¹ Sk. Latvijas Republikas 7.Saeimas Juridiskās komisijas likumprojekta „Administratīvā procesa likums”, priekšlikumi likumprojektam (reģ.Nr.34), 3.sēj., 1998.gada oktobris–2000.gada jūnijs. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.7–15, lietas Nr.46, 97.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā); Latvijas Republikas 7.Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas sēdes darbam ar Administratīvā procesa likumu 2000.gada 31.janvāra protokols Nr.2. Sk. Latvijas Republikas 7.Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas darbam ar Administratīvā procesa likumu sēžu protokoli ar pielikumiem Nr.21–30, 2000.gada 12.janvāris–10. aprīlis. Fonda Nr.2001, apraksta Nr.7–15, lietas Nr.303, 18.lpp. (nepublicēts, pieejams Latvijas Republikas Saeimas arhīvā).

⁴² Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija lēmumu lietā Nr.SKA-759/2013. Pieejams: www.at.gov.lv.

⁴³ Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2004.gada 11.jūnija lēmumu lietā Nr.SKA-124/2004. Par indivīda subjektīvajām tiesībām iestādes faktiskās rīcības gadījumā (Administratīvā procesa likuma 31. un 89.pants). Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 692.–697.lpp.

kura jāpiepilda ar saturu. Tomēr ne Satversmes tiesas praksē, ne Satversmes 92.panta komentārā⁴⁴ „likumisko jeb tiesisko interešu” saturam nav pievērsta īpaša uzmanība. Savukārt administratīvās tiesas savos nolēmumos Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā minētās „tiesības” un „tiesiskās intereses” ir gan apvienojušas jēdzienā „subjektīvās publiskās tiesības”⁴⁵, gan jēdzienu „tiesiskās intereses” lietojušas līdztekus jēdzienam „subjektīvās publiskās tiesības”⁴⁶.

Tiesisko interešu saturam administratīvās tiesas ir pievērsušas vien dažos nolēmumos, norādot, ka „ar jēdzienu ‘tiesības’ apzīmētas subjektīvās tiesības, kuras piemīt trešajai personai [vai pieteicējam – autores piebilde]. Savukārt pie ‘tiesiskās intereses’ pieder visas tās trešās personas [vai pieteicēja – autores piebilde] intereses, kuras ar publisko vai privāto tiesību normu, tātad Latvijas Republikas Satversmi, likumiem, Ministru kabineta noteikumiem un pašvaldību saistošajiem noteikumiem, bet ne ar administratīvo aktu, kļūst par individuālajām (paša) interesēm. Tiri saimnieciskas, finansiālas, abstraktas vai sociālas intereses, kuras nav pamatotas ar tiesību normu, nav ‘tiesiskas’ intereses. Tiesiskās intereses ir individuālas personas intereses, tādēļ persona, kura aizstāv vispārējās intereses bez to attiecināšanas uz individuālu interesi, nevar tikt pieaicināta kā trešā persona [kļūst par pieteicēju – autores piebilde].”⁴⁷

No minētā izriet, ka tiesisko interešu, tāpat kā subjektīvo publisko tiesību priekšnoteikums ir objektīvo tiesību norma, un ar ideālistisku, sadzīvisku vai citu tml. interesi, kas nav aizsargāta ar tiesību normu, nav pietiekami, lai atzītu personas tiesības vērsties ar pieteikumu administratīvajā tiesā. Vienlaikus kritiski vērtējami ir administratīvās tiesas piedāvātie „tiesību” un „tiesisko interešu” nošķiruma kritēriji. Nav rodams pamatojums, kādēļ ar subjektīvajām publiskajām tiesībām ir saprotamas tikai tās tiesības, kas konkretizētas administratīvajā aktā, savukārt visas pārējās ar tiesību normu aizsargātās personu individuālās intereses, kas nav konkretizētas administratīvajā aktā, būtu uzskatāmas par tiesiskajām interesēm. Būtībā arī „tiesiskās intereses”, kas ir aizsargātas ar tiesību normu, ir pilnvērtīgas subjektīvās publiskās tiesības.

Apkopojot – no administratīvo tiesu prakses secināms, ka, neraugoties uz nekonsekventi jēdzienu „tiesības” un „tiesiskās intereses” lietojuma, „tiesisko interešu” pārbaudei administratīvās tiesas piemēro tos pašus priekšnoteikumus, kurus subjektīvo publisko tiesību pārbaudei. Jēdzienu „tiesiskās intereses” administratīvās tiesas lielākoties lieto gadījumos, kad no tiesību normas formulējuma nav viennozīmīgi skaidrs, vai tā paredz subjektīvās publiskās tiesības. Līdz ar to administratīvās tiesas ar „tiesiskajām interesēm” faktiski saprot sarežģītos subjektīvo publisko tiesību noteikšanas gadījumus.

Ņemot vērā minēto, „tiesisko interešu” izpratne administratīvo tiesu praksē nav pielīdzināma „personiskai” Sk. Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E. Satversmes 92.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 127.–129.lpp.

⁴⁴ Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 15.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-225/2014 7.punktu (nepublicēts), 2013.gada 3.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1062/2013 4.punktu (nepublicēts), 2013.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-291/2013 10.punktu (nepublicēts).

⁴⁵ Sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 8.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-812/2013 4.punktu (nepublicēts), 2013.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-286/2013 11.punktu (nepublicēts), 2012.gada 9.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-777/2012 5.punktu (nepublicēts).

⁴⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 8.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-784/2013 7.punkts. Pieejams: www.at.gov.lv; 2010.gada 29.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2010 8.punktu (nepublicēts). Sk. arī Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-5-5/6-2009 8.punktu. Pieejams: www.at.gov.lv.

interesei" (*interest-based*) Francijas *locus standi* modeļa ietvaros, kas primāri vērsti uz vispārēju tiesiskuma kontroli valsts pārvaldē, un Latvijā pastāv uz tiesību aizsardzību (*right-based*) vērsti *locus standi* modelis. Minēto apstiprina arī administratīvo tiesu vairākkārt norādītais, ka administratīvā tiesa Latvijā neveic vispārēju tiesiskuma uzraudzību, ierosinot administratīvo lietu neatkarīgi no personas subjektīvajām tiesībām iesniegt attiecīgu pieteikumu.⁴⁸

KOPSAVILKUMS

1. Latvijas administratīvā procesa tiesībās, izņemot vides tiesības, pastāv uz tiesību aizsardzību (*right-based*) vērsti *locus standi* modelis.

⁴⁸ Sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 15.maija lēmuma lietā Nr.SKA-543/2012 8.punktu. Pieejams: www.at.gov.lv.

2. Latvijā administratīvi procesuālā *locus standi* priekšnoteikums, izņemot vides tiesības, ir personas subjektīvo publisko tiesību aizskārums. Savukārt subjektīvo publisko tiesību priekšnoteikums ir objektīvo tiesību norma. Ar ideālistisku, sadzīvīsku vai citu tml. interesi, kas nav aizsargāta ar tiesību normu, nav pietiekami, lai atzītu personas *locus standi*.

3. Ar „tiesiskajām interesēm” Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā mēdz saprast sarežģītos subjektīvo publisko tiesību noteikšanas gadījumus, taču būtībā arī šis ir pilnvērtīgas subjektīvās publiskās tiesības.

Referāts nolasīts LU 73.Zinātniskajā konferencē 2015.gada 25.februārī, tiks publicēts konferences rakstu krājumā „Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā”



Aigars STRUPIŅŠ,
Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis

TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESA LIETA TIESĀ: KAS PAR KO ATBILD?

Augstākās tiesas judikatūra tiesiskās aizsardzības procesa (turpmāk – TAP) lietās ar tēzi, ka tiesai jāpārbauda, vai TAP plānu saskaņojošo kreditoru prasījumu pamatā ir reālas saistības (SPC-47/2012, SPC-48/2013, SPC-27/2014), ir radījusi daudzus jautājumus, it īpaši par to, vai tiesai, apstiprinot TAP plānus, patiešām ir jāpārbauda saistību patiesums un, ja jā, tad kā to izdarīt. Lai mēģinātu rast atbildi uz šo jautājumu, piedāvāju palūkoties uz šo jautājumu ne tik daudz no normatīvās analīzes skatupunkta, bet arī no procesa būtības funkcionālā aspekta. Raugoties no šāda viedokļa, pirmām kārtām jāņem vērā TAP plāna tapšanas un apstiprināšanas procesā iesaistītie subjekti, viņu tiesiskais statuss un kompetences robežas. Turklāt tas viss jāredz maksātnespējas regulācijas kopējā kontekstā.

TAP procesā tiesā iesaistītie subjekti ir parādnieks, maksātnespējas administrators un pirmās instances tiesas tiesnesis. Arī kreditors var iesaistīties šajā procesā, lai gan viņa līdzdalība nav obligāta. Jautājums ir par to, kā organizēt šo „četrus aktierus teātrī” tā, lai tā rezultāts būtu ne vien formāli likumam atbilstošs, bet arī efektīvs pēc būtības.

I. PARĀDNIEKŠ

TAP plānu sastāda parādnieks (*Maksātnespējas likuma 40.panta 1.daļa, 53.panta 1.daļas 1.punkts*). Lai gan TAP plāna obligātais saturs ir noteikts likumā, tomēr jāņem vērā, ka parādnieks nevar būt objektīvs pats pret sevi. Parādnieka saimnieciskās intereses parasti ir pretējas kreditoru interesēm, tādēļ dažādu apsvērumu dēļ TAP plāns var būt sastādīts nelabticīgi, piemēram, nenorādot kreditorus, norādot mazākas saistības, ietverot plānā fiktīvus kreditorus u.tml.

Tādēļ jāreķinās ar to, ka TAP plāns pats par sevi nevar kalpot kā pilnīgi objektīvs ziņu avots. Šā iemesla dēļ TAP plānu pirms

iesniegšanas tiesai pārbauda maksātnespējas administrators, ja ir panākta vienošanās par administratoru (*Maksātnespējas likuma 40.panta 6.daļas 3.punkts*). Tas, protams, neatbrīvo parādnieku no pienākuma sastādīt TAP plānu atbilstoši likumam, turklāt par šā pienākuma pārkāpšanu viņam var iestāties atbildība, tai skaitā delikttiesiskā atbildība par zaudējumu nodarīšanu kreditoriem.

Līdz ar to parādnieka kā procesa pirmā dalībnieka funkcijās ietilpst TAP plāna sastādīšana, turklāt ietverot šajā plānā pilnīgas un patiesas ziņas. Jāņem arī vērā, ka šajā stadijā – TAP plāna sastādīšanā – var piedalīties administrators amata kandidāts, uz ko netieši norāda Maksātnespējas likuma 40.panta 4.daļas 12.punkta noteikums.

II. MAKSĀTNESPĒJAS ADMINISTRATORS

Kam kalpo administrators?

No maksātnespējas administratora, pretēji parādniekam, pirmām kārtām tiek sagaidīta objektīva un profesionāla darbība likuma ietvaros. Kā jau minēts iepriekš, parādnieka intereses objektīvi nevar sakrist ar tā kreditoru interesēm, tādēļ TAP procesā it īpaši rodas jautājums par administratora lojalitātes pienākumu: vai administratoram jābūt lojālam primāri parādnieka interesēm, vai kreditoru interesēm. Atbilde uz šo jautājumu rodama maksātnespējas tiesību pamatprincipos, kuri ir atvasināmi no maksātnespējas likumā formulētajām legaldefinīcijām. Maksātnespējas likuma 1.pantā ir formulēts likuma mērķis – veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu. No šīs deklaratīvās normas, kura ir izmantojama Maksātnespējas likuma citu normu iztulkošanā, ir redzams, ka primārais maksātnespējas mērķis ir kreditoru aizsardzība uz ko norāda vārdi „veicināt saistību izpildi”. Saistību izpilde

pilnīgi viennozīmīgi ir kreditoru interešu objekts. Parādnieka saimnieciskajās interesēs, gluži pretēji, būtu atbrīvoties no saistībām. Savukārt parādnieka maksātnespējas atjaunošana ir pirmajam mērķim pakārtota maksātnespējas procesa funkcija.

Tas pats izriet arī no Maksātnespējas likuma 3.panta un 4.panta noteikumiem, kuros ir definēts TAP un maksātnespējas procesa mērķis. Tā TAP mērķis ir „atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības”, bet maksātnespējas procesa mērķis ir kreditoru prasījumu segšana, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Frāze „atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības” norāda ne jau uz parādnieka maksātnespējas atjaunošanu kā pašmērķi, bet gan tikai kā uz līdzekli kreditoru prasījumu apmierināšanai. Līdz ar to ir ļoti nopietns pamats apgalvot, ka šajās leģāldefinīcijās, kuru kodolu veido ideja par saistību nokārtošanu, apstiprinās iepriekš minētā tēze, ka TAP un maksātnespējas primārais mērķis ir kreditoru interešu aizsardzība. Savukārt parādnieka maksātnespējas atjaunošana TAP ietvaros faktiski ir tikai blakusprodukts un līdzeklis galvenā mērķa sasniegšanai. Līdz ar to maksātnespējas administratora lojalitātes pienākums gan TAP, gan maksātnespējas procesā pastāv primāri pret kreditoru interesēm. Administratoru no šā lojalitātes pienākuma neatbrīvo ne tas, ka viņa darba apmaksu veic parādnieks, ne tas, ka TAP gadījumā administratoru tiesai var ieteikt parādnieks (sk. *Maksātnespējas likuma 35.panta 1.daļu*).

Visam pārējam maksātnespējas procesam jābalstās uz šo elementāro un tai pat laikā fundamentālo maksātnespējas regulācijas principu, kurš praksē, diemžēl, tiek bieži izkropļots un noslēpts aiz normu jūklā, ar kuru tiek „pamatoti” šķietami likumīga administratoru rīcība.

Administratora funkcijas TAP gaitā

Administrators būtībā atbild par parādnieka uzraudzību TAP gaitā gan saimnieciskajā, gan juridiskajā aspektā. Tas izriet no likumā noteiktajām administratora funkcijām, piemēram:

- Maksātnespējas likuma 43.pants: atzinuma sniegšana par TAP plānu;
- Maksātnespējas likuma 50.panta 1.daļa: parādnieka uzraudzība atbilstoši TAP plānam;
- Maksātnespējas likuma 50.panta 2.daļa: veic paziņošanu publiskajiem reģistriem, pieprasa ziņas no parādnieka, sniedz ziņas kreditoriem par TAP gaitu, iesniedz tiesai pieteikumu par TAP izbeigšanu.

Administratora profesionalitāte

Lai gan administratora statusa iegūšanai likums kā obligātu nosaka juridiskās izglītības iegūšanu, maksātnespējas procesam, un it īpaši TAP, būtībā ir pirmām kārtām saimnieciska daba – parādnieka saimnieciskās darbības restrukturēšana, finanšu plūsmas optimizācija, investoru piesaiste, parādu kapitalizācija utt. Juridiskie pakalpojumi šajā procesā ir sekundāri – tie ir tikai instruments saimniecisko mērķu sasniegšanai, bet galvenais akcents liekams uz uzņēmumu vadības prasmēm un zināšanām ekonomikā, finanšu un grāmatvedības jomās.

Tādēļ ir zināms pamats domāt, ka juridiskās izglītības monopols maksātnespējas administratoru arodā, iespējams, nav visai pamatots ierobežojums. Vēl vairāk, tas pat var traucēt normālai TAP realizācijai. Tas var notikt ne vien nepietiekamu saimniecisko zināšanu dēļ, bet arī aizstājot TAP mērķi – saimnieciskās darbības normalizēšanu – ar bezgalīgām juridiskajām niansēm, kuras būtībā ir tikai un vienīgi līdzeklis saimnieciskā mērķa sasniegšanai.

Turklāt ņemot vērā, ka nākamais procesa dalībnieks – tiesnesis – jebkurā gadījumā ir un būs jurists, uzņēmumu vadības vai finanšu speciālists ar savu specifisko ekspertīzi varētu dod tādu pienesumu TAP procesā tiesā, kurš šobrīd iztrūkst.

III. TIESA

Tiesas funkcijās ietilpst juridiskā uzraudzība pār tiesiskās aizsardzības procesu, sākot no lietas ierosināšanas līdz TAP izbeigšanai.

Procesa īpatnības

Aplūkojot tiesas funkcijas, ir jāņem vērā vairāki tiesas procesa aspekti, no kuriem ir atkarīgas tiesas kompetences robežas.

Pirmkārt, TAP lietas tiek skatītas tiesā sevišķās tiesāšanas kārtībā (*Civilprocesa likuma 45.¹ nodaļa*). Tas nozīmē, ka procesa mērķis ir likumā noteiktu faktu konstatēšana, nevis strīda izšķiršana un aizskarto tiesību atjaunošana vai kompensēšana. Ja lietā, kas izskatāma sevišķās tiesāšanas kārtībā, pastāv vai rodas strīds par tiesībām, tas izšķirams tiesā prasības kārtībā, bet pieteikums sevišķās tiesāšanas kārtībā atstājams bez izskatīšanas vai tiesvedība apturama līdz strīda izšķiršanai (*Civilprocesa likuma 258.pants; sk. arī Senāta spriedumu lietā Nr.SPC-25/2012*). Tas nozīmē, ka, lai gan TAP lietā tiesā principiāli ir vietā kreditoru iebildumiem (sk. *Civilprocesa likuma 341.⁶ pantu*), tomēr tādi būs ne vienmēr. Kreditora piedalīšanās procesā nav obligāta, kas nozīmē, ka sacikstes princips TAP lietās darbosies ne vienmēr. Tas būs iespējams tikai gadījumos, kad lietas izskatīšanā piedalās kreditors ar iebildumiem pret parādnieka iesniegto TAP plānu. Savukārt tas nozīmē, ka pārējos gadījumos tiesai jāizskata lieta tikai uz viena lietas dalībnieka – parādnieka – pieteikuma un tajā ietvertu motīvu pamata.

Otrkārt, tiesas pārbaudes robežas tieši izriet no Civilprocesa likuma 341.⁶panta. Tajā noteikts, ka tiesa, taisot spriedumu par TAP plāna īstenošanu, pārbauda, pirmkārt, vai TAP plāns atbilst likumam un, otrkārt, vai tas ir pienācīgi saskaņots ar kreditoriem. Turpat ir noteikts arī, ka tiesa divus minētos apstākļus pārbauda uz, pirmkārt, administratora atzinuma, otrkārt, kreditoru iebildumu, ja tādi saņemti, un, treškārt, iesniegto pierādījumu pamata. Šo pārbaudes apjomu Augstākās tiesas Civillietu departaments ir akcentējis arī spriedumā lietā Nr.SPC-27/2014.

Turklāt, lai arī likums paredz TAP lietas skatīt rakstveida procesā, tomēr Civilprocesa likuma 341.⁶panta 1.daļā ir paredzēta iespēja pāriet uz mutvārdu procesu. Tas var būt noderīgi, ja tiesnesis konstatē neatbilstību TAP plānā vai viņam rodas citi jautājumi.

Tiesas profesionalitātes robežas

Tiesnesis saskaņā ar likumu var būt tikai jurists, kas lielākajā daļā gadījumu nozīmē, ka viņš nevar vienlaikus būt arī speciālists uzņēmumu vadībā, finansēs un grāmatvedībā. Tas ir vēl viens faktors, kurš nosaka tiesas pārbaudes robežas. Līdz ar to visai apšaubāmi būtu, ja tiesnesis iejauktos TAP plānā iekļauto saimniecisko risinājumu vērtēšanā pēc būtības.

Vienlaikus jāatzīst, ka atsevišķos gadījumos tiesnesim paralēli jurista izglītībai var būt vai nu arī cita profesionālā izglītība, piemēram, finansēs vai uzņēmumu vadībā, vai arī profesionālā pieredze attiecīgajos jautājumos, kura paplašina viņa subjektīvās iespējas izprast TAP plānā ietvertās ziņas dziļāk nekā citam tiesnesim bez šādas papildus izglītības vai pieredzes. Turklāt Civilprocesa likuma 97.pants pieļauj tiesneša subjektīvo zināšanu un pieredzes izmantošanu pierādījumu vērtēšanā. Iespējams, šādi tiesneši varētu izprast TAP plānus pamatīgāk, taču tie ir drīzāk uzņēmuma gadījumi. Turklāt arī šajos gadījumos paliek šaubas par to, vai tiesnesim vajadzētu ar savu subjektīvo viedokli ietekmēt TAP plānu citādi, kā tikai lietā iesaistīto subjektu uzmanības vēršanu uz jautājumiem, kuri tiesneša ieskatā šķiet problemātiski TAP plāna kontekstā.

Vēl šajā aspektā jāņem vērā, ka no pirmās instances tiesas tiesneša tiek prasīta spēja skatīt praktiski visu iespējamo

katēriju lietas (gan civillietas visā to daudzveidībā, gan krimināllietas, gan administratīvo pārkāpumu lietas, turklāt vēl pildot izmeklēšanas tiesneša funkcijas), kas nozīmē, ka pirmajā instancē tiesnešu starpā praktiski nepastāv cik necik vērā ņemama specializācija. Arī tas nosaka pirmās instances tiesas kapacitātes ierobežojumus TAP plānu vērtēšanā, kuri nereti ir ļoti specifiski un satūra ziņā nebūt nav attiecināmi uz jurisprudenci. Tādēļ, ja pirmās instances tiesnesis ir formāli, bet godprātīgi, paļaujoties uz administratora atzinumu, pārbaudījis tikai, vai plānā ir formāli ietverta visa likumā paredzētā informācija un cik kreditori to saskaņojuši, viņam ir grūti pārmest formālismu un nolaidību. Vienlaikus jāatzīst, ka kreditoru iebildumu nemotivēta ignorēšana, ja iebildumi ir iesniegti tiesai, ir rupjš pārkāpums no tiesneša puses.

Šādā situācijā, raugoties no pirmās instances tiesas tiesneša skatupunkta, vēl jo pamatotākas šķiet divas iepriekš izvirzītās tēzes – gan par administratoru aroda profesionālo pārorientēšanu no jurisprudences uz saimniecisko darbību vērstām disciplinām, gan par administratoru kā likuma mērķim – kreditoru interešu aizsardzībai – lojālu, objektīvu lietas dalībnieku. Tiesai uz šādu administratoru būtu drošāk paļauties kā uz objektīvu ekspertu.

IV. KREDITORS

Kā jau minēts iepriekš, kreditoru intereses ir centrālais Maksātnespējas likuma aizsardzības objekts. Vienlaikus kreditoru piedalīšanās TAP gaitā parasti formāli aprobežojas ar TAP plāna saskaņošanu.

Tomēr tas neliedz kreditoram sniegt iebildumus pret tiesai apstiprināšanai iesniegto TAP plānu. Daudzos gadījumos šie iebildumi ir palīdzējuši kreditoriem sasniegt savu mērķi. Piemēram, lietā Nr.SPC-27/2014 parādnieks bija pārkāpis

likumu, nenosūtot ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa (ĀTAP) plānu saskaņošanai visiem kreditoriem, kā arī bija pieļauti dažādi citi pārkāpumi. Kreditors pret šo plānu cēla tiesā iebildumus, kuru rezultātā Augstākās tiesas Civillietu departaments ne vien atcēla pirmās instances tiesas spriedumu par ĀTAP plāna apstiprināšanu un ĀTAP īstenošanu, bet arī pieņēma blakus lēmumu par pieļautajiem likuma pārkāpumiem, kuru nosūtīja Ģenerālprokuratūrai, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam un Maksātnespējas administrācijai.

Līdz ar to kreditoru iebildumiem var būt izšķiroša nozīme TAP plāna noraidīšanai vai apstiprinātā TAP plāna atcelšanai.

V. IDEĀLAIS MODELIS

Pamatojoties uz iepriekšminēto, ir redzams, ka atbildība TAP plāna apstiprināšanas procesā gulstas uz:

- parādnieku, kuram ir pienākums TAP plānā sniegt pilnīgu un patiesu informāciju;
- administratoru, kuram ir pienākums pārbaudīt TAP plānu un izvērtēt tā īstenošanas iespējas pēc būtības – gan saimnieciskajā, gan juridiskajā aspektā;
- tiesnesi, kuram ir pienākums pārbaudīt TAP plānu un saistību patiesumu Civilprocesa likuma 341.⁶ pantā noteiktajās robežās;
- kreditoru, kurš vislabāk zina savas intereses un izvēlas piemērotākos līdzekļus to aizsardzībai.

Turklāt tam visam jānotiek saskaņā ar Maksātnespējas likuma mērķiem un principiem, un pārkāpumu gadījumā katram ir jāatbild par savu prettiesisko rīcību atbilstoši likumam.

Priekšlasījums Advokātu dienu konferencē „Tiesu procesu efektivizācija” 2015.gada 19.martā



Jānis Baumanis,

RSU Juridiskās fakultātes vadošais pētnieks,
Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta
zinātniski analītiskais padomnieks

MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORI KĀ NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ SUBJEKTI

TIESĪBU NORMU JAUNRADES PROCESS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORU STATUSA GROZĪJUMU KONTEKSTĀ

Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija ir izskatījusi un sagatavojusi izskatīšanai Saeimas sēdē trešajā lasījumā likumprojektu Nr.367/Lp11 „Grozījumi Maksātnespējas likumā”. 2014.gada septembrī par minēto likumprojektu apkopotajā priekšlikumu tabulā, kas nosūtīta uz Saeimu, redzams, ka uz trešo lasījumu deputāts Andrejs Judins komisijai bija iesniedzis priekšlikumu papildināt Maksātnespējas likuma 9.panta

pirmo daļu ar teikumu šādā redakcijā: „Amata darbībā maksātnespējas procesa administratori ir pielīdzināti valsts amatpersonai”¹. Minētais priekšlikums komisijā netika atbalstīts. Neraugoties uz to, saskaņā ar Saeimas likumprojekta Nr.367/Lp11 „Grozījumi Maksātnespējas likumā” trešā lasījuma stenogrammu Saeimas sēdē, kas notika 2014.gada 25.septembrī, deputāts Andrejs Judins atkārtoti

¹ Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas apkopotā priekšlikumu tabula likumprojekta „Grozījumi Maksātnespējas likumā” (Nr.367/Lp11) trešajam lasījumam. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/DE5BBC9F5BC7A045C2257D5700451149?OpenDocument>.

izsaka savu priekšlikumu, norādot: „Cienijamie kolēģi! Kaut gan komisija neatbalstīja šo priekšlikumu, es ceru, ka Saeima rīkosies citādi un ka šis priekšlikums tiks atbalstīts”². Uzklusot priekšlikuma atbalstītāju un kritizētāju viedokli, šajā sēdē par priekšlikumu pielīdzināt maksātnespējas administratorus valsts amatpersonām nobalsoja 76 Saeimas deputāti, trīs balsoja pret, četri – atturējās.

Atgriežoties pie sēdes gaitas, jāmin, ka, oponentojot minētā priekšlikuma iesniedzējam, deputāts Gaidis Bērziņš norādīja uz trim aspektiem: „Pirmais. Zvērināti advokāti kā maksātnespējas procesa administratori tiktu pielīdzināti valsts amatpersonām, un tas, iespējams, radītu pretrunu ar Advokatūras likumu. Otrais. Likumā nav pārejas noteikumu šīs normas piemērošanai, tādēļ, iespējams, apmēram vienai trešdaļai administratoru uzreiz pēc likuma spēkā stāšanās nāksies izdarīt izvēli starp valsts amatpersonas statusu un zvērināta advokāta brīvo profesiju. Trešais. Šīs normas piedāvātā redakcija nav visai veiksmīga. Jāatzīst, ka uz to ir norādījis arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. Proti, normā tiek noteikts, ka administratori tiek pielīdzināti valsts amatpersonām, savukārt Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs ir norādījis uz iespējamo problēmjaudātumu, proti, vai nu amatpersona ir, vai nu nav.”³

Kas attiecas uz Gaida Bērziņa minētajiem pirmajiem diviem aspektiem, tajos ietvertā problēma nenoliedzami ir vēra ņemama un to risinājumam politiķiem jāizšķiras, vai turpmāk zvērinātiem advokātiem ļaut pildīt maksātnespējas procesa administratoru funkcijas, vai nē. Problēmas risinājumā nenoliedzami būtu jāņem vērā, ka zvērinātie advokāti kā juristi ir lielā mērā apveltīti ar nepieciešamo kompetenci sekmīgai maksātnespējas procesa administratora funkciju veikšanai un šāda prakse, kad zvērināti advokāti veica šīs funkcijas, jau ir ilgstoša. Turklāt Andreja Judina piedāvātās likuma normas papildināšanas pamatā neizskanēja nepieciešamība zvērinātiem advokātiem atņemt iespēju veikt maksātnespējas procesa administratora funkcijas, vismaz autors nezina šādas nepieciešamības argumentus. Gluži pretēji, vairākkārt tika akcentēts, ka situāciju var atrisināt, izdarot grozījumus Advokatūras likumā. Piemēram, Andrejs Judins savā rakstā norāda: „Kā jau tas plašāk izskanējis, šīs izmaiņas cieši skar arī zvērinātus advokātus, kuriem jāizdara šī izšķiršanās. Manuprāt, Advokatūras likumā ir iespējams atrunāt, ka advokāti drīkst savienot savu praksi ar maksātnespējas procesu administrēšanu. Tas, protams, nozīmētu, ka, pildot maksātnespējas administratora darbu, arī uz advokātu būtu attiecināmas tiesību normas, kuru mērķis ir uzraudzīt administratora darbību.”⁴ Tomēr jāatzīst, ka samērā negatīvi vērtējams apstāklis, ka šādi grozījumi Advokatūras likumā netika izdarīti vienlaicīgi ar analizējamo grozījumu Maksātnespējas likumā, kas liecina par ļoti sasteigtu un nekonsekventu likumdošanas procesu. Par nekonsekventēm likumdošanas procesā liecina arī nākamais publiski izskanējušais aspekts: „Atbilstoši pieņemtajiem grozījumiem Maksātnespējas likumā no 2015. gada 1. marta administratori to amata darbībā ir pielīdzināti valsts amatpersonām. Vienlaikus likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikts, ka maksātnespējas administrators ir valsts amatpersona un ka šī

norma stāsies spēkā 2015. gada 1. jūlijā. Ir radīta situācija, ka nav skaidri saprotams, kad administrators tiek pielīdzināts valsts amatpersonai, jo faktiski viena satura tiesību normas spēkā stāšanās atšķirīgos likumos tiek noteikta dažādi. Tas rada nepieļaujamu neskaidriību par šīs normas piemērošanu, ierobežo zvērinātu advokātu tiesības uz iespējamu zvērināta advokāta prakses savienojumu ar maksātnespējas procesa administratora nodarbošanos.”⁵ Šāda atšķirīga dažādu likumu grozījumu spēkā stāšanās prakse var radīt problēmas, piemēram, korekti kvalificēt Krimināllikuma 325. pantā paredzēto nodarījumu – valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu pārkāpšana – un Krimināllikuma 326. pantā paredzēto nodarījumu – neatļauta piedalīšanās mantiskos darījumos.

Nedaudz detalizētāk autors vēlas izanalizēt deputāta Gaida Bērziņa minēto trešo aspektu, proti, ka normas piedāvātā redakcija nav visai veiksmīga. Attiecībā uz normas redakcijas formulējumu Andrejs Judins Saeimas sēdē uzsvēra, ka analogiskā norma ir iekļauta Tiesu izpildītāju likuma 5. pantā, kurā norādīts: „Amata darbībā zvērināti tiesu izpildītāji ir pielīdzināti valsts amatpersonām”.

Latvijas zvērinātie tiesu izpildītāji, gluži kā zvērinātie advokāti, ir brīvas juridiskās profesijas pārstāvji. Tiesu praksē Tiesu izpildītāju likuma 5. panta formulējums nav radījis precedentus, kas ļautu apšaubīt zvērināto tiesu izpildītāju kā valsts amatpersonas statusu. Domājams, ka arī formulējums „Amata darbībā maksātnespējas procesa administratori ir pielīdzināti valsts amatpersonai” praksē neradīs daudz domstarpību par to, vai maksātnespējas procesa administratoru rīcību, kad nodarījums būs izdarīts, istenojot amata pilnvaras, vērtēt Krimināllikuma 19. nodaļas (noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā) vai Krimināllikuma 24. nodaļas (noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā) kontekstā. Neraugoties uz minēto, autora ieskatā, likumos ietvertais formulējums „[...] ir pielīdzināti valsts amatpersonai” nav visai korekts un, kvalificējot noziedzīgus nodarījumus, īpaši papildus arī jāizvērtē personas statusa pazīmju atbilstība Krimināllikuma 316. pantā (Valsts amatpersonas jēdziens) formulētām pazīmēm.

VALSTS AMATPERSONA KĀ NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA SPECIĀLAIS SUBJEKTS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORU STATUSA GROZĪJUMU KONTEKSTĀ

Kvalificējot noziedzīgus nodarījumus valsts institūciju dienestā, jāņem vērā, ka saskaņā ar Krimināllikuma 316. pantu par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus, tai skaitā valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā, un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības mantu vai finanšu līdzekļiem. Ņemot vērā, ka šajā normā vairākkārt ir lietots vārds *vai*, var izdarīt secinājumu, ka par valsts amatpersonu atzīstama katra persona, kurai ir tiesības veikt noteiktās funkcijas, tai skaitā uzraudzības un kontroles funkcijas.

Arī tiesu praksē ir nostiprinātas atziņas, ka Krimināllikuma 316. pantā norādīto funkciju esamība ir kritērijs, lai personu

² 2014. gada 25. septembra Saeimas sēdes stenogramma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/E0F32356F44300C7C2257D6D0032EF57?OpenDocument>.

³ Turpat.

⁴ Judins, A. Pretestība reformām maksātnespējas jomā ir ļoti spēcīga. Jurista Vārds 28.10.2014. / Nr.42 (844).

⁵ Maksātnespējas likuma saturs joprojām ir neskaids. Jurista Vārds 17.02.2015. / Nr.07 (859).

atzītu par valsts amatpersonu kā noziedzīgu nodarījumu speciālo subjektu. Piemēram, 2014.gada tiesu prakses apkopojumā „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas”, kuru sagatavoja Latvijas Universitātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesore Valentija Liholaja, ir analizēts šāds kriminālprocess: „Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2008.gada 20.augusta sprieduma lietā Nr.K28-9/08-2, krimināllieta Nr.3870001103, kur, apsūdzot R.Š. KL 318. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, norādīts, ka viņa to izdarījusi, ieņemdama Rīgas Domes pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” apsaimniekošanas nodaļas „Anņīpmuiža” vadītājas amatu, kas saskaņā ar Rīgas Domes Kurzemes rajona pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” 1999.gada 17.jūnija nolikumu, 1999.gada 15.februāra Rīgas Domes Kurzemes rajona pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” namu apsaimniekošanas nodaļas vadītāja amata instrukciju, 1998.gada 27.februāra Rīgas Domes pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” valsts amatpersonu sarakstu un ar 1999.gada 27.marta Korupcijas novēršanas likuma 5.panta otro daļu uzskatāms par valsts amatpersonas amatu.”⁶ Vēlāk Krimināllietu tiesas kolēģija norādīja, ka „pirmās instances tiesa ir pamatoti atzinusi, ka apsūdzētā ir valsts amatpersona KL 316.panta un Korupcijas novēršanas likuma 5.panta otrās daļas izpratnē, jo viņai kā apsaimniekošanas nodaļas vadītājai bija tiesības pieņemt lēmumus attiecībā pret citām personām, kas nav viņas padotībā, rīkoties ar uzņēmuma mantu un finanšu līdzekļiem, tiesības veikt kontroli attiecībā uz pašvaldības mantu.”

Maksātspējas procesa administratoriem uzraudzības funkcija ir nostiprināta, piemēram, Maksātspējas likuma 50.pantā, kur norādīts: „Lai nodrošinātu tiesiskās aizsardzības procesa likumīgu un efektīvu norisi, administrators veic parādnieka darbības uzraudzību atbilstoši tiesiskās aizsardzības procesa mērķim, tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānam un normatīvo aktu prasībām”, un 163.pantā, kura nosaukums „Parādnieka uzraudzība” un noteikts: „Ja kreditoriem ir informācija, ka parādnieks slēpj savus ienākumus vai neveic šajā likumā noteiktās darbības, lai segtu pēc iespējas lielāku daļu no savām saistībām, kreditori ir tiesīgi lūgt administratoram, lai viņš veic parādnieka rīcības pārbaudi saistību dzēšanas procedūras ietvaros”. Jāatzīst, ka minētās normas bija spēkā vēl pirms Maksātspējas likumā stājās spēkā grozījumi, kas nosaka, ka amata darbībā maksātspējas procesa administratori ir pielīdzināti valsts amatpersonai. Taču praksē šo funkciju esamība netika sasaistīta ar valsts amatpersonas statusu. Šim apstāklim par iemeslu var būt vairāki faktori, tostarp jēdziena „uzraudzības funkcija” izpratne, kā arī tas, ka maksātspējas procesa administratoru skaitā ļoti daudz ir zvērināti advokāti, un ja šīs brīvās juridiskās profesijas pārstāvji praksē tiktu atzīti par valsts amatpersonām, tas radītu būtiskus iebildumus.

Noslēgumā autors vēlas pievērst uzmanību vēl vienai krimināltiesībās pastāvošai problēmai, kas praksē rada dažādas normu interpretācijas pieejas. Proti, valsts amatpersonas statuss ir vairāku noziedzīgu nodarījumu kvalificējošā pazīme. Piemēram, Krimināllikuma 149.¹ panta otrā daļa (Diskriminācijas aizlieguma pārkāpšana) paredz kriminālatbildību par diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu,

ja to izdarījusi valsts amatpersona; Krimināllikuma 295. panta pirmā daļa (Iejaukšanās lietu iztiesāšanā) paredz kriminālatbildību par tiesneša vai tiesas piesēdētāja jebkādu ietekmēšanu nolūkā likt šķēršļus likumīgai lietas iztiesāšanai vai panākt nelikumīga sprieduma vai lēmuma pieņemšanu un pasludināšanu, savukārt šā panta otrajā daļā noteikta atbildība par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi valsts amatpersona; Krimināllikuma 321.panta otrā daļa (Kukuļa piesavināšanās) paredz atbildību par kukuļa piesavināšanos, ko valsts amatpersona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdototies par citu valsts amatpersonu; Krimināllikuma 322.panta otrā daļa (Starpniecība kukuļošanā) paredz atbildību par starpniecību kukuļošanā, ja to izdarījusi valsts amatpersona; Krimināllikuma 323.panta otrā daļa (Kukuļdošana) paredz atbildību par kukuļdošanu, ja to izdarījusi valsts amatpersona. Kvalificējot šos nodarījumus, praksē rodas jautājums, vai pietiek ar valsts amatpersonas statusa esamību, vai tomēr jākonstatē apstākļi, ka nodarījums izdarīts, izmantojot valsts amatpersonas statusu. Jau minētajā 2014.gada tiesu prakses apkopojumā „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas” ir analizēts Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2011.gada 1.marta lēmums lietā Nr.SKK-7/2011 krimināllieta Nr.16870001706. Šajā krimināllieta viens no apsūdzētajiem – valsts amatpersona A.V. – atzīts par vainīgu kukuļdošanā citai valsts amatpersonai M.Š., lai tā, pārkāpjot noteikto kārtību, izsniegtu traktortehnikas vadītāja apliecību, ko M.Š. arī izdarīja, izsniedzot apliecību bez praktiskās vadīšanas eksāmena un teorētiskā eksāmena kārtošanas. Krimināllietu departaments, atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu, cita starpā norādīja, ka apsverams jautājums par to, vai konkrētajā gadījumā A.V. rīkojās kā amatpersona vai kā privātpersona, tas ir, vai viņš uzskatāms par viņam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma speciālo subjektu. Tāpat tika atzīmēts, ka no apsūdzības nav saprotams, kāda saistība ir A.V. vēlmei saņemt traktortehnikas vadīšanas apliecību bez eksāmena kārtošanas ar viņa kā valsts amatpersonas statusu.

Domājams, lai praksē izslēgtu domstarpības par kvalificējošās pazīmes „[...] ja to izdarījusi valsts amatpersona” jēgu, ir sevišķi situācijā, kad likumos aizvien vēl parādās formulējumi: „Amata darbībā [...] ir pielīdzināti valsts amatpersonai”, lietderīgi izvērtēt iespēju šo pazīmi formulēt analogiski Krimināllikuma 285.panta otrajā daļā formulētajam – „par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli”, vai arī viennozīmīgi un nepārprotami judikatūrā, doktrīnā vai normatīvajā regulējumā norādīt, ka valsts amatpersonas statusa esamība jau atzīstama par konkrētā noziedzīga nodarījuma kvalificējošo pazīmi, neatkarīgi no šīs valsts amatpersonas dienesta stāvokļa izmantošanas. Šis variants varētu būt pieņemamāks, jo grūti modelēt nodarījumu, kuras kvalifikācijā ar pilnīgu pārliecību, bez šaubu ēnas varētu konstatēt, ka valsts amatpersona deva kukuli, izmantojot savu dienesta stāvokli.

*Priekšlasījums Advokātu dienu konferencē
„Tiesu procesu efektivizācija” 2015.gada 19.martā*

⁶ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>.

V TIESĪBU PRAKSE

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

TIESU PRAKSE JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA LIETĀS

*Akceptēts Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2015.gada 27.janvārī*

Pētījumā aplūkoti Augstākās tiesas Civillietu departamenta nolēmumi, kas pieņemti, izskatot protestus par tiesas nolēmumiem juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās laika posmā no 2011.gada līdz 2014.gadam, kas sakrīt ar laiku, kopš ir spēkā pašreizējais Maksātnespējas likums. Civillietu departaments ir pieņēmis nolēmumus arī maksātnespējas procesa lietās, kuras regulē 2007.gada 1.novembra Maksātnespējas likums, un pētījumā ir iekļauti tie nolēmumi, kuru tēzes ir izmantojamas arī pašreiz spēkā esošā Maksātnespējas likuma piemērošanā.

Juridiskās personas maksātnespējas procesu lietas izskata rajona (pilsētas) tiesas, un tiesas spriedums par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu vai arī maksātnespējas procesa pieteikuma noraidīšanu nav pārsūdzams. Nav pārsūdzami arī tiesas lēmumi, kas pieņemti, izskatot pieteikumus un sūdzības juridiskas personas maksātnespējas procesa lietās. Vienīgā iespēja, kā novērst būtiskus materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus nepārsūdzamajos tiesas nolēmumos juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās, ir šo nolēmumu protestēšana Civilprocesa likuma 60.nodaļā noteiktajā kārtībā. Protestu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu Augstākajai tiesai var iesniegt ģenerālprokurors vai Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, protestus izskata Augstākās tiesas Civillietu departaments Civilprocesa likuma 464.–477.pantā norādītajā kārtībā.

Apkopojumu veicis zvērinātu advokātu biroja „Deloitte Legal” vadošais jurists Helmutš Jauja.

*Apkopojums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Civiltiesības*

KOPSAVILKUMS

1. Atšķirībā no Civilprocesa likuma 363.² panta (kreditora juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma saturs), kura ceturtajā daļā noteikts, ka pieteikuma iesniedzējam ir jāpievieno pierādījumi par prasījuma pamatojumu un apmēru, Civilprocesa likuma 363.³ pants (parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs) šādas prasības neizvirza. Civilprocesa likuma 363.³ pantā noteikts parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma saturs un izsmēļoši norādīti pieteikumam pievienojamie dokumenti. Minētā norma neuzliek parādniekam pienākumu pieteikumam

pievienot pierādījumus par maksātnespējas procesa pazīmes esamību (SPC-50/2012, SPC-53/2013).

2. Parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu tikai tad, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda. Kreditora brīdinājums ir likuma obligāta prasība pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā (Maksātnespējas likuma 57.panta 2.punkts). Savukārt juridiskās personas pamatoti iebildumi uz brīdinājumu ir vienīgais tiesiskās aizsardzības līdzeklis pret tās maksātnespējas procesu. Tāpēc šīs prasības neievērošana atzīstama par patstāvīgu pieteikuma noraidīšanas pamatu. Tiesai, izskatot maksātnespējas procesa pieteikumu, nav jāizšķir pēc būtības strīds par kreditora un parādnieka saistību pastāvēšanu, bet tikai jāvērtē, vai iebildumi, ko parādnieks cēlis, ir tādi, kas liek apšaubīt to, ka parāda nemaksāšanas vienīgais iemesls ir parādnieka nespēja samaksāt. Maksātnespējas procesa lietā par nepamatotiem būtu uzskatāmi tikai tādi iebildumi, kas ir formāli, ar pierādījumiem neapstiprināti un acīmredzami virzīti tikai uz to, lai faktiski maksātnespējīgs parādnieks izvairītos no maksātnespējas procesa pasludināšanas (SPC-109/2010, SPC-25/2012).

3. Kaut arī no Maksātnespējas likuma 57.panta 2.punkta izriet prezumpcija, ka parādnieks ir uzskatāms par maksātnespējīgu, ja nepilda saistības, par kurām nav strīda, tomēr tiesai, formāli konstatējot šos apstākļus, būtu jāpārbauda arī citi apstākļi, kas liek apšaubīt prezumpciju, ka nemaksāšana ir saistīta ar nespēju samaksāt (SPC-7/2014).

4. Parādnieka likumiskās tiesības uz taisnīgu tiesu ir nodrošinātas tikai tad, ja ir strikti ievērota Maksātnespējas likuma 57.panta 2.punkta prasība par brīdinājuma nosūtīšanu. Tiesai ir pamats apmierināt maksātnespējas procesa pieteikumu, kas pamatots ar Maksātnespējas likuma 57.panta 2.punkta maksātnespējas pazīmi, ja kreditors tieši par pieteikumā norādīto parādsaistību ir brīdinājis parādnieku, dodot tam trīs nedēļu termiņu iebildumu celšanai (SPC-66/2011, SPC-25/2012).

5. Tiesas pienākums ir nodrošināt parādniekam likumā garantēto tiesību izmantošanu ne vien piedaloties tiesas sēdē, bet arī būt informētam par ierosināto maksātnespējas procesu un iesniegto pieteikumu (SPC-22/2014).

6. Maksātnespējas likuma noteikumi neuzliek pieteicējam pienākumu atsaukt pieteikumu dienā, kad saņemts saistības izpildījums, un neliedz atsaukumu iesniegt tiesai līdz pieteikuma izskatīšanas pēc būtības uzsākšanai. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62.panta piektās daļas 2.punktu depozīts kreditoram nav atmaksājams tikai tad, ja kreditors, kurš saņēmis sava prasījuma apmierinājumu, nav atsaucis pieteikumu un attiecīgajā tiesas sēdē maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskatījusi pēc būtības (SPC-53/2012).

7. Nedz Maksātnespējas likuma, nedz Civilprocesa

likuma noteikumi neierobežo kreditora maksātnespējas likuma pieteikumu juridiskas personas vārdā iesniegt pilnvarotajam pārstāvim, ja pilnvara ietver atbilstošas tiesības (SPC-15/2011).

8. Kaut arī Maksātnespējas likums (redakcija līdz 2014. gada 25. septembra likuma „Grozījumi Maksātnespējas likumā” spēkā stāšanās) tieši neparedz trešo personu, kuras ir ķīlas (hipotēkas)ņēmējas, atzīšanu par nodrošināto kreditoru, tomēr, ņemot vērā Maksātnespējas likuma 6. pantā noteiktos principus, kā arī hipotēkas liettiesisko raksturu, tostarp Civillikuma 1286. pantā noteikto, ka ķīlas tiesība paliek spēkā tik ilgi, kamēr pilnībā apmierināts kreditors, secināms, ka ķīlasņēmējs saglabā tiesības uz prasījumu apmierināšanu no iekārtātās lietas neatkarīgi no tā, vai ķīlas devējam ir pasludināts maksātnespējas process. Tas nozīmē, ka persona, kura piekritusi hipotēkas vai komercķīlas nodibināšanai un ar savu ipašumu garantējusi saistību izpildi, uzskatāma šā likuma izpratnē par parādnieku (SPC-10/2014).

9. Maksātnespējas administrātorā rīkotas izsoles rezultātā iegūto naudas summu sadali administrātorā veic nevis pēc Civilprocesa likuma 75.nodaļas normām (621.–631.pants), bet pēc maksātnespējas likuma 116.panta, kas reglamentē nodrošinātā kreditora tiesības prasīt par nodrošinājumu kalpojošās (iekārtātās) parādnieka mantas pārdošanu, un 118.panta, kas noteic kreditoru prasījumu segšanas kārtību (SPC-10/2014).

10. Gadījumā, ja parādnieks ir devis ķīlu par trešās personas saistībām, atzīstot ķīlas kreditora nodrošināto prasījumu ķīlas parādnieka maksātnespējas procesā, nodrošinātā prasījuma apmērs ir nosakāms, ņemot vērā faktisko prasījumu un ķīlas līgumā noteikto nodrošinātā prasījuma summu (SPC-3/2014).

11. Maksātnespējas likuma izpratnē kreditors nodrošinātā kreditora statusu vai prasījumu izpildījumu var iegūt tikai gadījumā, ja tā prasījuma tiesības pret parādnieku ir nodrošinātas ar pašam parādniekam piederošu lietu, jo maksātnespējas vai tiesiskās aizsardzības procesā kreditoru saistību dzēšana notiek ar parādniekam piederošu mantu (SPC-42/2013, SPC-58/2013, SPC-12/2014).

12. Maksātnespējas administrātorā lēmums par izsoles izdevumu un administrātorā atbildības aprēķināšanu ir pārsūdzams Maksātnespējas administrācijā, par kuras lēmumu savukārt ir tiesības iesniegt sūdzību tiesā, kas izskata attiecīgo maksātnespējas procesa lietu (SPC-33/2013).

13. Lai personu, t. sk. Kreditoru, atzītu par ieinteresēto personu pret maksātnespējīgo parādnieku, nepietiek ar vienpusēji izdotas komercpilnvaras fakta konstatēšanu. Ir nepieciešams konstatēt, ka starp pusēm noslēgts pilnvarojuma līgums (SPC-30/2014).

MORĀLĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA CIVILLIETĀS

*Akceptēts Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2015.gada 13.janvārī*

Tiesu prakses apkopojumā analizēti gan kasācijas instances, gan arī citu instanču tiesu nolēmumi, aptverot civillietas, kas izskatītas laikā no 2006.gada, kad izdarīti grozījumi Civillikuma 1635.pantā, līdz 2014.gada augustam.

Šajā laikā kasācijas instances tiesa ir pieņēmusi vairāk nekā 500 nolēmumus lietās, kurās prasīta morālā kaitējuma atlīdzība. Apkopojuma autori ir aplūkojuši praktiski visus nolēmumus, kas pieņemti šajās lietās un ir pieejami Tiesu informācijas sistēmā. Sākotnēji tika atlasīti tuvu simtam

nozīmīgu spriedumu, kuros ietvertas atziņas par morālā kaitējuma atlīdzības dažādiem aspektiem, taču izpētes laikā aplūkoto lietu skaits pieauga, jo kļuva redzams, ka vēlams analizēt arī vismaz daļu no vairāk nekā divsimt izskatītajām lietām, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana ir atteikta. Apkopojuma mērķis ir analizēt tendences, radušās problēmas vai pretrunas.

Morālā kaitējuma atlīdzinājums vērtēts dažādās lietās – dzīvības un veselības apdraudējuma sakarā, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpuma gadījumā, lietās par atlīdzinājumu izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā, lietās par tiesību aizskārumiem darba tiesiskajās attiecībās, par nekvalitatīva ārstniecības pakalpojuma sniegšanu un citu kategoriju lietās.

Tiesu prakses pētījumu veicis *Dr.habil.iur.* Kalvis Torgāns, *Mg.iur.* Aldis Laviņš un *Mg.iur.* Andrejs Stupins, Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa un Civillietu departaments.

*Apkopojums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Civiltiesības*

KOPSAVILKUMS

1. Morālais kaitējums ir personas ciešanas, sāpes, pārdzīvojumi, ko nav iespējams tieši novērtēt. Pārciestā sekas nav iespējams aizstāt ar naudu, taču, sniedzot cietušajai personai atbilstīgu atlīdzinājumu naudas izteiksmē, ir iespējams sniegt viņai zināmu gandarījumu un tādējādi mazināt ciešanas un sāpes.

Tā kā morālais kaitējums ir aizskārums negatīvās sekas, tiesai pēc prettiesiskas rīcības fakta visupirms ir jākonstatē morālā kaitējuma esamība un tikai pēc tam jāvērtē atlīdzības apmērs.

2. Ar terminu „morālais kaitējums” civiltiesībās apzīmēts virsējdzīviens, kas Civillikumā ieviests pakāpeniski ar grozījumiem 1992., 2006. un 2012.gadā un kura saturs un atlīdzības priekšnoteikumi ir diferencēti atkarībā no tiesību aizskārums rakstura.

Tiesību aizskārumi, kas rada tiesību uz morālā kaitējuma atlīdzību, iedalāmi trīs grupās:

1) tiesību aizskārumi, kas paši par sevi ir sabiedriski tik bīstami, ka rada prezumpciju par nepieciešamību noteikt atlīdzību pēc tiesas ieskata, lai dotu mierinājumu cietušajam, kā arī stiprinātu vispārējo prevenciju (sk. kopsavilkuma 3.un 8. tēzi);

2) likumā konkrēti norādīti noziedzīgi nodarījumi, kuru nodarīšanas gadījumā prezumējams morālais kaitējums (Civillikuma 1635. panta trešā daļa);

3) pārējie gadījumi, kad tiesību aizskārums izraisījis fiziskas vai garīgas ciešanas un cietusī persona tās spēj pierādīt.

Tiesu praksē atzīts, ka visos gadījumos morālā kaitējuma atlīdzināšanas priekšnoteikums ir tas, ka tiesību aizskārums ir būtisks (jaņem vērā morālā kaitējuma smagums un sekas – Civillikuma 1635. panta otrā daļa).

3. Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei un Civillikuma 2349., 2352., 2351¹., 2353.panta, Darba likuma 29.panta jēgai tiesa, nosakot morālā kaitējuma atlīdzību, nav saistīta ar priekšnoteikumu par fizisku un garīgu ciešanu konstatēšanu. Šāds priekšnoteikums nepastāv arī autortiesību, privātuma personas datu prettiesiskas izmantošanas un citos cilvēktiesību aizskārums gadījumos.

4. Tiesu praksē nav izveidojusies stabila judikatūra attiecībā uz to, pie kuras no tēzē Nr.2 norādītajām grupām pieskaitāmi gadījumi, kas paredzēti Pacientu tiesību likuma 16.pantā, likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”

28.pantā, likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīta zaudējuma atlīdzināšanu” 5.pantā un dažos citos likumos norādītie tiesību aizskārumi. Pēc konkrētās izpausmes tie var tikt pieskaitīti jebkurai no minētajām grupām.

5. Izskatot prasību par morālo kaitējumu Civillikuma 1635.panta izpratnē, ir nepieciešams konstatēt, pirmkārt, neatļauto darbību, otrkārt, ar šo neatļauto darbību aizskartu cietušās personas nemantisko tiesību (piemēram, kādu no cilvēka pamattiesībām) vai nemantisko labumu (piemēram, veselību, reputāciju). Tiesai spriedumā jānorāda motīvi, no kuriem varētu spriest, kāda nemantiska tiesība, labums vai interese ir aizskarta ar konstatēto prettiesisko rīcību.

6. Atlīdzības apmērs par morālo kaitējumu nosakāms katrā konkrētā gadījumā pēc tiesas ieskata, vadoties pēc taisnības apziņas un vispāriem tiesību principiem. Jāņem vērā, ka vienotas likmes atlīdzības apmēra noteikšanai par morālo kaitējumu nepastāv. To nosaka, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu, raksturu, tā nodarīšanas apstākļus un sekas, kā arī citus būtiskus apstākļus. Piespriežamajai summai jeb atlīdzinājumam jāpilda taisnīguma, prevencijas un samierināšanas funkcija. Tam ne tikai jāsniedz mierinājums personai, kuras tiesības tikušas aizskartas, bet arī jāattur vainojamā persona no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē. Tādējādi atlīdzinājumam jābūt samērīgam.

7. Salīdzināmos apstākļos atlīdzinājumam jābūt līdzīgam. Kā kritēriji atlīdzības apmēra noteikšanai ir vērā ņemami tiesas spriedumi citās lietās, kas veido vienveidīgu tiesu praksi.

8. Civillikuma 2349.pants ir tiesiskais pamats atlīdzībai par sakropļojumu vai izķemojumu, kas kā atsevišķa apakšgrupa ietilpst jēdzienā „atlīdzība par morālo kaitējumu”. Ari atlīdzība par goda un cieņas aizskārumu, miesas bojājumu (kas nav radījis Civillikuma 2349.pantā paredzētās sekas), privātuma aizskārumu un citas apakšgrupas, kuru skaits turpina augt, ietilpst jēdzienā „atlīdzība par morālo kaitējumu”. Nav nosakāma atsevišķi atlīdzība par sakropļojumu vai izķemojumu un vēl arī atlīdzība par sāpēm un ciešanām jeb morālo kaitējumu.

Nav atbalstāma tendence, kas vērojama tiesu praksē, ka atlīdzību nosaka gan par sakropļojumu vai izķemojumu, gan arī vēl par morālo kaitējumu. Izvērtējot atlīdzības par morālo kaitējumu apmēru, tiesa nolēmuma motīvu daļā var norādīt apsvērumus, ka, piemēram, nodarījuma rezultātā kaitīgās sekas ir iestājušās gan sakropļojuma, gan arī fizisku sāpju un/vai garīgu ciešanu veidā, taču rezolutīvajā daļā ir nosakāma viena atlīdzības summa par morālo (nemantisko) kaitējumu.

9. Ja persona noteiktā laika posmā ir izjutusi garīgas ciešanas sakarā ar radušos sakropļojumu vai izķemojumu, tad viņa ir tiesīga saņemt par to atlīdzinājumu. Ilgums, kādā saglabājas miesas bojājuma sekas sakropļojuma vai izķemojuma veidā, var būt papildu kritērijs morālā kaitējuma atlīdzības apmēra noteikšanai, taču tā īslaicīgums nevar būt pamats secinājumam, ka persona nav tiesīga saņemt atlīdzinājumu vispār.

10. Iestādes prettiesiskas faktiskās rīcības gadījumā privātpersonu tiesības uz atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu, arī par morālo kaitējumu, īstenojamas saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu, tādēļ tāda prasība nav pakļauta izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā, bet gan Administratīvā procesa likuma kārtībā. Līdz ar to prasība vispārējās jurisdikcijas tiesā ir atsakāma pieņemt vai tiesvedība civillietā izbeidzama, ja tā jau uzsākta.

11. Satversmes 92.pantā noteikto personas pamattiesību nodrošināšana ir svarīgāka par tiesu kompetences nošķiršanas jautājumiem – jo īpaši situācijā, kad prasījuma izšķiršanas iespēja administratīvā procesa kārtībā ir zudusi daļēji arī tiesas rīcības dēļ, savlaicīgi neatsakoties pieņemt prasības pieteikumu vai tiesvedību lietā neizbeidzot.

Tādēļ, izšķirot jautājumu, vai prasība, kas celta par kaitējuma atlīdzināšanu pret publisko tiesību subjektu saistībā ar rīcību publisko tiesību jomā, ir pakļauta izskatīšanai Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā, tiesai nepietiek konstatēt, ka pušu starpā nepastāv privāttiesiskas attiecības. Iepriekš norādīto iemeslu dēļ tiesai ir nepieciešams arī pārbaudīt, vai apstrīdētās rīcības tiesiskuma pārbaudei ir paredzēta cita kārtība.

Lai nodrošinātu personu tiesības uz efektīvu tiesas aizsardzību tajos gadījumos, kad publisko tiesību subjekta rīcība nav pārbaudāma Administratīvā procesa likumā vai citā ar likumu noteiktā kārtībā, vispārējās jurisdikcijas tiesai celtā prasība par kaitējuma atlīdzināšanu sakarā ar publisko tiesību subjekta rīcību ir jāizvērtē pēc būtības. Šāds risinājums atbilst Satversmes 89. un 92.pantam, kā arī Konvencijas 13.pantam. Apstākļi, ka Civilprocesa likuma 1.pants paredz tiesību aizsardzību gadījumā, kad aizskartas vai apstrīdētas personas civilās tiesības, nebūt nenorāda uz tiesas kompetences pārkāpumu, jo pamatlikuma normas ir piemērojamas tieši un tām normatīvo aktu hierarhijā ir augstāks juridisks spēks.

12. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 1.panta trešās daļas noteikumiem ieslodzījuma vietas lēmums, kas adresēts ieslodzītajai personai, bet būtiski neskar tās cilvēktiesības, ir iestādes iekšējs lēmums un nav pakļauts izskatīšanai Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Vienlaikus iestādes iekšējs lēmums nav pakļauts izskatīšanai arī Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Tāpēc ieslodzījumā esošas personas prasības pieteikuma par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu, kas pamatots ar iestādes iekšēju lēmumu, pieņemšana ir atsakāma, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu. Iestādes iekšēja lēmuma tiesiskums ir pārbaudāms valsts pārvaldes ietvaros pakļautības kārtībā.

13. Tiesā var celt prasību par morālā kaitējuma atlīdzināšanu saistībā ar tiesību uz lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos pārkāpumu.

Izlemjot jautājumu par šādas prasības pakļautību, jāņem vērā, ka tiesu lietas izskatīšana ir rīcība publisko tiesību jomā, taču tā nav saistāma ar valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu, bet gan ar tiesas spriešanas funkcijas īstenošanu. Lieta par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas pamatota ar tiesību uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā pārkāpumu, būtu pakļauta izskatīšanai tiesā civilprocesuālajā kārtībā.

14. Morālā kaitējuma atlīdzināšana darba tiesiskajās attiecībās ir izvērtējama atbilstoši Darba likuma 29.panta astotajai daļai, kurā šāda atlīdzināšana paredzēta gadījumā, ja darba devējs pārkāpis atšķirīgas attieksmes aizliegumu un aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas. Darbnieka prettiesiskas atļaišanas fakts pats par sevi nav priekšnoteikums saistību tiesību vispārējo noteikumu regulējošā Civillikuma 1635.panta piemērošanai.

15. Darba likuma 29.panta astotās daļas izpratnē morālais kaitējums uzskatāms par nodarītu, ja ir pierādīts atšķirīgas attieksmes aizlieguma vai aizlieguma radīt nelabvēlīgas sekas pārkāpums.

Vadoties no Eiropas Savienības tiesību efektivitātes principa, kas dalībvalstīm uzliek pienākumu nodrošināt, lai jebkurš indivīds varētu efektīvi realizēt ar Eiropas Savienības

normatīvajiem aktiem piešķirtās tiesības, darba tiesībās ir noteikts apgrieztais pierādīšanas pienākums gadījumā, ja prasītājs (darbinieks) ir norādījis uz faktiem vai apstākļiem, kas varētu liecināt par nelabvēlīgu seku radīšanu viņam vai varbūtēju diskrimināciju (Darba likuma 9.panta otrā daļa, 29.panta trešā daļa, 125.pants). Šādā situācijā darba devējam ir jāspēj pierādīt, ka pret darbinieku vērstā attieksme, uzsakot darba līgumu, uzliekot disciplinārsodu, izsakot mutiskus aizrādījumus, nav saistīta ar darba devēja nepamatotu, tendenciozu, diskriminējošu attieksmi pret konkrēto darbinieku. Tādējādi pienākums pierādīt, ka darbinieks nav diskriminēts, ir darba devējam.

16. Persona, kura darbā guvusi miesas bojājumus pašas neuzmanības un nepienācīgas rūpības dēļ, nav tiesīga saņemt atlīdzību par morālo kaitējumu, ja lietas izskatīšanas gaitā nav konstatēta atbildētāja (darba devēja) prettiesiska darbība vai bezdarbība un līdz ar to vainojamība konkrētajā nelaimes gadījumā.

17. Ne katra sadzīviska rakstura neērtība, piemēram, ūdens padeves atvienošana prasītājam piederošā dzīvokļa vannas istabā, ir pamats atlīdzības piedziņai par morālo kaitējumu. Tas, ka kāds ilgstoši lieto svešus naudas līdzekļus, kuru atgūšanai jātērē laiks, pats par sevi neizraisa otrai pusei atlīdzināmu morālo kaitējumu Civillikuma 1635.panta izpratnē. Arī uzticības neattaisnošana no darījuma partnera puses nav uzskatāma par garīgas ciešanas jeb morālā kaitējuma izraisītāju Civillikuma 1635.panta izpratnē. Veicot grozījumus Civillikuma 1635.pantā 2006.gada 26.janvārī, likumdevējs ir paplašinājis to tiesiskās aizsardzības līdzekļu klāstu, kas vērsti ne uz mantiskā samazinājuma novēršanu, bet uz apmierinājuma došanu citā veidā – ciešanu un sāpju nolīdzināšanai dodot mantisku kompensāciju. Uz šāda veida gandarījumu zināmā mērā ir vērsti arī rokasnaudas atlīdzība dubultā apmērā, kas arī tiesai jāņem vērā. Turklāt, izvērtējot morālā kaitējuma rašanos un nosakāmās kompensācijas apmēru, tiesai jāvērtē abu pušu rīcība konkrētajos lietas apstākļos.

18. Prasītāja cienījams vecums var ietekmēt tiesas ieskatu par atlīdzības apmēru, ja morālo kaitējumu izraisīšie apstākļi pietiekami skaidri konstatēti, bet vecums pats par sevi nevar būt pamatojums morālā kaitējuma esamībai.

19. Tiesības uz kompensāciju par morālo kaitējumu ir katrai no dzīvesvietas piesārņošanas personiski cietušajai personai, tostarp nepilngadīgai. Kompensācijas apmērs katram ģimenes loceklim var būt diferencēts. Noraidāmi mēģinājumi izslēgt tiesisko aizsardzību morālā kaitējuma atlīdzības veidā ar argumentiem par personas pazeminātu jutīgumu pret aizskārumiem (garīgu atpalcību) vai bērna mazāku izpratni par notikušo.

20. Jautājums par personām, kas tiesīgas saņemt atlīdzību, apspriežams, ņemot vērā rekomendāciju, kas izteikta Eiropas Padomes Ministru komitejas 1975.gada 14.marta rezolūcijas Nr.(75)7 „Par zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad nodarīti miesas bojājumi, un nāves gadījumā” 19.punktā, ka tiesības uz atlīdzību par pārciestajām ciešanām upura nāves gadījumā maksājamas tikai upura dzīvesbiedram vai viņa bērniem, vecākiem vai saderinātajam; pat šajā gadījumā atlīdzība var tikt pakļauta nosacijumam, ka šīm personām bija tuvas emocionālās saites ar upuri uz nāves brīdi.

21. Saistībā ar kompensācijas par morālā kaitējuma piešķiršanu cietušo personu ģimenēm pastāv princips, ka par katru notikušo gadījumu, kurā prettiesiskā rīcība vērstā pret vienu personu, bet prasību cēlušī arī tuvinieki, tiek noteikta viena atlīdzināmā summa ģimenei, nevis katram

ģimenes loceklim atsevišķi. Līdz ar to, ja pašam negadījumā cietušajam ir noteikts atlīdzinājums, tad tas pēc būtības sniedz apmierinājumu un gandarījumu arī morālo kaitējumu guvušās personas ģimenes locekļiem.

22. Pamatu prasībai par morālā kaitējuma atlīdzību rada personas nepamatota ievietošana psihiatriskajā ārstniecības iestādē.

Psihiatriskās palīdzības sniegšana bez pacienta piekrišanas iespējama tikai izņēmuma gadījumos, kad konstatēti akūti psihiskās darbības traucējumi, kas apdraud pacienta dzīvību un kuriem raksturīga agresīva rīcība vai pašnāvības mēģinājums. Šādos gadījumos jāievēro Ārstniecības likuma 68.pantā reglamentētā lēmumu pieņemšanas kārtība, proti, jābūt ārstu konsilija lēmumam, kas pakļauts tiesas kontrolei. Nekādi izņēmumi no šīs likumā noteiktās kārtības nav paredzēti. Arī šā noteikuma pārkāpums rada pamatu prasībai par morālā kaitējuma atlīdzību.

23. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas (OCTA) likumā kā speciālajā tiesību normā noteiktais apdrošinātāja atbildības limits, tas ir, zaudējumu atlīdzība (arī atlīdzība par morālo kaitējumu), ko, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, ceļu satiksmes negadījumā cietušajiem izmaksā apdrošinātājs, nevar ierobežot cietušā tiesības saņemt atlīdzinājumu par nodarīto morālo kaitējumu atbilstoši Civillikuma 1635.pantam.

24. Atsauces uz tiesu praksi administratīvajās lietās attiecībā uz tiesību aizskārums atzīšanu par nebūtisku, piemēram, „personai nav tiesību uz atlīdzinājumu par nebūtisku (maznozīmīgu) tiesību aizskārumu”, neatbilst normām par civillietās piemērojamo likumu. Neraugoties uz atšķirībām likumos, kas civillietās neļauj tieši norādīt, ka aizskārums nav būtisks, prakse virzās tādā pat virzienā kā administratīvajās lietās. Par pamatu tam atzīstams norādījums Civillikuma 1635.pantā, ka jāņem vērā morālā kaitējuma smagums un sekas. Tātad kaitējuma smagums un sekas var tikt atzītas par maznozīmīgām.

25. Fotografijas prettiesiska publicēšana kā kaitējums var tikt kvalificēta dažādi, ņemot vērā publicēšanas veidu un aizskartās intereses. Tā var tikt atzīta par iejaukšanos privātajā dzīvē, goda un cieņas aizskārumu, autortiesību vai īpašuma tiesību aizskārumu u.c., kas tiesai katrā reizē jānosūķir. Ar fotoattēlu, kurā personas redzamas kails, publicēšanu bez personas piekrišanas notiek iejaukšanās personas privātajā dzīvē, tiek pārkāpta personas fiziskā integritāte, personiskais noslēpums un tiesības uz savu attēlu, kas ir pamats morālā kaitējuma atlīdzināšanai.

26. Personas fotografēšana bez piekrišanas pati par sevi, nevērtējot konkrēto situāciju, nevar tikt uzskatīta par tiesību uz privāto dzīvi pārkāpumu. Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei tiesa izvērtē konkrētos ar personas attēla iegūšanu un izmantošanu saistītos apstākļus, piemēram, kādos apstākļos un kādiem nolūkiem tā notikusi, ko nofotografēta persona konkrētā vietā darīja, kā nofotografētais materiāls ticis izmantots.

27. Jaunrades un izteiksmes brīvība nav absolūta un var tikt ierobežota ar mērķi aizsargāt citu cilvēku tiesības, tostarp Satversmes 96.pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskārumu.

Tomēr jaunrades brīvības ierobežojumiem jābūt pamatotiem, jo jebkurš civiltiesiskās atbildības gadījums saistībā ar publikācijām literatūrā vērtējams arī kā potenciāls jaunrades brīvību ierobežojošs akts, kas var novest pie cenzūras. Tādējādi tas, vai pastāv legītimis mērķis jaunrades

brīvības ierobežošanai, ir jāizvērtē katrā konkrētā gadījumā, ievērojot samērīguma principu.

Vērtējot jaunrades brīvības ierobežojuma nepieciešamību, svarīgi, pirmkārt, vai konkrētais objekts ir jaunrades darbs un pie kāda žanra tas pieder. Otrkārt, vadoties no konkrētā darba žanra, tiesai jāvērtē literārā darba attiecības ar realitāti (tā ir fikcija vai tas satur ziņas, faktus, ko iespējams pārbaudīt no objektīvā patiesīguma viedokļa), darba mākslinieciskās izteiksmes forma, saturs un kopējais konteksts. Tas ir īpaši būtiski gadījumos, kad jaunrades darbs tiek balstīts uz reāliem notikumiem, faktiem, vienlaikus ietverot arī fikcijas elementus.

Gadījumā, ja ierobežojumi nepieciešami personas reputācijas, privātuma aizsardzībai, īpaša nozīme ir aizskaršo elementu raksturam, tostarp aizskaršo izteikumu stilam, personas statusam sabiedrībā, iespējamībai tikt atpazītai konkrētajā jaunrades darbā. Tāpat jāņem vērā, ka jebkurš jaunrades darbs pamatā ir fikcija (izdomājums), tāpēc ierobežojumi pieļaujami tikai izņēmuma gadījumos.

TIESU PRAKSE ADOPCIJAS JAUTĀJUMOS

*Akceptēts Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2014.gada 4.novembrī*

Pētījuma mērķis ir ieviest vienotu tiesu praksi adopcijas apstiprināšanas lietās tiesās, lai sekmētu ātrāku bērnu adopcijas apstiprināšanu un bez ģimenes palikušo bērnu nonākšanu pie saviem jaunajiem vecākiem.

Pētījums sagatavots, ņemot vērā tiesu praksi laika posmā no 2008.gada līdz 2013.gada otrajam pusgadam, kad pirmās instances tiesās izskatītas 1439 ar adopcijas jautājumiem saistītas lietas. Tiesu prakse analizēta, apskatot atsevišķi pirmo instanču tiesu spriedumus un apelācijas instanču tiesu spriedumus, pavisam kopā pētīti vairāk nekā 400 šajā laika posmā pieņemtie tiesas spriedumi. Adopcijas lietās šajā laika posmā spriedumi netika pārsūdzēti kasācijas kārtībā, līdz ar to Augstākās tiesas judikatūra šo kategoriju lietās nav pieejama. Savukārt apelācijas instancē pārsūdzētas un izskatītas tikai 9 lietas.

Augstākā tiesa 2004.gadā veica tiesu prakses apkopojumu civillietu izskatīšanā par bērna izcelšanās noteikšanu, adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu, uzturlīdzekļu piedziņu no vecākiem bērna uzturēšanai, laulības šķiršanu un neesamību. Salīdzinot ar pētījumu pirms 10 gadiem, ir papildinājies tiesu praksē pieņemto spriedumu skaits, ietverot jaunas atziņas un secinājumus, kā arī izvirzot problēmjautājumus, kuru analīze un izdarītie secinājumi ir ietverti jaunajā pētījumā.

Pētījuma autore ir juridisko zinātņu doktore zvērināta advokāte Ingmara Bergmane, kas strādāja sadarbībā ar Augstākās tiesas Judikatūras nodaļu.

*Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Civiltiesības*

SECINĀJUMI

1. Adopcijas apstiprināšanas gadījumos, kad viens laulātais adoptē otra laulātā bērnu, tiesas, izskatot lietas, primāri ir vērtējušas, vai starp pieteicēju un adoptējamo ir izveidojušas vecāka un bērna attiecības, visbiežāk: tēva – meitas attiecības, vērtējot arī, kādu laika periodu adoptētājs audzina bērnu, un bērna attieksmi pret adoptētāju. Izvērtējot lietā iegūtos pierādījumus, tiesām jāsecina, vai ir konstatējama bērna un adoptētāja savstarpējā piemērotība, un tādējādi – vai adopcija ir bērna interesēs, un tikai tad bērna adopcija ir apstiprināma.

2. Attiecībā uz brāļu un māsu šķiršanu adopcijas procesā tiesu praksē pamats šādam lēmumam izriet no bāriņtiesu lēmumiem, veicot pirmsadopcijas pārbaudi un konstatējot, ka bērna nodošana adopcijai ir viņa interesēs. Visbiežāk tie ir bērni ar smagām veselības problēmām, kuriem ir vairāki brāļi vai māsas, un adopcijas gadījums saistīts ar adopciju uz ārvalstīm. Tādējādi attiecībā uz šiem bērniem ar smagām veselības problēmām primāri tiek īstenots viens no adopcijas pamatprincipiem – adopcija bērna interesēs un bērna tiesības augt ģimenē, kā sekundāro atstājot principu, ka brāļi un māsas nav šķirami.

3. Tiesu praksē pirmās instances tiesās Civillikuma 172.panta otrā daļa tiek piemērota atšķirīgi, sadaloties divos virzienos. Pirmais – tiesas strikti norāda, ka pantā likumdevējs ir pieļāvis tikai divus gadījumus, kad iespējama bērna vārda maiņa, tas ir:

- 1) ja adoptējamā vārds neatbilst adoptējamā tautībai;
- 2) ja adoptējamā vārds ir grūti izrunājams.

Savukārt otrais virziens – tiesa pieļauj iespēju, ka bērna vārds var tikt mainīts pēc pieteicēju lūguma, ja vārds neatbilst adoptējamā tautībai, pārliecībai, ja pats bērns ģimenē jau tiek saukts citā vārdā vai pieradis pie cita vārda, nekā ierakstīts bērna dzimšanas apliecībā.

4. Civillikuma 172.panta otrajā daļā noteikto likumdevēja ierobežojumu nedrīkst piemērot formāli, bet ir jāņem vērā fakti un apstākļi, kas pamato lūgumu par adoptējamā bērna vārda maiņu.

5. Pamatojoties uz Civillikuma 172.panta otro daļu, var mainīt bērna vārdu, ja tam ir pamatots iemesls. Ja adoptētāji adoptējamo aprūpē no zīdaiņa vecuma, tad adoptētāji ir uzskatāmi par pirmajiem un vienīgajiem bērna vecākiem, līdz ar to saskaņā ar Civiltāvokļa aktu likuma 29.panta trešo daļu, kas nosaka, ka bērna vārdu ieraksta saskaņā ar vecāku norādījumu, adoptētājiem, nevis slimnīcai vai bāriņtiesai, ir paredzētas tiesības noteikt bērna vārdu.

6. Civillikuma 172.panta pirmā daļa paredz, ka adoptētajam var piešķirt adoptētāju uzvārdu atbilstoši šā likuma 151.panta noteikumiem. Saskaņā ar Civillikuma 151.panta pirmo daļu bērna uzvārdu nosaka pēc vecāku uzvārda. Ja vecākiem ir dažādi uzvārdi, bērnam saskaņā ar vecāku vienošanos dod tēva vai mātes uzvārdu. Apelācijas instances tiesa atzina, ka pirmās instances tiesa nepareizi ir tulkojusi Civillikuma 151.pantu, kā rezultātā nepamatoti atteikusies lemt jautājumu par uzvārda maiņu bērnam, jo saskaņā ar Civilprocesa likuma 262.panta otro daļu tiesas spriedumā par adopcijas apstiprināšanu norāda ziņas, kas nepieciešamas, lai izdarītu ierakstu attiecīgā dzimšanas reģistrā, tostarp arī ziņas par uzvārda maiņu.

7. Ja vecākiem ir dažādi uzvārdi, bērnam saskaņā ar vecāku vienošanos dod tēva vai mātes uzvārdu, un ja no tiesas sēdes gaitā konstatēta izriet, ka uzvārda maiņa atbilst bērna interesēm, tad tiesai ir jālemj arī par uzvārda maiņu adoptētajam, ja arī adoptētāji to nav lūguši, jo tiesas spriedumā saskaņā ar Civilprocesa likuma 262.panta otro daļu ir ierakstāmas visas ziņas, kas nepieciešamas, lai izdarītu attiecīgu ierakstu dzimšanas reģistrā.

8. Gadījumā, ja tiesa konstatē, ka bērna tēva atrašanās vieta nav zināma, pirmās instances tiesai jāpiemēro likuma normas, ievērojot lietas faktiskos apstākļus, jo Civillikuma 169.panta normas par piekrišanas saņemšanu piemērojamas tikai tad, ja nepastāv šajā pašā pantā noteiktie izņēmumi, kad vecāka piekrišana nav nepieciešama (Civillikuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 31.12.2012.).

9. Civilprocesa likuma 260.pants paredz, ka pieteikumā par adopcijas apstiprināšanu norāda Civillikuma 162.–169. pantā minētos apstākļus, pievieno šos apstākļus apstiprinošus pierādījumus un bāriņtiesas lēmumu. Ja lietā konstatējams, ka ar tiesas spriedumu adoptējamā bioloģiskajam tēvam ir atņemtas aizgādības tiesības, ko pierāda pieteikumam pievienotā tiesas sprieduma noraksts, tad pirmās instances tiesai nav jāatsaucas uz Civillikuma 169.panta pirmo daļu (spēkā esošajā redakcijā līdz 31.12.2012.), bet ir jāņem vērā likumdevēja noteiktais izņēmums, kad nav nepieciešama vecāka piekrišana, tas ir, ja bērna vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības.

10. Ja bērnu adoptē viens adoptētājs, bērna dzimšanas apliecībā tiek dzēsts ieraksts gan par bērna bioloģisko māti, gan bioloģisko tēvu, ierakstot bērna dzimšanas apliecībā tikai adoptētāju. Parasti adoptētājas šādos gadījumos ir sievietes, kuras audzinājušas adoptējamā no mazotnes vai bērns bijis apmaiņas programmā ārvalstīs, attiecīgi tur iepazīstot potenciālos adoptētājus. Abos gadījumos tiesām jākonstatē, ka starp bērnu un adoptētāju vai adoptētājiem ir izveidojušas patiesas, sirsnīgas un ģimeniskas attiecības.

11. Civillikuma 172.panta trešā daļa nosaka: „Pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu. Aizliegts mainīt adoptējamā dzimšanas datumu”. Adopcijas apstiprināšanas procesā tiesā tiek mainīta bērna personas koda otrā daļa. Tiesu praksē lēmums par personas koda maiņu tiek rakstīts divējādi: „atļaut mainīt personas kodu” vai „atļaut mainīt bērna personas koda otro daļu”. Sprototamāk un skaidrāk tomēr būtu lietot redakciju, ka atļauts mainīt bērna personas koda otro daļu.

12. Civillikuma 162.pants nosaka, ka nepilngadīga bērna adopcija ir atļauta, ja tā ir bērna interesēs. Ja pieteikuma par adopcijas apstiprināšanu izskatīšanas dienā adoptējamais ir kļuvis pilngadīgs, adopcija tiesā ir apstiprināma, jo visas adopcijai nepieciešamās darbības – bāriņtiesas lēmums par adopciju pieņemts, pieteikums par adopcijas apstiprināšanu tiesā iesniegts līdz brīdim, kamēr adoptējamais vēl nav sasniedzis pilngadību.

13. Saskaņā ar Civillikuma 169.pantu prasības pieteikumam pievienojama visu iesaistīto personu piekrišana bērna adopcijai. Ja prasības pieteikumam nav pievienoti dokumenti, kas apstiprina, ka prasītājs pirms prasības sniegšanas tiesā ir griezies bāriņtiesā, tad konstatējams, ka prasītājs nav ievērojis lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību un prasība atstājama bez virzības līdz lēmumā par prasības atstāšanu bez virzības norādīto trūkumu novēršanai.

14. Bērna adopcijai nepieciešams bāriņtiesas lēmums, atbilstoši Civillikuma 169.pantā noteiktajam. Bāriņtiesa, pieņemot lēmumu, noskaidro adoptējamā viedokli, kā arī ņem vērā ziņas par adoptētāju, tai skaitā par viņa personību, reliģisko pārliecību, veselību un citiem apstākļiem. Tikai pēc ārpustiesas nepieciešamo darbību veikšanas, kas ir obligāts no likuma normām izrietošs noteikums, adoptētājs ir tiesīgs iesniegt tiesā pieteikumu par adopcijas apstiprināšanu.

ADMINISTRATĪVO TIESU PRAKSE LIETĀS PAR BĀRIŅTIESU LĒMUMIEM

Ir izveidojusies stabila administratīvo tiesu prakse lietās par bāriņtiesu lēmumiem un tiesas savos nolēmumos nākušas pie svarīgām atziņām – secināts tiesu prakses vispārīgumā,

ko veicis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments sadarbībā ar Judikatūras nodaļu un juristi Ivetu Zalpēteri.

Vispārīgumā analizētas 92 administratīvās lietas, kas izskatītas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā un Administratīvajā apgabaltiesā laikā no 2005. līdz 2014. gadam.

Administratīvajā procesā tiesā tiek kontrolētas bāriņtiesas darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp pašvaldību un privātpersonu. Bāriņtiesu kompetence pamatā noteikta Bāriņtiesu likumā un Civillikumā. Administratīvajā procesā tiesā izskatītājās lietās galvenokārt risināti ar bērna aprūpes un aizgādības tiesībām, vecāku domstarpību risināšanu, bērna personisko interešu aizstāvību un rīcībnespējīgu personu aizgādību saistīti jautājumi. Atsevišķos gadījumos vienlaikus risināts arī jautājums par zaudējumu un nodarītā morālā kaitējuma atlīdzību.

Tiesu prakses vispārīgums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Administratīvās tiesības

SECINĀJUMI

Apkopojot tiesu praksi un vispārīgumā izdarītos secinājumus, konstatējams, ka administratīvās tiesas, piemērojot bāriņtiesu darbību regulējošos vispārīgumā aplūkotās tiesību normas, savos nolēmumos nākušas pie vairākām atziņām, un šo tiesību normu piemērošanā ir izveidojusies stabila prakse.

1. Jautājumi, kas saistīti ar bērnu tiesībām, ir ārkārtīgi būtiski, tādēļ lēmumiem, kas skar bērnu tiesības, izvirzāmas īpaši augstas prasības attiecībā uz to pamatojumu.

2. Visos gadījumos, kad ar administratīvu aktu tiek izņemti jautājumi, kas skar bērnus, vērtējot administratīvā akta tiesiskumu, ir jāizvērtē:

1) vai lēmuma pieņemšanas brīdī pastāvēja priekšnoteikumi tā pieņemšanai,

2) vai lēmums atbilst bērna vislabākajām interesēm.

3. Aizgādības tiesību pārtraukšana skar ļoti nozīmīgas personas tiesības uz ģimeni, tādēļ, pieņemot lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu, ir jāvērtē, vai iespējams novērst nelabvēlīgos apstākļus, bērnam paliecot ģimenē, vai iespējami citi saudzējošāki līdzekļi, kā nodrošināt bērna vislabākās intereses.

Aizgādības tiesību pārtraukšana vecākiem ir radikāls veids, kā nodrošināt bērna tiesību aizsardzību, tādēļ bērna interesēs *faktiskie un tiesiskie apstākļi* izvērtējami rūpīgi un kopsakarā.

4. Bērnu tiesību aizsardzības nolūkā tiek sagaidīts, ka ikvienā gadījumā, kad bērna aizgādības pienākums netiek pienācīgi pildīts, kompetentajai iestādei bērna interesēs ir *tiesības un pienākums* iejaukties, liedzot vecākiem bērna aizgādības tiesības.

5. Lai novērstu būtisku apdraudējumu bērna veselībai un dzīvībai vai attīstībai, bāriņtiesas amatpersonas ir tiesīgas vienpersoniski lemt par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērna vecākiem, ja:

1) bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos,

2) bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa pilnvērtīgu attīstību.

Bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka vai bāriņtiesas locekļa *vienpersoniskie lēmumi ir pagaidu risinājums*.

6. Izlemjot jautājumus, kas skar bērna intereses, *ņemams vērā bērna viedoklis* atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa

viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiesa izlemj pretēji bērna viedoklim, tiesai tas īpaši ir jāmotivē.

7. Gan bāriņtiesai, gan tiesai *katrā konkrētajā gadījumā* ir jāizvērtē bērna vislabākās intereses, kas, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna subjektīvo viedokli.

8. Jebkurā tiesas vai iestādes procesā, kas skar bērna intereses, viņu *var uzklaustīt tieši vai arī ar pārstāvja starpniecību*.

9. Ja tiesa uzskata, ka nepilngadīgās personas likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, tā pēc sava ieskata, izprasot bāriņtiesas viedokli, par nepilngadīgās personas pārstāvi var noteikt arī citu personu vai lūgt bāriņtiesu iecelt nepilngadīgajai personai *sevišķo aizbildni* šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai konkrētā lietā. *Bāriņtiesa nevar par sevišķo aizbildni iecelt kādu no saviem darbiniekiem.*

10. Aizgādības tiesību pārtraukšana ir tiesiskais stāvoklis, kad vecāku aizgādības tiesības ir ierobežotas. Tomēr šāds tiesiskais stāvoklis bērna interešu nodrošināšanas nolūkā ir *ierobežots laikā*. Ja gada laikā no aizgādības tiesību pārtraukšanas nav iespējams tās atjaunot, bāriņtiesai jālemj par nepieciešamību atņemt vecākam aizgādības tiesības.

11. Tiesu praksē redzams, ka pārtraukto *aizgādības tiesību atjaunošana* faktiski iespējama, ja

1) tiesa atzīst, ka aizgādības tiesību pārtraukšanai nebija pietiekama pamata;

2) vai arī zudis apstākļi, kas bija bāriņtiesas lēmuma pamatā.

12. Administratīvā tiesas procesa mērķis ir dot iespēju personai prasīt *savu* tiesību aizsardzību tiesā.

Līdz ar to, lai persona varētu vērsties ar pieteikumu administratīvajā tiesā, nepieciešams konstatēt tās tiesību vai tiesisko interešu esošu vai iespējamu aizskārumu, vai arī likumā īpaši paredzētu gadījumu, kad ar pieteikumu administratīvajā tiesā persona var vērsties, lai aizsargātu citas personas vai sabiedrības tiesības vai intereses.

13. Aizgādības tiesību pārtraukšana un bērna izņemšana no ģimenes skar ļoti nozīmīgas tiesības uz ģimeni. Turklāt bērna izņemšana no ģimenes visradikālākajā veidā ietekmē šīs tiesības.

Ja aizgādības tiesību pārtraukšana ir bijusi prettiesiska, personai *ir tiesības prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu*, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību

14. Bāriņtiesa par *fiziskas personas aizgādni iecel laulāto vai izraugās aizgādni no tuvāko radnieku vidus.*

Būtiski ir visos gadījumos noskaidrot rīcībnespējīgās personas viedokli. Rīcībnespējīgas personas vēlmes ir jāņem vērā *pienācīgā mērā*, atbilstoši rīcībnespējīgas personas interesēm.

15. Attiecībā par aizgādņa iecelšanu mantai izšķiroša nozīme piešķirama personas spējām un prasmēm pārraudzīt un saglabāt atstāto mantu.

Aizgādņus *izrauga mantojuma lietā ieinteresētas personas* un, ja viņiem ir vajadzīgas īpašības, apstiprina bāriņtiesa. Tas nozīmē, ka vienlaikus nepieciešams, lai būtu izpildīti divi kritēriji:

- ir noskaidrots mantojuma lietā ieinteresēto personu viedoklis un
- aizgādņim piemīt atbilstošas spējas.

16. Tiesu praksē vairākkārt norādīts uz *pienākumu*, nevis tiesībām kļūt par aizbildni vai aizgādni.

17. Tiesai ir jāuzklausa argumenti, bet tai nav pienākuma detalizēti analizēt spriedumā jebkuru argumentu. Tiesa *izvērtē argumentus, kurus tā uzskata par nozīmīgiem no tiesību viedokļa.*

18. Pierādīšanas pienākums uzlikts bāriņtiesai. Atsaukties var tikai uz tiem pamatojumiem, kas minēti administratīvajā aktā. Ja administratīvā procesa dalībnieku iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, tiesa pierādījumus, kuriem *ir nozīme lietas izspriešanā*, savāc pēc savas iniciatīvas.

TIESU PRAKSE KRIMINĀLLIETĀS PĒC KRIMINĀLLIKUMA 317.PANTA OTRĀS DAĻAS, 318.PANTA OTRĀS DAĻAS UN 319.PANTA OTRĀS DAĻAS

Akceptēts Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulcē 2015.gada 4.februārī

Pētījumā analizētas krimināllietas, kurās apsūdzība celta par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, ja tas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu vai izdarīts mantkārīgā nolūkā, par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, ja tas izdarīts mantkārīgā nolūkā, kā arī par valsts amatpersonu bezdarbību, ja amatpersonai bijis mantkārīgs nolūks.

Pētījuma gaitā analizēti 160 nolēmumi 78 krimināllietās, kas stājušies spēkā laikā no 2009.gada līdz 2014. gadam, atsevišķi nolēmumi arī 2008.gadā. No tiem 78 ir pirmās instances tiesas spriedumi, 58 apelācijas instances tiesas nolēmumi un 24 nolēmumi – kasācijas instances tiesas.

Apkopojumu sagatavoja Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesore juridisko zinātņu doktore Valentija Liholaja sadarbībā ar Augstākās tiesas Judikatūras nodaļu.

Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Krimināltiesības

SECINĀJUMI

Izpētot tiesu praksi par Krimināllikuma (KL) 317., 318. un 319.panta piemērošanu, secināts, ka, salīdzinājumā ar 2004. gadā veiktajā tiesas prakses pētījumā konstatēto, ir vērojamas pozitīvas izmaiņas šo noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses un speciālā subjekta noteikšanā, kvalificētu sastāvu veidošanā. Vienlaikus jāatzīmē, ka praksē vēl arvien grūtības sagādā būtiska kaitējuma precīza konstatēšana un tā esamības pamatošana, nepietiekama vērība tiek pievērsta noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses analīzei, kas it īpaši svarīgi, lai pareizi kvalificētu ar kaitējumu veselībai un dzīvībai saistītus nodarījumus. Tāpat konstatēti kļūdaini analizējamo noziedzīgo nodarījumu nodalīšanas un to kopības veidošanas gadījumi.

Lai novērstu konstatētās nepilnības un nodrošinātu vienveidīgu KL 317., 318. un 319.panta piemērošanas praksi, izriet šādi secinājumi.

NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU PAMATSASTĀVA PAZĪMES

1. Veicot noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju, jāievēro KL 1.panta pirmajā daļā noteiktais, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tiši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Noziedzīgā nodarījuma sastāvu veido četri elementi – objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse, un saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 124.pantu kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva

esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.

2. KL 317. un 318.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (turpmāk arī – noziegumu) objektīvo pusi veido valsts amatpersonas izdarītas tišas darbības, taču to saturs ir atšķirīgs. Kvalificējot šos noziegumus un norobežojot tos, jākonstatē šādas objektīvās puses pazīmes:

2.1. KL 317.pantā norādītās valsts amatpersonas darbības ir saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pildīšanu un acimredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, tas ir, pilnvaru pārsniegšanai ir jābūt tādai, kas nerada nekādas šaubas par to, ka valsts amatpersonas rīcība ir pretrunā ar likumā vai uzliktajā uzdevumā piešķirtajām tiesībām un pilnvarām.

2.2. Veicot KL 318.pantā paredzētās darbības, valsts amatpersona rīkojas savas kompetences ietvaros vai arī izdara darbības, kas nav viņas kompetencē, bet kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli, un dienesta stāvoklis tiek izmantots ļaunprātīgi, jo valsts amatpersona rīkojas pretēji dienesta interesēm.

3. KL 319.pantā ietvertā nozieguma objektīvo pusi raksturo valsts amatpersonas bezdarbība: valsts amatpersona neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, un darbības bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, un personai bija iespējas šādas darbības veikt.

4. Apsūdzībā pēc KL 317. un 318.panta ietverama precīza norāde, kādos likumos, citos normatīvajos aktos, bet dienesta pilnvaru pārsniegšanas gadījumā – arī kādā uzlikta uzdevumā piešķirtās tiesības un pilnvaras ir pārkāptas vai ļaunprātīgi izmantotas, jo minētajos pantos atbildība paredzēta par dienesta pilnvaru pārsniegšanu un dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Apsūdzībā pēc KL 319.panta jāietver norāde – saskaņā ar kādu likumu vai uzliktu uzdevumu noteiktās darbības valsts amatpersona nav izdarījusi.

5. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un valsts amatpersonas bezdarbība ir ar materiālu pamatsastāvu, kam obligāta objektīvās puses pazīme ir darbības vai bezdarbības rezultātā izraisītas kaitīgās sekas – būtiskas valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm.

Katra no apdraudētajām interesēm – valsts vara, pārvaldības kārtība, ar likumu aizsargātās personas intereses – ir patstāvīgi noziedzīga nodarījuma objekti. Būtiskais kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbību rakstura, cietušo personu esamības.

Apsūdzībā saskaņā ar KL 317., 318. vai 319.panta pirmās daļas dispozīciju ir jānorāda, kāds konkrēti kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē.

6. Izlemjot jautājumu par būtiska kaitējuma esamību, jāņem vērā, ka

6.1. kaitējums, atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta pirmajā daļā noteiktajam atzīstams par būtisku:

1) ja noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīts gan ievērojams mantiskais zaudējums, kas, saskaņā ar šā likuma 23.panta otrajā daļā noteikto pārsniedz piecu noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummā, gan apdraudētas vēl citas ar

likumu aizsargātas intereses; ja nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, būtiska kaitējuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu;

2) būtisku kaitējumu veido tikai citu ar likumu aizsargātu interešu ievērojams apdraudējums, kad radīto kaitējumu nav pieņemts vērtēt naudas izteiksmē.

Ievērojama zaudējuma nodarīšanu vienlaikus nevar atzīt arī par būtiska kaitējuma nodarīšanu personas citām interesēm.

6.2. Krimināltiesību teorijā un praksē par būtisku kaitējumu tāpat tiek atzīts mantiskais zaudējums lielā apmērā, kad atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20.pantā noteiktajam nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nozieguma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par 50 tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummā. Šādos gadījumos cits kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm vairs nav jākonstatē.

6.3. Pārsniedzot dienesta pilnvaras un ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm rada pati valsts amatpersona ar savām darbībām. Savukārt KL 319.pantā norādītais būtiskais kaitējums tām pašām interesēm izriet no valsts amatpersonas bezdarbības, proti, tādu darbību neizdarīšanas, kas nepieciešamas, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, ko var radīt arī citas personas. (Piemēram, valsts amatpersona neievēro ugunsdrošības noteikumus tās vadītajā iestādē, tādēļ izceļas ugunsgrēks, kas izraisa smagas sekas, vai arī valsts persona nekontrolē savu padoto rīcību, kuri savā darba vietā izdara valsts mantas piesavināšanos lielā apmērā.)

7. Izvērtējot mantisku zaudējumu kā būtiska kaitējuma kritēriju, jāņem vērā, ka

7.1. mantiskam zaudējumam, lai to kvalificētu kā būtisku kaitējumu, jābūt tādām, kas radies tieši no personas noziedzīgas rīcības;

7.2. par mantisku zaudējumu atzīstama arī amatpersonas noziedzīga nodarījuma rezultātā zaudēta iespēja mantu iegūt turpmāk, ja šīm sekām ir cēlonisks sakars ar apsūdzētās personas Krimināllikuma attiecīgā normā paredzēto darbību vai bezdarbību.

8. Kvalificējot KL 317., 318. un 319.pantā paredzētos noziegumus, būtiska nozīme ir subjektīvās puses precīzai noskaidrošanai, it īpaši gadījumos, kad kaitējums tiek nodarīts personas veselībai vai dzīvībai. Saskaņā ar KL 8.panta otro daļu, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm:

8.1. KL 317. un 318.pantā paredzētie noziegumi, kā arī KL 319.pantā norādītā tiša bezdarbība ir tieši nodarījumi, kurus kvalificējot, jākonstatē, ka persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, proti, ka pārsniedz dienesta pilnvaras, ļaunprātīgi izmanto dienesta stāvokli vai pieļauj bezdarbību. Personas attieksme pret sekām var izpausties kā nodoma, tā arī neuzmanības formā, kas gan neietekmē noziedzīgā nodarījuma atzīšanu par izdarītu ar nodomu.

8.2. Ja persona, izdarot noziegumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas – būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, vai smagas sekas un vēlējusies to iestāšanos, tās psihisko attieksmi pret sekām raksturo tiešs nodoms, bet gadījumā, ja persona, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvis to iestāšanos vai ir bijusi vienaldzīga pret

to – netiešs nodoms. Noziedzīgu pašpaļāvību raksturo tas, ka persona paredzējusi kaitīgo sekū iestāšanās iespēju, taču vieglprātīgi paļāvusies, ka sekū iestāšanās varēs novērst, savukārt, ja persona nav paredzējusi šādu sekū iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt, vainīgā psihiskā attieksme raksturojama kā noziedzīga nevēriba.

8.3. Ja valsts amatpersona bezdarbību pieļāvis aiz nolaidības, noziegums uzskatāms par izdarītu aiz neuzmanības, un subjektīvās puses pierādīšanai jākonstatē, ka persona paredzējusi būtiska kaitējuma valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, vai arī smagu sekū iestāšanās iespēju savas bezdarbības rezultātā, taču vieglprātīgi paļāvusies, ka to iestāšanās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī persona nav paredzējusi kaitīgo sekū iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt (noziedzīga nevēriba).

[9] KL 317., 318. un 319.pantā paredzēto noziegumu izdarītājs ir speciālais subjekts – valsts amatpersona, kuras statuss ir noteikts KL 316.panta pirmajā daļā, kā arī likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4. pantā. Noziedzīgā nodarījuma subjekts ir viens no noziedzīgā sastāva elementiem. Valsts amatpersonas statusa esamību vai neesamību ietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un noziedzīgā nodarījuma sastāva esamību vai neesamību, tādēļ apsūdzībā nepieciešams pamatot valsts amatpersonas statusu, kādu valsts vai pašvaldības pienākumu apsūdzētais pildījis un kādas pilnvaras viņam kā valsts amatpersonai bija piešķirtas, kas atbilstoši KL 316.panta pirmajā daļā norādītajam var būt 1) varas pārstāvja pilnvaras; 2) tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām; 3) tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas; 4) tiesības rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrību mantu vai finanšu līdzekļiem. Turklāt nepieciešams precīzi norādīt, saskaņā ar kādiem likumiem, citiem normatīvajiem aktiem vai uzliktu uzdevumu šīs tiesības un pilnvaras ir piešķirtas un pienākumi ir uzlikti.

10. Lai inkriminētu KL 317. un 318.pantā paredzētos noziegumus, jākonstatē, ka pie atbildības saucamās personas nelikumīgās darbības bijušas saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pienākumu pildīšanu. Ja valsts amatpersona rīkojusies kā privātpersona, viņas nodarījumu nevar kvalificēt kā dienesta pilnvaru pārsniegšanu vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jo personas rīcība nebūs saistīta ne ar valsts amatpersonas statusu, ne ar dienesta pienākumu pildīšanu, kas ir obligāta šo noziegumu pazīme.

NOZIEGUMU KVALIFICĒTIE SASTĀVI

11. Kvalificējošā pazīme – mantkārīgs nolūks:

11.1. Atbilstoši krimināltiesību atziņām nolūks jeb mērķis ir noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās puses pazīme, kas norāda uz rezultātu, kuru persona vēlas sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu. Savukārt ar mantkārīgu nolūku krimināltiesībās saprot personas vēlmi noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūt jebkāda veida nepienākošos materiālu vai citāda rakstura labumu sev vai citām personām. Ar labuma gūšanu saprotama arī personas vēlme atbrīvot sevi vai citas personas no nevēlamiem izdevumiem. Nodarījuma kvalifikāciju neietekmē apstākļi, ka personai nav izdevies apmierināt savas mantkārīgās tiesības un sasniegt iecerēto rezultātu, ja vien tiek pierādīta mantkārīgā nolūka esamība.

11.2. Apsūdzībā jābūt precīzai norādei uz tiem apstākļiem, kas apliecina mantkārīgā nolūka esamību, kā arī jākonstatē, ka, izdarot KL 317., 318. vai 319.pantā paredzēto noziegumu, ar to radīts būtisks kaitējums likumā norādītajām interesēm, un šāds secinājums jāpamato ar pierādījumiem.

12. Kvalificējošā pazīme – vardarbība vai vardarbības piedraudējums:

12.1. Ar fizisku vardarbību saprot sišanu, piekaušanu, mocišanu vai ikvienu citādu vardarbīga rakstura darbību, kas izraisa fiziskas sāpes un/vai morālas ciešanas, nodara miesas bojājumus. Fiziskā vardarbība tāpat var izpausties arī bez fizisku sāpju un miesas bojājumu nodarīšanas, kad vainīgais ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanas brīvību, izolējot slēgtā telpā, sasienot, turot, pagrūžot vai kā citādi pielietojot fizisku spēku. Savukārt draudi pielietot vardarbību jeb psihiskā vardarbība tiek realizēta ar informatīvu iedarbību uz cilvēka psihi, draudot nodarīt kaitējumu personas fiziskajai neaizskaramībai un drošībai.

12.2. Lai inkriminētu dienesta pilnvaru pārsniegšanu, kas saistīta ar vardarbību, ir jākonstatē vardarbības fakts, un nav obligāti nepieciešams, lai šīs darbības rezultātā tiktu nodarīts miesas bojājums, kas nav šā nozieguma objektīvās puses obligāta pazīme.

12.3. Konstatējot, ka valsts amatpersona izdarījusi tišas darbības, kas acimredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, ja tās saistītas ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm nav noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme.

12.4. Dienesta pilnvaru pārsniegšanas, kas saistīta ar vardarbību un miesas bojājumu nodarīšanu, kvalifikācija ir atkarīga no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes un vainīgā psihiskās attieksmes pret cietušā veselību nodarīto kaitējumu:

- viegla miesas bojājuma tiša nodarīšana aptveras ar KL 317.panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāvu;
- ja vidēja smaguma miesas bojājums nodarīts aiz neuzmanības, nodarītais tāpat aptveras ar KL 317.panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāvu. Gadījumos, kad tiši vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti līdz 2014.gada 31.decembrim, noziedzīgais nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar KL 317.panta otro daļu. Gadījumos, kad tiši vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti pēc 2015.gada 1.janvāra, kad spēkā stājas KL 126.panta otrās daļas sankcijā ietvertā probācijas uzraudzība kā papildsods, veidojas šo abu noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība;
- smaga miesas bojājuma nodarīšana neatkarīgi no vainas formas veidos smagas sekas.

12.5. Norāde uz vardarbību vai tās piedraudējuma saistību ar valsts amatpersonas tišām darbībām, kas acimredzami izpaužas kā dienesta pilnvaru pārkāpšana, prezumē vardarbības vai tās piedraudējuma pielietošanu tieši no valsts amatpersonas puses, izraisot kaitējumu personas veselības aizsardzības interesēm. Konstatējot, ka valsts amatpersona pieļauj vardarbības vai tās piedraudējuma pielietošanu pret cietušo no citas personas puses, nodarot kaitējumu personas ar likumu aizsargātajām interesēm, lai arī valsts amatpersonas pienākums bija novērst šāda kaitējuma nodarīšanu, nodarījums kvalificējams kā valsts amatpersonas bezdarbība saskaņā ar KL 319.panta attiecīgo daļu.

13. Inkriminējot kā vienu no kvalificējošām pazīmēm

spīdzināšanu, jāvadās no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.¹ pantā dotā spīdzināšanas jēdziena.

14. Lai inkriminētu KL 317., 318. un 319.panta trešajā daļā ietverto sevišķi kvalificējošo pazīmi – smagas sekas, jāvadās no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.pantā norādītajiem smagu seku kritērijiem. Turklāt jāņem vērā, ka smagu seku esamība jau pati par sevi vērtējama arī kā būtisks kaitējums konkrētām ar likumu aizsargātām interesēm, un konstatēt apdraudējumu vēl kādām citām interesēm nav nepieciešams.

15. Atzīstot valsts amatpersonu par vainīgu cilvēka nāves izraisīšanā, obligāti konstatējama cēloņsakarība starp valsts amatpersonas nodarījumu (darbību vai bezdarbību) un tā rezultātā izraisītajām sekām – cilvēka nāvi:

15.1. Atzīstot valsts amatpersonu par vainīgu saskaņā ar KL 317.panta trešo daļu, kurā ietverta norāde uz darbībām, kas izraisījušas smagas sekas, jākonstatē, ka valsts amatpersona ar tišām darbībām ir pieļāvusi dienesta pilnvaru pārsniegšanu un tieši šī aktīvā uzvedība, kas praksē izpaužas kā valsts amatpersonas pielietota fiziska vardarbība, ir izraisījusi cietušā nāves iestāšanos.

15.2. Lai inkriminētu Krimināllikuma 319.pantā paredzēto noziegumu, kas izraisījis smagas sekas – cilvēka nāvi, jākonstatē, pirmkārt, ka valsts amatpersona tieši vai aiz nolaidības neizdarījusi darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara, un otrkārt, ka šīs darbības viņai bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu analizējamajā situācijā personas dzīvības saglabāšanas interesei, treškārt, ar to (tā rezultātā) šai interesei radīts kaitējums – iestājusies cilvēka nāve. Tas nozīmē, ka minētās kaitīgās sekas var iestāties nevis tiešas valsts amatpersonas iedarbības rezultātā uz cietušo, bet gan valsts amatpersonai nenovēršot iespēju, ka kādas citas personas iedarbības rezultātā vai pat sakarā ar izveidojušos situāciju (ugunsnelaime, ēkas konstrukciju sabrukšana, katastrofa vai avārija u.tml.) cilvēka dzīvībai nodarīts kaitējums. Tāpēc jākonstatē cēloņsakarība starp valsts amatpersonas bezdarbību un kaitīgajām sekām, kuru novēršana bija valsts amatpersonas pienākums.

16. KL 317., 318. un 319.pantā paredzēto noziegumu, kas izraisījuši smagas sekas – cilvēka nāvi, kvalificācija atkarīga no vainīgā psihiskās attieksmes pret šīm sekām. Norādītajās KL normās paredzētie noziedzīgo nodarījumu sastāvi aptver tikai nāves izraisīšanu aiz neuzmanības, bet ja cietušais nonāvēts tieši (ar tiešu vai netiešu nodomu), atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem, nodarījumu kvalificē pēc kopības ar KL 116., 117. vai 118.pantā paredzēto slepkavību.

17. Gadījumā, kad smagas sekas veido smaga miesas bojājuma nodarīšana, nodarījuma kvalifikācija atkarīga no vainīgā psihiskās attieksmes pret nodarījuma sekām. Ja smagi miesas bojājumi nodarīti tieši, veidojas ideālā kopība ar KL 125.panta attiecīgajā daļā paredzēto noziegumu, jo šī pēc satura šaurāka krimināltiesību norma satur bargāku sankciju nekā pēc satura plašāka norma.

18. Konstatējot valsts amatpersonas tišas darbības vai bezdarbību, kas izraisījušas smagas sekas – materiālu zaudējumu lielā apmērā, nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar KL 317., 318. vai 319.panta trešo daļu, jo smagas sekas aptver būtisku kaitējumu.

19. Smagas sekas kā citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm var izpausties kā jebkuru citu ar likumu aizsargātu interešu, kuras nav saistītas ar personas integritātes neaizskaramību, fizisko un juridisko personu

mantiskajām interesēm, apdraudējums, kas konstatējamas katrā konkrētā gadījumā, pamatojot, kāpēc tāds kaitējums atzīstams par smagu.

Noziedzīgu nodarījumu norobežošana un kopība

20. Atbilstoši KL 26.panta trešajā daļā noteiktajam noziedzīgu nodarījumu reālo kopību veido personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, līdz ar to personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums nevar veidot šo daudzējādības veidu.

21. Konstatējot, ka personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, veidojas normu konkurence, kas ir norobežojama no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības, un nodarījums jākvalificē pēc viena panta, ievērojot tajā ietverto pazīmju atšķirības.

22. Ja valsts amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli un rīkojoties pretēji dienesta interesēm, pārkāpusi likumā noteiktās datu aizsardzības un konfidencialitātes prasības un izpaudusi neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums, ar to radot būtisku kaitējumu likumā norādītajām interesēm, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 318.pantu. Kopība ar KL 329.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nav jāveido, jo aptver pēc satura plašāka norma.

Tas pats attiecināms uz situācijām, kad valsts amatpersona, pieļaujot bezdarbību, neizpilda kādā konkrētā likumā vai citā normatīvajā aktā ietverto priekšrakstu, kas atsevišķos gadījumos veido arī patstāvīgu noziedzīga nodarījuma sastāvu, kā tas, piemēram, ir KL 240.pantā, kur noteikta atbildība par ugunsdrošības noteikumu neievērošanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums. Apsūdzot valsts amatpersonu ugunsdrošības noteikumu neievērošanā, kas izraisījis smagas sekas, un kvalificējot to saskaņā ar KL 319.panta trešo daļu, ideālā kopība ar KL 240.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nav jāveido, jo tas aptveras ar pēc satura plašāku normu.

23. Izlemjot jautājumu par KL 318., 325. un 326.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežošanu, jāvadās no šādām atziņām:

- gadījumā, kad ar KL 325.pantā paredzētajām darbībām – valsts amatpersonai likumā noteikto ierobežojumu un aizliegumu tiešu pārkāpšanu – radīts būtisks kaitējums un konstatēta dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 318.panta attiecīgo daļu;
- ja būtisks kaitējums nav konstatēts, taču valsts amatpersona, pārkāpjot likumā noteiktos aizliegumus, mantkārīgā nolūkā vai citas personiskas ieinteresētības dēļ veicinājusi mantisku darījumu vai piedalījusies tajā, nodarījums atbilst KL 326.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvam;
- ja neatļauta piedalīšanās mantiskos darījumos vienlaikus satur arī KL 325.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar šo pantu, kas pēc satura ir plašāka norma.

24. Lemjot par noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju gadījumos, kad valsts amatpersona par piedāvāto vai saņemto materiālo vērtību, mantiska vai citāda veida labumu (kukuli) izdara kādas nelikumīgas darbības vai pieļauj bezdarbību kukuļa piedāvātāja, kukuļdevēja vai citas personas interesēs, izmantojot savu dienesta stāvokli, jāņem vērā, ka:

- KL 320.pantā noteikta atbildība tikai par to, ka valsts amatpersona pieņem kukuli vai tā piedāvājumu par

kādu likumīgu vai nelikumīgu darbību vai bezdarbību kukuļa piedāvātāja, kukuļdevēja vai citas personas interesēs, kas jau izdarīta (pieļauta) vai tiks izdarīta (pieļauta) nākotnē, izmantojot savu dienesta stāvokli. Ar kukuļa piedāvājuma vai paša labuma pieņemšanu šis noziegums skaitās par izdarītu, jo tā sastāvs ir formāls un neietver sevī kādu kaitīgu seku iestāšanos;

- ja valsts amatpersona par saņemto kukuli vai tā piedāvājumu, izmantojot savu dienesta stāvokli, tieši izdara darbības, kas vērtējamas kā dienesta pilnvaru pārsniegšana vai dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, vai arī pieļauj bezdarbību, tieši neizdaro darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu likumā norādītajām interesēm, un tā rezultātā tiek radīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, tiek izdarīts jauns patstāvīgs noziegums, kas atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem kvalificējams saskaņā ar KL 317., 318. vai 319.pantu un veido kopību ar KL 320.panta attiecīgo daļu.

25. Norobežojot KL 317., 318. un 319.pantā paredzēto noziegumu izdarīšanu mantkārīgā nolūkā no kukuļņemšanas, jāņem vērā, ka kukuļņemšanas gadījumā valsts amatpersona materiālu vērtību, mantisku vai citāda rakstura labumu iegūst, nevis izdaro kādu noziedzīgu nodarījumu, piemēram, pieļaujot dienesta ļaunprātību, bet gan saņem kādu labumu par kādu nelikumīgu rīcību citas personas interesēs.

26. Lai izmeklētu dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, no svešas mantas nolaupīšanas, nepieciešams ņemt vērā, ka:

26.1. Mantas notaupīšana ir tiša, prettiesiska un bezatlīdzības svešas mantas paņemšana no juridiskas vai fiziskas personas īpašuma vai valdījuma, lai nelikumīgi to paturētu vai izmantotu savā vai citas personas labā, vai kā citādi rīkotos ar to kā ar savu, tā rezultātā mantas īpašniekam vai valdītājam nodarot reālu materiālu zaudējumu.

26.2. Atšķirībā no mantas nolaupīšanas dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, lai arī izdarīta mantkārīgu tieksmju dēļ un radījusi materiālu zaudējumu, nav saistīta ar mantas bezatlīdzības izņemšanu no sveša īpašuma vai valdījuma un sagrābšanu savā īpašumā vai valdījumā vai tās nodošanu citas personas īpašumā vai valdīšanā, piemēram, nolaidības dēļ radīta iztrūkuma slēpšana, sagrozot statistiku, lai izvairītos no materiālās atbildības, mantas izmantošana uz laiku bez nodoma pārvērst to par savu vai citas personas īpašumu.

26.3. Ja dienesta stāvoklis izmantots, tikai lai izdarītu svešas mantas nolaupīšanu, tā realizēšanai nepieņemot kādu lēmumu, neveicot kādas ar valsts amatpersonas statusu saistītas darbības pretēji dienesta interesēm, valsts amatpersonas darbības aptversies ar mantas nolaupīšanas sastāvu. Savukārt dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana saskaņā ar KL 48.panta pirmās daļas 3.punktu var tikt atzīta par atbildību pastiprinošu apstākli.

27. Iepriekšējā tēzē norādītais attiecināms arī uz tiem gadījumiem, kad, veidojot KL 318.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kopību ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījusi valsts amatpersona, ne tikai jākonstatē, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījušajai personai piemita valsts amatpersonas statuss un ka vainīgais izmantojis šī statusa radītās iespējas, lai izdarītu to vai citu noziedzīgu nodarījumu, bet arī to, ka valsts amatpersona izdarījusi arī tādas tišas darbības, kas būtu vērtējamas kā kriminālsodāma ļaunprātīga

dienesta stāvokļa izmantošana, kas radījusi būtisku kaitējumu likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta izpratnē.

Kopsavilkuma nobeigumā tiek piedāvāts rosināt izdarīt izmaiņas KL 319.panta otrās daļas dispozīcijā, atbildību par valsts amatpersonas bezdarbību, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, nosakot tāpat kā KL 317. un 318.panta otrajā daļā, proti, „*par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja valsts amatpersonai bijis mantkārīgs nolūks*”.

TIESU PRAKSE KRIMINĀLLIETĀS PAR CILVĒKU TIRDZNICĪBU

*Akceptēts Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2014.gada 22.oktobrī*

Nosakot sodu krimināllietās par cilvēku tirdzniecību, netiek pienācīgi izvērtēts cilvēku tirdzniecības noziegumu un ar to saskarīgo noziedzīgo nodarījumu raksturs un kaitīguma pakāpe, kā rezultātā sods nereti ir neadekvāts izdarītajam un neatbilst Krimināllikumā noteiktajiem soda mērķiem, tostarp preventīvajam mērķim panākt, lai ne tikai notiesātais, bet arī citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas – secināts Latvijas Universitātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesores juridisko zinātņu doktores Valentijas Liholajas sagatavotajā apkopojumā.

Pētīta tiesu prakse lietu izskatīšanā par cilvēku tirdzniecību un personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, analizējot 2009.–2013.gada tiesu nolēmumus par Krimināllikuma 154.¹ un 165.¹ pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu. Analizēti 62 tiesu nolēmumi (51 pirmās instances tiesas spriedums un 11 apelācijas un kasācijas instances tiesas nolēmumi), kas taisīti 11 Latvijas tiesās un līdz pētījuma pabeigšanai stājušies likumīgā spēkā.

Analizētajos kriminālprocesos pie atbildības sauktas 75 personas, to skaitā 24 sievietes, 65 personas apsūdzētas un atzītas par vainīgām 165.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, tas ir, par personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, un 10 personas apsūdzētas cilvēku tirdzniecībā, atbildība par ko paredzēta KL 154.¹ pantā. Pret 33 apsūdzētajiem krimināllietas izskatītas, neveicot pierādījumu pārbaudi, 14 gadījumos krimināllietas izskatītas vienošanās procesā.

Pētījuma rezultāti salīdzināti ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Judikatūras nodaļas 2006.gadā veiktā pētījuma „Tiesu prakse lietās par cilvēku tirdzniecību un personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai” rezultātiem un secināts, ka tajā konstatētās kļūdas un nepilnības cilvēku tirdzniecības noziegumu kvalifikācijā lielā mērā ir novērstas.

*Pētījums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Krimināltiesības*

SECINĀJUMI

1. Lai novērstu pētījuma gaitā konstatētās kļūdas un nepilnības un lai nodrošinātu likumam, tiesību doktrinai un judikatūrai atbilstošu cilvēku tirdzniecības (Krimināllikuma 154.¹ pants) un personu nosūtīšanas seksuālai izmantošanai (Krimināllikuma 165.¹ pants) juridisko izvērtējumu, procesa virzītājiem strikti jāievēro Krimināllikuma 1.panta pirmajā daļā noteiktais, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

2. Izlemjot par Krimināllikuma 154.¹, 165.¹, 165.panta sastāva pazīmi – personu grupu pēc iepriekšējās vienošanās un organizētu grupu – jāņem vērā šādi nosacījumi:

2.1. saskaņā ar Krimināllikuma 21.panta pirmo daļu organizēta grupa ir vairāk nekā divu personu izveidota apvienība, kura radīta nolūkā kopīgi izdarīt vienu vai vairākus noziegumus un kuras dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos sadalījuši pienākumus;

2.2. atšķirībā no personu grupas pēc iepriekšējas vienošanās visiem organizētās grupas dalībniekiem nav noziedzīgās darbības jārealizē vienā vietā un vienā laikā, turklāt katrs organizētās grupas dalībnieks pilda tam uzliktos pienākumus, kas vērsti uz kopīga noziedzīga nodoma realizēšanu un mērķa sasniegšanu;

2.3. nodarījuma atzišanu par izdarītu organizētā grupā nevar ietekmēt tas apstākļi, ka visi grupas dalībnieki nebija tieši savstarpēji vienojušies par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, kā arī tas, ka nav izdevies noskaidrot precīzas ziņas par grupas dalībnieku personību un saukt tos pie kriminālatbildības. Būtiski ir konstatēt, ka katrs grupas dalībnieks, veicot savus pienākumus kopīgu darbību ķēdē, ir apzinājies, ka bez viņa darbojas vēl citas personas, kuras, pildot tām uzdotos pienākumus, sekmē kopīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;

2.4. par pienākumu sadales faktu organizētā grupā var liecināt ne tikai personu liecības, bet arī citi pierādījumi, tostarp konstatētā faktiskā rīcība.

3. Krimināllikuma 165.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi raksturo tas, ka vainīgie paši organizē savervēto personu nodarbi ar seksuālo pakalpojumu sniegšanu un tas notiek viņu pārraudzībā, kā arī paši gūst no tā peļņu.

4. Krimināllikuma 165.pants neaptver tādu personu iesaistišanu seksuālo pakalpojumu sniegšanā par maksu, kuras līdz savervēšanai nav nodarbojušās ar prostitūciju. Ja savervētās personas vispirms tiek iesaistītas prostitūcijā vai piespiestas nodarboties ar seksuālo pakalpojumu sniegšanu par maksu un pēc tam tiek izmantotas iedzīvošanās nolūkā, veidojas Krimināllikuma 164. un 165.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopība.

5. Krimināllikuma 154.¹pantā (cilvēku tirdzniecība) paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veido Krimināllikuma 154.²panta pirmajā daļā norādītās darbības – personas savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana – un, konstatējot noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvo pusi, katra no šīm darbībām jau veido pabeigtu noziedzīgo nodarījumu. Attiecībā uz nepilngadīgo pabeigtu noziedzīgo nodarījumu veido vervēšana (Krimināllikuma 154.²panta otrās daļa).

Nosauktās darbības attiecināmas arī uz Krimināllikuma 165.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi.

6. Galvenā atšķirība starp Krimināllikuma 154.¹ un 165.¹pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir tā, ka noziedzīgais nodarījums pēc Krimināllikuma 165.¹panta kvalificējams tad, ja persona seksuālai izmantošanai nosūtīta ar tās piekrišanu. Izņēmums ir nepilngadīgās personas, kad tās piekrišanai nav nozīmes, un nodarījums kvalificējams tikai kā cilvēku tirdzniecība pēc Krimināllikuma 154.¹panta otrās vai trešās daļas.

7. Apsūdzībā nepieciešams precīzi norādīt, kādas darbības personai tiek inkriminētas un citus apstākļus, kas veido noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

Jāievēro Kriminālprocesa likuma 405.panta nosacījumi un judikatūrā paustās atziņas, ka apsūdzībai ir jābūt tādai, lai apsūdzētais varētu zināt ne tikai par kāda noziedzīga nodarījuma

izdarīšanu tas tiek apsūdzēts, bet arī kādas konkrēti un kādos apstākļos izdarītas darbības tam tiek inkriminētas uzrādītās apsūdzības ietvaros. Apsūdzībai jābūt tādai, kas pilnībā ļauj izprast tās būtību, nemeklējot papildu izskaidrojumus krimināllietas materiālos. Apsūdzību nepieciešams formulēt atbilstoši lietā konstatētajiem apstākļiem un attiecīgā Krimināllikuma panta dispozīcijā paredzētajām pazīmēm, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 124.panta otrajai daļai kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva, ko veido četri obligāti elementi – objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse – esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā paredzēti apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā. Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmā daļa noteic, ka notiesājoša sprieduma aprakstošajā daļā sniedz pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu un juridisko kvalifikāciju, minot tā izdarīšanas laiku, vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus un šā nodarījuma sekas, ciktāl tas ir noskaidrots.

8. Lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiesām jāievēro Kriminālprocesa likuma 499.panta nosacījumi.

9. Lemjot par noslēgtās vienošanās par vainas atzišanu un sodu apstiprināšanu, tiesai jāizvērtē tās atbilstība Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma normu prasībām.

10. Nosakot sodu par cilvēku tirdzniecību un ar to saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, jāievēro starptautiskajos tiesību aktos norādītais par šo noziedzīgo nodarījumu paaugstināto kaitīgumu un to apkaršanas nepieciešamību, tostarp nosakot arī nodarījumam atbilstošus sodus, kā arī Krimināllikuma 46.pantā norādītos soda noteikšanas vispārīgos principus. Tiesām, nosakot sodu, jāmotivē Krimināllikuma 49., 55.panta nosacījumu piemērošana un jāizvērtē, vai ir tiesisks pamats piemērot atsevišķus atbildību mikstināšanos apstākļus. Tiesām jāmotivē konkrēta soda noteikšana, īpašu uzmanību pievēršot Krimināllikuma 49., 55.panta piemērošanas pamatojumam.

KONKURENCES LIKUMA 9.PANTA PIETĀS DAĻAS 4. UN 5.PUNKTA PIEMĒROŠANA

*Akceptēts Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2014.gada 15.oktobrī*

Konkurences likuma 9.panta pietās daļas 4.punkts nosaka, ka Konkurences padomes izpilddirekcija, padomes vārdā veicot tirgus uzraudzību vai izmeklējot Konkurences likuma vai Reklāmas likuma pārkāpumus, pamatojoties uz tiesneša lēmumu, ir tiesīga policijas klātbūtnē bez iepriekšēja brīdinājuma iekļūt tirgus dalībnieka vai tirgus dalībnieku apvienības un to darbinieku īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošajās neapdzīvojamās telpās, transportlīdzekļos, dzīvokļos, būvēs un citos objektos un veikt to piespiedu pārmeklēšanu un tajos esošo mantu un dokumentu, tai skaitā elektroniskās informācijas sistēmā saglabāto datu, apskati. Ja pastāv pamatotas aizdomas, ka dokumenti vai mantas, kas varētu kalpot par pierādījumu Konkurences likuma pārkāpumam, tiek glabāti citu personu īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošajās neapdzīvojamās telpās, transportlīdzekļos, dzīvokļos, būvēs un citos objektos, arī attiecībā uz šīm personām var tikt veiktas šādas darbības.

Augstākās tiesas Krimināllietu departaments secinājis, ka šādu lietu izskatīšanai tiesā šobrīd iztrūkst normatīvā regulējuma, un norāda, ka, vadoties no likuma „Par tiesu varu”

32.panta, Konkurences padomes izpilddirektora iesnieguma izskatīšana par atļauju veikt Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4. un 5.punktā minētās darbības būtu uzdodama izmeklēšanas tiesnesim, ievērojot Konkurences likuma 9.¹pantā noteikto.

Lai iepazītos ar tiesu praksi un izstrādātu rekomendācijas Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4. un 5.punkta piemērošanai tiesā, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa izpētei nodeva 13 lietu materiālus par Konkurences padomes izpilddirekcijas pieteikumiem atļaut veikt procesuālās darbības. No tām 12 lietas izskatītas 2013.gadā un viena lieta – 2014.gadā.

Apkopojums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Krimināltiesības

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

1. Apkopojumā minēto lietu izskatīšanai tiesā šobrīd iztrūkst normatīvā regulējuma.

2. Vadoties no likuma „Par tiesu varu” 32.panta, Konkurences padomes izpilddirektora iesnieguma izskatīšana par atļauju veikt Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4. un 5.punktā minētās darbības būtu uzdodama izmeklēšanas tiesnesim, ievērojot Konkurences likuma 9.¹ pantā noteikto.

3. Dodot atļauju veikt Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4. un 5.punktā minētās procesuālās darbības, tiesnesim lēmumā jānorāda, ar ko pamatots izpilddirektora iesniegums par nepieciešamību veikt konkrētas darbības, cik pamatotas ir aizdomas par pārkāpuma pierādījumu atrašanos konkrētajās telpās.

4. Tiesneša rakstiskajā lēmumā jānorāda, kur, pie kā un kādus priekšmetus, dokumentus vai ziņas meklēs un izņems, ciktāl tas ir noskaidrots.

5. Tiesnesim lēmumā jānosaka atļauto procesuālo darbību izpildīšanas termiņš, tas ir, līdz kuram datumam Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4.punktā minētās darbības ir akceptētas.

6. Apkopojums nosūtāms Tieslietu ministrijai un Konkurences padomei zināšanai un grozījumu nepieciešamības izvērtēšanai Konkurences likumā, tostarp likuma 9.¹ pantā.

7. Apkopojums nosūtāms zināšanai ģenerālprokuroram un tiesībsargam.

TIESAS NOLĒMUMU STRUKTŪRA UN SATURS PAR VAIRĀKIEM VIENVEIDĪGIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

Apkopojums apspriests Krimināllietu departamenta tiesnešu sapulcē 2015.gada 25.martā un atzīts par publikojamu

Pētījums veikts par tiesu praksi nolēmumu struktūras veidošanā krimināllietās. Izpētīti 166 tiesu nolēmumi – notiesājoši spriedumi un vienošanās par vainas atzīšanu un sodu. Tiesu prakses apkopojumā izmantoti pirmās instances tiesu nolēmumi krimināllietās par Krimināllikuma 175.pantā (Zādzība) un 180.pantā (Zādzība, krāpšana, piesavināšanās nelielā apmērā) paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas iztiesātas 2013.gadā. Apkopojumā sagatavojusi Latvijas Universitātes Krimināltiesisko zinātņu katedras docente juridisko zinātņu doktore Elita Nimande sadarbībā ar Augstākās tiesas Judikatūras nodaļu.

Nobeiguma secinājumi palīdzēs tiesām vienveidīgi, juridiski un terminoloģiski pareizi veidot tiesu nolēmumu struktūru un saturu.

Apkopojums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi/ Krimināltiesības

SECINĀJUMI

1. Notiesājošu **spriedumu ievaddaļā** tiesām jāievēro Kriminālprocesa likuma 524.pantā noteiktais (tiek prasīts norādīt aizstāvi, nevis citus iespējamus zvērināta advokāta procesuālos statusus, tāpat netiek prasīts norādīt sekretāri, tulku, cietušo).

2. Par aizstāvja piedalīšanās faktu tiesu nolēmumos vērojamas terminoloģijas atšķirības (piemēram, vārdu „aizstāvis” nepamatoti aizstāj ar plašas nozīmes terminu „advokāts”), tomēr Kriminālprocesa likums prasa sprieduma ievaddaļā norādīt tieši aizstāvi (tātad konkrētas juridiskas darbības veicēju lietā), un tiesām tas jāievēro.

3. Vairumā nolēmumu notiesājoša sprieduma daļas – arī **spriedumu aprakstošā daļā** – atdalītas ar atkāpēm. Ir nolēmumi, kuros katras daļas sākumā norādīts attiecīgās daļas nosaukums, piemēram, „Aprakstošā daļa”. Lai atvieglotu nolēmuma satura uztveri, šāda pieeja atbalstāma.

4. Ja pierādītais noziedzīgais nodarījums izdarīts grupā, tas aprakstā arī jāatspoguļo; savukārt nolēmuma rezolutīvā daļā jāformulē katram apsūdzētajam atsevišķi, norādot tiesas lēmumu par Kriminālprocesa likuma 528., 529.pantā paredzētajiem jautājumiem.

5. Personu grupā izdarīto noziedzīgo nodarījumu aprakstam jābūt kopīgam visiem grupas dalībniekiem, aprakstā individualizējot katra apsūdzētā darbības.

6. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmajā daļā norādītajam notiesājoša sprieduma aprakstošajā daļā sniedz pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu. Prokurora īstenotā apsūdzības grozīšana norādāma pirms noziedzīgā nodarījuma apraksta.

7. Tiesu praksē nostiprinājusies atbalstāma pieeja – vispirms nolēmuma aprakstošajā daļā sniegt visu izdarīto nodarījumu aprakstu, bet tālāk nolēmuma motīvu daļā katru nodarījumu detalizēti precizēt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrajai daļai, ievērojot arī šī panta trešajā daļā noteikto.

8. Vairumā izpētīto nolēmumu aprakstošajā daļā nodarījumi aprakstīti secīgi pēc to izdarīšanas laika, un šāda pieeja ir atbalstāma.

9. Tiesas **sprieduma motīvu daļā** nav pieņemami tiesu nolēmumos vienkārši pārrakstīt tiesas sēdes protokolā fiksēto, jo par svarīgiem uzskatāmi nevis pratināmo izteicieni, bet gan ziņas par faktiem un apstākļiem, kas nolēmumos jāizklāsta skaidri, lakoniski un juridiski pareizi.

10. Ja starp pierādījumiem ir pretrunas, tiesai sprieduma motīvu daļā jāanalizē šo pretrunu iemesli un jānorāda, kādas tiesas sēdē izskatītās ziņas tā atzinusi par *neticamām* un kādu motīvu dēļ. Tāpat, ja krimināllietā ir vairāki ekspertu atzinumi, kuros secinājumi par vieniem un tiem pašiem jautājumiem ir atšķirīgi, tiesai katrs atzinums jāizvērtē kopsakarā ar citiem pierādījumiem, kā arī jānorāda motīvi, kuru dēļ tā piekritusi vienam atzinumam, bet noraidījusi citus ekspertu atzinumus.

11. Nolēmuma motīvu daļā nav jāatspoguļo, kādi sodi netiks piemēroti, bet gan – kāds sods un kāpēc tiks piemērots.

12. Izpētīto nolēmumu motīvu daļās attiecīgie atbildību mīkstinošie un/vai pastiprinošie apstākļi tiek norādīti saskaņā ar Krimināllikuma 47. pantu un 48.pantu. Tomēr jāmin arī šo pantu attiecīgā daļa un punkts. Apjomīgāka argumentācija

tiek sniegta gadījumos, ja kāds no atbildību pastiprinošiem vai mikstinošiem apstākļiem par tādu netiek atzīts, – šāda pieeja ir atbalstāma.

13. Noskaidrojamas ziņas par vainīgā personību – sodāmību, atrašanos uzskaitē psihiatrijas un narkoloģijas centros, kā arī citas personu raksturojošas ziņas. Sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesim atbilstoši Kriminālprocesa likuma 491.panta 8.punktam jāizlemj jautājums par izvērtēšanas ziņojumu pieprasīšanu no Valsts probācijas dienesta.

14. Par **pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu** jāievēro, ka piekrišana neveikt pierādījumu pārbaudi faktiski gan ļauj iztiesāšanas gaitā tieši un mutiski nepārbaudīt pierādījumus, bet tiesai tomēr ir pienākums iepazīties ar krimināllietas materiāliem un gūt pārliecību par apsūdzētā vainu inkriminētajā nodarījumā.

15. Par procesuālo izdevumu piedziņu tiesai nolēmumā motivēti jāpamato, ar ko tiek apstiprināti šie izdevumi, kā arī argumentēti jāizvērtē iebildumi, kas izteikti pret izdevumu piedziņas pamatotību.

16. Ja izdarīti vairāki viena veida nodarījumi, **spriedumu rezolutīvajā daļā** par atbilstošāko atzīstams šāds formulējums: „I.H. atzīt par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un sodīt:

- par 2011.gada 31.decembrī ap plkst.22.00 izdarīto noziedzīgo nodarījumu – ar,
- par 2012.gada 1.janvārī ap plkst.3.00 izdarīto noziedzīgo nodarījumu – ar,
- par naktī no 2012.gada 7.janvāra uz 8.janvāri izdarīto noziedzīgo nodarījumu – ar,
- par naktī no 2012.gada 21.maija uz 22.maiju izdarīto noziedzīgo nodarījumu – ar”

Nepieciešamības gadījumā, piemēram, lai nodalītu vienā dienā, vienā adresē un nenoskaidrotā laikā izdarītus noziedzīgus nodarījumus, varētu norādīt arī katrā nodarījumā cietušo, tāpat

apsūdzētā vārdu, uzvārdu precizitātes nolūkā iekavās uzrādīt nominatīvā.

17. Tiesas parasti ievēro Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā noteikto un motīvu daļā formulē, kuru Krimināllikuma 50.panta daļu un kāpēc piemēro, pēc tam šo Krimināllikuma 50.panta daļu norāda arī rezolutīvajā daļā. Tomēr tiesas sniegtajā motivācijā būtu arī jānorāda, tieši kāpēc vieglākais sods ietverts smagākajā vai arī kāpēc piesprieštie sodi saskaitīti pilnīgi vai daļēji.

18. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 528.panta pirmās daļas 2.punktu nolēmumā jānorāda tiesas lēmums par piesprieštie (nevis nepiesprieštie) sodu. Līdz ar to secināms, ka gadījumā, ja mantas konfiskācija netiek piemērota, tas nolēmuma rezolutīvajā daļā nav jānorāda.

19. Kopumā tiesas pilda Kriminālprocesa likuma prasību, ka tiesas lēmums par drošības līdzekli (gan par drošības līdzekļa piemērošanu, gan atcelšanu, gan neizraudzišanu/nepiemērošanu u.tml.) ir norādāms sprieduma rezolutīvajā daļā. Turklāt tiesas lēmums par drošības līdzekli jāpamato arī nolēmuma motīvu daļā.

20. Gadījumos, kad valsts nodrošināto juridisko palīdzību saņēmuši vairāki apsūdzētie, zvērināta advokāta darba samaksas piedziņa par labu valstij jānosaka no katra apsūdzētā atsevišķi/individuāli.

21. Atbrīvojot apsūdzēto no procesuālo izdevumu piedziņas, tiesai nolēmumu motīvu daļā jānorāda, vai to lūdzis apsūdzētais, vai tiesa lēmusi pēc savas iniciatīvas.

22. Piemērojot Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmās daļas 1.punktu, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 7.punktam sprieduma motīvu daļā jānorāda un jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem.

23. Kriminālprocesa likuma 529.panta 4.punktā skaidri noteikts, ka rezolutīvajā daļā norādāms lēmums „par pilna sprieduma pieņemamības dienu”.

2014.GADA JUDIKATŪRAS KOPSAVILKUMS AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTU NOLĒMUMU KRĀJUMĀ

Pateicoties Tieslietu ministrijas un „Latvijas Vēstneša” atbalstam, Augstākā tiesa turpina juridiski nozīmīgāko kasācijas instances nolēmumu krājumu izdošanas tradīciju. Augstākās tiesas departamentu 2014.gada spriedumu un lēmumu krājums ir sagatavošanas procesā un, iespējams, pie lasītāja nonāks jau pirmajā pusgadā.

Grāmatas ievadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs norāda: „Tiesu nolēmumiem kļūstot aizvien pieejamākiem elektroniski, nereti izskan viedoklis, ka drukāta izdevuma izdošana vairs nav lietderīga. Tāpat tika domāts, vai līdz ar Senāta nosaukuma zaudēšanu kasācijas instancei nemainīt arī šī izdevuma saturu un formu. Nonācām pie atziņas, ka saglabājama vēsturiskā un pasaulē atzītā tradīcija periodiski izdot Augstāko tiesu nozīmīgāko spriedumu un lēmumu krājumus”.

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem šajā krājumā diemžēl vairs nav atrodams Senāta vārds. Tas Augstākajai tiesai līdz ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2014.gada 1.janvāra

ir atņemts. Atšķirīgs ir arī krājuma apjoms. Ņemot vērā, ka iepriekšējos gados Senāta nolēmumu krājums ar gandrīz 1500 lappusēm sasniedza poligrāfiski *kritisko* robežu, nācās daudz stingrāk veikt nolēmumu atlasīšanu, lai no 3112 aizvadītajā gadā kasācijas instancē pieņemtajiem spriedumiem un lēmumiem krājumā iekļautu tikai 75 nolēmumus – 25 pašus vērtīgākos no katra departamenta. Krājuma vērtību palielina arī publicēto nolēmumu rādītāji – jēdzienu alfabētiskais rādītājs, tiesību aktu rādītājs, težu rādītājs, judikatūras, tiesu prakses un citu avotu rādītāji, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.

Publicējam Augstākās tiesas departamentu nolēmumu krājuma visu departamentu nodaļu anotācijas, kas dos ieskatu 2014.gada judikatūras nozīmīgākajās tendencēs.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Krājumā ietverti 25 Administratīvo lietu departamenta nolēmumi, kas iedalīti četrās nodaļās:

1) spriedumi lietās, kuras Augstākā tiesa izskata kā pirmās instances tiesa;

2) spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos;

3) spriedumi citās lietās;

4) tiesas lēmumi.

2. 2014.gadā Augstākā tiesa kā pirmās instances tiesa izskatīja vairākas lietas, kuras skar arī konstitucionālo tiesību jautājumus.

Vienā no šīm lietām (Nr.SA-1/2014) Augstākā tiesa izvērtī skaidroja valsts nepārtrauktības doktrīnas saturu un tās konstitucionālo statusu. Lieta bija ierosināta par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ar kuru atteikts nodot parakstu vākšanai likuma ierosināšanai likumprojektu „Grozījumi Pilsonības likumā”. Likumprojekts paredzēja automātisku Latvijas pilsonības piešķiršanu tiem bijušās Padomju Sociālistisko Republiku Savienības pilsoņiem, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības (tā sauktajiem nepilsoņiem). Augstākā tiesa spriedumā pamatoja, ka šāda automātiska pilsonības piešķiršana nav savienojama ar konstitucionāli tiesisko Latvijas valsts nepārtrauktības principu.

Arī lieta Nr.SA-3/2014 bija ierosināta par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu saistībā ar iesniegto likumprojektu. Biedrība „Par latu, pret eiro” lūdza uzlikt Centrālajai vēlēšanu komisijai pienākumu reģistrēt biedrības izstrādāto likumprojektu, kas paredzēja papildināt Latvijas Republikas Satversmes 4.pantu ar jaunu trešo teikumu šādā redakcijā: „Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats.” Centrālā vēlēšanu komisija likumprojektu bija atteikusi reģistrēt, norādot, ka tas pēc satura nav pilnībā izstrādāts. Augstākā tiesa lietā sniedza Latvijas Republikas Satversmes 78.pantā ietvertā jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretāciju.

Lietā Nr.SA-5/2014 Augstākā tiesa izskatīja pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ar kuru apstiprināti 12.Saeimas vēlēšanu rezultāti. Šī nebija pirmā lieta, kurā Augstākā tiesa vērtēja vēlēšanu norises tiesiskumu. Taču, balstoties arī iepriekšējos spriedumos izteiktajās atziņās, Augstākā tiesa būtiski attīstīja judikatūru jautājumā par šāda veida lietu izskatīšanu tiesā. Tostarp Augstākā tiesa pamatoja no Latvijas Republikas Satversmes 1.panta izrietošo tiesas kompetenci lemt par vēlēšanu rezultātu tiesiskumu pēc būtības.

3. Nodokļu lietas ir viena no skaitliski lielākajām lietu kategorijām administratīvajās tiesās. No šīs kategorijas lietām šā gada nolēmumu krājumā ievietoti seši spriedumi. Divi no tiem attiecas uz muitas maksājumu noteikšanu. Spriedumā lietā Nr.SKA-2/2014 vērtēta muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm; šajā lietā Augstākā tiesa bija vērsusies ar prejudiciāliem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā, un spriedums balstīts Eiropas Savienības Tiesas atbildēs uz prejudiciālajiem jautājumiem. Spriedumā lietā Nr.SKA-41/2014 Augstākā tiesa mainījusi judikatūru attiecībā uz nodokļu maksātāja pienākumu maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā. Augstākā tiesa atzinusi, ka pienākums maksāt nokavējuma naudu izriet no nacionālajām – likuma „Par nodokļiem un nodevām” – normām, atkāpjoties no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā regulē vienīgi Eiropas Savienības tiesību normas.

Sava nekustamā īpašuma pārdošanas nošķiršanu no saimnieciskās darbības iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas kontekstā Augstākā tiesa padziļināti skaidrojusi spriedumā lietā Nr.SKA-25/2014. Spriedumā lietā

Nr.SKA-80/2014 Augstākā tiesa skaidrojusi, kā nosakāms, vai personas ir uzskatāmas par saistītām un vai personai ir izšķiroša ietekme kapitālsabiedrībā. Šis vērtējums ir izdarīts kontekstā ar tiesisko regulējumu, kas paredz ar uzņēmumu ienākuma nodokli apliekamā ienākuma korekciju gadījumā, ja uzņēmums preces par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, pārdod ar uzņēmumu saistītām personām.

Spriedumā lietā Nr.SKA-495/2014 norādīts, ka nodokļu soda naudas noteikšanā piemērojami krimināltiesību principi. Tādējādi iestādei, piemērojot sodu par nodokļu likumu prasību pārkāpumiem, ir jāpiemēro tā soda apmēru nosakošā norma, kura bija spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā, ja vien jaunā tiesību norma nav privātpersonai labvēlīgāka. Taču nepieciešamība piemērot jauno, labvēlīgāko tiesību normu neattiecas uz administratīvo tiesu, jo tiesa vērtē iestādes piemērotās soda naudas pamatotību, nevis pati to piemēro.

Spriedums lietā Nr.SKA-34/2014 ir vienīgais Administratīvo lietu departamenta 2014.gada spriedums, kuram pievienotas tiesneša atsevišķās domas. Spriedumā vērtēta, pirmkārt, pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam, otrkārt, vērtēts, vai iestāde var veikt jaunu nodokļu auditu, ja iepriekš veikta audita atzinumu ir atzinusi par spēkā neesošu. Tieši šajā otrajā jautājumā ir izteiktas tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas.

4. Citi krājumā ietvertie spriedumi, kopskaitā 11, attiecas uz dažādām lietu kategorijām.

Trīs spriedumi saistīti ar konkurences lietām. Spriedumā lietā Nr.SKA-13/2014 skaidroti priekšnoteikumi lietas ierosināšanai Konkurences padomē uz iesnieguma pamata. Spriedumā lietā Nr.SKA-51/2014 pamatots, ka administratīvais akts (tostarp administratīvajā aktā ietverts nosacījums), ja adresāts to likumā paredzētajā termiņā neapstrīd, kļūst neapstrīdams. Savukārt administratīvā akta neapstrīdamība nozīmē, ka tas var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai, un adresāts vairs nevar iebilst pret tā tiesību ierobežojumu, ciktāl tas balstīts jau par neapstrīdamu kļuvušajā administratīvajā aktā. Spriedumā lietā Nr.SKA-333/2014, skarot gan konkurences, gan publisko iepirkumu jomu, pamatots, ka personu vispārējās tiesības izveidot pilnsabiedrību kopīgai dalībai publiskajos iepirkumos neatceļ konkurences tiesību normu par aizliegtām vienošanām piemērošanu.

Vēl divi krājumā ietvertie spriedumi skar publisko iepirkumu jomu. Spriedumā lietā Nr.SKA-79/2014 Augstākā tiesa analizējusi priekšnoteikumus, kuru pastāvēšanas gadījumā publiskā persona ir tiesīga nerīkot iepirkuma procedūru, bet nodrošināt pakalpojuma sniegšanu saviem spēkiem. Minētajā spriedumā Augstākā tiesa arī atkāpusies no savas iepriekš izteiktās atziņas, ka iepirkuma lietās pārbaudāms, vai publiskās personas darbība lietās tiesību jomā atbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pantam. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-807/2014 sniegta praktiskas vadlīnijas tam, kā izvērtējams prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu iepirkuma lietā.

Divi krājumā ietvertie spriedumi ietver būtiskas judikatūras atziņas par tiesību normu interpretāciju lietās, kas skar bērnu tiesības. Spriedumā lietā Nr.SKA-534/2014 interpretētas tiesību normas, kas regulē aizgādības tiesības. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-1032/2014 padziļināti vērtēts aizbildņa iecelšanas un atcelšanas tiesiskais regulējums.

Sprīdumā lietā Nr.SKA-17/2014 vērtētas personas subjektīvās tiesības iepretim valsts pārvaldes tiesībām un pienākumiem privatizācijas procesā. Sprīdumā lietā Nr.SKA-83/2014 kā judikatūras veidošanā būtiskas vērtējamas atziņas par administratīvā akta procesuālo un materiālo spēkā esību. Sprīdumā lietā Nr.SKA-139/2014 vērtēts, kāda informācija par amatu konkursa norisi ir vispārpieejama, bet kāda – ierobežotas pieejamības. Sprīdumā lietā Nr.SKA-164/2014 pamatots, ka dalītā īpašuma gadījumā zemes īpašniekam nav tiesību aizliegt apbūves īpašniekam atjaunot palīgēku, kas iepriekš bijusi apbūves sastāvā, bet ir pilnībā nopostīta ugunsgrēkā.

5. Ne vien sprīdumi, bet arī tiesas lēmumi nereti satur būtiskas judikatūras atziņas.

Tā lēmumā lietā Nr.SKA-148/2014 Augstākā tiesa skaidrojusi, kādas sekas ir nodokļu maksātāja atteikumam sniegt informāciju nodokļu administrācijai. Lēmumā lietā Nr.SKA-472/2014 padziļināti vērtēta patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence. Savukārt lēmumā lietā Nr.SKA-629/2014 Augstākā tiesa norādījusi, kā izvērtējams, vai tiesiskais strīds, kas bijis par pamatu lietas ierosināšanai tiesā, objektīvi uzskatāms par izbeigušos; ja strīds objektīvi uzskatāms par izbeigušos, tad tiesai ir pienākums izbeigt tiesvedību lietā, neraugoties uz pieteicēja subjektīvo vēlmi tiesāšanās turpināt.

Lēmums lietā Nr.SKA-1253/2014 ir nozīmīgs judikatūrai, jo šajā lēmumā Augstākā tiesa tālākveidojusi tiesības. Lēmumā tiesību analogijas ceļā uz no amata atstādinātu zvērinātu notāru atbilstošas pagaidu tiesas aizsardzības līdzeklis, kas ļauj atstādinātajam notāram gūt ienākumus savas iztikas nodrošināšanai viņa atstādināšanas laikā (kad viņš nevar gūt ienākumus no notāra darbības).

Lēmums lietā Nr.SKA-370/2014 ir par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā. Augstākā tiesa ar minēto lēmumu lūgusi Satversmes tiesu atzīt par Latvijas Republikas Satversmes normām neatbilstošu Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā ietvertu regulējumu, kas paredz, ka informācija par tiesnesi, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, nav pieejama sabiedrībai. Augstākās tiesas ieskatā, pastāvošais likuma regulējums, kas paredz šādas informācijas sniegšanas pilnīgu ierobežošanu, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojams.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīgs

Mg.iur. Agris Dreimanis

CIVILLIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Kopkrājumā ievietotie 25 Civillietu departamenta 2014.gada nolēmumi ir izlase no Augstākās tiesas mājaslapā judikatūras sadaļā publicētajiem 46 nolēmumiem, taču atšķirībā no elektroniskās publikācijas krājumā dažos nolēmumos ir izdarītas redakcionālas un stilistiskas izmaiņas.

2. No 15 lietām, kas izriet no mantojuma tiesībām (2013. gadā – 9 lietas), atlasīti 2 sprīdumi. Lietā Nr.SKC-97/2014 aplūkots tiesiskais regulējums adoptēto likumiskā mantošanā no bioloģiskajiem vecākiem. Paplašinātā sastāvā tapušajā sprīdumā norādīts, ka tikai 2014.gada 8.maija grozījumi Civillikumā adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielīdzina radnieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Eiropas Konvenciju par bērnu adopciju un Civillikuma 173.

un 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa leņupējie manto no adoptētāja un viņa radniekiem.¹ Sprīdumam pievienotas tiesneses Andas Briedes atsevišķās domas.

Sprīdumā lietā Nr.SKC-115/2014 analizēti apstākļi, kas var būt pamatā atzinumam par klusējoņiem izteiktu gribu pieņemt mantojumu. Tiesu praksē par šādām darbībām atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņemšana, mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

3. Sprīdumos, kas izriet no lietu tiesībām, aplūkoti ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšanas nosacījumi – sprīdumā lietā Nr.SKC-11/2014, autoru darbu izmantošanas atbildības noteikšanas kārtība – sprīdumā lietā Nr.SKC-26/2014, norādot, ka pēc tiesas ieskata izšķīrot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un autoru darbu izmantotāju strīdu par licences maksu, tiesai ne tikai jānoteic atbildības lielums, bet arī jāpamato, kādēļ tā piespriedo atbildību uzskatījusi par taisnīgu.

4. Saistību tiesību sadaļā sprīdumā lietā Nr.SKC-33/2014 apdrošinātāju uzmanība vērsta uz nepieciešamību izvērtēt pircēja objektīvo maksāspēju un turpmāko saistību (ne) izpildes varbūtību. Lieta skatīta 13 tiesnešu sastāvā un raisījusi spraigu domu apmaiņu, kas rezultējusies 6 tiesnešu, tostarp referentes, atsevišķās domās.

Sprīdumā lietā Nr.SKC-102/2014 departaments norādīja, ka, piemērojot Komerclikuma 169.pantā lietoto jēdzienu „krietns un rūpīgs saimnieks”, tiesas uzdevums ir piepildīt to ar juridiski nozīmīgu saturu, sprīdumā atspoguļojot izdarīto secinājumu pamatojumu, t.i., tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkrētizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju.

5. Dubultojies lietu skaits prasījumos par morālā kaitējuma atlīdzināšanu² (2013.gadā – 33, 2014.gadā – 70 nolēmumi). Krājumā ievietots sprīdums lietā Nr.SKC-156/2014 par ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radušos zaudējumu civiltiesiskās atbildības subjektu un valsts atbildības robežām morālā kaitējuma atlīdzināšanā³, arī tam ir pievienotas tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas.

6. Lai arī nedaudz samazinājies lietu skaits, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām (2013.gadā izskatītas 142 lietas, 2014.gadā – 131), tomēr nav mazinājusies šo lietu sociālā nozīmība. Lietā Nr.SKC-1683/2014 departaments mainīja judikatūru uz darba līguma pamata darbiniekam izmaksāto summu atprasišanā un atzina, ka Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām,

¹ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse adopcijas lietās”.

Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

² Sk. Augstākās tiesas mājaslapā K.Torgāna, A.Laviņa un Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojumu „Morālā kaitējuma atlīdzināšana civiltiesās”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

³ Sk. arī Satversmes tiesas 2014.gada 29.decembra sprīdumu lietā Nr.2014-06-03 „Par Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumu Nr.331 „Noteikumi par apdrošināšanas atbildības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem” 3.punkta, 5.5.apakšpunkta, 7.punkta un 10.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam un 105.pantam, kā arī Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam”.

kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ, savukārt atļaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Lai gan prasījums lietā Nr.SK-2376/2014 izriet no darba tiesiskā attiecībā, departamenta atziņa, ka fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks (Civillikuma 1415. un 2295. pants), var tikt attiecināta arī uz citām saistību tiesību lietām, kurās tiek piemērots pilnvarojuma institūts.

Pieaugot darbaspēka mobilitātei, aktualizējas jēdzienu „darbinieka nosūtīšana” un „komandējums” nošķiršana, izdevumu un dienas naudas aprēķināšana⁴ un izmaksu darbinieka nosūtīšanas gadījumā (lieta Nr.SK-2425/2014).

7. Sabiedrībā plašas diskusijas raisījis maksātnespējas procesa regulējums⁵, kas krājumā guvis izpausmi spriedumā lietā Nr.SK-101/2014 par Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainojamības prezumpcijas piemērošanu un spriedumā lietā Nr.SK-117/2014 ar atgādinājumu, ka strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un, kuru neievērojot, kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos.⁶

Lēmumam par maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirībām parādnieka mantas izsoles procesā (lieta Nr.SK-1447/2014) pievienotas tiesneses Mārites Zāģeres atsevišķās domas.

Savukārt apmierinot protestu lietā Nr.SPC-27/2014, departaments atzina, ka kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu.

8. Sūdzību skaits par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem gandrīz atgriezies 2012.gada līmenī (2012.gadā – 36, 2013.gadā – 25, 2014.gadā – 34). Aktualizējies jautājums par neapdzīvojamas telpas statusu un valsts nodevas aprēķināšanu īpašuma tiesību nostiprināšanai uz to (lieta Nr.SK-2559/2014)⁷, kā arī par ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšanu zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai (lieta Nr.SK-2821/2014).

9. Izmaiņas judikatūrā ietvertas divos nolēmumos procesuālo tiesību piemērošanas jautājumos. Lietā Nr.SK-2113/2014 departaments atzina, ka Regulā (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, tās darbības jomas ierobežojumi neskar

⁴ Sk. arī Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 12.februāra spriedumu lietā Nr.C-396/13 par norikoto darbinieku minimālo algu

⁵ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse juridiskas personas maksātnespējas procesa lietās”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

⁶ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesa ietvaros”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

⁷ Lidzīgi arī lietās Nr.SK-1971/2015, Nr.SK-1972/2015.

Civilprocesa likuma 30.³ nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 eiro. Savukārt lietā Nr.SK-2414/2014 departaments nolēma, ka biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vērsās tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos. Savu nepieņemšanu šādai judikatūras maiņai 6 tiesneši pauda atsevišķās domas.

10. Lietā Nr.SK-2465/2014 tiesa atzina, ka īrnieku⁸ neskar tiesu izpildītāja paziņojums parādniekam – bijušajam dzīvokļa īpašniekam – izpildīt tiesas nolēmumu par jaunā ieguvēja piespiedi ieviešanu valdījumā. Jau virknē Senāta 2012.gada nolēmumu departaments pauda un, uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu atsaucoties, lietā Nr.SK-109/2014 atkal atgādina – ja apelācijas instances tiesa, pievienojoties pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulētu argumentu noraidīšanai par materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām.

11. Bijušais Francijas Kasācijas tiesas priekšsēdētājs, šobrīd Konstitucionālās padomes loceklis Gijs Kanivē (*Guy Canivet*) 2006.gadā rakstīja, ka pašlaik vairs nepietiek ar valsts tiesību vienotības nodrošināšanu. Daudzus starptautiskos līgumus tieši piemēro mūsu juridiskajai sistēmai, arī Eiropas līgumu principus – bet ne tikai tos vien, kuri attiecas uz Kopienas tiesībām vai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju. Arvien plašāk piemērojot līdzekļus, kuru pamatā ir minētie starptautiskie dokumenti, kasācijas tiesai ir būtiska loma, saskaņojot iekšējās valsts tiesības ar starptautiskajām tiesībām. Turklāt tai ir pienākums novērot Eiropas tiesu praksi, lai konstatētu, kādā veidā tā ietekmē iekšējās tiesības un kādi uzlabojumi nepieciešami. Darbības līdzekļi šajā gadījumā ir tie paši – konstatēt nesakrītības un izskatīt tās prioritārā kārtā, aktīvi izvēloties piemērotākos veidus.⁹ Šo atziņu par attiecināt gan uz pirmo civillietu spriedumu šajā krājumā, gan pēdējo anotēto spriedumu.

*Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas konsultante
likumdošanas jautājumos
Mg.iur., phil. Zinaida Indrūna*

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA LĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta kompetence izriet no likuma „Par tiesu varu” 47.panta, kā arī no Kriminālprocesa likuma 569.panta, kuros noteikts,

⁸ Par īrnieka statusu dzīvokļa īpašnieka maiņas gadījumā sk. arī Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr.2013-17-01 „Par likuma „Par dzīvojamo telpu iri” 8.panta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2014/133.29?search=on>

⁹ G.Kanivē. Kasācijas tiesas nākotnes redzējums, 26.tēze. Konferēnce Morāles un politikas zinātņu akadēmijā, 13.11.2016. Oriģinālvalodā pieejams: Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques – 13 novembre 2006 – Vision prospective de la Cour de cassation par Guy Canivet, premier président de la Cour de cassation https://www.courdecassation.fr/cour_cassation_1/autres_publications_discours_2039/discours_2202/discours_2006_4059/sciences_morales_9619.html

ka Kriminālietu departaments ir kasācijas instances tiesa visās pārsūdzētājās lietās, kuras izskatījušas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta un apgabaltiesu Kriminālietu tiesas kolēģijas kā apelācijas instances tiesas, kā arī kriminālietās, kuras pirmās instances tiesas (gan rajona (pilsētu) tiesas, gan apgabaltiesas) izskatījušas vienošanās procesā. No Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem izriet, ka Kriminālietu departaments no jauna izskata arī spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 659.pantam Kriminālietu departaments izskata prokurora atzinumus lietās sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

2. Kriminālietu departamentā 2014.gadā saņemtas 733 lietas un tiesvedībā atradās 878 lietas, izskatītas – 755 lietas. Salīdzinot ar 2013.gadu, samazinājies rakstveida procesā vai tiesas sēdē mutvārdu procesā skatīto lietu skaits – 245 lietas (2013.gadā – 284), 510 lietās pieņemts lēmums par atteikšanos pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā (2013.gadā – 374 lietas).

3. Šajā krājuma daļā ievietota daļa no 2014.gadā Kriminālietu departamentā pieņemtajiem lēmumiem, tostarp tādās lietās, kas skatītas tiesas sēdē mutvārdu procesā. Krājumā ietverti 25 Kriminālietu departamenta lēmumi, kas sadalīti trīs nodaļās:

- Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

Ievietotajiem lēmumiem papildus pievienots Jēdzienu alfabētiskais rādītājs, Tiesību aktu rādītājs, Težu rādītājs, Judikatūras un tiesu prakses rādītājs, Citu avotu rādītājs, Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem.

4. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par apstākļiem, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītu notiesāšanu, kā arī par soda izciešanas pēc iepriekšējā sprieduma pārtraukšanu, ja jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums. 2014.gada 24.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-8/2014 (kriminālieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Kriminālietu departaments, analizējot Krimināllikuma 52.panta ceturto un piekto daļu, secināja, ka gadījumos, kad notiesātajam, kurš izcieš brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums – soda izciešana pēc iepriekšējā sprieduma tiek pārtraukta, jo apcietinājumam un brīvības atņemšanai ir atšķirīgi mērķi un personas vienlaicīgu atrašanos apcietinātā un notiesātā statusā likums neparedz, turklāt apcietinājuma piemērošana ir vērsta uz personas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu, tiesību papildu ierobežošanu. Tādējādi neizcietais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par apcietinājuma piemērošanu pieņemšanas dienu, savukārt apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu tiek ieskaitīts soda termiņā jaunajā lietā. Savukārt 2014.gada 30.oktobra lēmumā lietā Nr.SKK-656/2014 kasācijas instances tiesa norādīja, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā ir iekļauti apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību, tiesai nav tiesību ignorēt kādu no šiem likumā norādītajiem apstākļiem.

5. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par būtiska kaitējuma izpratni Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā.

2014.gada 18.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-1/2014 (kriminālieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Kriminālietu departaments norādīja, ka Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums. Būtisks kaitējums bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības.

2014.gada 2.oktobra lēmumā lietā Nr.SKK-453/2014 Kriminālietu departaments, interpretējot Krimināllikuma 193.pantā un 193.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu, norādīja, ka, analizējot Krimināllikuma 193.¹pantā norādīto jēdzienu „dati”, secināms, ka ar šo jēdzienu Krimināllikuma 193.¹panta izpratnē saprotams jebkādu datu (informācijas) kopums, kas dod iespēju izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Datu kopumam jābūt pietiekamam, lai bez papildu informācijas varētu izdarīt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētās darbības – finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu. Gadījumā, kad apsūdzētais vienlaikus ar maksājuma kartes nolaupišanu ir nolaupijis (ieguvis) arī šīs kartes PIN kodu, tādā veidā radot iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli – nolaupto karti – turklāt pēc tam arī nelikumīgi izmantojis šo nolaupto karti (piemēram, ievadot bankomātā, maksājuma termināli nolaupto PIN kodu), apsūdzētā darbības kvalificējamās pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un papildus pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas nav jākvalificē.

2014.gada 27.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-707/2014 kasācijas instances tiesa, analizējot Krimināllikuma 177.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – krāpšanu –, norādīja, ka krāpšanas priekšmets var būt arī nekustamais īpašums. Tālākā vainīgās personas rīcība ar izkrāpto īpašumu (atsavināšana, iznīcināšana) nav kriminalizēta.

Savukārt 2014.gada 14.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-22/2014 Kriminālietu departaments skaidroja transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanas kā tiesību ierobežošanas soda veida piemērošanu. Kasācijas instances tiesa atzina, ka šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos, tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējas tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli.

Kriminālietu departaments arī 2014.gadā turpinājis pilnveidot tiesu praksi Krimināllikuma 279.panta piemērošanā. 2014.gada 19.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-353/2014 kasācijas instances tiesa norādīja, ka Krimināllikuma 279.panta norma ir uzskatāma par blanketu, jo tajā nav norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un šā panta dispozīcija ietver sevi norādi uz citos normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Tiesa, piemērojot blanketu normu, nosaka konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un norāda, kādā veidā ir izpaudusies nodarījuma objektīvā puse. Tā kā patvarības objektīvo pusi veido aktīvas darbības, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, noziedzīgā nodarījuma aprakstā ir jābūt norādei, kādā normatīvajā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta (apieta).

Papildus šajā sadaļā ietverti lēmumi par Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi, pilnvarojuma līgumu kā dokumentu ar juridisku nozīmi.

6. Visvairāk – vairāk nekā puse – Krimināllietu departamenta lēmumu ietverti trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Krimināllietu departamenta lēmumos ir skaidroti jautājumi par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, par tiesībām uz aizstāvību un atteikšanos no aizstāvja, par pierādījumu pieļaujamību, par prokurora kompetenci iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību, par cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipiem kā nosacījumiem pierādījumu pieļaujamībai.

Kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli par atsevišķu Kriminālprocesa likuma 2.nodaļas, kurā ietverti kriminālprocesa pamatprincipi, pantu piemērošanu. 2014.gada 7.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-78/2014 Krimināllietu departaments norādījis – ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā ietvertu pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami. Savukārt 2014.gada 20.marta lēmumā lietā Nr.SKK-110/2014 kasācijas instances tiesa atzīmēja – ja apelācijas instances tiesa aprobežojas tikai ar apsūdzētā atbildi, ka aizstāvja palīdzība viņam nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ nav ieradies aizstāvis, tad tas nenodrošina apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtais daļas izpratnē. 2014.gada 9.maija lēmumā lietā Nr.SKK-271/2014 kasācijas instances tiesa norādīja, ka, neveicot darbības, lai aizstāvis pēc apsūdzētā lūguma apmeklētu apsūdzēto cietumā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pantu, 71.panta pirmo daļu. Savukārt 2014.gada 28.augusta lēmumā lietā Nr.SKK-557/2014 norādīts uz tiesas nepieciešamību pārbaudīt, vai kriminālprocesā ir ievērots Kriminālprocesa likuma 13.panta pirmajā daļā ietvertais kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums.

2014.gada 30.janvāra lēmumā lietā Nr.SKK-4/2014 kasācijas instances tiesa atzina, ka Kriminālprocesa likuma 455.panta trešajā daļā paredzētais nosacījums par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ietver sevī ne tikai tiesas tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, bet arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Savukārt 2014.gada 4.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-533/2014 Krimināllietu departaments atzīmēja, ka Kriminālprocesa likumā paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu.

Turklāt Krimināllietu departaments arī norādījis, ka „atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (2014.gada 17.decembra lēmums lietā Nr.SKK-765/2014).

Attiecībā uz apelācijas instances tiesas kompetenci, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts, Krimināllietu departamenta norādījis – ja kasācijas instances tiesa atceļ apelācijas instances tiesas nolēmumu tikai daļā par sodu un šajā daļā nosūta to jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, tad apelācijas instances

tiesai, atkārtoti izskatot lietu, nav tiesiska pamata atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzišanu par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un lietas nosūtīšanu šajā daļā izskatīšanai pirmās instances tiesā (2014.gada 3.februāra lēmums lietā Nr.SKK-95/2014).

2014.gada 16.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-582/2014 kasācijas instances tiesa norādīja – ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpums. Savukārt 2014.gada 2.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-802/2014 Krimināllietu departaments norādīja, ka par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas piemērošanu Krimināllietu departaments atzina, ka no Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas izriet, ka tiesa pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un tiesas izmeklēšanas izdarīšanu, ja pastāv kāds no šādiem priekšnosacījumiem: 1) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā; 2) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu. Pirmajā priekšnosacījumā ietvertā jautājuma izlemšana par to, vai sniegtajām ziņām par jauniem apstākļiem ir svarīga nozīme lietā, ir to tiesu kompetencē, kas iztiesā lietu pēc būtības, savukārt otrais priekšnosacījums attiecas uz tiem pierādījumiem, kas lietā ir iegūti likumā noteiktā kārtībā, taču tiesas izmeklēšanā nav pārbaudīti (2014.gada 30.maija lēmums lietā Nr.SKK-49/2014).

7. Krājumā ievietotie Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmumi apskata arī citus ar Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma tiesību normu piemērošanu saistītus jautājumus.

8. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus.

Šajā krājumā ievietotie Krimināllietu departamenta lēmumi papildina Krimināllietu departamenta judikatūru, kas ar katru gadu arvien paplašinās. Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā. Juridiski nozīmīgākie Krimināllietu departamenta lēmumi līdz ar Administratīvo lietu departamenta un Civillietu departamenta nolēmumiem tiek publicēti gan Augstākās tiesas mājaslapā, kā arī sistematizēti un ievietoti Tiesu informatīvās sistēmas judikatūras datubāzē. Daļa no Krimināllietu departamenta nolēmumiem tiek publicēta žurnālā „Jurista Vārds”. No 2013.gada 1.septembra Augstākās tiesas Civillietu departamenta un Administratīvo lietu departamenta spriedumi un Krimināllietu departamenta lēmumi tiek anonimizēti un ir pieejami portālā www.tiesas.lv.

*Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta
priekšsēdētāja palīdzība
Mg.iur. Nora Magone*

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO 2014. GADA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU RĀDĪTĀJS

CIVILLIETU
DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS
PĒC LIETU KATEGORIJĀM
2014.GADS

1. **Nolēmumi mantojuma lietās**
2. **Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām**
 - 2.1. Likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 14.panta piemērošana
 - 2.2. Servitūti
 - 2.3. Citi
3. **Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām**
 - 3.1. Tiesiski darījumi
 - 3.2. Saistības un prasījumi no neatļautas darbības
 - 3.3. Zaudējumi un to atlīdzība
 - 3.4. Prasījumu tiesību cesija
 - 3.5. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 3.6. Dāvinājums
 - 3.7. Nomas līgums
 - 3.8. Prasījumi no svešu lietu pārziņas
 - 3.9. Prasījumi no dažādiem pamatiem
4. **Nolēmumi, kas izriet no apdrošināšanas līguma**
5. **Nolēmumi, kas izriet no komercdarbības**
6. **Nolēmums autortiesību un blakus tiesību lietā**
7. **Nolēmumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām**
8. **Nolēmumi maksātnespējas lietās**
9. **Nolēmumi lietās par ierakstiem zemesgrāmatās un zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma pārsūdzēšanu**
10. **Nolēmumi civilprocesuālo tiesību normu piemērošanas jautājumos**
 - 10.1. Nolēmumi, kas izriet no šķīrējtiesas nolēmumu izpildes
 - 10.2. Nolēmumi blakus sūdzību lietās
 - 10.3. Citi
11. **Nolēmumi par saistību izpildīšanu tiesas ceļā**
12. **Nolēmumi citu kategoriju lietās**

1. NOLĒMUMI MANTOJUMA LIETĀS

30.05.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-97/2014 un tiesneses Andas Briedes atsevišķās domas*
Tiesiskais regulējums adoptēto likumiskā mantošanā no bioloģiskajiem vecākiem

31.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-115/2014*
Klusējot izteikta griba mantot

2. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO LIETU TIESĪBĀM

2.1. LIKUMA „PAR ATJAUNOTĀ LATVIJAS REPUBLIKAS 1937.GADA CIVILLIKUMA IEVADA, MANTOJUMA TIESĪBU UN LIETU TIESĪBU DAĻAS SPĒKĀ STĀŠANĀS LAIKU UN KĀRTĪBU” 14.PANTA PIEMĒROŠANA

05.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-4/2014*
Prasījuma precizēšana apelācijas instances tiesā

2.2. SERVITŪTI

31.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-11/2014*
Ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšana

2.3. CITI

31.10.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-27/2014*
Kreditora gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā

30.01.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1479/2014*
Vienošanās par kopīpašnieku pienākumu ievērot teritorijas lietošanas noteikumus neatbilst reālnastas jēdzienam

30.09.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2821/2014*

Ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšana zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai

3. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO SAISTĪBU TIESĪBĀM

3.1. TIESISKI DARĪJUMI

23.09.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2376/2014*

Paškontrahēšanās darba līgumos un Civillikuma 1415.panta piemērošana

3.2. SAISTĪBAS UN PRASĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

27.11.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-156/2014 un tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas*

Valsts atbildības robežas morālā kaitējuma atlīdzināšanā

12.12.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-179/2014*

Ekonomiskā krīze un „nepārvaramas varas” jēdziens

3.3. ZAUDĒJUMI UN TO ATLĪDZĪBA

15.01.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-12/2014*

„Sagaidāmās peļņas atrāvums” Civillikuma 1772.panta izpratnē

3.4. PRASĪJUMU TIESĪBU CESIJA

12.03.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-1/2014*

Ierobežojumi atkārtota pieteikuma par puses procesuālo tiesību pārņemšanu iesniegšanai; tiesas kompetence, izskatot uz cesijas līguma pamatotu pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu

3.5. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

19.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-116/2014*

Nomas maksa un ieskaits

26.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-139/2014*

Pilnvarniekam dots izpildījums

3.6. DĀVINĀJUMS

19.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-590/2014*

Civillikuma 1927.panta piemērošana, izskatot kreditora prasījumu par parāda piedziņas vēršanu uz dāvināto mantu

3.7. NOMAS LĪGUMS

05.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-4/2014*

Prasījuma precizēšana apelācijas instances tiesā

19.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-116/2014*

Nomas maksa un ieskaits

3.8. PRASĪJUMI NO SVEŠU LIETU PĀRZIŅAS

26.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-139/2014*

Pilnvarojuma līguma apjoms un robežas

3.9. PRASĪJUMI UZ DAŽĀDIEM PAMATIEM

27.11.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-156/2014 un tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas*

Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radušos zaudējumu civiltiesiskās atbildības subjekts; valsts atbildības robežas morālā kaitējuma atlīdzināšanā

4. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA

14.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-17/2014*

Apdrošinātāja pienākumi, pamatojot atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību

08.10.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-33/2014 un tiesnešu Andas Vitolas, Aigara Strupiņa, Ļubovas Kušnires, Valerijana Jonikāna, Vandas Cīrules, Aivara Keiša atsevišķās domas*

Apdrošinātais risks kredītrisku apdrošināšanas līgumā un tā noteikšanas kritēriji

12.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-184/2014*

Noilgums prasības celšanai tiesā par apdrošinātāja atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību

5. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO KOMERCDAVBĪBAS

15.01.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-101/2014*

Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainojamības prezumpcijas piemērošana

27.05.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-102/2014*

Jēdzienu „kā krietns un rūpīgs saimnieks” piemērošana; nosacījumi sabiedrības valdes locekļu atbrīvošanai no atbildības

14.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1622/2014*

Dalībnieku sapulces lēmuma atzīšana par spēkā neesošu

31.10.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2221/2014*

„Būtiska kaitējuma” sabiedrībai kritērijs; ieguldījuma izmaksas nosacījumi no sabiedrības izslēgtajam dalībniekam

6. NOLĒMUMS AUTORTIESĪBU UN BLAKUSTIESĪBU LIETĀ

21.05.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-26/2014*

Autoru darbu izmantošanas atbildības noteikšanas kārtība, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas tiesības un pienākumi vienotu tarifu noteikšanā

7. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO DARBA TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

04.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1106/2014*

Pierādīšanas pienākuma sadale prasījumā par darba algas piedziņu sakarā ar darbinieka atrašanos komandējumā

28.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1609/2014*

Virsstundu darba samaksa, ja nav ievērota rakstveida vienošanās forma; virsstundu darba tiesiskā regulējuma atšķirības normāla vai nepilna darba laika gadījumos

27.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1683/2014 (JUDIKATŪRAS MAINA)*

Uz darba līguma pamata darbiniekam izmaksāto summu atprasišanas tiesība Darba likuma 78.panta izpratnē

29.04.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-2113/2014 (JUDIKATŪRAS MAINA)*

Maza apmēra darba strīdu izskatīšanas kārtība

23.09.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2376/2014*

Paškontrahēšanās darba līgumos un Civillikuma 1415.panta piemērošana

30.09.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2425/2014*

Jēdzienu „darbinieka nosūtīšana” un „komandējums” nošķiršana, izdevumu un dienas naudas aprēķināšana un izmaksa darbinieka nosūtīšanas gadījumā

8. NOLĒMUMI MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

30.05.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-19/2014*

Zemnieku saimniecības īpašnieka maksātnespējas process

31.10.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-27/2014*

Tiesību saglabāšanas princips ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesā; kreditora gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā

30.09.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-28/2014*

Kreditoru vienlīdzības principa ievērošanas nosacījums tiesiskās aizsardzības procesā

26.11.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-30/2014*

Komerclikuma kā pamats ieinteresētās personas statusa noteikšanai attiecībā pret parādnieku

15.01.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-101/2014*

Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainojamības prezumpcijas piemērošana

19.03.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-116/2014*

Nomas maksa un ieskaits

08.04.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-117/2014*

Kreditoru prasījumu iesniegšanas kārtība pret maksātnespējīgu parādnieku un tās neievērošanas sekas; strīda par tiesībām starp kreditoru un maksātnespējīgu parādnieku izskatīšanas tiesiskais pamats

05.02.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1447/2014 un tiesneses Mārites Zāģeres atsevišķās domas*

Maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirības parādnieka mantas izsoles procesā

9. NOLĒMUMI LIETĀS PAR IERAKSTIEM ZEMESGRĀMATĀS UN ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠA LĒMUMA PĀRSŪDZĒŠANU

04.06.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-14/2014*

Zvērināta notāra apliecība kā pierādījums pirmstiesas brīdinājuma izsniegšanai parādniekam

30.01.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-1479/2014*

Vienošanās par kopīpašnieku pienākumu ievērot teritorijas lietošanas noteikumus neatbilst reālnastas jēdzienam

22.05.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-2229/2014*

Uz iznomātas zemes uzceltas jaunbūves ierakstīšanas zemesgrāmatā nosacījumi

26.06.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-2559/2014*

Neapdzīvojamas telpas statuss un valsts nodevas aprēķināšana īpašuma tiesību nostiprināšanai uz to

30.09.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-2821/2014*

Ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšana zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai

29.12.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-3133/2014*

Zemesgrāmatu nodaļas tiesneša kompetence, izskatot ar tiesneša lēmumu par prasības nodrošināšanu pamatotu nostiprinājuma lūgumu par ķīlas tiesības atzīmes ierakstīšanu

17.12.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SKC-3141/2014*

Zemesgrāmatā nostiprināmās tiesības

10. NOLĒMUMI CIVILPROCESUĀLO TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANAS JAUTĀJUMOS

10.1. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO ŠĶĪRĒJTIESAS NOLĒMUMA IZPILDES

29.12.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-36/2014*

Šķirētās tiesas prejudiciālā sprieduma pārbaude, izsniedzot izpildrakstu

10.2. NOLĒMUMI BLAKUS SŪDZĪBU LIETĀS

02.07.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1255/2014*

Regulas (EK) Nr.44/2001 „Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās” (Regula) piemērošana (aizmugurisks spriedums, sabiedriskās kārtības klauzula), izskatot pieteikumu par ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi

05.02.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1447/2014 un tiesneses Mārites Zāģeres atsevišķās domas*

Maksātspējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirības parādnieka mantas izsoles procesā

29.04.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2113/2014 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Maza apmēra darba strīdu izskatīšanas kārtība

29.05.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2247/2014*

Tiesvedības apturēšana, ja vēl nav izšķirta administratīvā kārtībā izskatāma lieta

19.11.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2414/2014 un tiesnešu Andas Briedes, Aivara Keiša, Valērija*

Maksimova, Normunda Salenieka, Aigara Strupiņa un Mārites Zāģeres atsevišķās domas (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Atbrivojuma no tiesas izdevumu samaksas piemērošana biedrībai

18.09.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2465/2014*

Īrnieka prasības tiesības izvērtējums jautājumā par dzīvokļa jaunā īpašnieka ieviešanu valdījumā

04.09.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2775/2014*

Prasības celšana lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem

31.10.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2793/2014*

Regulas (EK) Nr.44/2001 „Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās”

(Regula) 34.panta 1.punkta (sabiedriskās kārtības klauzula) piemērošana, izskatot jautājumu par ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi

10.3. CITI

12.03.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-1/2014*

Ierobežojumi atkārtota pieteikuma par puses procesuālo tiesību pārņemšanu iesniegšanai; tiesas kompetence, izskatot uz cesijas līguma pamatotu pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu

05.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-4/2014*

Prasījuma precizēšana apelācijas instances tiesā

06.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-109/2014*

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē, ja tiesa pievienojas zemākas instances tiesas sprieduma motivācijai

10.12.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-175/2014*

Patentpilnvarotā sniegto pakalpojumu statuss tiesvedībā

26.09.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1948/2014*

Ar sprieduma izpildi saistītie izdevumi un to atlīdzināšanas pienākums; sprieduma nekavējošas izpildes jēdziens

31.10.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2768/2014*

Ar lietas vešanu saistīto izdevumu atlīdzināšana noraidītas pretpasības gadījumā

11. NOLĒMUMI PAR SAISTĪBU IZPILDĪŠANU TIESAS CEĻĀ

04.06.2014. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SPC-14/2014*

Zvērināta notāra apliecība kā pierādījums pirmstiesas brīdinājuma izsniegšanai parādniekam

25.02.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-73/2014*

Apvērsuma prasības saturs Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē

12.12.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-179/2014*

Apvērsuma prasības iesniegšanas termiņa jēdziens

12. NOLĒMUMS CITU KATEGORIJU LIETĀ

29.04.2014. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-81/2014*

Zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskais pamats juridiskai personai pirmstiesas procesā arestētas mantas gadījumā

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS
PĒC LIKUMU NORMĀM
2014.GADS

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

I nodaļa. Vispārīgie noteikumi
IV nodaļa. Sods
V nodaļa. Soda noteikšana
VII nodaļa. Nepilngadīgo kriminālbildības īpatnības

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XII nodaļa. Nonāvēšana
XIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām
XVIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu
XIX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
XX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
XXI nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību
XXII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību
XXIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju
XXIV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. Kriminālprocesa pamatprincipi (6.–25.pants)
5.nodaļa. Personas, kuras īsteno aizstāvību (59.–94.pants)
9.nodaļa. Pierādīšana un pierādījumi (123.–137.pants)
12.nodaļa. Rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem (123.–137.pants)
26.nodaļa. Ar noziedzīgu nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana (350.–354.pants)
42.nodaļa. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi (449.–474.pants)
43.nodaļa. Kriminālprocesu apvienošana, sadalīšana, atlikšana, apturēšana vai izbeigšana (475.–481.pants)
44.nodaļa. Tiesas sēdes fiksēšana (482.–485.pants)
46.nodaļa. Iztiesāšana (493.–510.pants)
47.nodaļa. Spriedums (511.–535.pants)
52.nodaļa. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā (549.–559.pants)
53.nodaļa. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā (560.–568.pants)
54.nodaļa. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā (569.–591.pants)
61.nodaļa. Spriedumu un lēmumu izpildes laikā radušos jautājumu izskatīšana (640.–654.pants)

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

I nodaļa. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

28.01.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-65/2014

Soda noteikšana pēc 2013.gada 1.aprīļa par tādu noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts pirms 2013.gada 1.aprīļa

IV nodaļa. SODS

14.02.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-22/2014

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana

20.01.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-64/2014

Tiesību ierobežošana kā papildsods

V nodaļa. SODA NOTEIKŠANA

24.04.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-8/2014

Drošības līdzeklis – apcietinājums – jaunā lietā pārtrauc brīvības atņemšanas soda izciešanu pēc iepriekšējā sprieduma

09.09.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-280/2014

Galīgā soda noteikšana saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts pēc sprieduma pasludināšanas pirmajā krimināllietā līdz tā spēkā stāšanās dienai

30.09.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-306/2014

Psihotropo vielu realizācija mantkārīgā nolūkā

05.06.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-329/2014

Galīgā soda noteikšanas motivācija

20.05.2014. Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-347/2014

Atbildību pastiprinošā apstākļa – noziedzīgā nodarījuma izdarīšana alkohola ietekmē – noteikšana

19.09.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-417/2014

Radītā kaitējuma izvērtēšana, nosakot sodu, formālos noziedzīgā nodarījuma sastāvos

17.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-515/2014

Par atbildību pastiprinošu apstākli nav atzistams tāds apstāklis, kurš Krimināllikumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme

10.07.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-579/2014

Pamats konstatēt atbildību pastiprinošo apstākli – recidīvu

15.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-604/2014

Atbildību pastiprinoša apstākļa – noziedzīgais nodarījums veido noziedzīgu nodarījumu reālo kopību – nepamatota konstatēšana

30.10.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-656/2014

Apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību

28.11.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-728/2014

Atbildību pastiprinošs apstāklis – noziedzīgu nodarījumu reālā kopība

VII nodaļa. NEPILNGADĪGO KRIMINĀLATBILDĪBAS ĪPATNĪBAS

28.01.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-65/2014

Soda noteikšana pēc 2013.gada 1.aprīļa par tādu noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts pirms 2013.gada 1.aprīļa

09.05.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-364/2014

Krimināllikuma 65.panta pirmās daļas 2003.gada 12.jūnija likuma redakcija

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XII nodaļa. NONĀVĒŠANA

28.01.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-65/2014

Soda noteikšana pēc 2013.gada 1.aprīļa par tādu noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts pirms 2013.gada 1.aprīļa

XIV nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS PAMATTIESĪBĀM UN PAMATBRĪVĪBĀM

12.03.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-48/2014

Kriminālatbildība par autorības piesavināšanos

XVIII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

27.08.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-349/2014

Krimināllikuma 177.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvā puse

12.06.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-415/2014

Laupīšana, kas saistīta ar iekļūšanu telpā

24.10.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-624/2014

Piesavināšanās un lizinga objekta neatdošana

27.11.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-707/2014

Nekustamā īpašuma izkrāpšana un tālākā ricība ar to

XIX nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

03.07.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-229/2014

Kontrabanda lielā apmērā

19.09.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-417/2014

Radītā kaitējuma izvērtēšana, nosakot sodu, formālos noziedzīgā nodarījuma sastāvos

02.10.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-453/2014

Krimināllikuma 193.¹ pantā un 193.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršana

XX nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

14.03.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-56/2014

Narkotisko vielu realizācijas noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme nav mantkārība

XXI nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

14.02.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-22/2014

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana

XXII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

16.09.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-330/2014

Pilnvarojuma ligums kā dokuments ar juridisku nozīmi

19.09.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-353/2014

Krimināllikuma 279.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse

02.10.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-460/2014

Ja nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, būtiska kaitējuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu

XXIII nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

22.05.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-241/2014

Kriminālatbildība par neziņošanu

XXIV nodaļa. NOZIEDŽĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

18.02.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-1/2014

Būtisks kaitējums Kriminālikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI (6.–25.pants)

07.04.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-78/2014

Cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipi kā nosacījums pierādījumu pieļaujamībai

20.03.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-110/2014

Tiesības uz aizstāvību un atteikšanās no aizstāvja

09.05.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-271/2014

Apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpums

28.08.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-557/2014

Kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums

16.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-582/2014

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta pārkāpums

02.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-802/2014

Cilvēktiesību ierobežošanas iespējām; par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus

5.nodaļa. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU (59.–94.pants)

03.02.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-95/2014

Apelācijas instances tiesas kompetence, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts

20.03.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-110/2014

Tiesības uz aizstāvību un atteikšanās no aizstāvja

09.05.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-271/2014

Apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpums

05.06.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-303/2014

Personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, atteikšanās no aizstāvja pirmās instances tiesā

9.nodaļa. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI (123.–137.pants)

07.04.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-78/2014

Cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipi kā nosacījums pierādījumu pieļaujamībai

26.09.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-165/2014

Pierādījumu pieļaujamība

27.11.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-691/2014

Uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu

12.nodaļa. RĪCĪBA AR LIETISKAJIEM PIERĀDĪJUMIEM UN DOKUMENTIEM (123.–137.pants)

06.03.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-106/2014

Notiesājošā spriedumā jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem

26.nodaļa. AR NOZIEDŽĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA (350.–354.pants)

11.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-628/2014

Pieteikuma par radīto kaitējumu iesniegšana līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā

42.nodaļa. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI (449.– 474.pants)

30.01.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-4/2014

Tiesas tiesības atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus

04.12.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-533/2014

Prokurora kompetence iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību

27.11.2014. Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-566/2014

Pārrakstīšanās klūdas izpratne

43.nodaļa. KRIMINĀLPROCESU APVIENOŠANA, SADALĪŠANA, ATLIKŠANA, APTURĒŠANA VAI IZBEIGŠANA (475.–481.pants)

30.10.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-545/2014*
Satversmes tiesā apstrīdētas tiesību normas piemērošana

44.nodaļa. TIESAS SĒDES GAITAS FIKSĒŠANA (482.–485.pants)

16.05.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-302/2014*
Nepilnīgs tiesas sēdes protokols

46.nodaļa. IZTIESĀŠANA (493.–510.pants)

30.05.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-49/2014*
Tiesas lēmuma par tiesas izmeklēšanas atsākšanu nosacījumi

05.06.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-303/2014*
Personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, atteikšanās no aizstāvja pirmās instances tiesā

47.nodaļa. SPRIEDUMS (511.–535.pants)

06.03.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-106/2014*
Notiesājošā spriedumā jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem

05.06.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-329/2014*
Galīgā soda noteikšanas motivācija

06.11.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-505/2014*
Apelācijas instances tiesas kompetence vērtēt pirmās instances tiesas nolēmuma motivu daļā izteiktos atzinumus

22.12.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-725/2014*
Noziedzīgā nodarījuma apraksts ir būtiska notiesājoša sprieduma sastāvdaļa

52.nodaļa. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ (549.–559.pants)

03.02.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-95/2014*
Apelācijas instances tiesas kompetence, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts

02.09.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-J-475/2014*
Lietas iztiesāšana rakstveida procesā apelācijas instances tiesā, ja apelācijas sūdzībā izteikts lūgums noteikt sodu nosacīti

53.nodaļa. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ (560.–568.pants)

06.02.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-89/2014*
Lietas iztiesāšanas laika un vietas nepaziņošana kā apsūdzētā tiesību pārkāpums apelācijas instances tiesā

13.03.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-123/2014*
Apelācijas instances tiesas kompetence krimināllietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā

06.11.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-505/2014*
Apelācijas instances tiesas kompetence vērtēt pirmās instances tiesas nolēmuma motivu daļā izteiktos atzinumus

17.12.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-765/2014*
„Atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti

54.nodaļa. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ (569.–591.pants)

06.02.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-89/2014*
Lietas iztiesāšanas laika un vietas nepaziņošana kā apsūdzētā tiesību pārkāpums apelācijas instances tiesā

03.07.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-549/2014*
Kasācijas sūdzības papildinājumu iesniegšanas termiņš

61.nodaļa. SPRIEDUMU UN LĒMUMU IZPILDES LAIKĀ RADUŠOS JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANA (640.–654.pants)

05.06.2014. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr. SKK-399/2014*
Tiesa, kas var atzīt, ka persona ļaunprātīgi izvairās no tiesas spriedumā noteiktā soda – piespiedu darbs – izciešanas

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS
PĒC LIETU KATEGORIJĀM
2014.GADS

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts; faktiskā rīcība; publisko tiesību līgums
- 1.2. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.3. Tiesību normu piemērošana
- 1.4. Dalībnieki
- 1.5. Termiņi administratīvajā procesā
- 1.6. Personas subjektīvās tiesības
- 1.7. Administratīvais process iestādē
- 1.8. Administratīvais process tiesā

2. Administratīvo pārkāpumu lietas

3. Atlīdzinājums administratīvajā procesā

4. Bērnu tiesības

5. Būvniecības tiesības

6. Cilvēktiesības

7. Ieslodzīto tiesības

8. Interesu konflikta novēršana valsts amatpersonu darbībā

9. Konkurences tiesības

10. Naturalizācija, pilsonības piešķiršana, uzturēšanās atļauju piešķiršana

11. Nodokļu tiesības

- 11.1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 11.2. Muitas nodoklis
- 11.3. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 11.4. Pievienotās vērtības nodoklis
- 11.5. Uzņēmuma ienākuma nodoklis

12. Nolēmumi lietās, ko Administratīvo lietu departaments izskata kā pirmās instances tiesa

13. Nolēmumi par reglamentēto profesiju pārstāvju darbību

14. Patērētāju tiesības

15. Privatizācijas tiesības

- 15.1. Zemes un citu objektu privatizācija (atsavināšana)

16. Publiskie iepirkumi

17. Sociālās tiesības

- 17.1. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

18. Tiesības uz informāciju/ tiesības uz atbildi pēc būtības

19. Uzņēmumu reģistra lēmumi

20. Valsts dienests

21. Citi

1.ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS; FAKTISKĀ RĪCĪBA; PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

21.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-51/2014*

Administratīvais akts ar nosacījumu

29.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-83/2014*

Administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība

10.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-192/2014*

Iestādes bezdarbība, nepiemērojot tehniskās apskates liegumu, nav faktiskā rīcība

18.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-908/2014*

Personas tiesības pārsūdzēt atteikumu anulēt paziņojumu par transportlīdzekļa iegādi un pievienotās vērtības nodokļa samaksu

1.2. TIESĪBU JOMU NOŠĶIRŠANA

12.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-156/2014*

Darba tiesisko attiecību valsts uzraudzības robežas

1.3. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

18.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-181/2014*

Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra regulas Nr.261/2004, ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojuma atcelšanu vai ilgu kavēšanos, piemērošana

1.4. DALĪBNIKI

22.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-691/2014*
Maksātnešpējas administratora statuss administratīvajā procesā

1.5. TERMIŅI ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

28.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-22/2014*
Naudas soda samaksas termiņš lietās par administratīvajiem pārkāpumiem ceļu satiksmē

29.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-119/2014*
Disciplinārlietas ierosināšanas termiņš un disciplinārsoda noteikšanas principi

1.6. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

10.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-192/2014*
Iestādes bezdarbība, nepiemērojot tehniskās apskates liegumu, nav faktiskā rīcība

02.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-646/2014*
Personas tiesības pretendēt uz rūpnieciskās zvejas rīku limitu, rūpnieciskās zvejas tiesību nomas līgumu un speciālo atļauju (licenci) komercdarbībai zvejniecībā

1.7. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

06.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-34/2014 un tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas*
Pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam; spēkā neesoša administratīvā akta tiesiskā ietekme

17.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-229/2014*
Personas tiesības pārsūdzēt iestādes lēmumu par iesnieguma atstāšanu bez virzības

1.8. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

23.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-629/2014*
Pieteicēja tiesības prasīt tiesvedības turpināšanu, ja iestāde tiesas procesa laikā ir apmierinājusi pieteicēja prasījumu

29.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-826/2014*
Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkta piemērošana

24.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1243/2014*
Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 10.punkta termina „speciālā atļauja” tulkojums

19.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1314/2014*
Tiesvedības apturēšana uz Administratīvā procesa likuma 273.panta 3.punkta pamata

2. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

28.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-22/2014*
Naudas soda samaksas termiņš lietās par administratīvajiem pārkāpumiem ceļu satiksmē

10.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-192/2014*
Iestādes bezdarbība, nepiemērojot tehniskās apskates liegumu, nav faktiskā rīcība

3. ATLĪDZINĀJUMS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

21.08.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-314/2014*
Pašnodarbinātas personas tiesības pieprasīt atlīdzību par piedalīšanos kriminālprocesuālās darbības

28.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-547/2014*
Pamats izmaksāt nesāņemto darba algu par apcietinājumā pavadīto laiku

22.10.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-807/2014*
Prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu publiskā iepirkuma lietā

4. BĒRNU TIESĪBAS

26.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-1032/2014*
Aizbildņa atcelšana

5. BŪVNICĪBAS TIESĪBAS

18.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-102/2014*
Tiesā vērtējamie apstākļi, lemjot par būvniecības procesā radītu īpašuma pārgrozījumu novēršanu

04.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-164/2014*
Zemes īpašnieka saskaņojuma nepieciešamība ēku atjaunošanai dalītā īpašuma gadījumā

6. CILVĒKTIESĪBAS

24.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta Rīcības sēdes lēmums lietā nr. SKA-338/2014*
Vecāku tiesību dot vārdu savam bērnam ierobežojuma pamatotība

14.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1253/2014*
Pagaidu aizsardzība zvērināta notāra atstādināšanas gadījumā

7. IESLODZĪTO TIESĪBAS

28.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-547/2014*
Pamats izmaksāt nesamēto darba algu par apcietinājumā pavadīto laiku

8. INTEREŠU KONFLIKTA NOVĒRŠANA VALSTS AMATPERSONU DARBĪBĀ

07.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-67/2014*
Likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 14.panta ceturtajā daļā noteiktā ierobežojuma piemērošana

9. KONKURENCES TIESĪBAS

03.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-3/2014*
Nolīgumam piemītoša mērķa ierobežot konkurenci konstatēšana
10.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-13/2014*
Lietas ierosināšana Konkurences padomē uz iesnieguma pamata
20.06.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-333/2014*
Konkurences likuma normu piemērošana pilnsabiedrības gadījumā

10. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA

14.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-21/2014*
Pilsonības likuma 12.panta pirmajā daļā noteiktā termiņa skaitīšana
12.06.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-108/2014*
Latvijas pilsonības atjaunošana

11. NODOKĻU TIESĪBAS

09.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-148/2014*
Nodokļu maksātāja pienākums sniegt informāciju nodokļu administrācijai
02.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-495/2014*
Tiesību normu intertemporālā piemērošana nodokļu soda naudas noteikšanā
20.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-498/2014*
Tiesību normu spēks laikā; tiesas kompetence, lemjot par nelabvēlīga administratīvā akta atcelšanu
22.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-535/2014*
Valsts ieņēmumu dienesta kompetence anulēt pašnodarbinātā ziņojumā par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektu un iemaksām sniegto informāciju, ja tā ietver ziņas par neesošu iemaksu objektu

11.1. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

23.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-25/2014*
Sava nekustamā īpašuma pārdošanas nošķiršana no saimnieciskās darbības

11.2. MUITAS NODOKLIS

07.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-2/2014*
Muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm

25.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-41/2014 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*
Nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā

11.3. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

16.01.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-276/2014*
Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides piemērošana tiesiska valdījuma gadījumā

10.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-295/2014*
Nekustamā īpašuma lietošanas mērķa – neapgūta apbūves zeme – noteikšana

07.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-675/2014*
Samazinātās nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošana

11.4. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

06.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-34/2014 un tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas*
Pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam; spēkā neesoša administratīvā akta tiesiskā ietekme

25.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-41/2014 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*
Nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā

09.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-632/2014*
Termiņš Valsts ieņēmumu dienesta veiktai pārbaudei par nodokļa pārmaksu

18.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-908/2014*
Personas tiesības pārsūdzēt atteikumu anulēt paziņojumu par transportlīdzekļa iegādi un pievienotās vērtības nodokļa samaksu

11.5. UZŅĒMUMA IENĀKUMA NODOKLIS

16.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-58/2014*
Reprezentācijas izdevumu vērtējums; pretpienākums, kas uzskatāms (nav uzskatāms) par atlidzību; ziedotie finanšu līdzekļi nav atzistami par ziedojumiem arī daļā, kādā nav noteikts pretpienākums

12.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-80/2014*
Terminu „saistītās personas” un „izšķiroša ietekme” tulkojums

14.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-565/2014*
Plānoto zudumu normas aprēķināšanas precizitāte

12. NOLĒMUMI LIETĀS, KO ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS IZSKATA KĀ PIRMĀS INSTANCES TIESA

12.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SA-1/2014*
Valsts nepārtrauktības doktrīna

28.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SA-3/2014*
Latvijas Republikas Satversmes 78.panta jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretācija

31.10.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SA-5/2014*
Saeimas vēlēšanu rezultātu pārbaude tiesā

13. NOLĒMUMI PAR REGLAMENTĒTO PROFESIJU PĀRSTĀVJU DARBĪBU

22.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-691/2014*
Maksātspējas administratora statuss administratīvajā procesā

14.11.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1253/2014*
Pagaidu aizsardzība zvērināta notāra atstādīšanas gadījumā

14. PATĒRĒTĀJU TIESĪBAS

18.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-181/2014*
Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 11.februāra regulas Nr.261/2004, ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojuma atcelšanu vai ilgu kavēšanos, piemērošana

11.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-472/2014 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*
Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence

15. PRIVATIZĀCIJAS TIESĪBAS

30.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-17/2014*
Personas tiesības privatizācijas procesā

15.1. ZEMES UN CITU OBJEKTU PRIVATIZĀCIJA (ATSAVINĀŠANA)

29.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-111/2014*

Privatizējamā objekta nosacītā cena; privatizācijas projekta iesniedzēja tiesības prasīt apstiprināt iesniegto projektu

16. PUBLISKIE IEPIRKUMI

23.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-78/2014*
Publisko iepirkumu likuma 48.panta piemērošana

29.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-79/2014 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*
Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta piemērošana

20.06.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-333/2014*
Konkurences likuma normu piemērošana pilsabiedrības gadījumā

02.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-646/2014*

Personas tiesības pretendēt uz rūpnieciskās zvejas rīku limitu, rūpnieciskās zvejas tiesību nomas līgumu un speciālo atļauju (licenci) komercdarbībai zvejniecībā

17. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

17.1. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

11.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-354/2014*

Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likumā lietotā jēdziena nostrādātais laiks satura noskaidrošana

04.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-371/2014*

Priekšnoteikumi dienesta laika citu valstu bruņotajos spēkos ieskaitīšanai izdienas stāžā

24.09.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-1145/2014*

Personas tiesības saņemt gan vecuma, gan izdienas pensiju

18. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU/ TIESĪBAS UZ ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

- 11.04.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-10/2014*
Sabiedrības tiesības iegūt informāciju par valstij pilnībā vai daļēji piederošu kapitālsabiedrību
- 30.05.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-87/2014*
Trauksmes cēlāju identitātes aizsardzība
- 18.06.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-139/2014*
Informācijas par amatu konkursa norisi pieejamība

19. UZŅĒMUMU REĢISTRA LĒMUMI

- 04.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-313/2014*
Akcionāru sapulces tiesības izsludināt jaunas sapulces sasaukšanu

20. VALSTS DIENESTS

- 07.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-16/2014*
Dienestpersonas pārceļšanas tiesiskuma pārbaude tiesā
- 24.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-82/2014*
Kompensācijas par veselības traucējumu karavīram izmaksas priekšnoteikumi
- 26.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-97/2014*
Mobinga identificēšana
- 11.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-113/2014*
Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 33.panta tulkojums
- 29.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-119/2014*
Disciplinārlietas ierosināšanas termiņš un disciplinārsoda noteikšanas principi
- 20.02.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-124/2014*
Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu tiesības saņemt piemaksas par vakanta amata pienākumu pildīšanu papildus tiešajiem amata pienākumiem
- 17.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-318/2014*
Ierēdņa atbrīvošana no amata ilgstošas darbnespējas gadījumā
- 27.08.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-409/2014*
Lēmuma par pensijas vecumu sasnieguša ierēdņa atbrīvošanai no amata pārbaude tiesā
- 22.10.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-432/2014*
No amata atstādīnāta ierēdņa tiesības atrasties darba vietā
- 09.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-559/2014*
Līguma par dienestu Zemessardzē tiesiskā daba

21. CITI

- 12.03.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-156/2014*
Darba tiesisko attiecību valsts uzraudzības robežas
- 21.08.2014. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-314/2014*
Pašnodarbinātas personas tiesības pieprasīt atlīdzību par piedalīšanos kriminālprocesuālās darbības
- 19.12.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-370/2014*
Informācijas par tiesneša disciplināro atbildību konfidencialitātes satversmība
- 02.07.2014. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr. SKA-646/2014*
Personas tiesības pretendēt uz rūpnieciskās zvejas rīku limitu, rūpnieciskās zvejas tiesību nomas līgumu un speciālo atļauju (licenci) komercdarbībai zvejniecībā

JUDIKATŪRAS MAINĀ: 2014. GADS

TĒZES NOLĒMUMIEM, KUROS MAINĪTA KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE

ATBRĪVOJUMA NO TIESAS IZDEVUMU SAMAKSAS
PIEMĒROŠANA BIEDRĪBAI

Civillietu departamenta 2014.gada 19.novembra lēmums lietā nr.SKC-2414/2014

Biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vērsas tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos (*Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkts un 88.panta pirmā daļa*).

MAZA APMĒRA DARBA STRĪDU IZSKATĪŠANAS KĀRTĪBA
Civillietu departamenta 2014.gada 29.aprīļa lēmums

lietā nr.SKC-2113/2014

Ņemot vērā to, ka Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, kā arī to, ka procedūra maza apmēra prasībām Latvijas iekšējā tiesību sistēmā ir noregulēta, Regulā noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³ nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 euro (*Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), Civilprocesa likuma 30.³ nodaļa*).

UZ DARBA LĪGUMA PAMATA DARBINIEKAM IZMAKSĀTO SUMMU ATPRASIŠANAS TIESĪBA DARBA LIKUMA 78.PANTA IZPRATNĒ

Civillietu departamenta 2014.gada 27.marta spriedums lietā nr.SKC-1683/2014

Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ (*Civillikuma 2369.–2392.pants*).

Atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt darbinieka stāvokļa noregulēšanu jaunajos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums (*Darba likuma 59. un 78.pants, Civillikuma 2369.–2392.pants*)

PUBLISKO IEPIRKUMU LIKUMA 3.PANTA PIRMĀS DAĻAS 7.PUNKTA PIEMĒROŠANA

Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra spriedums lietā nr. SKA-79/2014

1. Viens no Publisko iepirkumu likuma mērķiem ir piegādātāju brīva konkurence valsts un pašvaldību iepirkumos. Tajā pašā laikā šā likuma 3.pants paredz izņēmuma gadījumus, kuros likums un tādejādi publiskā iepirkuma procedūras nav jāpiemēro. Viens no šādiem gadījumiem atbilstoši 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir, ja iespējamā iepirkuma priekšmeta izpildi plānots nevis nodot tirgum, bet pakalpojumu sniegt pašas publiskās personas spēkiem (*Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts*).

2. Publiskā iepirkuma procedūras izņēmums atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir attaisnots, ja pasūtītājs attiecīgo personu kontrolē tāpat kā savus dienestus. Tāda pati kontrole ir tad, ja iestāde var ietekmēt šīs personas lēmumus, tostarp gan attiecībā uz tās stratēģiskiem mērķiem, gan svarīgiem lēmumiem. Citiem vārdiem, iestādei ir jābūt iespējai veikt personas strukturālu un funkcionālu kontroli, turklāt tai jābūt faktiskai. Ja persona pieder vairākām iestādēm, tās var kopīgi veikt tādu pašu kontroli, nav nepieciešams, lai katra no iestādēm to veiktu atsevišķi. Kontrole, kas tiek veikta pār sabiedrību, nevar būt atkarīga tikai no vienas iestādes kontroles pilnvarām, kurai attiecīgajā sabiedrībā pieder vairākums kapitāldaļu. Apstākļi, ka iestādei vienai vai kopā ar citiem publisko tiesību subjektiem pieder visas kapitāla daļas, principā norāda, ka tā kontrolē šo sabiedrību gluži tāpat kā savus dienestus. Tas, protams, neizslēdz nepieciešamību pārbaudīt, kādā veidā konkrētajā gadījumā noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība un kāda ir katras publiskās personas ietekme (*Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*).

3. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pants regulē publiskās personas darbību privāto tiesību jomā. Atbilstoši minētajām normām vispārīgi pašvaldība var darboties divējādi – pirmkārt, sniegt pakalpojumus (87.panta pirmās daļas 2.punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87.panta pirmās daļas 3.punkts un 88.pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērst uz sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai principā šādu pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgi no tā, cik sociāli orientētu politiku tā īsteno.

Tādēļ kontrole pār šādu izšķiršanos un rīcību nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādejādi – tiesas ietekmei. Jautājumu, kā rīkoties, ja, izšķiroties pakalpojumu sniegt pašas spēkiem, publiskās personas kontrolētā institūcija vienlaikus darbojas tirgū, noregulē Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta otrais nosacījums, proti, ka publiskā iepirkuma procedūra nav rīkojama vienīgi tad, ja šāds pakalpojuma sniedzējs to sniedz galvenokārt pasūtītājam (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87., 88.pants, Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts*).

PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS CENTRA KOMPETENCE

Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 11.jūlija lēmums lietā nr. SKA-472/2014

1. Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbības patērētāju tiesību aizsardzībai ir saistītas ar patērētāju likumīgo prasību, kas noteiktas patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošajos normatīvajos aktos, izpildes pieprasīšanu. Šajā gadījumā Centrs izdod administratīvo aktu par konkrētā strīda risinājumu. Šādu Centra lēmumu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 10.¹ daļu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (*Patērētāju tiesību aizsardzības likums*).

2. Patērētājam nav subjektīvo tiesību prasīt Centram ierosināt administratīvo lietu pret trešo personu saistībā ar patērētāju kolektīvo interešu aizskārumu un veikt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajā daļā minētās darbības. Attiecībā uz individuālu strīdu par netaisnīgiem līguma noteikumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta septītā daļa noteic, ka, saņemot patērētāja sūdzību vai iesniegumu par strīdu starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un patērētāju par to, vai noslēgtajā līgumā konkrēti ietvertie noteikumi ir netaisnīgi, Centrs sagatavo atbildi, kurā var paust viedokli par attiecīgo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Tātad šajā gadījumā Centrs neuzsāk administratīvo lietu un neizdod administratīvo aktu par konkrēto strīdu, bet Centrs var paust viedokli, kas nav saistošs strīda pusēm. Turklāt Centram ir rīcības brīvība jautājumā par viedokļa paušanu, proti, Centrs atsevišķos gadījumos var arī atturēties no viedokļa paušanas (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotā daļa un 26.panta septītā daļa*).

NODOKĻU MAKSĀTĀJA PIENĀKUMS MAKSĀT NOKAVĒJUMA NAUDU MUITAS PARĀDA GADĪJUMĀ

Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 25.marta spriedums lietā nr.SKA-41/2014

1. Pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai pastāv tikai tad, ja tas paredzēts Eiropas Savienības dalībvalsts tiesībās (*Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*).

2. Likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir paredzēts nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no pamatparāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai – tostarp muitas parāda gadījumā. Nokavējuma naudas samaksas pienākums atbilstoši šā likuma 32.panta pirmajai daļai ir spēkā kopš 2007.gada 1.janvāra. Līdz ar to Augstākā tiesa atkāpjas no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā noteic Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi normas un ka tādejā nav pamata atsaukties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” normām (*Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmā daļa*).

VI

PUBLISKAIS PĀRSKATS

PAR LATVIJAS REPUBLIKAS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2014. GADĀ

IEVADS	93
Ivars BIČKOVIČS. Aizvadītais gads Augstākajai tiesai – intensīvs darbs un strukturālas pārmaiņas	94
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	95
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	96
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS UN VADĪBA	96
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	97
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2014.gadā	97
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	98
Tiesnešu papildu pienākumi un aktivitātes	98
STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	99
Civillietu departaments	100
Krimināllietu departaments	105
Administratīvo lietu departaments	107
Civillietu tiesu palāta	110
Krimināllietu tiesu palāta	113
Judikatūras nodaļa	114
Administrācija	116
INFORMĀCIJA PAR DISCIPLINĀRTIESAS DARBU	120

IEVADS

2014.gadā Augstākā tiesa līdz ar Krimināllietu tiesu palātas likvidāciju piedzīvojusi nozīmīgākās strukturālas pārmaiņas kopš līdzšinējās sistēmas izveidošanas pirms 20 gadiem un strādājusi ļoti intensīvā darba režīmā, izskatot vairāk nekā 4500 lietas.

Šie bija galvenie jautājumi, par ko Augstākās tiesas tiesneši diskutēja gada pārskata plēnumā, kas notika 2015.gada 6.martā. Struktūrvienību vadītāji, analizējot aizvadītā gada rezultātus, akcentēja arī būtiskākās problēmas un norādīja uz to iespējamiem risinājumiem. Pirmo reizi plēnuma darba kārtībā bija arī ziņojums par Disciplinārtiesas darbu.

Apspriežot ziņojumus un meklējot iespējas turpmākā darba optimizēšanai, Augstākās tiesas plēnuma pieņēma lēmumus par tiesnešu skaita pārdali Augstākās tiesas departamentos un par Disciplinārtiesas kompetenci. Atšķirībā no citiem gadiem, šoreiz uz Augstākās tiesas

plēnumu bija aicināts ne tikai ģenerālprokurors un tieslietu ministrs, bet plašāks amatpersonu loks, kuru darbs un lēmumi saistīti ar tiesu darba organizāciju un attīstību, tādēļ svarīgi, lai tiesnešu problēmas, viedokļus un priekšlikumus viņi dzirdētu nepastarpināti. Plēnumā piedalījās ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers, Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš, tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs un valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos Irēna Kucina, kā arī Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētājs Jānis Grinbergs.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv.

AIZVADĪTAIS GADS AUGSTĀKAJAI TIESAI – INTENSĪVS DARBS UN STRUKTURĀLAS PĀRMAIŅAS



Ivars BIČKOVĪČS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Aizvadītais gads Augstākajai tiesai bija būtisku strukturālu pārmaiņu laiks. Pārejot uz Augstāko tiesu kā tikai kasācijas instanci, 2014.gadā beidza pastāvēt Kriminālietu tiesu palāta un normatīvos izstrādāja Civillietu tiesu palātas likvidācijas kārtību, Augstākās tiesas priekšsēdētājam vairs nav vietnieku, bijuši būtiski grozījumi procesuālajos likumos, kas attiecas uz lietu skatīšanu augstākajā tiesu instancē – šis un citas pārmaiņas Augstākās tiesas darbu ietekmējušas gan ar darba apjoma palielināšanos, gan veidojušas emocionālo spriedzi.

Tāču Augstākā tiesa godprātīgi pildījusi savus uzdevumus un tai ir augsti uzticēšanās reitingi gan politiķu un izpildvaras vērtējumā, par ko liecina vēlme paplašināt Augstākās tiesas funkcijas, piemēram, paplašinot Disciplinārtiesas kompetenci, gan sabiedrības vērtējumā, kam rādītājs ir arvien pieaugošais kasācijas instancē pārsūdzēto lietu skaits.

Ar katru gadu Augstākās tiesas plēnumi kļūst „dzīvāki”, tiesneši tajos izsaka viedokļus un vērtējumus, kā arī priekšlikumus, kas sekmē turpmāko tiesas darbu. Arī šajā plēnumā, vērtējot aizvadīto gadu, bija plašas diskusijas un izskanēja priekšlikumi, kas rezumējās divos būtiskos plēnuma lēmumos – par tiesnešu skaita pārdali departamentos un par Disciplinārtiesas kompetenci.

Jau ilgstoši vislielākais neizskatīto lietu atlikums Augstākajā tiesā ir Civillietu departamentā, 2014.gadā departaments spējis izskatīt tikai 40% no tā tiesvedībā esošajām lietām un gada beigās neizskatīto lietu atlikums bija 2085 lietas. Salīdzinoši – Administratīvo lietu departamentā 505, Kriminālietu departamentā – 107 lietas. Vidējais lietu izskatīšanas termiņš Kriminālietu departamentā – 1,3, Administratīvo lietu departamentā – 3,1, bet Civillietu

departamentā – 17,2 mēneši. Ņemot to vērā, Augstākās tiesas plēnums nolēma atbalstīt tiesnešu skaita palielināšanu Augstākās tiesas Civillietu departamentā par divām amata vietām, samazinot tiesnešu skaitu Kriminālietu departamentā par divām amata vietām.

Plašas diskusijas plēnumā bija par Tieslietu ministrijas gatavoto likumprojektu, kas paredz vienotas apelācijas instances izveidošanu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietu pārsūdzībai, uzliekot šo pienākumu Disciplinārtiesai, kura Augstākajā tiesā veidota tikai tiesnešu disciplinārlietu lēmumu pārsūdzībai. Augstākās tiesas tiesneši neatbalsta Disciplinārtiesas funkciju paplašināšanu, un plēnums pieņēma lēmumu aicināt Tieslietu padomi atkārtoti skatīt jautājumu par tiesu sistēmas disciplinārbildības reformu.

Domāju, ka vērtīgi bija, ka plēnuma darbā piedalījās Saeimas Juridiskās komisijas vadītājs, tieslietu ministrs un valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos un dzirdēja tiesnešu viedokļus un argumentus. Tieslietu padome ir atbalstījusi Augstākās tiesas plēnuma lēmumus un pārdalījusi tiesnešu skaitu departamentos, kā arī plēnuma lēmumu par Disciplinārtiesas kompetenci uzskatījusi par vērā ņemamu argumentu, lai lemtu atgriezties pie diskusijas par šo jautājumu kādā no nākamajām Tieslietu padomes sēdēm.

Struktūrvienību vadītāji savos ziņojumos plēnumā detalizēti un argumentēti izvērtēja savas struktūrvienības paveikto aizvadītajā gadā. Ziņojumos paustās atziņas, tāpat kā apkopotos statistikas datus izmantosim salīdzināšanai un vērtēšanai, turpmāk organizējot tiesas darbu un veidojot tiesas struktūru jaunajos apstākļos, kad Augstākā tiesa būs tikai kasācijas instance.

Šobrīd Augstākā tiesa strādā pēc pašu veidotās un akceptētās Augstākās tiesas stratēģijas 2014.–2016.gadam. Augstākās tiesas kā augstākās tiesu instances pamatfunkcijas, protams, ir profesionāla un taisnīga tiesas spriešana un vienotas tiesu prakses veidošana. Bet tikpat nozīmīgi ir arī citi stratēģijā izvirzītie mērķi – labas pārvaldības principa pilnveidošana tiesas darbā, sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana, kā arī šobrīd aktuālais mērķis pabeigt Augstākās tiesas reorganizāciju, stiprinot kasācijas instanci.

No stratēģijā plānotajiem uzdevumiem 2015.gadam īpaši akcentējami divi.

Pirmkārt, tiesu lietu plūsmas paātrināšana un uzkrājuma samazināšana, vienlaikus nepalielinot jau tā lielo tiesnešu slodzi. Tas aktuāli visos departamentos un tiesu palātā, bet jo

īpaši Civillietu departamentā. Jāmeklē risinājumi, kā mūsu esošos resursus izmantot racionālāk.

Otrkārt, Augstākās tiesas reforma. Pirmais reformas posms – Kriminālietu tiesu palātas likvidācija – diemžēl nav noslēdzies līdz ar 2014.gada 31.decembri, kā bija ierakstīts likumā „Par tiesu varu”. Faktiski tas vēl turpinās, jo nav atrisināti visu Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu turpmākā darba jautājumi. Tuvojas reformas otrā posma noslēgums, kad 2016.gada 31.decembri beigs pastāvēt Civillietu tiesu palāta. Tas uzliek pienākumu savlaikus domāt, kas notiks ar tiesnešiem, kā šī reforma darbosies. Par to laikus jādomā arī pašiem palātas tiesnešiem, pierādot un apstiprinot savas spējas strādāt kasācijas instances tiesā. Realitāte ir tāda, ka palātas tiesnešu ir vairāk nekā būs vakanto vietu Civillietu departamentā.

Viens no mūsu uzdevumiem saistībā ar Augstākās tiesas reorganizāciju ir kasācijas instances kapacitātes stiprināšana. Tas nozīmē arī atbilstošu atbalsta personālu kasācijas instancē, optimāli izmantojot apelācijas instancē likvidējamās darbinieku amata vietas. Darbu sākuši zinātniski analītiskie padomnieki, kas, nākotnē, iespējams, varētu izveidot nodaļu. Tāpat esam gandarīti, ka darbam Augstākajā tiesā esam piesaistījuši darbiniekus ar vērtīgu starptautisku pieredzi cilvēktiesībās un publiskajās tiesībās – Anita Zikmane un Solvita Harbaceviča pieredzi guvušas ilggadējā darbā Eiropas Savienības Tiesā. Mēs nevaram katram tiesnesim nodrošināt

divus vai trīs palīgus, kā tas, iespējams, būtu nepieciešams, ņemot vērā tiesnešu slodzi, taču ceram, ka labs atbalsts būs šis profesionālo konsultantu un padomnieku dienests.

Runājot par tiesnešu slodzes palielināšanos saistībā ar papildu pienākumiem, plēnumā aktualizējās arī jautājums par Augstākās tiesas iesaisti Operatīvās darbības likumā noteikto darbību nodrošināšanā. Vairākkārt esam pauduši viedokli, ka operatīvo darbību sankcionēšanai nevajadzētu būt Augstākās tiesas funkcijai. Jautājums tiek risināts, Augstākā tiesa deleģēs savus pārstāvjus Operatīvās darbības likuma grozījumu darba grupai.

Plēnumā aicināju tiesnešus aktīvi piedalīties procesos, kas saistīti ar viņu darba slodzes palielināšanos. Mums jānāk ar saviem priekšlikumiem, kā, gluži pretēji, – darīt slodzi mazāku, lai tiesneši varētu vairāk pievērsties darba kvalitātei un pašizglītbai, kas kasācijas instancei ir primāras.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas izskata lietas kasācijas instancē. Līdz 2016.gada 31.decembrim Augstākās tiesas sastāvā ir arī apelācijas instance civillietās – Civillietu tiesu palāta.

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

LIKUMOS NOTEIKTĀS AUGSTĀKĀS TIESAS PAMATFUNKCIJAS IR:

- tiesas spriešana kasācijas un apelācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā.

PAPILDFUNKCIJA – Operatīvās darbības likumā noteikto sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un Kredītiestāžu likumā noteikto kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRU VEIDO:

- trīs departamenti, kuros kasācijas kārtībā izskata civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas;
- tiesu palāta, kas ir apelācijas instances civillietās (līdz

2014.gada 31.decembrim Augstākās tiesas sastāvā bija arī Kriminālietu tiesu palāta);

- Administrācija, kuras mērķis ir nodrošināt Augstākās tiesas darbību;
- Judikatūras nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi;
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRATĒGIJA

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2014.–2016.gadam ir formulēta Augstākās tiesas misija – taisnīga un efektīva tiesas spriešana un tiesu sistēmas neatkarības stiprināšana, kā arī stratēģiskā vizija – būt par taisnīguma garantu.

Augstākās tiesas stratēģijā ir noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi piecās prioritārajās jomās:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienveida tiesu prakses veidošana Latvijā;
- sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principa pilnveidošana;
- Augstākās tiesas reorganizācija.

Līdzās tām pamatfunkcijām un palīgfunkcijām, kas noteiktas likumos, kā savas darbības papildfunkciju Augstākā tiesa noteikusi arī sabiedrības informēšanu un tiesisko izglītošanu.

Augstākās tiesas prioritārie darbības virzieni 2014.gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem un budžetā piešķirtajiem līdzekļiem.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada un Augstākās tiesas Administrācija nodrošina **Tieslietu padomes** darbu. Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2014.gadā notikušas 15 Tieslietu padomes sēdes (no tām 6 rakstveida procesā), pieņemti 89 lēmumi. Augstākās tiesas Administrācija piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē, kā arī organizēja sadarbību ar Eiropas Tieslietu padomju asociāciju. Tā kā Tieslietu padome sasauca Tiesnešu konferences un nosaka to darba kārtību, Augstākā tiesa iesaistījās Tiesnešu konferenču organizēšanā. Klātienēs konference, kurā tika izvērtēts Tieslietu padomes pirmais četru gadu darbības posms, tika organizēta kā starptautiska konference.

Augstākā tiesa nodrošina arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – **Tiesnešu disciplinārkolēģijas** – darbu. Disciplinārkolēģijas priekšsēdētāja pienākumus turpināja pildīt bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks, jo likumā „Par tiesu varu” noteikts, ka viņš šos pienākumus pilda līdz Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktā četru gadu pilnvaru termiņa beigām.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi ir pārsūdzami un to tiesiskuma izvērtēšanai Augstākajā tiesā tiek sasaukta **Disciplinārtiesa**, kuras sastāvā ir seši departamentu tiesneši. Disciplinārtiesas kompetence ir arī pārbaudīt pārsūdzēto tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu tiesiskumu un ar 2014.gada 1.janvāri – izskatīt arī pārsūdzētos ģenerālprokurora lēmumus par disciplinārsodu piemērošanu.

2014.gadā Tiesnešu disciplinārkolēģijā izskatītas 17 tiesnešu disciplinārlietas, 8 lietu izskatīšana pārcelta uz nākamā gadu. Disciplinārtiesā 2014.gadā izskatīta viena lieta par ģenerālprokurora lēmumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS UN VADĪBA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākais tiesas plēnums jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2014. gadā notika divas plēnuma sēdes.

21.februārī plēnums izvērtēja iepriekšējā gada darbības pārskatu, par Satversmes tiesas tiesneša kandidātu no tiesnešu vidus izvirzīja Civillietu departamenta tiesnesi Aldi Laviņu un tā kā piecu gadu pilnvaru termiņš beidzās Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājam Ervinam Kušķim, atkārtoti viņu pārvēlēja šajā amatā. Plēnums pieņēma arī lēmumu par kasācijas instances nosaukumu, aicinot Saeimu atjaunot un saglabāt Latvijas Republikas augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko nosaukumu „Senāts”, kas tai atņemts ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu”. Plēnums arī izdarīja grozījumus plēnuma reglamentā, izņemot no tā vārdu „Senāts”, nosakot, ka plēnuma sēdes var vadīt priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja pilnvarots departamenta priekšsēdētājs, kā arī nosakot plēnuma darba dokumentēšanas kārtību, proti, ja plēnuma sēde fiksēta, izmantojot tehniskos līdzekļus, sēdes rakstveida protokolā fiksē tikai plēnuma gaitu un pieņemtos lēmumus.

Otra plēnuma sēde notika 15.septembrī, un tajā bija divas vēlēšanas. Par Tieslietu padomes pārstāvi no Augstākās tiesas tiesnešu vidus atkārtoti un četru gadu termiņu ievēlēja Civillietu departamenta tiesnesi Ināru Gardu, bet par Disciplinārtiesas locekli no Civillietu departamenta Alda Laviņa vietā ievēlēja tiesnesi Aigaru Strupišu.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprinājusi Saeima uz 7 gadiem. Saskaņā ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2014.gada 1.janvāra Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprinās uz 5 gadiem un amatā varēs būt ne ilgāk kā divus termiņus.

No 2008. gada 16. jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Ivars Bičkovičs.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs. Saskaņā ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2014.gada 1.janvāra Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

DEPARTAMENTU UN PALĀTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Augstākās tiesas departamentu un tiesu palātu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

Divi vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars – beidza pildīt tiesnešu pienākumus sakarā ar likumā noteiktā tiesneša amata maksimālā vecuma sasniegšanu. Līdz pastāvīgu priekšsēdētāju ievēlēšanai ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja rīkojumu par Civillietu departamenta priekšsēdētāja pienākumu izpildītāju uz laiku no 20.novembra iecelta tiesnese Edīte Vernuša, par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja pienākumu izpildītāju no 3.novembra – tiesnesis Raimonds Grāvelsiņš.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. Kopš 2008.gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu departamentos un tiesu palātās nosaka Tieslietu padome. Saeimas noteiktais Augstākās tiesas tiesnešu kopskaits bija 53, bet to sadalījums departamentos un tiesu palātās ar Tieslietu padomes lēmumu no 2014.gada 1.janvāra bija mainīts – par 2 tiesnešu vietām palielinot departamenta tiesnešu skaitu un jaunās amata vietas nododot Civillietu departamentam, attiecīgi samazinot tiesu palātu tiesnešu skaitu.

Faktiskais Augstākajā tiesā strādājošo tiesnešu skaits 2014.gadā bija 50 – 29 departamentu tiesneši, 20 tiesu palātu tiesneši un Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Septiņi no tiesu palātu tiesnešiem bija apgabaltiesu tiesneši, kas saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu pilda Augstākās tiesas tiesneša pienākumus vakances laikā.

2014.gada 12.jūnijā Saeima pieņēma lēmumu, ka ar 2015.gada 1.janvāri Augstākajā tiesā būs 48 tiesneši, savukārt Tieslietu padome noteica, ka no tiem 35 būs departamentu tiesneši, tai skaitā Augstākās tiesas priekšsēdētājs, un 13 tiesneši – Civillietu tiesu palātas tiesneši.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2014. GADĀ

2014.gadā notika plašas tiesnešu sastāva izmaiņas, īpaši Civillietu departamentā, līdz ar ko pārmaiņas sekoja arī Civillietu tiesu palātā.

Sasniedzot likumā noteikto maksimālo tiesneša vecumu, tiesneša pienākumus 31.martā beidza pildīt Civillietu departamenta tiesnesis Kalvis Torgāns, bet 19.novembrī – departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs. Sakarā ar ievēlšanu par Satversmes tiesas tiesnesi darbu departamentā 24.aprīlī atstāja tiesnesis Aldis Laviņš. Gan viņu vietā, gan aizpildot papildu piešķirtās vakances, 2014.gadā darbu Civillietu departamentā sāka četri Civillietu tiesu palātas tiesneši – Anita Čerņavska un Ludmila Kušnīre no 1.janvāra, Aivars Keišs no 10.aprīļa un Inta Lauka no 1.decembra – un tiesībsinātnieks un praktizējošs jurists Aigars Strupišs, kas



Anita Čerņavska



Ļubova Kušnīre



Aivars Keišs



Aigars Strupišs



Inta Lauka



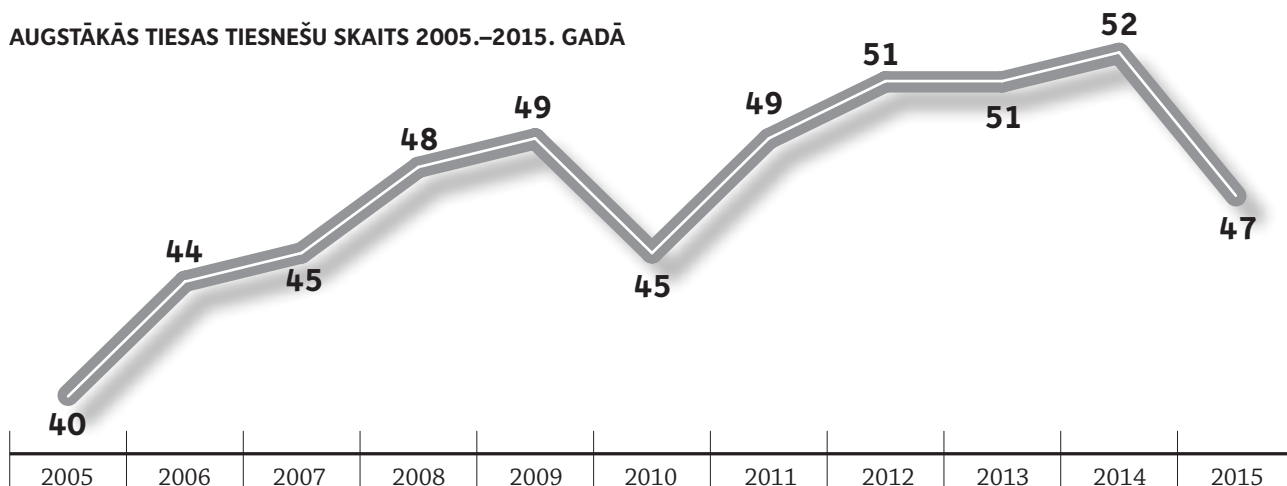
Aija Branta

pēc Saeimas lēmuma par viņa iecelšanu Augstākās tiesas tiesneša amatā darbu departamentā sāka ar 7.jūliju.

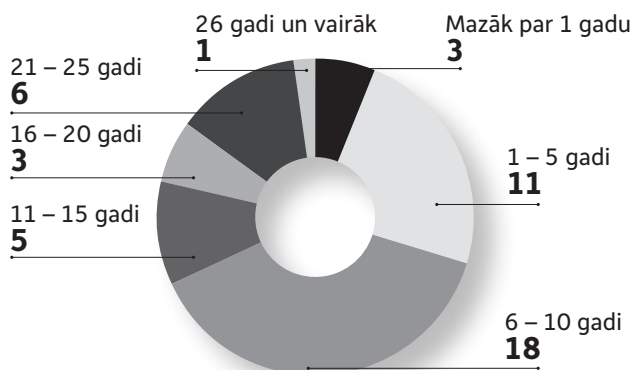
Līdz ar Civillietu tiesu palātas tiesnešu pārceļšanu par departamenta tiesnešiem, palātas tiesnešu pienākumus no 1.janvāra uz tiesneša vakances laiku Tieslietu padome uzdeva pildīt apgabaltiesu tiesnešiem Mairitai Šķenderei un Normundam Riņķim. Sasniedzot likumā noteikto tiesneša maksimālo vecumu, 31.oktobrī tiesneša amata pienākumus beidza pildīt Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars.

Pēdējā darbības gadā izmaiņas notika arī Krimināllietu tiesu palātā. 25.aprīlī pēc 10 gadu termiņa Satversmes tiesas tiesneses amatā Krimināllietu tiesu palātā atgriezās Aija Branta. Divi tiesneši, kas pildīja Krimināllietu tiesu palātas tiesneša amata pienākumus uz vakances laiku, atgriezās apgabalaltiesā – Vilis Donāns ar 31.martu, Aivars Uminskis ar 31.decembri. 31.jūlijā miris Krimināllietu tiesu palātas tiesnesis Andrejs Lepse.

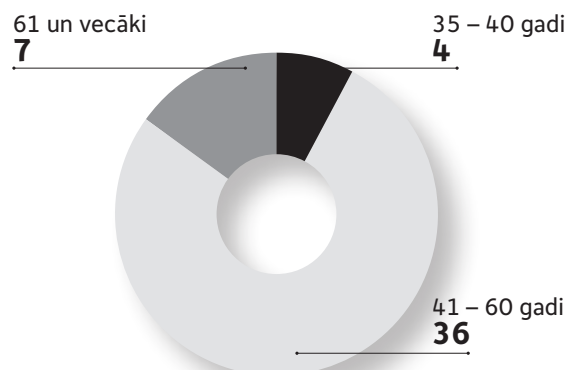
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU SKAITS 2005.–2015. GADĀ



TIESNEŠU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA



AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU VECUMA STRUKTŪRA



AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

TIESLIETU PADOME – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Civillietu departamenta senatore Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

DISCIPLINĀRTIESA – Civillietu departamenta tiesneši Mārite Zāgere (Disciplinārtiesas priekšsēdētāja) un Aigars Strupišs, Krimināllietu departamenta tiesneses Anita Nusberga un Inguna Radzeviča, Administratīvo lietu departamenta tiesneši Andris Guļāns un Vēsma Kakste.

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒGIJA – Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), 12.septembrī tiesnešu konferencē ievēlēti – Civillietu departamenta tiesnesis Valerijans Jonikāns, Krimināllietu departamenta tiesnesis Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis un Civillietu tiesu palātas tiesnesis Raimonds Grāvelsiņš (līdz 12.septembrim kolēģijā strādāja Krimināllietu departamenta tiesnesis Artūrs Freibergs un Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Anita Poļakova).

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJA – Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, līdz 1.novembrim – Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, no 2.novembra – Civillietu departamenta tiesnesis Aivars Keišs, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis (līdz 31.decembrim).

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJA – Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dace Mita un Civillietu departamenta tiesnese Marika Senkāne.

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldē tiesneši veic arī citus pienākumus.

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe ir Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Dr.iur. Jautrīte Briede tiesneša darbu apvieno ar profesora amatu Latvijas Universitātē, Dr.iur. Jānis Neimanis ir LU asociētais profesors.

Tiesneši Veronika Krūmiņa, Jānis Neimanis, Dace Mita, Valerijans Jonikāns, Edite Vernuša, Zane Pētersone 2014. gadā bijuši lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā.

Veronika Krūmiņa arī Valsts administrācijas skolā un mācību centrā „Funditus”, Jānis Neimanis – Latvijas nodokļu konsultantu asociācijā, Zane Pētersone Latvijas Sertificēto maksātnešpējas administratoru asociācijas apmācību centrā.

Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu izstrādāšanai. Civilprocesa likuma grozījumu izstrādāšanas darba grupā piedalījās Edite Vernuša, Komerclikuma darba grupā Aigars Strupišs, Mediācijas likuma un ar to saistīto grozījumu Civilprocesa likumā izstrādes darba grupā – Zane Pētersone. Veronika Krūmiņa un Jautrīte Briede piedalās Administratīvā procesa likuma pastāvīgajā darba grupā, Jānis Neimanis – vienotas tiesu varas amatpersonu disciplinārkolēģijas modeļa izstrādei, Rudīte Vīduša – darba grupā, kas izveidota, lai izvērtētu saīsinātā satura tiesas sprieduma pamata formas ieviešanu tiesvedības procesā, Dace Mita – darba grupā par priekšlikumu izstrādi efektīva trauksmes cēlāju tiesiskās aizsardzības mehānisma izveidei. Anita Poļakova piedalās Kriminālprocesa likuma pilnveidošanas darba grupā, Voldemārs Čīzevskis – preventīvo piespiedu līdzekļu likuma izstrādes darba grupā un Sodu kodeksa pilnveidošanas darba grupā.

Tiesneses Edite Vernuša, Anita Nusberga un Veronika Krūmiņa bija zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Arnis Dundurs – zvērinātu tiesu izpildītāju disciplinārkolēģijas sastāvā. Zane Pētersone piedalījās mediatoru sertifikācijas komisijas darbā, Veronika Krūmiņa – Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnešu kandidātu atlases komisijā.

Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešiem papildus slodze bija sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana atbilstoši Operatīvās darbības likuma 7.pantam un Kredītiestāžu likuma 69.pantam.

Tiesneses Jautrīte Briede un Dace Mita ir Ministru kabineta apstiprinātas *ad hoc* tiesneses no Latvijas Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdē un Latvijas pārstāve Eiropas Padomes Eiropas Tiesiskās sadarbības padomes (*CDCJ*) ekspertu darba grupā. Aija Branta ir Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektīvizācijas komisijā (*CEPEJ*) un Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (*CCJE*).

Jānis Neimanis ir Latvijas Administratīvo tiesnešu biedrības priekšsēdētājs. Aigars Strupišs darbojas Uzņēmumu reģistra konsultatīvajā padomē.

STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS



AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA GADA PĀRSKATA PLĒNUMĀ. No kreisās:

Civillietu departamenta priekšsēdētāja p.i. Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja p.i. Raimonds Grāvelsiņš, plēnuma sekretāre Ināra Garda

AUGSTĀKĀS TIESAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2010.–2014. GADĀ

	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2010. gads	4970	4518	2922
2011. gads	4986	4844	3064
2012. gads	5282	5194	3152
2013. gads	5521	5073	3600
2014.gads	4936	4593	3943

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības, vai saskaņā ar KPL pārejas noteikumiem

KASĀCIJAS UN APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS VEIDS 2014.GADĀ

	Izskatītas lietas	Mutvārdu procesā	Rakstveida procesā	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību/ pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu/ atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību
Civillietu departaments	1287	29	421	837 (65%)
Krimināllietu departaments	755	3	242	510 (68%)
Administratīvo lietu departaments	954	7	510	437 (46%)
Kopā kasācijas kārtībā	2996	39	1173	1784 (60%)
Civillietu tiesu palāta	1223	450	751	22 (2%)
Krimināllietu tiesu palāta	58	58	0	-

LIETU SKAITS UN TIESNEŠU SLODZE AUGSTĀKĀJĀ TIESĀ 2014. GADĀ

	Neizskatīto lietu atlikums gada sākumā	Saņemto lietu skaits	Izskatīto lietu skaits*	Lietas nosūtītas atpakaļ/ citai tiesai/ pievienota citai lietai/ saskaņā ar KPL pārejas noteikumiem	Nepabeigto lietu skaits	Vidējais tiesnešu skaits**	Izskatītas lietas uz 1 tiesnesi (bez atpakaļ nosūtītajām lietām)	Lietu izskatīšanas vidējais ilgums (mēn.)
Departamenti								
Civillietu departaments	1852	1594	1337	24	2085	13,8	97	17,2
Krimināllietu departaments	153	782	802	26	107	6	134	1,3
Administratīvo lietu departaments	318	1163	973	3	505	9	108	3,1
Tiesu palātas								
Civillietu tiesu palāta	1138	1378	1249	21	1246	13,7	91	4,6
Krimināllietu tiesu palāta	139	19	71	87		6	12	20,9
Kopā Augstākajā tiesā	3600	4936	4432	161	3943			

* Bez lietām, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības; ** Aprēķinot vidējo tiesnešu skaitu, ņemtas vērā ilgstošas darba nespējas lapas

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

**Civillietu departamenta priekšsēdētājs līdz 19.novembrim Zigmants GENCS,
no 20.novembra – Edite VERNUŠA (pienākumu izpildītāja)**

Tiesneši 2014.gadā: Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE, Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Valerijans JONIKĀNS, Aivars KEIŠS (no 10.04.), Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA (no 01.12.), Aldis LAVIŅŠ (līdz 24.04.), Valērijs MAKSIMOVŠ, Normunds SALENIEKS, Aigars STRUPIŠS (no 07.07.), Kalvis TORGĀNS (līdz 31.03.), Anda VĪTOLA, Mārīte ZĀĢERE



**2014. gadā tiesvedībā
3446 lietas**

Izskatīta 1361 lieta – 40%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1287
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem (protesti) – 40
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 10
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 24

**CIVILLIETU DEPARTAMENTA
TIESNEŠI 2015.GADA JANVĀRĪ.**

Pirmajā rindā no kreisās:

**Marika Senkāne, Ināra Garda,
Edīte Vernuša, Anda Briede,
Anita Čerņavska;**

**otrajā rindā: Inta Lauka,
Mārīte Zāģere, Ļubova Kušnīre,
Vanda Cīrule, Anda Vītola;**

**trešajā rindā: Aigars Strupišs,
Valērijs Maksimovs, Aivars Keišs,
Valerijans Jonikāns;**

(klāt nav Normunds Salenieks)

Civillietu departamenta uzdevumi un kompetence aizvadītajā gadā nav mainījusies. Tāpat kā iepriekšējos gados galvenais uzdevums bija kvalitatīvi izskatīt civillietas kasācijas kārtībā, lai pieņemtie nolēmumi būtu likumīgi un taisnīgi, lai lietas tiktu izskatītas pēc iespējas īsākos termiņos, veicinot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

PAR LIKUMU IZMAIŅĀM

Kopš 2013.gada 1.janvāra spēkā ir grozījumi Civilprocesa likumā, kas atbrīvoja Augstākās tiesas priekšsēdētāju un Civillietu departamenta priekšsēdētāju no protestu

LIETU SKAITS CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ 2010.–2014. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2010	1393	1136	56	875
2011	1358	1031*	46	1202
2012	1635	1382*	49	1455
2013	1770	1373*	43	1852
2014	1594	1361*	40	2085

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2011.-11, 2012.-44; 2013.-31, 2014.-24)

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	647	50
2.	Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	131	10
3.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	113	9
4.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	88	7
5.	Morālā kaitējuma atlīdzināšana	70	5
6.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	63	5
7.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	34	3
8.	Dalībnieku, akcionāru sapulces/ valdes lēmumu, protokolu atzišana par spēkā neesošiem	19	1
9.	Mantojuma lietas	15	1
10.	Godu un cieņu aizskarošu un nepatiesu ziņu atsaukšana	14	1
11.	Mantiskās kompensācijas piedziņa	11	1
12.	Lietas par servitūta nodalīšanu, atcelšanu	10	1
13.	Par zvērināta tiesu izpildītāja, zvērināta notāra rīcību, lēmuma atcelšanu	10	1
14.	Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	8	1
15.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	8	1
16.	Pārējās	46	3
Kopā		1287	100

iesniegšanas uzdevuma par spēkā esošiem pirmās instances tiesu nolēmumiem.

Rīcības sežu lēmumiem vairs nav jāraksta izvērsti argumenti atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Lēmumus var sastādīt arī rezolūcijas veidā. Satversmes tiesa 2013.gada 21.oktobrī pasludināja spriedumu lietā Nr.2013-02-01, kurā atzina, ka Civilprocesa likuma 464.¹panta otrās daļas 2.punkts, kurā noteikts pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, ja tiesnešu kolēģijai nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā, atbilst Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Atvieglo darbu arī tas, ka lietu izskatīšanu kasācijas kārtībā var noteikt rakstveida procesā, ja iespējams pieņemt nolēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem.

Grozīta maza apmēra prasību (līdz 2100 euro) izskatīšanas kārtība. No 2014.gada 1.aprīļa tiesas spriedumi lietās par maza apmēra prasībām ir pārsūdzami tikai apelācijas kārtībā. Šo grozījumu ietekme bija jūtama jau pagājušā gada otrajā pusē, taču lietu atlikumu, kurā ietilpst arī 2013.gadā saņemtās kasācijas sūdzības, maza apmēra prasības joprojām ietekmē.

No 2014.gada 1.janvāra ir spēkā grozījumi Civillikumā, kas paredz līgumsodu ierobežojumus civiltiesiskajos darījumos. Pamatu šiem grozījumiem radīja arī Civillietu departamenta prakse, tāpēc likumprojekta sagatavošanā aktīvi iesaistījās departamenta tiesneši.

Tiesvedības kvalitātes uzlabošanai tika palielināta zvērināta advokāta loma, nosakot advokātam ekskluzīvas tiesības pārstāvēt personas civilprocesā, īpaši kasācijas instancē, attiecīgi grozot Civilprocesa likuma 82.pantu. Pussolis šajā virzienā ir izdarīts – no pagājušā gada 4.janvāra spēkā ir noteikums, ka lietas kasācijas instancē ved pašas fiziskās personas vai ar advokāta starpniecību, bet juridisko personu lietas kasācijas instancē ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī tās tiek vestas ar advokāta starpniecību.

Lai atslodotu tiesu sistēmu, arī turpmāk jāatbalsta strīdu alternatīva izskatīšana, piemēram, šķirējtiesās. No 2015.

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	831	74
Spriedums atstāts negrozīts	86	8
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā	198	17
Spriedums grozīts	4	0
Kasācijas tiesvedība izbeigta	8	1
Kopā	1127	100

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt tiesvedību	0	0
Lēmums atstāts negrozīts	114	71
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot jaunai izskatīšanai	29	18
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izlemts pēc būtības	13	8
Lēmums grozīts	1	1
Lietā atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	3	2
Kopā	160	100

gada 1.janvāra ir spēkā Šķirējtiesu likums. Taču Satversmes tiesas 2014.gada 28.novembra spriedums šķirējtiesu sakarā atkal palielinās lietu skaitu tiesā, jo šķirējtiesas klauzula tiks apstrīdēta vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Varētu cerēt, ka nozīme lietu skaita samazināšanā būs arī pagājušā gada vasarā pieņemtajam Mediācijas likumam. Tomēr ņemot vērā spriedumu pārsūdzības lielo īpatnību,

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Lieta atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Civillietu tiesu palāta	301	110	59	2	5	125	20
Rīgas apgabaltiesa	668	57	138	3	3	467	21
Kurzemes apgabaltiesa	67	10	10	0	1	46	15
Latgales apgabaltiesa	50	5	5	0	1	39	10
Vidzemes apgabaltiesa	40	3	6	0	0	31	15
Zemgales apgabaltiesa	52	7	8	0	0	37	15
Kopā apelācijas instances	1178	192	226	5	10	745	20
Rajonu (pilsētu) tiesas	109	2	14	0	1	86	13

ir diezgan grūti ticēt, ka Mediācijas likuma darbība varētu būtiski ietekmēt lietu skaita samazināšanu. Taču uz to vajadzētu tiekties.

LIETU SKAITS UN TERMIŅI

Šaņemtās lietas. No 1996.gada šaņemto civillietu skaitam bijusi tendence nepārtraukti (izņemot dažus gadus) pieaugt. Ja 1996.gadā šaņemto lietu skaits bija 394 lietas, tad 2014.gadā to ir bijis 1594, tātad 4 reizes vairāk.

2014.gadā šaņemto civillietu skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir nedaudz samazinājies – par 176 lietām, pavisam šaņemtas 1594 lietas. Prognoze par iespējamu šaņemto lietu skaita samazināšanos ir piepildījies. Taču samazinājums radies galvenokārt uz maza apmēra prasību rēķina.

Kā ik gadu, visvairāk ir pārsūdzēti Rīgas apgabaltiesas un Civillietu tiesu palātas spriedumi. Rīgas apgabaltiesas pārsūdzēto spriedumu skaits ir palielinājies, savukārt Civillietu tiesu palātas pārsūdzēto spriedumu skaits ir samazinājies. Samazinājies arī pārsūdzēto spriedumu skaits Kurzemes, Zemgales, Latgales un Vidzemes apgabaltiesās.

Pagājušajā gadā ir pārsūdzēti kopā 1178 apelācijas instances tiesu spriedumi, atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 745 lietās. No pārejām lietām 20% nolēmumi ir atcelti vai grozīti.

Izskatītās lietas. 2014.gadā izskatīto civillietu skaits atbilst dažu pēdējo gadu limenim, izskatīšana pabeigta 1361 lietā, kas ir 40% no visām tiesvedībā esošām lietām.

Ņemot vērā izskatāmo lietu apjomu, aizvadītajā gadā pastiprināta uzmanība tika veltīta lietu izskatīšanai rīcības sēdēs, lai plauktos negulētu lietas, kurās kasācijas tiesvedība atsakāma, un kasācijas tiesvedība tiktu ierosināta tikai gadījumos, kad rodas pamatotas šaubas par apelācijas instances tiesas spriedumu tiesiskumu. Rīcības sēdēs 2014.gadā izskatīta 1291 lieta – par 54 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā, tostarp 24 lietas nosūtītas apelācijas instances tiesām pieļauto trūkumu novēršanai.

Kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta 837 lietās (65%), t.i., par 75 atteikumiem mazāk nekā 2013.gadā (912 – 72 %).

Izskatot vairāk lietas rīcības sēdēs, nedaudz palielinājies

to lietu skaits, kurās kasācijas tiesvedība ierosināta, proti, 436 gadījumos (2013. – 396 lietās). Tas izskaidrojams gan ar to, ka lietas kļūst arvien sarežģītākas, gan arī ar to, ka kasācijas sūdzības tiek labāk argumentētas. Tajā pašā laikā jāatzīst, ka daudzos gadījumos kasācijas sūdzības iesniedzēji labu kasācijas sūdzības argumentāciju aizstāj ar pēc iespējas lielāku lapušu skaitu, kas tikai rada lielāku darba apjomu, gatavojot lietu.

Pie pabeigtām lietām netiek skaitītas lietas, kuras izskatītas rīcības sēdēs un kasācijas tiesvedība tiek ierosināta, kaut gan lietas sagatavošanā rīcības sēdē tiek ieguldīts tāds pats darbs kā lietās, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta.

Positīvi vērtējams fakts, ka samazinās to lietu skaits, kurās kasācijas tiesvedība bijusi ierosināta un pēc tam spriedumi atstāti negrozīti, kas dažreiz varētu liecināt par to, ka šajās lietās kasācijas tiesvedības ierosināšanu bija iespējams atteikt (2012.gadā negrozīts 151 spriedums, 2013. – 89, 2014. – 86).

Palielinājies lietu skaits, kuras izskatītas rakstveida procesā (421 pret 313), tātad samazinājies mutvārdu procesu skaits (29 pret 45). Paplašinātā tiesnešu sastāvā izskatīta 31 lieta (salīdzinājumam – 2010.gadā. – 19, 2011. – 28). Paplašinātā tiesnešu sastāvā galvenokārt izskatītas lietas, kurām ir būtiska nozīme judikatūras veidošanā vai arī, izskatot lietu triju tiesnešu sastāvā, nebija panākts vienots viedoklis.

Vairāk nekā puse no izskatītajām lietām ir civillietas, kas izriet no saistību tiesībām – 647. Šo lietu apjoms atbilst iepriekšējo gadu limenim. Lielākajā daļā no tām kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta (482). Nedaudz samazinājies lietu skaits, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām (131 – 2014.gadā pret 142 lietām 2013.gadā un 307 lietām 2012.gadā). Savukārt lietu skaits, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām, ir iepriekšējā gada līmenī.

Nepabeigto lietu atlikums. Gada beigās nepabeigto lietu atlikums ir rekordliels – 2085 lietas. Salīdzinot ar 2000.gadu, atlikums ir palielinājies 34 reizes, bet salīdzinot ar 1996. gadu – 39 reizes.

Kaut gan šaņemto lietu skaits 2014.gadā ir samazinājies par 176 lietām, nepabeigto lietu atlikums palielinājies par

233 lietām. Pamatojums tam – saņemto lietu skaits ir lielāks nekā spēts izskatīt, līdz ar to pieaudzis nepabeigto lietu skaits. Pārskata periodā saņemts par 233 lietām vairāk nekā pabeigts. Neapšaubāmi lietu skaita atlikuma pieaugums ir problēma, kuru jācenšas atrisināt, taču tai ir objektīvi iemesli.

Pirmkārt, sākot no 2007.gada, dažādu iemeslu dēļ ir mainījies departamenta tiesnešu sastāvs – ir aizgājuši 10 tiesneši, kuru vietā atnākuši citi, turklāt departaments papildināts vēl ar četriem tiesnešiem. Faktiski ir izveidojies pilnīgi jauns departamenta sastāvs. Turklāt tiesnesim pirms aiziešanas no darba lietu skaits tiek samazināts, jo viņam ir jāizskata lieta līdz noteiktam laikam un jāuzraksta spriedums. Savukārt tiesnesim, kurš no jauna ienāk departamentā, sākumā lietas neiedala tādā apjomā, ka jau strādājošiem tiesnešiem. Turklāt vakance netiek aizpildīta uzreiz.

Otrkārt, šobrīd kasācijas instancē var pārsūdzēt visu kategoriju lietas, izņemot maza apmēra prasības.

Starpkaru Civilprocesa likumā ar paskaidrojumiem pie 907.panta uzskaitīts, kas nav pārbaudāms kasācijas kārtībā, kas izrietēja no Senāta prakses. Tie ir apmēram 180 gadījumi, kuros, protams, ir norādītas tādas lietas, kas šobrīd vispār nav aktuālas. Tajā pašā laikā šajā uzskaitījumā ir pietiekami daudz apelācijas instances tiesas konstatējumu, kurus šodienas kasācijas instances tiesa pārbauda, piemēram, uz Civillikuma pamata noteikto bērna uztura apmēru, tiesas slēdzienu, pie kura no vecākiem atstājami bērni, tiesas slēdzienu par akta un satura nozīmi, tiesas izdevumu piedziņu, utt.

Iespējams, mums pašiem vajadzēja turpināt šo starpkaru praksi, bet tas netiek darīts, jo nav tāda normatīvā regulējuma, kā arī nozīme ir Eiropas Cilvēktiesību tiesai (ECT), kas bieži vien lietas apstākļus vērtē vairāk kā apelācijas instances tiesa. To apstiprina ECT 2015.gada 13.janvāri pasludinātais spriedums lietā „Rubins pret Latviju”, kur strīdā par atjaunošanu darbā ECT atzina, ka ir noticis Rubina vārda brīvības ierobežojums, kaut gan par tādiem apstākļiem prasība, ko skatīja nacionālās tiesas, vispār nebija norādīts.

Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-010 ir norādījusi, ka Latvijā pastāvošā kasācijas institūta būtiska iezīme ir tā, ka kasācijas instancē izšķiroša nozīme ir nevis pušu interesēm, kas ir pietiekami aizsargātas, civillietu pēc būtības izskatot pirmajās divās tiesu instancēs, bet gan publiski tiesiskajām interesēm. Kasācijas instancē tiek skatīti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību. Tieši pie šādas kasācijas instances tiesas būtu jānonāk, bet par to ir jādama kompleksī, proti, gan Augstākajai tiesai, gan Tieslietu ministrijai, gan Tieslietu padomei.

Termini. Jāatzīst, ka lietu izskatīšanas termiņi joprojām ir ilgi un pēdējos gados tie palielinājušies. Lietu izskatīšanas vidējais ilgums Civillietu departamentā 2014.gadā bijis 17,2 mēneši (2012.gadā – 11,5, 2013.gadā – 14,5 mēneši). Prioritāte ātrākai izskatīšanai ir darba strīdu lietām, strīdiem, kas saistīti ar bērnu tiesību aizsardzību, lietām par kapitālsabiedrību dalībnieku lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem, lietām, kurās ir iesniegti protesti par spēkā esošiem tiesu nolēmumiem, arī lietām, kurās tiesvedība ir ieilgusi.

Izskatīšanas termiņi ir saistīti ar lietu skaita atlikumu, kas pamazām pieaug jau no 2008.gada. Turklāt ievērojot to, ka no 2015.gada janvāra blakus sūdzības par apgabaltiesu lēmumiem skata Civillietu departaments, tikai pirmajos divos šā gada mēnešos departamentā saņemto blakus sūdzību skaits ir dubultojies – 2014.gadā 20 blakus sūdzības,

bet 2015.gadā – 43, ir skaidrs, ka lietu skaita atlikuma samazināšanu panākt būs problemātiski.

TIESNEŠU SKAITS UN SLODZE

Pieaugot saņemto lietu apjomam, Civillietu departamentā palielināts arī tiesnešu skaits. Augstākās tiesas plēnums 1995.gada 3.oktobrī apstiprināja Civillietu departamentu 8 tiesnešu sastāvā, 2003.gadā strādāja jau 10 tiesneši, 2010.gadā 11 tiesneši, no 2011.gada rudens 12 senatori, ieskaitot departamenta priekšsēdētāju. No 2014.gada janvāra departamentā tika pieņemti vēl divi tiesneši, bet no 2015.gada janvāra tiesnešu skaits palielināts vēl par vienu tiesnesi. Pašreiz departamentā ir 15 tiesneši, ieskaitot departamenta priekšsēdētāju.

Pagājušajā gadā darbu departamentā beiguši trīs tiesneši, viņu vietā pieņemti citi tiesneši, un vakantu tiesnešu vietu departamentā pašreiz nav. 2013.gadā, prognozējot departamentā nepieciešamo tiesnešu skaitu, tika atzīts, ka pilnvērtīga darba nodrošināšanai nepieciešami 17 tiesneši. Šis skaits varēšot tikt sasniegts pēc Civillietu tiesu palātas darbības pilnīgas izbeigšanas, sākot ar 2017. gadu.

Departamenta tiesneši strādājuši intensīvi. Slodze lietu izskatīšanā, neraugoties uz tiesnešu skaita palielināšanu, ir augusi. Ja 1996.gadā izskatīto lietu skaits uz vienu tiesnesi bija 43 lietas, tad pēdējos gados šo lietu skaits pārsniedza 100 lietas. No statistikas datiem redzams, ka departamentā viena tiesneša slodze 2012.gadā bijusi 115 lietas, 2013.gadā – 114 lietas, 2014.gadā slodze bijusi nedaudz mazāka – 97 lietas gadā. Visvairāk lietu ir izskatījuši tiesneši Valerijans Jonikāns – 132, Mārite Zāģere – 126, Ināra Garda – 126, Ļubova Kušnīre – 118, Valerijs Maksimovs – 103. Šo skaitu ietekmē rīcības sēdēs izskatītās lietas, kurās kasācijas tiesvedība ir atteikta, kā arī departamentā strādājošo tiesnešu maiņa.

Papildus civillietu izskatīšanai tiesneši veic arī citus pienākumus, piedalās darba grupās likumu pilnveidošanai, publicē rakstus par aktuāliem tiesību jautājumiem, piedalās dažādās konferencēs ar referātiem, lasa lekcijas Tiesnešu mācību centrā. Jāatzīst, ka ne visi departamenta tiesneši ir bijuši vienādi aktīvi. Neapšaubāmi, ka tiem, kas papildus civillietu izskatīšanai veic citus pienākumus, slodze ir krietni lielāka nekā tiem, kas aprobežojas tikai ar civillietu izskatīšanu.

Departamenta tiesnešiem ir paredzēta specializācija dažādās tiesību nozarēs, taču jāatzīst, ka lielās noslodzes dēļ specializācija maz tiek ievērota. Galvenais tiesnešu kvalifikācijas paaugstināšanā ir pašmācība. Argumentētu tiesu nolēmumu sagatavošanai nepieciešamās atziņas jāmeklē juridiskajā literatūrā, tiesību doktrīnās, Eiropas Savienības tiesību normās, citu nacionālo un pārnacionālo tiesu, arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas spriedumos. To ievērojot, katram departamenta tiesnesim būtu ieteicams sagatavot vismaz vienu lekciju tajā nozarē, kurā paredzēta specializācija, lai varētu dalīties pieredzē Tiesnešu mācību centrā un, gatavojoties lekcijai, celtu arī savu kvalifikāciju. Tas lieti noderētu arī departamenta apspriedēs, lemjot par tiesību normu interpretāciju un veidojot judikatūru.

Pirmās un otrās instances tiesu tiesnešu apmācība varētu samazināt arī lietu pieplūdumu kasācijas instancē. Ja spriedumi ir likumīgi un pamatoti, tos mazāk arī pārsūdz. To var panākt tikai ar tiesnešu kvalifikācijas celšanu, uzlabojot tiesnešu mācību procesa kvalitāti.

CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Skaitis	% no izskatītajām lietām
1.	Lietas par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātspēju	7	19
2.	Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	6	16
3.	Sūdzības par maksātspējas administratoru lēmumu vai rīcību	5	13
4.	Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process	5	13
5.	Izpildu raksta izsniegšana šķirējtiesas nolēmuma izpildei	4	10
6.	Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā	2	5
7.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	2	5
8.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	2	5
9.	Izpildu raksta izsniegšana	1	2
10.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	1	2
11.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	1	2
12.	Par morālā kaitējuma atlīdzināšanu	1	2
13.	Par ārvalsts tiesas nolēmuma izpildīšanu	1	2
14.	Par aresta noņemšanu mantai	1	2
15.	Prasības nodrošināšana	1	2
	Kopā	40	100

CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	9	23
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	30	75
Kasācijas tiesvedība izbeigta	1	2
Kopā	40	100

TIESISKĀ REGULĒJUMA PILNVEIDOŠANA

Apsverams būtu jautājums par nepieciešamību noteikt lietu kategorijas, kuras vispār nav pārsūdzamas kasācijas kārtībā, kas samazinātu lietu skaitu kasācijas instancē. Būtu lietderīgi noteikt arī vēl citus pamatus un kritērijus atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Lai veiktu šādus grozījumus Civilprocesa likumā, ir nepieciešama padziļināta jautājuma izpēte.

Likumu pilnveidošanas procesa paātrināšanas nolūkā, domājams, lietderīgi būtu likumdošanas iniciatīvas tiesības piešķirt arī Tieslietu padomei.

Būtu derīgi paplašināt arī Augstākās tiesas plēnuma kompetenci un grozīt Augstākās tiesas priekšsēdētāja iecelšanas procedūru, nosakot to līdzīgu regulējumam, kāds paredzēts Satversmes tiesā. Pašreiz Augstākās tiesas priekšsēdētāju no Augstākās tiesas tiesnešu vidus pēc Augstākās tiesas plēnuma ierosinājuma apstiprina Saeima uz pieciem gadiem, turklāt paredzēts, ka Tieslietu padome uzklauša Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidātus un sniedz Augstākās tiesas plēnumam viedokli par viņiem. Savukārt Satversmes tiesas priekšsēdētāju ievēl Satversmes tiesas tiesneši, aizklāti balsojot, ar visa tiesnešu sastāva absolūto balsu vairākumu. Šāda atšķirīga procedūra nav saprotama.

Pagājušā gada 21.februārī Augstākās tiesas plēnums nolēma aicināt Saeimu atjaunot un saglabāt Latvijas Republikas augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko Senāta nosaukumu, kas ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no kasācijas instances tiesas nosaukuma tika izslēgts. Patikami, ka attiecīgu likuma grozījumu projekts tiek gatavots un Tieslietu padome to ir akceptējusi.

Civillietu departamenta priekšsēdētāja p. i.
Edīte VERNUŠA

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs
Pēteris DZALBE

Tiesneši 2014.gadā:
Voldemārs ČIŽEVSKIS,
Artūrs FREIBERGS,
Anita NUSBERGA,
Pēteris OPINCĀNS,
Inguna RADZEVIČA

2014. gadā tiesvedībā 935 lietas
Izskatītas 828 lietas – 89%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 755
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem – 34
- piekritības noteikšanas lietas – 4
- sūdzības Kriminālprocesa likuma 25.nodaļas kārtībā (par ģenerālprokurora lēmumiem) – 2
- lietas Kriminālprocesa likuma 16.sadaļas kārtībā (ārvalstu spriedumu atzīšana un sodu izpildīšana) – 7
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 26



KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA TIESNEŠI 2015.GADA JANVĀRĪ. No kreisās: Pēteris Opincāns, Aija Branta, Anita Poļakova, Inguna Radzeviča, Pēteris Dzalbe, Anita Nusberga, Voldemārs Čiževskis, Artūrs Freibergs

Kriminālietu departaments aizvadījis spraigu, intensīvu, sarežģītu un dažādiem notikumiem bagātu gadu.

Kopumā departaments 2014.gadā ir izskatījis 828 lietas, nepabeigto lietu skaits – 107 lietas. Pēdējos trīs gados saņemto lietu skaits ir stabils: 2012.gadā – 798 lietas, 2013.gadā – 762 lietas, 2014.gadā – 782 lietas. Izdevies par 46 lietām samazināt neizskatīto lietu skaitu.

No izskatītajām lietām 65% tika pieņemts lēmums atteikt pārbaudīt tiesas nolēmumu tiesiskumu kasācijas kārtībā.

No saņemtajām lietām vislielākais īpatsvars ir noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu, seko noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību, noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Kriminālietu departamentā 2014.gadā strādāja 6 tiesneši. Izskatīto lietu skaits uz vienu tiesnesi bija 138 lietas, kas, salīdzinot ar 2013.gadu, ir par 20 lietām vairāk. Šajā statistikā netiek ņemti vērā pienākumi, kas izriet no Operatīvās darbības likuma. Kriminālietu departaments, sadarbojoties ar Judikatūras nodaļu, vadošajiem krimināltiesību zinātniekiem un Tiesnešu mācību centru, piedalījās vairāku tiesu prakses

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ 2010.–2014. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2010	660	644	92	54
2011	726	725*	93	55
2012	798	755*	89	98
2013	762	707*	82	153
2014	782	828*	89	107

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2011.-10, 2012.-13, 2013.-17; 2014.-26)

apkopojumu veikšanā: par mantas bojāšanu un iznīcināšanu; par spriedumu struktūru un saturu; par amatnoziegumiem un citiem tiesu prakses aktuāliem jautājumiem.

Tiesu prakses apkopošanas rezultātā tika izstrādāti priekšlikumi par tās pilnveidošanu un likumu piemērošanu. Tāpat kā citus gadus tika veikts apkopojums par atceltajiem un grozītajiem tiesu nolēmumiem un tajos izteiktajām atziņām, kas nosūtīts visām tiesām.

NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM (KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ UN KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ)

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu / kasācijas tiesvedība izbeigta	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Kriminālietu tiesu palāta	71	15	17	2	37	27
Rīgas apgabaltiesa	321	31	75	3	212	24
Kurzemes apgabaltiesa	80	8	17	1	54	23
Latgales apgabaltiesa	75	12	17	0	46	23
Vidzemes apgabaltiesa	61	6	7	2	46	15
Zemgales apgabaltiesa	117	11	14	1	91	13
Kopā apelācijas instancē	725	83	147	9	486	22
Rajonu (pilsētu) tiesas	64	14	24	1	25	39

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM

Nr	Noziedzīgā nodarījuma veids	Lietu skaits
1.	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	298
2.	Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību	116
3.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	73
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	60
5.	Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	54
6.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību	40
7.	Nonāvēšana	36
8.	Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	18
9.	Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	15
10.	Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību	11
11.	Pārējie	34
	Kopā	755

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

Departamenta uzmanības centrā bija un būs tiesas nolēmumu kvalitātes uzlabošana. Aizvadītajā gadā īpaša uzmanība tika pievērsta cilvēktiesību jautājumiem kriminālprocesā, būtiska kaitējuma izpratnes pilnveidošanai, kibernetizācijai, nodokļu un krāpšanas lietām. Vairākkārt tikāmies ar Ģenerālprokuratūras pārstāvjiem un tiesību zinātniekiem, lai veicinātu izpratni par minētajiem un citiem tiesību jautājumiem. Nenoliedzami, ka apjomīgie un bieži grozījumi Krimināllikumā sarežģī darbu.

Pagājušā gadā uzsākām un šogad turpinām piedalīties apgabaltiesu rīkotajos tiesnešu semināros, kur nepastarpināti pārrunājām tiesu darbības un prakses problēmas. Tāpat departamenta tiesneši piedalās Tiesnešu mācību centra rīkotajās nodarbībās gan kā lektori, gan kā klausītāji. Vairāki tiesneši ir iesaistīti tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, Disciplinārtiesā, likumu pilnveidošanas darba grupās un citās aktivitātēs.

2014.gads iezīmējās ar to, ka departamenta kolektīvā tika ieceltas divas tiesneses – Aija Branta un Anita Poļakova, kuras no 1.janvāra veiksmīgi iekļāvušās departamenta darbā. Taču nevar neatzīmēt arī sarežģīto emocionālo un psiholoģisko spriedzi saistībā ar Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu izvērtēšanu un iecelšanu departamenta tiesnešu amatā, kas vēl turpinās. Manuprāt, tiesu sistēmas reformas galvenais mērķis un uzdevums ir stiprināt gan kasācijas instances tiesu, gan apelācijas instances tiesu. Šķiet, ka šo mērķi pilnībā sasniegt nav izdevies. Neraugoties uz to, ka tika ievērotas visas likuma prasības, šis process, piesaucot kā argumentu caurspīdīgumu, tika ilgstoši sarežģīts un izraisīja nepieciešamību izdarīt grozījumus likumā.

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	495	65
Nolēmums atstāts negrozīts	83	11
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	141	19
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	12	2
Nolēmums grozīts	9	1
Kasācijas tiesvedība izbeigta	15	2
Kopā	755	100

KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 62. UN 63. NODAĻAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	15	44
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	10	29
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	8	24
Nolēmums grozīts	1	3
Kopā	34	100

Neraugoties uz sarežģījumiem, 2015.gadā Kriminālietu departaments turpinās iesāktos darbus un īsteno ieceres. Departamenta tiesnešu skaitliskais sastāvs ir kļuvis lielāks, kas paver plašākas iespējas.

Šogad aprit 20 gadi kopš apgabaltiesu izveidošanas. To loma nenoliedzami pieaug. Tāpēc, manuprāt, ir ļoti svarīga Augstākās tiesas sadarbība ar apgabaltiesām. Kriminālietu departamenta tiesneši dosies uz tiesu apgabaliem, lai tiktos ar tiesnešiem un pārrunātu neskaidros un problemātiskos jautājumus. Uzmanību pievērsis cilvēktiesību jautājumiem kriminālprocesā, turpināsim pilnveidot izpratni par kibernetizāciju, piedalīsimies tiesu prakses apkopošanā un citās aktivitātēs. Jāņem vērā, ka, pārņemot Tiesu palātas kompetencē bijušos jautājumus par starptautisko sadarbību kriminālprocesā, palielināsies veicamā darba apjoms.

Ņemot vērā sarežģīto situāciju ar lietu izskatīšanu citos departamentos, esam lūguši Tieslietu padomi izlemt jautājumu par viena vakantā tiesneša amata nodošanu no Kriminālietu departamenta uz citu departamentu.

Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs
Pēteris DZALBE

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Tiesneši 2014.gadā:
Jautrīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE,
Dace MITA, Jānis NEIMANIS, Ilze SKULTĀNE,
Līvija SLICA, Rudīte VĪDUŠA

**2014. gadā tiesvedībā 1481 lieta
Izskatītas 976 lietas – 66 %**

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 954
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 16
- lietas pirmajā instancē – 6



ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA TIESNEŠI. No kreisās: Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Līvija Slica, Dace Mita, Veronika Krūmiņa, Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Vēsma Kakste, Andris Guļāns

Savā pārskatā vēlos runāt ne tikai par Administratīvo lietu departamenta darbu 2014.gadā, bet arī diviem citiem jautājumiem, kas skar visu tiesu sistēmu. Tas ir jautājums par tiesnešu Disciplinārtiesas iespējamu kompetences paplašināšanu, izskatot tajā ne tikai tiesnešu, bet visu tiesu sistēmai piederīgu personu disciplinārlietas, kā arī jautājums par Augstākās tiesas lomu sabiedrības uzticības tiesu varai veicināšanā.

LIETU SKAITS UN TENDENCES

2014.gads iezīmējās ar būtisku lietu pieaugumu. 2014.gadā Administratīvo lietu departaments saņēma par 162 lietām jeb par 16% vairāk lietu nekā 2013.gadā. Ir palielinājies arī lietu atlikums gada beigās – ja 2013.gada beigās atlikumā palika 318 lietas, tad 2014.gadā – jau 505 lietas.

Ja pēdējos gados Administratīvo lietu departaments izskatīja vidēji 75% lietu, tad, ņemot vērā izskatāmo lietu skaita pieaugumu, 2014.gadā departaments izskatīja gandrīz par 10% mazāk lietu nekā iepriekšējos gados, proti, tikai 66% lietu. 2014.gadā ir pieaudzis arī lietu izskatīšanas vidējais ilgums departamentā. Tas ir 3,1 mēneši, salīdzinot ar 2,7 mēnešiem, kas bija 2013.gadā.

LIETU SKAITS ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ 2010.–2014. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2010	956	911	75	301
2011	929	963	78	267
2012	917	912	77	272
2013	1001	955*	75	318
2014	1163	976	66	505

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības-2; nosūtīts pēc piekritības-1

Neraugoties uz minēto, gan departamentā kopumā, gan vidēji viena tiesneša izskatīto lietu skaits 2014.gadā ir pat nedaudz palielinājies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tādējādi, strādājot pat vēl intensīvāk nekā iepriekšējos gados, departamentā saņemto lietu skaita pieaugums ir tik liels, ka lietu izskatīšanas ilgums un neizskatīto lietu skaits pieaug. Būtiski palielināt izskatīto lietu daudzumu un to izskatīšanas ātrumu, nezaudējot kvalitāti, vairs nav iespējams. Tas ir signāls, ka tuvākajā laikā nepieciešams palielināt tiesnešu skaitu departamentā.

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJESTĀŽU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Atbildētājiestāde	Lietu skaits	% no kopējā skaita
1.	Valsts ieņēmumu dienests	270	25
2.	Pašvaldības	186	17
3.	Ministrijas	142	13
4.	Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	69	6
5.	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra	34	3
6.	Iepirkumu uzraudzības birojs	33	3
7.	Valsts policija	31	3
8.	Bāriņtiesas	28	3
9.	Valsts zemes dienests	18	2
10.	Valsts kapitālsabiedrības	17	2
11.	Uzņēmumu reģistrs	15	1
12.	Lauku atbalsta dienests	14	1
13.	Konkurences padome	13	1
14.	Veselības inspekcija	10	1
15.	Valsts meža dienests	10	1
16.	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	10	1
17.	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs	10	1
18.	Prokuratūra	9	1
19.	Citas institūcijas	157	15
Kopā 1076 atbildētājiestādēs 954 lietās		1076	100

To iestāžu trijnieks, kuru lietas departamentā izskatītas visvairāk, ir palicis nemainīgs. Arī 2014.gadā visvairāk departamentā izskatītas lietas, kas ierosinātas, pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta (25%), pašvaldību (17%) un ministriju (13%) lēmumus.

Lietas departamentā pamatā tiek izskatītas rakstveida procesā. Mutvārdu procesā 2014.gadā izskatītas tikai 7 lietas.

Salīdzinot ar 2013.gadu, gandrīz par 10% ir samazinājies ar departamenta spriedumu atcelto zemāku instanču tiesu spriedumu skaits, 2014.gadā zemāku instanču tiesu spriedumus departaments atcēla 21% gadījumu. 60% gadījumu kasācijas tiesvedību atteikts ierosināt. Par 3% ir samazinājies arī atcelto zemāku instanču tiesu lēmumu skaits. Šī ir pozitīva tendence, kas liecina par to, ka ir uzlabojusies zemāku instanču tiesu nolēmumu kvalitāte.

2014.gadā divās lietās departaments vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā. Viena lieta bija par informāciju saistībā ar disciplinārlietas pret tiesnesi ierosināšanu un izskatīšanu (SKA-370/2014), savukārt otra – par elektroenerģijas obligātā iepirkuma neveikšanu noteiktu laika posmu (SKA-797/2014). Savukārt sešās lietās departaments vērsās ar prejudiciāliem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā.

Rezumējot pagājušā gada rezultātus, jāsecina:

- zemāku instanču tiesu nolēmumu stabilitāte ir palielinājusies;
- administratīvo lietu pieaugums un tā tendence ir tāda, ka draud ar vēl vienu būtisku problēmu tiesu sistēmā, proti, nesamērīgi ilgu tiesvedību administratīvajās lietās kasācijas instancē;
- lai risinātu šo problēmu, jāpalielina departamenta tiesnešu skaits vismaz par diviem vai – kas būtu racionālāk – jāpalielina departamenta palīgu skaits.

MINISTRIJAS KĀ ATBILDĒTĀJESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Nr.	Ministrija	Lietu skaits
1.	Tieslietu ministrija	34
2.	Finanšu ministrija	20
3.	Iekšlietu ministrija	19
4.	Aizsardzības ministrija	13
5.	Ekonomikas ministrija	10
6.	VARAM	9
7.	Veselības ministrija	9
8.	Izglītības un zinātnes ministrija	8
9.	Satiksmes ministrija	7
10.	Labklājības ministrija	6
11.	Ārlietu ministrija	3
12.	Zemkopības ministrija	3
13.	Kultūras ministrija	1
Kopā (lietas)		142

PAŠVALDĪBAS KĀ ATBILDĒTĀJESTĀDES KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS

Nr.	Pašvaldība	Lietu skaits
1.	Rīgas dome	79
2.	Jūrmalas pilsētas dome	14
3.	Rēzeknes pilsētas dome	6
4.	Ogres novada dome	6
5.	Carnikavas novada dome	5
6.	Ventspils pilsētas (novada) dome	5
7.	Rēzeknes novada dome	4
8.	Daugavpils pilsētas dome	4
9.	Jelgavas novada dome	4
10.	Liepājas pilsētas dome	4
11.	Cēsu novada dome	4
12.	Līvānu novada dome	3
13.	Valmieras pilsētas dome	3
14.	Rucavas novada dome	3
15.	Krustpils novada dome	3
16.	Citas pašvaldības	20
Kopā		167

CITAS AKTIVITĀTES

2014.gadā, departamenta pārstāvjiem līdzdarbojoties sabiedrības informēšanas jomā, tika turpināta sadarbība ar skolām. Vairākas klases apmeklēja Augstāko tiesu un tām tika novadīta tiesību zinību stunda.

Tāpat turpinājām projektu, kura ietveros aicinājām studentus sešus mēnešus ilgā praksē.

Atzīmējot administratīvo tiesu, tostarp Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta, izveidošanas desmitgadi, rosinājām organizēt konferenci „Tiesas juridiskās kultūras lauka” un iesaistījamies konferences programmas veidošanā.

PAR DISCIPLINĀRTIESAS KOMPETENCES PAPLAŠINĀŠANU

Kā jau minēju, vēlos runāt arī par jautājumu, kas, manuprāt, pašlaik ir aktuāls tiesu sistēmai kopumā, proti, ieceri paplašināt tiesnešu Disciplinārtiesas kompetenci, uzticot Disciplinārtiesai izskatīt ne tikai tiesnešu, bet visu tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas.

Šāds ierosinājums ir kritiski vērtējams no vairākiem

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	357	60
Spriedums atstāts negrozīts	81	14
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. • lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai – 120 • tiesvedība izbeigta – 7	127	21
Kasācijas sūdzību atteikts pieņemt	15	2
Kasācijas tiesvedība izbeigta	1	0
Kasācijas sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	18	3
Kopā	599	100

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaitis	Procenti
Atteikts pieņemt blakus sūdzību	31	9
Blakus sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	14	4
Lēmums atstāts negrozīts	242	68
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. • jautājums nodots jaunai izskatīšanai – 44 • jautājums izlemts pēc būtības – 21 • lēmums grozīts - 1	66	18
Blakus sūdzības tiesvedība izbeigta	2	1
Kopā	355	100

aspektiem – gan sistēmiskā, gan procesuālā, gan funkcionālā, gan nelietderīga budžeta līdzekļu izlietojuma.

Pirmkārt, jāatzīmē, ka nav saprotams, kas pašreizējā sistēmā ir tas, kas nestrādā, kāpēc būtu jāveido kaut kas sistēmiski neatbilstošs, tērējot papildu budžeta līdzekļus.

Tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas ir klasiskas administratīvās lietas. Nevar piekrist apgalvojumiem, ka pašlaik netiek nodrošināti vienoti standarti disciplinārlietu izskatīšanā. Administratīvās tiesas skata gan civildienesta, gan specializētā civildienesta, gan militārā dienesta, gan tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas. Administratīvo lietu departaments kā kasācijas instance nodrošina vienotu disciplinārlietu izskatīšanas standartu visās šajās lietās. Līdz ar to vienoti standarti disciplinārlietu izskatīšanā tiek nodrošināti ne tikai tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietās, bet visās dienesta personu disciplinārlietās.

Augstākās tiesas uzdevums ir nodrošināt vienotu tiesu praksi, raugoties, vai tiek pareizi interpretētas un piemērotas tiesību normas. Katra lieta, ko likumdevējs nodod Augstākajai tiesai izskatīšanai kā apelācijas instancei, kas tai nav raksturīga, paildzina citu – kasācijas tiesvedībā esošo lietu, piemēram, bērnu lietu, – izskatīšanas ilgumu. Tieši no kopējās tiesas spriešanas kvalitātes viedokļa izņēmumi, kad kasācijas instances tiesneši pilda apelācijas instances funkcijas, būtu jārada pēc iespējas retāk.

Speciālas tiesas izveide visu tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietu izskatīšanai līdztekus esošajai tiesu sistēmai rada neskaidru ainu par tiesu iekārtu un tiesību aizsardzības atšķirībām. Disciplinārtiesas kompetences paplašināšana ir pretrunā mērķiem, kas tiek īstenoti, pārejot uz tā dēvētajām „tirajām tiesu instancēm”.

Disciplinārtiesas kompetences paplašināšana būtu pretrunā arī ar tās sastāvā esošo Augstākās tiesas tiesnešu kompetenci. Disciplinārtiesas sastāvā esošajiem kasācijas instances tiesas

tiesnešiem būtu pienākums izskatīt pēc būtības visas tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas, kas savā būtībā ir tipiskas administratīvās lietas.

Visbeidzot arī citu valstu pieeja rāda, ka tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas netiek nodotas izskatīšanai speciālā tiesā.

No procesuālā aspekta vērā ņemams, ka, paplašinot Disciplinārtiesas kompetenci, tiks būtiski samazināts pie disciplinārās atbildības saukto advokātu, notāru un tiesu izpildītāju procesuālo tiesību apjoms:

- tiks liegtas pārsūdzības iespējas;
- būtiski saīsināti procesuālie termiņi;
- nebūs pagaidu aizsardzības iespējas;
- lietu izskatīšanā nebūs pienākuma ievērot objektīvās izmeklēšanas principu.

Savukārt no funkcionālā aspekta vērā ņemams, ka Disciplinārtiesai ir ierobežota kapacitāte, jo pienākumus Disciplinārtiesā Augstākās tiesas tiesneši veic papildus saviem tiešajiem amata pienākumiem un lietu uzkrājums Augstākajā tiesā ar katru gadu palielinās. Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanai arī nepieciešami papildu finanšu un cilvēku resursi.

Arguments, kas izskan šīs reformas sakarā, ir ātrums. Nenoliedzami, ja kādu lietu paredz izskatīt tikai vienā instancē, tad šī lieta tiešām tiks izskatīta ātrāk. Bet vai ātrāka šo lietu izskatīšana atsver ačgārnas sistēmas veidošanu, nevajadzīgu budžeta līdzekļu tērēšanu, tiesiskuma garantiju samazināšanu? Turklāt uz citu lietu rēķina?

Es tiešām ceru, ka amatpersonas, no kurām ir atkarīga lēmumu pieņemšana šīs iecerētās reformas sakarā, vēlreiz izsvērs šādas reformas lietderību un, ja patiesi kaut kas ir uzlabojams, meklēs alternatīvus risinājumus.

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS ATBILDĪBU PAR TIESU SISTĒMU

Kā pēdējam, taču ne mazāk nozīmīgam, vēlos pieskarties jautājumam par Augstākās tiesas kā kasācijas instances tiesas lomu un atbildību par tiesu sistēmas darba kvalitāti kopumā.

Diemžēl jāatzīst, ka sabiedrības uzticēšanās tiesām joprojām nav augsta. Sabiedrības viedokli par tiesu veido ikviens tiesnesis un tiesu darbinieks, sākot no rajona (pilsētas) tiesas līdz Augstākajai tiesai.

Mēs – Augstākās tiesas tiesneši – nevaram norobežoties no tās spriedumu kvalitātes, kas tiek pieņemti zemākās instances tiesās. Arī katram no mums ir jāuzņemas zināma atbildība par to. Ja redzam, ka nepietiek ar atceļošā nolēmuma argumentiem, lai vairāk nebūtu kļūdu, tad par šīm kļūdām ir jārunā ar tiesnešiem. Saruna var būt dažāda – lekcija, dažādu instanču tiesu kopīga diskusija gan tiekoties, gan elektroniskajā saziņā.

Ja tomēr vispārīgas diskusijas nedod rezultātu un sistēmiskas problēmas konkrēta tiesneša darbā turpinās, tās būtu jāaktualizē attiecīgā tiesneša profesionālās darbības novērtēšanā vai pat to negaidot. Gan Augstākās tiesas, gan Tiesnešu kvalifikācijas koleģijas uzdevums ir nevis rāt vai kaunināt tiesnešus, bet gan palīdzēt viņiem profesionālajā izaugsmē. Taču tas nav iespējams, ja problēmas tiek noklusētas vai paslēptas starp rindiņām.

Novēlu visiem izturību un gandarījumu par darbu, ko darām, un paust cerību, ka kopīgiem spēkiem mums izdosies vairot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Veronika KRŪMIŅA

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

**Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs līdz 1.novembrim Gunārs AIGARS,
no 2.novembra Raimonds GRĀVELSIŅŠ (pienākumu izpildītājs)**

Tiesneši 2014.gadā: Intars BISTERS, Arnis DUNDURS, Dace JANSONE, Māra KATLAPA, Aivars KEIŠS (līdz 09.04.),
Inta LAUKA (līdz 30.11.), Ineta OZOLA, Marika SENKĀNE,
tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku Inese GRAUDA, Sandra KRŪMIŅA, Zane PĒTERSONE,
Normunds RIŅĶIS, Mairita ŠĶENDERE



**2014. gadā tiesvedībā
2516 lietas
Izskatītas 2516 lietas –
51 %**

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 1223
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 26
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 21

**CIVILLIETU TIESU PALĀTAS
TIESNEŠI 2015.GADA JANVĀRĪ.**
Pirmajā rindā no kreisās:
Dace Jansone, Zane Pētersone,
Raimonds Grāvelsiņš,
Māra Katlapa, Sandra Krūmiņa;
otrajā rindā: Normunds Riņķis,
Ineta Ozola, Inese Grauda,
Mairita Šķendere, Arnis Dundurs;
klāt nav Intars Bisters

Civillietu tiesu palāta kā apelācijas instances tiesa atbilstoši likumā „Par tiesu varu” noteiktajai kompetencei 2014.gadā izskatīja civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām un apelācijas protestiem par apgabaltiesu kā pirmās instances tiesas spriedumiem, blakus sūdzības par lēmumiem, ko pieņēmušas apgabaltiesas kā pirmās instances tiesas, apgabaltiesas kā otrās instances tiesas un zemesgrāmatu nodaļu tiesneši, kā arī pieteikumus par apgabaltiesu nolēmumu atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, arī pieteikumus prasības nodrošināšanas jautājumos, pieteikumus par sprieduma izpildes atlikšanu vai

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ 2010.–2014. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2010	1644	1514	54	1317
2011	1724	1827*	60	1214
2012	1766	1880*	63	1100
2013	1694	1656*	59	1138
2014	1378	1270*	51	1246

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības vai citai tiesai pēc piekritības (2011.-25, 2012.-62, 2013.-25, 2014.-21)

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	457	37
2.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	423	35
3.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	132	11
4.	Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	31	3
5.	Sūdzības par zvērinātu notāru, zvērinātu tiesu izpildītāju, maksātnešpējas administratoru rīcību	31	3
6.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	30	2
7.	Mantojuma lietas	28	2
8.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	19	1
9.	Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	12	1
10.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	9	1
11.	Pilsonības atņemšana	5	0
12.	Pārējās	46	4
Kopā		1223	100

sadalīšanu termiņos, sprieduma izskaidrošanu, procesuālo termiņu atjaunošanu.

2014.gadā Civillietu tiesu palātā saņemtas 1378 lietas. Nepabeigto lietu atlikums gada sākumā bija 1138 lietas (506 ar sūdzībām un pieteikumiem un 872 ar blakus sūdzībām vai blakus protestiem). Tātad kopā 2516 lietas. Pārskata periodā izskatītas 1249 lietas, 21 lieta nosūtīta atpakaļ pirmās instances tiesai, tātad kopā 1270 lietas, kas ir 51% no izskatāmo lietu skaita, ar nepabeigto lietu atlikumu gada beigās – 1246 lietas.

Nepabeigto lietu atlikums 2014.gada beigās (1246 lietas) ir nedaudz lielāks nekā tas bija gada sākumā. Tas izskaidrojams pirmkārt ar būtiskām izmaiņām tiesnešu sastāvā. Ja 2013.gada beigās Civillietu tiesu palātā bija 15 tiesneši, tātad 5 tiesas sastāvi, tad 2014.gada beigās – 12 tiesneši, t.i., 4 tiesas sastāvi. Vidējais tiesnešu skaits gada griezumā – 13,7. Neskatoties uz to, gandrīz nav mainījies vidējais izskatīto lietu skaits uz vienu tiesnesi, t.i., attiecīgi 110 lietas 2013.gadā un 106 lietas 2014.gadā, un vidējais lietu izskatīšanas ilgums – 4,6 mēneši, kas nav slikts rādītājs un ir normāls lietu izskatīšanas ilgums.

No 2014.gadā izskatītajām 1249 lietām 1223 ir apelācijas kārtībā izskatītās lietas un 26 lietas pieteikumos par lietu izskatīšanu no jauna sakārā ar jaunatklātiem apstākļiem. Apelācijas kārtībā izskatīto lietu struktūrā nemainīgi vislielākais skaits ir lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām (457 lietas – 37% no kopējā izskatīto lietu skaita), lietas, kas izriet no saistību tiesībām (423 lietas –

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Prasība apmierināta pilnībā	104	23
Prasība apmierināta daļā	69	15
Prasība noraidīta	188	42
Spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	3	1
Tiesvedība lietā izbeigta vai apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas	61	13
Apelācijas tiesvedība izbeigta	25	6
Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	1	0
Kopā	451	100

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Lēmums atstāts negrozīts	534	69
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	148	19
Lēmums atcelts pilnībā vai tā daļā un jautājums izlemts pēc būtības	30	4
Lēmums grozīts	8	1
Blakus sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	31	4
Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	21	3
Kopā	772	100

35%) un sūdzības par zemesgrāmatu tiesnešu lēmumiem (132 lietas – 11%).

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, gandrīz nemainīgi ir apelācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti – lielākoties prasība ir noraidīta (188 lietas – 42%), bet tiesvedība lietā izbeigta vai apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas 86 lietās (19%), kas liecina par to, ka lielākoties tiesā tiek celtas nepamatotas prasības. Apmierināta prasība pilnībā vai daļā tikai 39% lietu. Līdzīgi tas ir arī blakus sūdzībās par apgabaltiesu vai zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu pieņemtajiem lēmumiem – no 772 izskatītajām blakus sūdzībām lēmums atstāts negrozīts un blakus sūdzība noraidīta 534 lietās (69%), bet blakus sūdzība atstāta bez izskatīšanas, tiesvedība izbeigta vai atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību 52 lietās (7%). Apmierināta blakus sūdzība, atceļot lēmumu pilnībā vai tā daļā, tikai 24% lietu.

No 26 izskatītajiem pieteikumiem par jaunatklātiem apstākļiem 15 noraidīti kā nepamatoti, bet 10 pieteikumus atteikts pieņemt kā neatbilstošus Civilprocesa likuma 478. un 479.panta prasībām un tikai 1 pieteikums atzīts par pamatotu un apmierināts daļā. Savukārt no 1223 apelācijas kārtībā izskatītajām lietām negrozīti atstāti 767 pārsūdzētie (noprotestētie) nolēmumi, nolēmums grozīts 77 lietās un pretējs spriedums 240 lietās.

Ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” noteikta pāreja uz tiro trīspakāpju instanču tiesu sistēmu un ar grozījumiem Civilprocesa likumā, kas stājušies spēkā 2015.gada 1.janvārī, apgabaltiesa jaunas civillietas kā pirmās instances tiesa

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti (noprotestēti) nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums grozīts	Pretējs spriedums/ Lēmums atcelts pilnībā vai daļā	Sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	Atcelti, grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	859	509	64	175	92	19	28
Kurzemes apgabaltiesa	60	34	5	19	2	0	40
Latgales apgabaltiesa	38	27	0	6	5	0	16
Vidzemes apgabaltiesa	60	42	4	5	9	0	15
Zemgales apgabaltiesa	74	56	4	7	6	1	15
Zemesgrāmatu nodaļas	132	99	0	28	3	2	21
Kopā	1223	767	77	240	117	22	26

vairs nepieņem un visas lietas kā pirmās instances tiesa skata rajona (pilsētas) tiesas un to zemesgrāmatu nodaļas, bet kā apelācijas instance – apgabaltiesa, bet Augstākā tiesa ir tikai kasācijas instance. Tas nozīmē, ka Civillietu tiesu palāta līdz likumā noteiktajam beigu termiņam (2016.gada 31.decembris) turpina pēc 2015.gada 1.janvāra izskatīt tikai tās apelācijas kārtībā pārsūdzētās civillietas, kas tās tiesvedībā saņemtas līdz 2014.gada 31.decembrim, kā arī lietas, kurās apgabaltiesā kā pirmās instances tiesā sprieduma pasludināšanas datums bija noteikts līdz 2014.gada 31.decembrim. Turpmāk jaunas lietas Civillietu tiesu palāta vairs nesaņems. Tas nozīmē pakāpenisku lietu uzkrājumu samazināšanu.

Kā jau minēts, nepabeigto lietu atlikums aizvadītā gada beigās bija 1246 lietas, no kurām 775 lietas skatāmas mutvārdu procesā sakarā ar iesniegtajām apelācijas sūdzībām un 507 ir blakus sūdzības lietas. No 2015.gada 1.janvāra līdz 2.martam vēl ir ienākušas 93 lietas (30 lietas ar apelācijas sūdzībām, 51 blakus sūdzības lieta, 1 pieteikums par lietas izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem un 11 sūdzības par zemesgrāmatu tiesnešu lēmumiem). Kopā 2015.gada marta sākumā Civillietu tiesu palātas tiesvedībā

ir 1339 lietas (797 apelācijas sūdzības, 503 blakus sūdzības, 16 lietas par jaunatklātiem apstākļiem un 23 zemesgrāmatu lietas). Šajā gadā divos mēnešos izskatītas 106 lietas, tātad palikušas neizskatītas 1233 lietas.

2015.gadā Civillietu tiesu palātas sastāvu veido 6 Augstākās tiesas tiesneši (ieskaitot Intaru Bisteru, kuram ar 9.februāri uzdots pildīt Civillietu departamenta tiesneša pienākumus uz laiku) un 5 Augstākās tiesas tiesneša pienākumu izpildītāji. Divām aizvietotājām – Zanei Pētersonei un Inesei Graudai – šogad beidzas pilnvaru laiks, esmu rosinājis viņām pagarināt pilnvaru laiku. Rezultātā var prognozēt, ka šovasar Civillietu tiesu palātā paliek vismaz 9 tiesneši, t.i., pilni 3 tiesas sastāvi, kas sekmīgi var tikt galā ar atlikušo lietu izskatīšanu.

Civillietu tiesu palātas uzdevumi 2015.gadā ir taisnīga un efektīva tiesas spriešana un pakāpeniska lietu uzkrājuma samazināšana, lai pabeigtu atlikušo lietu izskatīšanu līdz Civillietu tiesu palātas beigu termiņam – 2016.gada 31.decembrim.

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja p.i.
Raimonds GRĀVELSIŅŠ

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTA

Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervins KUŠKIS

Tiesneši 2014.gadā:

Aija BRANTA (no 25.04.),
Andrejs LEPSE (līdz 31.07.),
Anita POĻAKOVA,
Ludmila POĻAKOVA,
Jānis TILTIŅŠ,
tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku
Vilis DONĀNS (līdz 31.03.),
Aivars UMINSKIS

**2014. gadā tiesvedībā 158 lietas
izskatītas 158 lietas – 100 %**

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 58
- sūdzības par ģenerālprokurora lēmumiem par personu izdošanu ārvalstij – 5
- materiāli par sprieduma izpildi, termiņa pagarinājumu, drošības līdzekli, sūdzības – 8
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 87*

*** Tajā skaitā apgabaltiesām nosūtītas krimināllietas:**

- 72 – saskaņā ar Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 47.punktu (tiesas izmeklēšana nav uzsākta līdz 30.06.2014.)
- 10 – saskaņā ar Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 48.punktu (uzsākta tiesas izmeklēšana, bet līdz 31.12.2014. nav izskatītas)
- 2 – saskaņā ar Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 50.punktu (pieņemts lēmums par kriminālprocesa apturēšanu)

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO KRIMINĀLLIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA VEIDIEM

Nr.	Noziedzīga nodarījuma veids (Krimināllikuma pants)*	Lietu skaits	% no kopējā lietu skaita
1.	Ar narkotiskām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi (249. – 256.p.)	17	28
2.	Slepkavība (116., 117. 118.p.)	12	21
3.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību (159. – 166.p.)	12	21
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu – zādzība, laupīšana, krāpšana, piesavināšanās (175. – 179.p.)	12	21
5.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā (190. – 223.p.)	2	3
6.	Kukuļošana (320. – 323.p.)	1	2
7.	Banditisms (224.p.)	1	2
8.	Masu nekārtības (225.p.)	1	2
Kopā		58	100

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits
Pirmās instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts	1
Pirmās instances tiesas spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu; tai skaitā	57
Sakarā ar nepamatotu attaisnošanu vai kriminālprocesa izbeigšanu – taisot notiesājošu spriedumu	5
Sakarā ar nepamatotu notiesāšanu – taisot attaisnojošu spriedumu	13
Kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc cita KL panta:	
• nosakot vieglāku sodu nekā pirmās instances tiesa	10
• nosakot smagāku sodu nekā pirmās instances tiesa	1
Atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju:	
• nosakot vieglāku sodu	20
• nosakot smagāku sodu	2
Izdarot nolēmumā citus grozījumus	5
Nododot lietu jaunai izskatīšanai	1
Tiesvedība izbeigta	0
Apelācijas sūdzība vai protests atstāts bez izskatīšanas	0
Kopā	58

APELĀCIJĀ PĀRSŪDZĒTO PIRMĀS INSTANCES LIETU IZTIESĀŠANAS REZULTĀTI APGABALTIESĀM

Apgabaltiesa	Iztiesātas lietas	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu	Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	Tiesvedība izbeigta	Apelācijas sūdzība/ protests atstāts bez izskatīšanas	Atcelti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	38	1	35	2	0	0	97
Kurzemes apgabaltiesa	3	0	3	0	0	0	100
Latgales apgabaltiesa	5	0	5	0	0	0	100
Vidzemes apgabaltiesa	3	0	3	0	0	0	100
Zemgales apgabaltiesa	9	0	9	0	0	0	100
Kopā	58	1	55	2	0	0	98

JUDIKATŪRAS NODAĻA

Judikatūra nodaļas vadītājs Pāvels GRUZIŅŠ

Konsultanti: Zinaida INDRŪNA – likumu piemērošanas jautājumos,
Juris KALNIŅŠ – administratīvajās tiesībās, Anda KRASIŅA – civiltiesībās,
Nora MAGONE – krimināltiesībās (*apvienojot ar departamenta priekšsēdētāja palīga amatu*)

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

Viena no Augstākās tiesas pamatfunkcijām ir vienveidīgas un prognozējamas tiesu prakses veidošana.

2014.gadā Judikatūras nodaļa turpināja apkopot un pētīt tiesu praksi atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos, ieklausoties arī zemāka līmeņa tiesu priekšlikumos. Nodaļa turpināja atlasīt, apstrādāt un publiskot judikatūras datubāzē nozīmīgākos Augstākās tiesas departamentu nolēmumus.

Kopš pagājušā gada nodaļas konsultanti ikdienā iesaistīti departamentu nolēmumu anonimizēšanā, tas aizņem lielu darba laiku.

2014.gadā veikti šādi tiesu prakses pētījumi, apkopojumi: Administratīvajās tiesībās:

- Tiesu prakse lietās par sociālās drošības jautājumiem (pensijas, pabalsti, palīdzība dzīvokļu jautājumu risināšanā) (A.Kovaļevska)
- Pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanas prakse (A.Dreimanis)
- Tiesu prakse publisko iepirkumu lietās (L.Skujiņa)
- Tiesu prakse lietās par bāriņtiesu lēmumiem (I.Zalpētere)

Civiltiesībās:

- Tiesu prakse adopcijas apstiprināšanas lietās (I.Bergmane)
- Tiesu prakse par morālā kaitējuma atlīdzināšanu civillietās (K.Torgāns, A.Laviņš, A.Stupins)
- Tiesu prakse juridiskās personas maksātspējas procesa lietās (H.Jauja)

Krimināltiesībās:

- Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu (V.Liholaja)
- Tiesas sprieduma struktūra un saturs lietās par vairākiem vienveidīgiem noziedzīgiem nodarījumiem (E.Nimande)
- Sadarbības līguma ar Tiesnešu mācību centru ietvaros – tiesu prakse krimināllietās par cilvēku tirdzniecību
- Tiesu prakse par noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā (*Krimināllikuma 317.,318.,319.–198., 199., 320., 322., 323.pants*) (V.Liholaja).

Pēc Tieslietu padomes ieteikuma jau ir vispārināta un analizēta tiesu prakse lietās par prasības nodrošinājumu (D.Ose).

Judikatūras nodaļa atsevišķi apkopoja tiesu praksi Konkurences likuma 9.panta piektās daļas 4.un 5.punkta piemērošanā. Šīs likuma normas saistītas ar tiesneša lēmumu atļaut vai neatļaut Konkurences padomes amatpersonām veikt pēc būtības kriminālprocesa (izmeklēšanas) darbības. Par šī apkopojuma secinājumiem un ieteikumiem pateicīgi bija konkrētās tiesas tiesneši un Konkurences

padomes pārstāvji, kas kopā ar Tieslietu ministriju apņēmušies strādāt pie Konkurences likuma pilnveidošanas.

Pārsvārā pētījumos ir iesaistīti Latvijas Universitātes zinātnieki, atzīti savas jomas speciālisti, dažādu juridisko profesiju pārstāvji.

JUDIKATŪRAS DATUBĀZE

Lai izceltu un izvirzītu nozīmīgas atziņas konkrētā tiesību nozarē un veidotu vienotu tiesu praksi, Judikatūras nodaļas konsultanti, sadarbojoties ar tiesnesi un departamenta priekšsēdētāju, turpina tiesu nolēmumu apstrādi, veidojot judikatūru. Nolēmumi tiek publiskoti Augstākās tiesas mājaslapā un arī Tiesu informatīvajā sistēmā. Judikatūras nodaļas konsultanti turpinājuši pilnveidot judikatūras nolēmumu klasifikatorus pēc lietu kategorijām un pēc tiesību normām Augstākās tiesas mājaslapā.

2014.gadā kopumā atlasīti un publiskoti 174 kasācijas instances tiesu nolēmumi. No publiskotajiem juridiski nozīmīgajiem nolēmumiem: administratīvajās lietās – 69, civillietās – 51, krimināllietās – 54. Tas ir mazāk nekā 2013. gadā – tad kopā bija 199 nolēmumi.

Kāds tam izskaidrojums, ja kasācijas kārtībā saņemto un izskatīto lietu skaits nav samazinājies? Manuprāt, tendence atlasīto un publiskoto kasācijas tiesu nolēmumu skaita samazināšanai izskaidrojama ar to, ka ne visiem nolēmumiem ir nozīme judikatūras veidošanā.

Atkārtotā iepriekšējā gada atskaitē pieminēto domu – vai nav laiks virzīt priekšlikumus likumu grozījumiem, lai vēl vairāk ierobežotu kasācijas sūdzību izskatīšanas pieļaujāmību tiesas sēdē kā rakstveida, tā mutvārdu procesā? Varbūt iet vēl soli tālāk un šī jautājuma izlemšanu uzticēt vienpersoniski arī civillietu un administratīvo lietu kasācijas instances tiesnesim, kā tas ir kriminālprocesā, vai arī apelācijas instances tiesai trīs tiesnešu sastāvā. Modeļi var būt dažādi. Protams, tas uzliktu lielāku atbildību tiesnesim, kurš vienpersoniski pieņem attiecīgu lēmumu. Diemžēl, kā rāda prakse, ne tikai ierēdņi, bet arī tiesneši baidās uzņemties atbildību, jo vieglāk, protams, ir uzņemties kolektīvo atbildību. Kurš var pateikt bez demagoģijas – vai nolēmums, kas pieņemts paplašinātā sastāvā ir svarīgāks nekā tāds, kurš pieņemtais parastā trīs tiesnešu sastāvā?

Vēl ko novērojam, pētot un apkopojot tiesu praksi vai arī ikdienā anonimizējot tiesu nolēmumus – 100 % piekritu bijušajam kolēģim profesoram Kalvim Torgānam, kurš norādījis, ka spriedumos gari fakti izklāsti un liekvārdīgi risinājumu pamatojumi ir kļuvuši par traucējošu un kaitinošu iezīmi, lai gan „priekšzīmi” šajā aspektā rāda garie Eiropas Savienības Tiesas spriedumi, arī mūsu Satversmes tiesas un Augstākās tiesas spriedumi. Daudzārt atzīts, ka lietas būtību var izteikt īsāk. Taču garāks izklāstījums daudziem liekas iespaidīgāks. Mērķis ir parādīt, cik

JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI NOLĒMUMI 2010.–2014. GADĀ (AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ)

Civillietas

2010	57
2011	57
2012	102
2013	63
2014	51

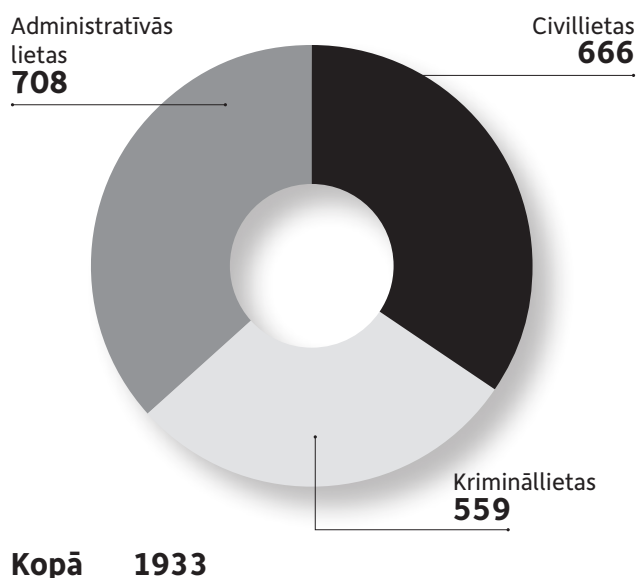
Krimināllietas

2010	61
2011	53
2012	68
2013	63
2014	54

Administratīvās lietas

2010	88
2011	73
2012	106
2013	73
2014	69

PAVISAM JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI NOLĒMUMI (AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ 2002.–2014.GADĀ)



sarežģīta ir problēma un cik lielu darbu autors ir paveicis, to risinot.

Vēl viens novērojums caur judikatūras skatu prizmu – nebeidzama spriedumu, nolēmumu kompilācija visu līmeņu tiesu nolēmumos. Ir gadījumi, kad spriedums sastāv burtiski no tiesas sēdes protokola kopijas ar visām kļūdām un nesaprotamiem izteikumiem. Acīmredzot jaunās tehnoloģijas mazinājušas spēju vienlaikus izteikt savu domu kodolīgi un precīzi.

LASĪTAVA UN ATBALSTS TIESNEŠIEM

Atbilstoši Augstākās tiesas iespējām papildināta lasītava. 2014.gadā iegādātas 136 grāmatu vienības tiesnešu un darbinieku vajadzībām. Tiesneši un palīgi regulāri tiek nodrošināti ar likumiem, likumprojektiem, citiem normatīvajiem aktiem, kas nepieciešami darba pienākumu veikšanai un lietu izskatīšanai.

Konsultante likumdošanas jautājumos nodrošinājusi pieeju visām Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta nolēmumu 1919.–1940.gada publikācijām. Uzsākta Sprieduma biroja (1938–1940) materiālu apzināšana Latvijas Valsts vēstures arhīvā.

Savukārt tiesas priekšsēdētāja padomniece Eiropas Savienības tiesību jautājumos Anita Zikmane īsā laika periodā (2014.gada novembris – decembris):

- *apkopojusi* Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas procesuālajiem aspektiem (piemērošanas ilgums un pamatojums); par pārkāpjot procesuālo regulējumu iegūtu pierādījumu pieļaujamību; par vecāku un vecvecāku iesaisti bērnu aprūpes jautājumos; par tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību nepamatotu publisku apvainojumu gadījumā;
- *analizējusi* ES tiesību regulējumu un apkopojusi Eiropas Savienības Tiesas judikatūru dažādos jautājumos – par publiskajiem iepirkumiem; par Romas konvencijas par tiesību aktiem, kas piemērojami ligumsaistībām, 4.pantu (konkrēti

par preču pirkuma un transporta organizēšanas līgumiem); par dažiem aspektiem maternitātes pabalstu aprēķināšanas jautājumos;

- *turpina piedāvāt* Eiropas Savienības Tiesas ikmēneša būtisko aktuālo nolēmumu apkopojumu, tos sadalot trīs tiesību jomās.

Ar attiecīgā apkopojuma sagatavošanas iniciatora piekrišanu apkopojumi tiek darīti pieejami Augstākās tiesas iekšlapā, bet Eiropas Savienības Tiesas ikmēneša nolēmumu apkopojumi publiskoti Augstākās tiesas mājaslapā.

Dažādus iesniegumus Judikatūras nodaļa saņem arī no studentiem.

LIKUMA NORMU NESKAIDRĪBA

Viena no kvalitatīvas likumdošanas pazīmēm ir interpretācijas un piemērošanas vienveidība un mērķa skaidrība.

Jau pirms gada Augstākās tiesas plēnumā runāju par likuma „Par tiesu varu” 49.panta otro daļu un 49¹.panta otro daļu – par Augstākās tiesas plēnuma un Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulču kompetenci tiesību normu interpretācijā un piemērošanā. Nav skaidrs, kas darāms plēnumā – visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcē – un kas attiecīgā departamenta tiesnešu kopsapulcē. Likuma 49.panta otrā daļa nosaka: „Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus”, bet 49¹.panta otrā daļa: „Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulcē apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, lai nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā”. Šī panta trešā daļa paredz, ka „Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulcē savu viedokli par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem formulē kā lēmumu, kuru publicē mājaslapā internetā”. To ka likums ir grūti izprotams, apstiprina jautājumi Judikatūras nodaļai, lūdzot skaidrot šos pantus.

Judikatūras nodaļas vadītājs
Pāvels GRUZIŅŠ

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji:

Finanšu un saimniecības nodaļa – Uldis ČUMA-ZVIRBULIS

Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jana ČAŠA (*līdz 22.05.2014.*), Jānis SUPE (*no 01.06.2014.*)

Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALE

Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE

Informācijas tehnoloģiju nodaļa – Pāvels VEĻECKIS



**AUGSTĀKĀS TIESAS
ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJA UN
NODAĻU VADĪTĀJI 2015.GADA
FEBRUĀRĪ: (no kreisās)
Uldis Čuma-Zvirbulis,
Gunita Ārgale, Sandra Lapiņa,
Rasma Zvejniece, Pāvels Veļeckis,
Jānis Supe**

ADMINISTRĀCIJAS STRUKTŪRA UN FUNKCIJAS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Administrācijā ir piecas nodaļas: Personāla nodaļa, Finanšu un saimniecības nodaļa, Komunikācijas nodaļa, Informācijas tehnoloģiju nodaļa, Dokumentu pārvaldības nodaļa. No 2014.gada 1.janvāra Administrācijas pakļautībā ir arī Augstākās tiesas Kanceleja.

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas: veikt finanšu vadību; gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu; kārtot lietvedību; organizēt personālvadību un mācības; nodrošināt saziņu ar sabiedrību; veikt starptautisko sadarbību. Kopš 2010.gada Augstākās tiesas Administrācijai nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana, kas ievērojami palielinājusi darba apjomu.

ADMINISTRĀCIJAS DARBĪBA 2014.GADĀ

2014.gadā Administrācijā strādāja 23 Administrācijas nodaļu darbinieki un 25 kancelejas darbinieki.

Augstākās tiesas Administrācija turpināja darbu visās likuma „Par tiesu varu” noteiktajās darbības jomās saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2014.gadam.

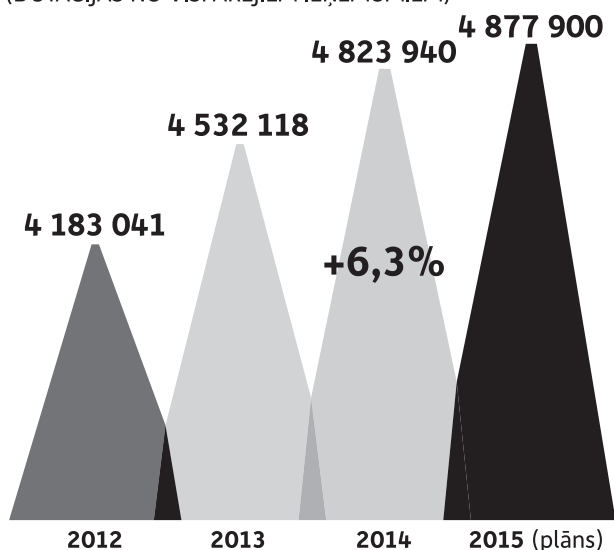
FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2014.gadam” Augstākajai tiesai piešķirts budžets 4 840 109 *euro*, t.sk. ārvalstu finanšu palīdzība 14 035 *euro* (pasākumiem „Pretterorisma pasākumu izmantošana drošības uzlabošanai Eiropā – to ietekme, leģitimitāte un efektivitāte” un „Pieredzes apmaiņa starp Baltijas valstu Augstākajām tiesām un Ziemeļvalstu Augstākajām administratīvajām tiesām”), ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi 2134 *euro*, kas, salīdzinot ar 2013.gadu, ir par 287 626 *euro*, jeb 6,3 % vairāk.

2014.gadā piešķirts finansējums jaunajām politikas iniciatīvām šādā apmērā: informācijas tehnoloģiju uzturēšana un attīstība – 130 264 *euro*, infrastruktūras uzturēšana (remonti) – 49 695 *euro*, tiesas spriedumu un nolēmumu anonimizēšana – 23 519 *euro*, tiesas procesa un lēmuma tulkojumu nodrošināšana personām, kuras neprot valsts valodu – 31 145 *euro*, mēneša darba algas izlīdzināšana ar 2014.gada 1.janvāri – 57 198 *euro*. Kopā – 291 821 *euro*.

2015.gadā Augstākās tiesas budžets ir apstiprināts 4 877 900 *euro* apmērā, salīdzinot ar 2014.gadu, tas ir par 37 791 *euro* vairāk. Galvenās prioritātes 2015.gada budžetā: zinātniski analītiskās nodaļas izveidošana – 67 550 *euro*, digitālās audio ierakstu sistēmas iegāde, lai nodrošinātu audio protokolu ierakstus atbilstoši Civilprocesa likuma

PIEŠKIRTAIS FINANSĒJUMS EUR (DOTĀCIJAS NO VISPĀRĒJIEM IENĒMUMIEM)



prasībām – 38 350 euro, Kriminālietu tiesu palātas telpu remonts, jauna materiāltehniskā nodrošinājuma iegāde – 85 500 euro, darbinieku atalgojuma palielināšana vidēji par 8% – 143 249 euro. Kopā: 334 649 euro.

Telpas un materiāltehniskais nodrošinājums.

Būtiskākie darbi: logu un radiatoru nomaiņa; telpu remonts; kondicionieru uzstādīšana tiesas sēžu zālēs; metāla nožogojuma demontāža un jauna koka apdare 213. tiesas sēžu zālē.

2015. gadā plānots: turpināt logu un radiatoru nomaiņu; bijušās Kriminālietu tiesu palātas telpu remonts; mēbeļu iegāde (10–15 kabineta iekārtas); pārvietojamo kondicionieru uzstādīšana tiesnešu kabinetos, kuros tas ir tehniski iespējams.

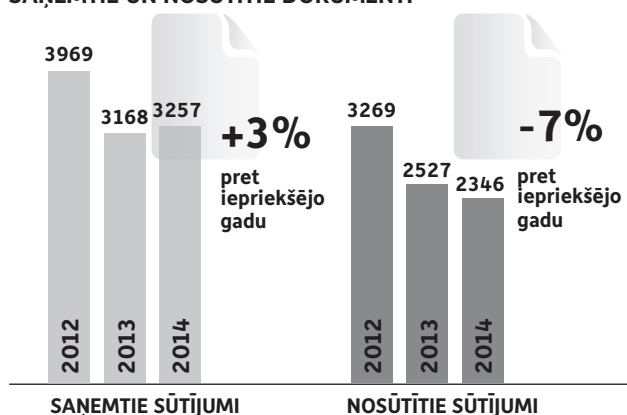
IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA

Izdoti 42 rikojumi organizatoriskajos jautājumos un 19 organizatoriskie dokumenti (kārtības, instrukcijas, nolikumi) vai to grozījumi. Regulāri veikta iekšējās kontroles sistēmas uzraudzība, nodrošinot trūkumu savlaicīgu novēršanu.

LIETVEDĪBA

Saņemti un nosūtīti dokumenti. 2014. gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 3257 dokumenti (par 3% vairāk nekā 2013. gadā), nosūtīti 2346 (par 7% mazāk nekā 2013. gadā). Sūtījumu skaita

SAŅEMTIE UN NOSŪTĪTIE DOKUMENTI



samazinājums saistīts ar gatavošanos Kriminālietu tiesu palātas likvidācijai – no 2014. gada 1. jūlija Kriminālietu tiesu palātas sūtījumu skaits būtiski samazinājās.

Elektroniskie dokumenti. Saņemti 772 sūtījumi ar drošu elektronisko parakstu (2013. gadā – 521), tas ir par 32,5% vairāk nekā 2013. gadā. Par 115% vairāk e-pastā saņemti vienkārši sūtījumi bez droša elektroniskā paraksta – 354 (2013. gadā – 164). Visbiežāk šādos sūtījumos uzdoti jautājumi par tieslietu virzību, kā arī lūgts izsniegt nolēmumu kopijas.

PERSONĀLVADĪBA

Personāls. Gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 117 darbinieki un 52 tiesneši, gada beigās – 110 darbinieki un 47 tiesneši. No 2015. gada ir samazināts Augstākās tiesas tiesnešu skaits – no 53 uz 48. Augstākajā tiesā no darbiniekiem 85% ir sievietes un 15% vīrieši. Tiesneši – 62% sievietes un 38% vīrieši.

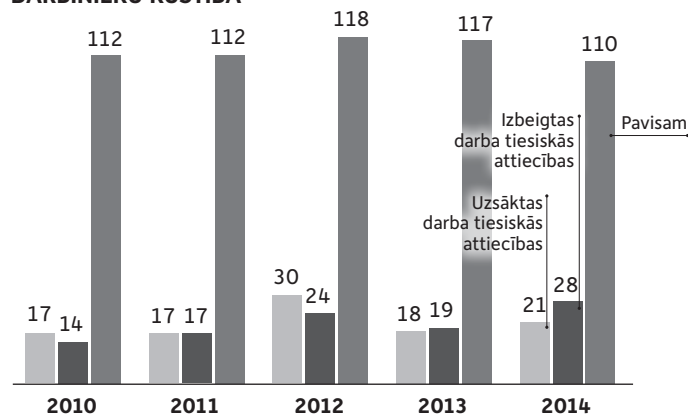
2014. gadā darbā pieņemts 21 darbinieks, darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 28 darbiniekiem. Personāla kustība, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājusies – kopējais personāla mainības indekss 2013. gadā bija 17%, 2014. gadā – 23%. Augsta personāla mainība joprojām ir Kancelejas Civillietu tiesu palātas sekretariātā – 60%. Personāla mainību ietekmēja Kriminālietu tiesu palātas darbības izbeigšana gada beigās, kā rezultātā tika likvidētas štata vietas. Būtiski palielinājusies arī tiesnešu palīgu rotācija, īpaši Administratīvo lietu departamentā, kas varētu būt skaidrojams ar palīgu vēlmi iegūt jaunu darba pieredzi un iespēju saņemt lielāku atalgojumu.

No 2015. gada janvāra katram departamentam izveidota jauna amata vieta – zinātniski analītiskais padomnieks, kas paplašinās karjeras iespējas esošajiem palīgiem, kā arī dos iespēju piesaistīt atbilstošu zinātniski analītisko personālu. Izvērtējot padomnieku reālo darbību un ieguldījumu departamenta darbā, nākotnē plānots veidot zinātniski analītisko nodaļu.

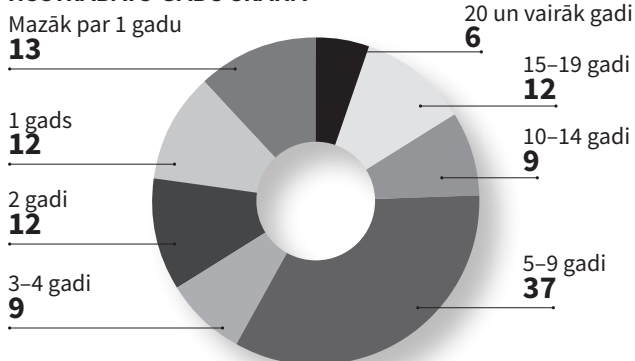
78% Augstākajā tiesā strādājošo darbinieku ir augstākā izglītība, 10% studē augstskolā un 12% (tehniskajam personālam) ir vidējā izglītība. Maģistra grāds ir 75% no visiem tiesnešu palīgiem.

2014. gadā 8 tiesneši atbrīvoti no amata pienākumu pildīšanas, 5 uzsākuši pildīt tiesneša pienākumus, t.sk. 1 tiesnesis, kuram tika pagarināts vakances pienākumu pildīšanas termiņš uz vēl 2 gadiem, 1 tiesnese atgriezās Augstākajā tiesā pēc 10 gadu termiņa tiesneša amata pienākumu pildīšanas Satversmes tiesā, 1 tiesnesis uz 10 gadiem ievēlēts par Satversmes tiesas tiesnesi.

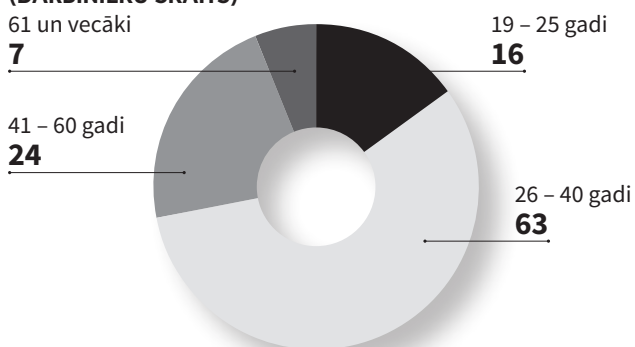
DARBINIEKU KUSTĪBA



DARBINIEKU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA



AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU VECUMA STRUKTŪRA (DARBINIEKU SKAITS)



Darbinieku atlase. Darbinieku atlasē noteicošās prasības ir izglītība, profesionalitāte un praktiskā pieredze. Augstākās tiesas personāla politikas mērķis ir nodrošināt tādu darbinieku piesaisti, kas sekmētu darba efektivitāti un stratēģisko mērķu sasniegšanu. Organizēti 5 iekšējie un 9 ārējie amatu konkursi. Personāla atlasē veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Tālākizglītība. Sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā organizēti 53 kursi un semināri (Tiesnešu mācību centrs – 14, citi – 39), kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. Uzsākta veiksmīga sadarbība ar Valsts administrācijas skolu. Sadarbībā ar uzņēmumu SIA „Baltik Export” un pasniedzēju Liliānu Rodžeri turpinājās angļu valodas nodarbības.

Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence pilnveidota arī ārzemēs, piedaloties semināros un citos pieredzes apmaiņas pasākumos. Tiesneši un darbinieki bijuši 52 komandējumos.

27 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā, tai skaitā 6 studenti, kuri mācību praksei Administratīvo lietu departamentā pieteicās konkursa ietvaros.

Motivācijas sistēma. Jau ceturto reizi veikta visu darbinieku novērtēšana, kas dod iespēju novērtēt kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darbu veicinošos un kavējošos faktorus. Darbinieku novērtēšanas rezultāti 2014.gadā: A kategorija – 59, B kategorija – 40, C kategorija – 6.

Piešķirti 26 Augstākās tiesas apbalvojumi: 3 tiesneši un 8 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Atzinības rakstu, 3 tiesneši un 1 darbinieks saņēma Augstākās tiesas

Divdesmit gadu Izdienas nozīmi, 3 tiesneši – Piecpadsmit gadu Izdienas nozīmi, 3 tiesneši un 5 darbinieki – Desmit gadu Izdienas nozīmi. Divi tiesneši izvirzīti un apbalvoti ar Tieslietu sistēmas Goda zīmi, viens darbinieks saņēma Valsts apbalvojumu – Atzinības krustu.

Darba aizsardzība. Augstākajā tiesā ir ieviesti darba drošības pasākumi atbilstoši normatīvajiem aktiem, veikta darba risku novērtēšana, darba vietas un darba veida novērtēšana, aktualizētas darba aizsardzības instrukcijas.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Augstākās tiesas informācijas tehnoloģiju infrastruktūras modernizācijas ietvaros paplašināta centralizētā datu glabāšanas sistēma, nomainīti divi tehniski nolietotie serveri un ieviesta jaunā servera operētājsistēma. Četras tiesas zāles aprīkotas ar audio ierakstu aparāturu tiesas sēžu gaitas fiksēšanai.

Tiesneši nodrošināti ar jauniem datoriem, savukārt vecie datori modernizēti un nodoti darbinieku lietošanai. Visiem datoriem ieviesta jaunā operētājsistēma. Iegādāti 20 tikla printeri un jauns kopētājs Kancelejai. Katrs departaments nodrošināts ar portatīvo datoru.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Ziņas un mediju jautājumi. Uzrakstīti 189 paziņojumi par notikumiem, disciplinārlietām un Tieslietu padomes darbību, 193 – par tiesas sēdēm. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, palielinājies ziņu skaits par notikumiem Augstākajā tiesā, jo bija vairāk pārmaiņu – strukturālu, personāla, kā arī iespējami daudz informēts pat notikumiem, kas ir pozitīvas ziņas. Palielinājies ziņu skaits par Tieslietu padomi.

UZRAKSTĪTI PAZIŅOJUMI, PRESES RELĪZES

	2014	2013	2012	2011
Par notikumiem, tai skaitā	189	130	124	103
• par Augstāko tiesu	117	81	87	69
• par disciplinārlietām	1	1	10	12
• par Tieslietu padomi	71	48	27	22
Par tiesu lietām, tai skaitā	193	182	148	135
• kasācijas lietas	125	101		
• apelācijas lietas	68	81		
Kopā	382	312	272	238

Atbildēts uz 568 mediju jautājumiem un žurnālistiem nosūtīti 52 anonimizēti nolēmumi. Mediju interese par konkrētām tiesu lietām samazinājusies, bet jautājumi par Augstākās tiesas, Tieslietu padomes un tiesu sistēmas darbu kopumā, kā arī vaicājumi pēc amatpersonu viedokļiem ir tikpat aktuāli. Visvairāk mediju jautājumu uzdots saistībā ar tiesnešu disciplinārlietām. Citas medijus vairāk interesējošās tēmas – saistībā ar Tieslietu padomes darbu, Krimināllietu tiesu palātas likvidāciju, tiesas statistika.

Pirmo reizi noorganizēta Mediju diena par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem. Piedalījās 14 žurnālisti no centrālajiem un reģionālajiem medijiem.

Augstākās tiesas mājaslapa. Kopā gada laikā mājaslapa aplūkota 315 514 reizes, unikālie apmeklētāji vidēji mēnesī – 12 180 (2013.gadā attiecīgi – 432 381 un 24 716).

Visskatītākā mājaslapā ir Judikatūras sadaļa, tiesas sēžu kalendārs, Augstākās tiesas kontaktinformācija un darbības apraksts, kā arī Tieslietu padomes ziņas. 95% mājaslapas

skatījumu ir no Latvijas, taču apmeklēta tā arī Norvēģijā, Lielbritānijā, ASV, Vācijā, Lietuvā, Beļģijā, Krievijā, Nīderlandē un Francijā.

Drukātie materiāli. Sagatavoti un izdoti divi „Augstākās tiesas biļetena” numuri, katrs 300 eksemplāru tirāžā. Biļetenā publicēts arī publiskais pārskats par Augstākās tiesas darbu 2013.gadā. Sadarbībā ar Tiesu namu aģentūru izdots Augstākās tiesas Senāta 2013.gada nolēmumu krājums. Sagatavots un izdots buklets par Tieslietu padomi un grāmata „Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta 1995–2014”.

Konferences. Pēc Administratīvo lietu departamenta iniciatīvas administratīvo tiesu darbības desmitgadi atzīmēt ar publisku konferenci par visai tiesu sistēmai aktuālu tēmu Augstākā tiesa sadarbībā ar LU Juridisko fakultāti un žurnālu „Jurista Vārds” rīkoja konferenci „Tiesas juridiskās kultūras telpā”.

Savukārt Latvijas tiesnešu konference, kas bija veltīta Tieslietu padomes pirmā četru gadu darbības posma izvērtējumam, organizēta starptautiska, tajā piedalījās Polijas, Lietuvas un Gruzijas Tieslietu padomju pārstāvji.

Sadarbība ar izglītības iestādēm. Turpinot tradīciju, organizētas Pirmkursnieku dienas augstskolu juridisko fakultāšu studentiem, piedalījās 502 studenti no 9 augstskolām un koledžām. Tāpat turpinātas Tiesnešu stundas skolēnu grupām. Augstākā tiesa piedalījās arī Ēnu dienā un Karjeras dienā, kad skolēni, kam ir interese par tieslietām, tuvāk iepazīna tiesnešu un darbinieku darbu Augstākajā tiesā.

Augstākā tiesa atbalsta studentu organizētās tiesu izspēles, 2014.gadā Augstākās tiesas zālē notika visu trīs (krimināltiesībās, civiltiesībās un administratīvajās tiesībās) izspēļu fināls, tiesnešu lomās bija arī Augstākās tiesas tiesneši un tiesnešu palīgi.

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 11 ārvalstu delegācijas. Nozīmīgākās vizītes: Polijas, Lietuvas, Gruzijas Augstāko tiesu tiesneši – Tieslietu padomju locekļi, Lietuvas Augstākās Administratīvās Apelācijas tiesas delegācija, Lielbritānijas profesors Rihards Višs, Eiropas valstu tiesnešu delegācija, Moldovas tiesnešu un tiesībzinātnieku grupa, Jaunkaledonijas Apelācijas tiesas prezidents.

Augstākās tiesas vēsture. Novadītas 48 ekskursijas Augstākās tiesas muzejā – studentiem, skolēniem, ārvalstu viesiem, Rīgas apgabaltiesas tiesnešiem un darbiniekiem, Ģenerālprokuratūras prokuroriem, tiesnešu amata kandidātiem, žurnālistiem, pašu tiesnešiem un individuāliem interesentiem. Muzeja materiāli izmantoti Kara muzeja izdotās grāmatas „Ar parakstu par Latviju” (par Latvijas Centrālā padomes memoranda parakstītājiem) sagatavošanā.

KANCELEJA

Kancelejas darbu vadīja un organizēja Kancelejas vadītājs, sekretariātu darbu – 3 sekretariātu vadītāji. Kancelejas darbu nodrošināja 9 tiesas sekretāri, 8 tiesas sežu sekretāri, 3 tulki un 1 tehniskais sekretārs.

Kanceleja kopumā ieregistrēja 4935 jaunās lietas, veica 3601 neizskatīto lietu pārreģistrāciju. Noformētas un nosūtītas 4593 lietas. Tiesas sežu sekretāri veica tiesas sežu protokolēšanu, izmantojot jauno protokolu marķēšanas sistēmu (TIX), kompetences ietvaros sagatavotas un nosūtītas atbildes uz pieprasījumiem un iesniegumiem, pieņemti apmeklētāji, kā arī sagatavoti un izsniegti nolēmumi studentiem, pētniekiem un zvērinātiem advokātiem.

SECINĀJUMI

Augstākās tiesas Administrācija stratēģijā 2014.–2016. gadam noteiktos uzdevumus kopumā pildījusi sekmīgi. Būtiskākie sasniegumi 2014.gadā:

- pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2013.gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- nomainīta datortehnika tiesnešiem un palīgiem, budžeta bāzes izdevumos iekļautie finanšu līdzekļi dos iespēju arī turpmāk modernizēt datortehniku un uzlabot darba vidi;
- Augstākās tiesas tiesnešiem atbalstu sniedz izglītoti, profesionāli un motivēti darbinieki; ir izdevies piesaistīt augsti kvalificētus speciālistus no Eiropas Savienības Tiesas, veiksmīgi notiek departamentu zinātniski analītisko padomnieku atlase;
- lietvedības sistēma nodrošina ātru un kvalitatīvu dokumentu apstrādi, palielinās elektronisko dokumentu īpatsvars, kas dos iespēju samazināt pasta izdevumus;
- regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan publiskos pasākumus, gan tiešo komunikāciju – mājaslapu un Biļetenu – nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā;
- nozīmīga vēstures materiāla sagatavošana – grāmata „Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta 1995–2014”.
- Augstākās tiesas Administrācija 2014.gadā nodrošināja 15 Tieslietu padomes sežu (no tām 6 rakstveida procesā) norisi, piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē, organizēja Tiesnešu konferenci, kā arī aktīvi darbojās Eiropas Tieslietu padomju asociācijā.

AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAS PRIORITĀTES 2015. GADĀ:

- efektīva finanšu vadība, papildu līdzekļu piesaiste, konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšana Augstākās tiesas darbiniekiem;
- Tieslietu padomes atbalsta personāla kapacitātes stiprināšana;
- darba apstākļu uzlabošana tiesnešiem un darbiniekiem, telpu optimizācija;
- personāla motivācija, tālākizglītība, kasācijas instances atbalsta personāla paplašināšana, personāla mainības samazināšana;
- zinātniski analītisko padomnieku dienesta attīstība sadarbībā ar departamentu priekšsēdētājiem;
- elektronisko dokumentu aprites pilnveidošana un attīstība, nosūtāmo dokumentu kvalitātes uzlabošana;
- sabiedrības informēšana un izglītošana – departamentu nolēmumu krājums, jaunas informatīvās brošūras par Augstāko tiesu, Biļetenu u.c.;
- modernizētas un tehniski pārstrādātas Augstākās tiesas iekšlapas ieviešana;
- Augusta Lēbera 150.dzimšanas dienai veltīta starptautiska konference, ko organizēsīm sadarbībā ar Latvijas Universitāti un „Jurista Vārdu”.

Administrācijas vadītāja
Sandra LAPINA

INFORMĀCIJA PAR DISCIPLINĀRTIESAS DARBU

Disciplinārtiesas izveidota, ar Augstākās tiesas plēnuma 2010.gada 30.augusta lēmumu ievēlot 6 tiesnešus. Laika gaitā dažādu objektīvu iemeslu dēļ Disciplinārtiesas sastāvs mainījies. No sākotnējā sastāva turpina strādāt trīs tiesneši – Mārite Zāgere, Andris Guļāns un Anita Nusberga, kuriem atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 2.¹ panta 2.¹ daļai šogad beidzas pilnvaru piecu gadu termiņš.

Disciplinārtiesas priekšsēdētājas pienākumus pildu kopš 2012.gada 16.marta, kad tiku ievēlēta.

Disciplinārtiesu nevar uzskatīt par pastāvīgi darbojušos Augstākās tiesas struktūrvienību, jo tā tiek sasaukta, lai izskatītu saņemtas tiesnešu sūdzības par disciplinārkolēģijas lēmumu vai kvalifikācijas kolēģijas sniegto tiesnešu profesionālās darbības negatīvo novērtējumu. Ar 2012.gada 22.novembra grozījumiem Prokuratūras likumā (spēkā no 2013.gada 1.janvāra) tiesības pārsūdzēt uzlikto disciplinārsodu Disciplinārtiesā piešķirtas arī prokuroriem. Minētās sūdzības Disciplinārtiesas tiesneši izskata papildus saviem tiešajiem darba pienākumiem, turklāt nesāņemot papildu atlīdzību.

Laika posmā līdz 2012.gadam Disciplinārtiesā tika saņemta viena sūdzība, kuru atteikts pieņemt (sūdzības iesniedzējs bija tiesneša statusu jau zaudējusi persona). 2012. un 2013.gadā Disciplinārtiesā izskatītas vidēji divas sūdzības. Tādēļ runāt par būtisku papildu slodzi, manuprāt, nebija pietiekama pamata. Taču statistikas dati liecina, ka kopš 2014.gada otrā pusgada situācija ir mainījusies – Disciplinārtiesā saņemtas jau piecu tiesnešu sūdzības. Tādējādi skaitļi rāda, ka izskatāmo sūdzību skaitam ir stabila tendence palielināties.

Sūdzības Disciplinārtiesas sēdē tiek izskatītas vidēji viena – retāk līdz divu – mēnešu laikā pēc saņemšanas. Izņēmums ir vienīgi gadījumā, ja sūdzība saņemta kārtējā atvaļinājuma laikā, sakarā ar ko objektīvu apstākļu dēļ nevaru nodrošināt konkrētas sūdzības izskatīšanu iespējami īsākā termiņā. Šajā ziņā jāatzīmē, ka Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.³ panta pirmā daļa noteic, ka Disciplinārtiesas sēdi vada priekšsēdētājs. No pašreiz spēkā esošā regulējuma izriet, ka Disciplinārtiesas priekšsēdētājam sūdzību izskatīšanā jāpiedalās obligāti. Tas nozīmē, ka sūdzības operatīva izlemšana Disciplinārtiesas priekšsēdētāja prombūtnes laikā nav nemaz iespējama. Par nepieciešamību sagatavot attiecīgus grozījumus normatīvajā regulējumā, lai novērstu minēto ačgārnību, informēta Tieslietu padome, sniedzot viedokli jautājumā, kas attiecas uz likumprojektu vienotas apelācijas instances izveidošanai visām tiesu varas amatpersonām.

Pievēršoties šim likumprojektam, kuru pilnīgi noteikti neatbalstu, jāatgādina, ka Disciplinārtiesas tika izveidota ar mērķi nodrošināt tiesnesim, kuram Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktajā kārtībā uzlikts disciplinārsods, Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmuma pārsūdzēšanas iespēju. Līdz grozījumu likumā „Par tiesu varu” un Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā pieņemšanai attiecīgi 2010.gada 3.jūnijā un 2010.gada 10.jūnijā, pretēji Satversmes 92.pantam, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam, ANO noteiktajiem Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem (*sk. 20.principu*), Eiropas hartā „Par tiesnešu statusu” ietvertajiem priekšrakstiem (*sk. 5.1.punktu*), šāda iespēja nebija paredzēta (*sk. Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 8.panta ceturto daļu (1998.gada 15.oktobra likuma redakcijā)*). Pilnīgi atšķirīga situācija bija un arī pašreiz pastāv

jautājumā par tiesu varai piederīgo personu disciplinārlietās pieņemto lēmumu apstrīdēšanu. Tā piemēram, Advokatūras likuma 81.pants nemainīgi paredz disciplināri sodītam advokātam iespēju pārsūdzēt disciplinārkomisijas lēmumu tiesā (*2004.gada 27.maija likuma redakcijā*) – Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā. Līdzīga satura normas ietvertas Tiesu izpildītāju likumā (*70.pants*), Notariāta likumā (*197.pants*) un Prokuratūras likumā (*45.panta devītā daļa līdz grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada 22.novembra likumu*). Ja tiesu sistēmai piederīgo personu pamattiesības uz disciplinārlietā pieņemtā lēmuma tiesiskuma pārbaudi neatkarīgā un objektīvā procedūrā, ko nodrošina sūdzības (pieteikuma) izskatīšana tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā, tiek pienācīgi aizsargātas, tad nav rodams racionāls izskaidrojums, kāda leģitīma mērķa labad būtu jāgroza attiecīgajā disciplinārlietā pieņemtā lēmuma pārsūdzēšanas mehānismu, kas darbojas jau daudzus gadus.

Disciplinārtiesas izveidi noteica divi galvenie faktori. Pirmkārt, nepieciešamība novērst Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā ietvertā regulējuma neatbilstību cilvēka pamattiesību aizsardzības standartiem, otrkārt, tiesnešu īpašais statuss, kura dēļ Tiesnešu disciplinārkolēģijas pieņemto lēmumu tiesiskuma kontroles nodošana administratīvo tiesu kompetencē (t.i., piemērojot procesuālo kārtību, kāda paredzēta disciplināri sodītajiem prokuroriem un brīvo juridisko profesiju pārstāvjiem) nebija iespējama. Turklāt tas, ka seši kasācijas instances tiesneši viņiem uzticētās funkcijas Disciplinārtiesā pilda papildus saviem tiešajiem amata pienākumiem, neļauj šo speciālo tiesu kvalificēt kā patstāvīgu tiesu varas institūciju, pieeja kurai būtu nodrošināma visām tiesu sistēmai piederīgajām personām.

Tādējādi tiesību piešķiršana likuma „Par tiesu varu” 16.¹ nodaļas normās uzskaitītajām personām pārsūdzēt disciplinārlietā pieņemto nolēmumu Disciplinārtiesā nonāktu pretrunā ar Disciplinārtiesas izveides mērķi.

Iepriekš raksturotais Disciplinārtiesā izskatāmo lietu skaita palielinājums neizbēgami izraisa tiesnešu jau tā pārmērīgās noslodzes pieaugumu. Vienotas apelācijas instances modeļa ieviešana, ievērojot arī likumprojektā iestrādāto to personu, kurām paredzēts piešķirt disciplinārlietā pieņemtā lēmuma pārsūdzības tiesības, loka paplašināšanas ideju, pašreizējo stāvokli visdrīzāk pasliktinās vēl vairāk. Savukārt šādi apstākļi nākotnē var radīt problēmas ar Disciplinārtiesas sastāva komplektēšanu, jo, kā zināms, lai Augstākās tiesas tiesnesi ievēlētu Disciplinārtiesas sastāvā, ir nepieciešama viņa piekrišana.

Tādējādi vienotas apelācijas instances modeļa ieviešana būs pārmērīgs slogs Disciplinārtiesā ievēlējamiem kasācijas instances tiesnešiem. Grozījumus pašreizējā regulējumā neattaisno mērķis – padarīt ātrāku disciplinārlietās pieņemto nolēmumu pārsūdzības procesu, jo šādu mērķi var sasniegt ar citiem piemērotākiem līdzekļiem, kas meklējami pastāvošās sistēmas ietvaros, piemēram, Administratīvā procesa likumā noteicot saīsinātu termiņu disciplinārlietu izskatīšanai vai minētajā lietā pieņemtā lēmuma tiesiskuma pārbaudi tikai divās instancēs.

Apzinoties, ka disciplinārlietās pieņemto lēmumu pārsūdzības modeļa izvēle ir politisks lēmums, tomēr uzskatu, ka vienotas apelācijas instances izveidošanai uz esošās Disciplinārtiesas bāzes, turklāt ignorējot kasācijas instances tiesnešu vairākuma nostāju šajā jautājumā, nav objektīva pamata.

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja
Mārite ZĀGERE

VII VĒSTURE

TEMĪDAS BALVAI – 10



**TEMĪDAS BALVAS
SAŅĒMĒJI 2014.GADĀ:**
Gada darbinieks –
Informācijas tehnoloģiju
nodaļas speciālists
Jēkabs Lācis,
Gada tiesneša palīgs –
Civillietu departamenta
tiesneša palīdze
Renāte Vernuša,
Gada tiesnesis –
Krimināllietu
departamenta tiesnesis
Voldemārs Čiževskis,
Gada cilvēks –
bijušais Civillietu tiesu
palātas priekšsēdētājs
Gunārs Aigars

2014.gada decembrī desmito reizi piešķirts prestižākais Augstākās tiesas apbalvojums – Temīdas balva četrās nominācijās – Gada cilvēks, Gada tiesnesis, Gada tiesneša palīgs un Gada darbinieks. Nomināciju uzvarētāji saņēma ceļojošo Temīdas balvu, kurā iegravē uzvarētāja vārdu, uzvārdu un konkursa gadu.

Temīdas balva ir Augstākās tiesas apbalvojums, nodibināts 2005. gadā, lai izteiktu atzinību un godinātu gada veiksmīgākos un profesionālākos tiesnešus un darbiniekus, motivētu viņus turpmākam darbam un izaugsmei.

Trīs nominācijas – Gada tiesnesis, Gada tiesneša palīgs un Gada sekretārs (kopš 2009. gada – Gada darbinieks) – ir profesionālās nominācijas, kurās pretendents var pieteikt atbilstoši viņu amatam. Bet populārā nominācija – Gada cilvēks – ir atzinības apliecinājums cilvēkam, neatkarīgi no

ieņemamā amata, kuru, kā teikts nolikumā, „cienām un ar kuru varam lepoties”. Atbilstoši nolikumam pretendents nominācijām var izvirzīt jebkuru tiesnesi vai darbinieku. Sākuma gados profesionālajām balvām izvirzīto kandidātu pieteikumu pamatojumus izvērtēja komisija, kurā bija pārstāvji no visiem departamentiem un palātām. Izvērtējot pieteikumu motivāciju un kandidātu ieguldījumu tiesas darbā, komisija vienojās par uzvarētāju. Kopš 2008.gada nolikums ir mainīts – pirmajā kārtā pretendents, uzrakstot pamatojumu, var izvirzīt ikvienu, un otrajā kārtā tiek izvirzīti trīs visvairāk izvirzītie kandidāti katrā nominācijā. Uzvarētāju nosaka kolektīva balsojums.

Savukārt Gada cilvēka titula piešķiršana vienmēr bijis kolektīva balsojums. Pirmajā kārtā var izvirzīt ikvienu, bet otrajā kārtā tiek balsots par trīs visvairāk izvirzītajiem. Balsošana notiek aizklāti.



Žūrijas komisijas priekšsēdētāja Edīte Vernuša
2005.gadā pasniedz pirmo Temīdas balvu
Gada cilvēkam – senatoram Rolandam Krauzem



Gada tiesneša palīgs-2006 Viesturs Gaidukevičs
tagad ir Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona
tiesas tiesnesis, bet Gada tiesas sekretāre-2006
Anda Eglīte – Augstākās tiesas Kancelejas
departamentu sekretariāta vadītāja



Temīdas balvas saņēmēji
2007.gadā: Gada cilvēks – Senāta
Civillietu departamenta senators
Roberts Guntis Namatēvs,
Gada sekretāre – Krimināllietu
tiesu palātas sekretāre Sanita
Jefimova, Gada tiesneša
palīdzība – Senāta Administratīvo
lietu departamenta senatora
palīdzība Kristīne Aperāne un
Gada tiesnesis – Senāta Civillietu
departamenta priekšsēdētājs
Valerijans Jonikāns

2009.gadā nominācija Gada
sekretārs tika paplašināta par
nomināciju Gada darbinieks
un pirmā šo atzinību saņēma
Administrācijas vadītāja
Sandra Lapiņa.
Fotogrāfijā kopā ar Gada
tiesnesi – Krimināllietu tiesu
palātas tiesu palātas tiesnesi
Eduardu Pupovu, Gada
cilvēku – Civillietu tiesu
palātas priekšsēdētāju
Gunāru Aigaru un
Gada tiesneša palīgu – Civillietu
tiesu palātas priekšsēdētāja
palīdzī Irīnu Čašu





Civillietu tiesu palātas tiesnese Aiva Zariņa Temīda spalvu saņēma divreiz – 2005.gadā kā Gada tiesnese, bet 2010.gadā – kā Gada cilvēks. Fotogrāfijā kopā ar Gada tiesnesi-2007 Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju Pēteri Dzalbi, Gada tiesneša palīgu-2007 Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palīdzi Noru Magoni un Gada darbinieku-2007 apsargu Agri Vaivodu

GADA CILVĒKS

- 2005. gads – Rolands KRAUZE
- 2006. gads – Imants FRIDRIHSONS
- 2007. gads – Roberts Guntis NAMATĒVS
- 2008. gads – Ivars BIČKOVIČS un
Andris GUĻĀNS
- 2009. gads – Gunārs AIGARS
- 2010. gads – Aiva ZARIŅA
- 2011. gads – Pāvels GRUZIŅŠ
- 2012. gads – Zigmants GENCS
- 2013. gads – Kalvis TORGĀNS
- 2014. gads – Gunārs AIGARS

GADA TIESNESIS

- 2005. gads – Aiva ZARIŅA
- 2006. gads – Pāvels GRUZIŅŠ
- 2007. gads – Valerijans JONIKĀNS
- 2008. gads – Valda EILANDE
- 2009. gads – Eduards PUPOVS
- 2010. gads – Pēteris DZALBE
- 2011. gads – Veronika KRŪMIŅA
- 2012. gads – Edīte VERNUŠA
- 2013. gads – Mārīte ZĀĢERE
- 2014. gads – Voldemārs ČIŽEVSKIS

GADA TIESNEŠA PALĪGS

- 2005. gads – Linda STRAZDIŅA
- 2006. gads – Viesturs GAIDUKEVIČS
- 2007. gads – Kristīne APERĀNE
- 2008. gads – Konstantīns VAIVODS
- 2009. gads – Irīna ČAŠA
- 2010. gads – Nora MAGONE
- 2011. gads – Natalja AVREICEVIČA
- 2012. gads – Gunvaldis DAVIDOVIČS
- 2013. gads – Linda VĪGANTE
- 2014. gads – Renāte VERNUŠA

GADA SEKRETĀRS/ DARBINIEKS

- 2005. gads – Anda EGLĪTE
- 2006. gads – Anda EGLĪTE
- 2007. gads – Sanita JEFIMOVA
- 2008. gads – Ilga VEKMANE
- 2009. gads – Sandra LAPIŅA
- 2010. gads – Agris VAIVODS
- 2011. gads – Elīna MAJORE
- 2012. gads – Uldis ČUMA-ZVIRBULIS
- 2013. gads – Inta ĶIRSE
- 2014. gads – Jēkabs LĀCIS



Ceļojošās Temīdas statujas, kurās iegravēti konkursa uzvarētāju vārdi, veidojis Liepājas metālmākslinieks Reinis Kuncītis



KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTAS VĒSTURE APKOPOTA GRĀMATĀ

Noslēdzoties tiesu reformas jeb pārejas uz tiro trīs instanču tiesu sistēmu pirmajam posmam, 2014.gada 31.decembrī beidza pastāvēt Augstākās tiesas apelācijas instance krimināllietās – Kriminālietu tiesu palāta. Aizverot šo Augstākās tiesas vēstures lappusi, izdota grāmata „Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta 1995–2014”.

Grāmatā apkopota Kriminālietu tiesu palātas svarīgāko notikumu hronika – sākot ar 1995.gada 3.oktobra Augstākās tiesas plēnuma lēmumu par Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu līdz pēdējai tiesas sēdei 2014.gada decembrī. Statistika liecina – 19 gados Kriminālietu tiesu palātas tiesvedībā bijušas vairāk nekā 7600 lietas.

Grāmata stāsta arī par cilvēkiem, kas strādājuši Kriminālietu tiesu palātā. Palātai bijuši trīs priekšsēdētāji – Andrejs Lepse, Ivars Bičkovičs un Ervīns Kušķis, un viņu vadībā šajos gados strādājuši 18 tiesneši un 16 tiesnešu palīgi. Kopā ar kancelejas darbiniekiem – 89 cilvēkiem Kriminālietu tiesu palāta bijusi viņu dzīves daļa. Par to liecina arī grāmatas vērtīgākā un interesantākā nodaļa – tiesnešu un darbinieku atmiņas un fotogrāfijas par kopīgajiem darba un atpūtas mirkļiem.



Pasniedzot grāmatu bijušajiem palātas tiesnešiem, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs atzīmēja tās vērtības, ko Kriminālietu tiesu palāta devusi Latvijas tiesu sistēmai – bez izskatītajām tiesu lietām, ir izdoti apelācijas instances nolēmumu krājumi, vairāki palātas tiesnešu palīgi ir izauguši par tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem, divi Satversmes tiesas tiesneši bijuši Kriminālietu tiesu palātas tiesneši, gandrīz viss kasācijas instances – Kriminālietu tiesu palātas departamenta – sastāvs ir veidojies no bijušajiem palātas tiesnešiem.

Grāmata izdota nelielā tirāžā tikai kā piemiņas izdevums, kas glabāsies arī Augstākās tiesas lasītavā un muzejā.



Bijušie Kriminālietu tiesu palātas tiesneši un darbinieki grāmatas, kurā apkopota Kriminālietu tiesu palātas vēsture, atvēršanā

KRIMINĀLIETU TIESU PALĀTA – NOTIKUMU HRONIKA

1995.gada 3.oktobris – Augstākās tiesas plēnums apstiprina jaunu Augstākās tiesas struktūru, kuras sastāvā darbu sāk arī Kriminālietu tiesu palāta 13 tiesnešu sastāvā: Ivars Bičkovičs, Aija Branta, Voldemārs Čiževskis, Valda Eilande, Artūrs Freibergs, Nadežda Ramona Jansone, Ausma Keiša, Andrejs Lepse, Luka Lotko, Anita Nusberga, Leontīne Plūksna, Ludmila Poļakova, Valdis Salmiņš. Par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēl Andreju Lepsi.

1995.gada 1.novembris – Darbu sāk Kriminālietu tiesu palātas kanceleja. Vadītāja Daina Zomerfelde, sekretāres-referentes Regīna Turkopuls un Ulrika Šulca-Ašeradena, tiesas sēžu sekretāres Kristīne Krēslīņa un Marika Karaboviča, tulce Svetlana Jakovenko.

1995.gada 27.novembris – Kriminālietu tiesu palāta akceptē dokumentu „Atbildes uz jautājumiem, kas radušies tiesās sakarā ar apelācijas tiesvedības uzsākšanu Latvijā no 1995.gada 1.oktobra”. Darba grupā, kas izstrādā atbildes un rekomendācijas apgabaltiesu tiesnešiem, strādā tiesneši Ivars Bičkovičs, Ludmila Poļakova un Valdis Salmiņš.

1995.gada 28.decembris – Kriminālietu tiesu palāta izskata pēdējo sūdzību par Augstākās tiesas Krimināltiesas kolēģijas spriedumu, kā tas paredzēts Kriminālprocesa kodeksa pārejas noteikumos. Tiesa, kuras sastāvā tiesneši Leontīne Plūksna, Anita Nusberga un Voldemārs Čiževskis, negroza spriedumu par bijušā Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas pirmā sekretāra Alfrēda Rubika un sekretāra Ojāra Potreki notiesāšanu.

1996.gada 8.aprīlis – Ar tieslietu ministra rīkojumu Kriminālietu tiesu palātas tiesnese Valda Eilande iekļauta Latvijas Kriminālprocesa kodeksa izstrādāšanas darba grupā.

1996.gada 18.aprīlis – Latvijas Tiesnešu biedrības kopsapulcē par biedrības prezidentu ievēl Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Andreju Lepsi.

1996.gada 19.septembris – Augstākās tiesas plēnums par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātiem no Latvijas tiesnešu vidus izvirza Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Andreju Lepsi un Bauskas rajona tiesas priekšsēdētāju Ilzi Skultāni. Saeima Augstākās tiesas plēnuma izvirzītos kandidātus neapstiprina. Augstākās tiesas plēnums atkārtoti Satversmes tiesas tiesnešu amatam izvirza šos pašus kandidātus.

1996.gada 14.novembris – Saeima apstiprina Andreju Lepsi un Ilzi Skultāni Satversmes tiesas tiesnešu amatā uz 10 gadiem. Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāja pienākumus pilda Ivars Bičkovičs.

1996.gada 27.decembris – Par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Augstākās tiesas plēnums ievēl Ivaru Bičkoviču.

1997.gada 12.februāris – Septiņdesmit trīs gadu vecumā miris tiesnesis Luka Lotko.

1997.gada 26.marts – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Marija Goldšmite, pirms tam Rīgas apgabaltiesas tiesnese.

1997.gada 1.aprīlis – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Eduards Pupovs, pirms tam Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs.

1998.gada 3.aprīlis – ar Kriminālietu tiesu palātas restaurētās lielās zāles atklāšanu beidzas Tiesu pils restaurācijas darbi Augstākās tiesas telpās.

1998.gada 28.maijs – Sakarā ar Andreja Lepses atkāpšanos no Latvijas Tiesnešu biedrības prezidenta amata biedrības valde uzdod prezidenta pienākumus



Kriminālietu tiesu palātas zāles atklāšana pēc restaurācijas 1998.gadā



Kriminālietu tiesu palātas tiesneši 1998.gadā:

1.rindā Aija Branta, Valda Eilande, Ramona Nadežda Jansone, Anita Nusberga, 2.rindā Leontīne Plūksna, Ludmila Poļakova, Marija Goldšmite, Ausma Keiša, 3.rindā Eduards Pupovs, Valdis Salmiņš, Artūrs Freibergs, Voldemārs Čiževskis un palātas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs

pildīt Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētājam Ivaram Bičkovičam.

1999.gada 19.marts – Tiesnese Valda Eilande ievēlta par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri.

1999.gada 26.marts – Latvijas Tiesnešu biedrības pilnsapulcē par biedrības prezidentu ievēl Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču, par viceprezidenti – tiesnesi Valdu Eilandi.

1999.gada 30.aprīlis – Augstākās tiesas plēnums par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus ievēl Valdu Eilandi.

1999.gada 29.jūlijs – Augstākās tiesas plēnums ievēl tiesnesi Voldemāru Čiževski par Senāta Kriminālietu departamenta senatoru.

1999.gada 21.–22.septembris – Rīgā notiek Baltijas valstu Augstāko tiesu tiesnešu konference, kas ir pirmā pēc valstu neatkarības atjaunošanas. Konferences organizēšanā aktīvi piedalās Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un tiesnese Valda Eilande.

2000.gada 3.jūlijs – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Pēteris Opincāns, pirms tam Kurzemes apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs.

TIESU LIETAS. TIESNEŠI



Kriminālietu tiesu palātas tiesas sēde 213.zālē. Tiesneši Jānis Tiltiņš, Andrejs Lepse un Vilis Donāns



Pēteris Opincāns

2000.gada 28.jūlijs – Augstākās tiesas plēnums ievēl tiesnešus Valdu Eilandi un Valdi Salmiņu par Senāta Kriminālietu departamenta senatoriem.

2000.gadā izdots „Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums kriminālietās 1999.–2000.gads”, krājuma zinātniskais konsultants Ivars Bičkovičs. Apelācijas instances nolēmumu krājumus Tiesu namu aģentūra sadarbībā ar Augstāko tiesu izdod līdz 2003.gadam.

2001.gada 2.aprīlis – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Ervīns Kušķis, pirms tam Vidzemes apgabaltiesas tiesnesis.

2001.gada 1.decembris – Saskaņā ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja rīkojumu Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāji pārtrauc apmeklētāju pieņemšanu, viņu vietā to dara palīgi. Kriminālietu tiesu palātā pieņemt apmeklētājus uzdots palātas priekšsēdētāja palīdzei Lindai Čipotei.

2002.gada 10.janvāris – Augstākās tiesas plēnums atkārtoti uz pieciem gadiem par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēl Ivaru Bičkoviču.

2002.gada 21.jūnijs – Latvijas tiesu pārstāvji paraksta Latvijas tiesnešu memorandu, kurā atzīst, ka tiesu sistēma ir nonākusi krīzē, un aicina izmantot vēsturisko ES kandidatvalsts izdevību ietekmēt tiesu sistēmas sakārtošanu atbilstoši tiesiskās, demokrātiskās un atvērtas Eiropas valsts standartiem. Memorands aicina jaunā Tiesu varas likuma sagatavošanā un apspriešanā iesaistīt sabiedrību; radīt neatkarīgu Tiesu padomi; aktivizēt tiesnešu paškontroli; izstrādāt tiesu publiskās informācijas un komunikācijas stratēģiju. Memorandu paraksta arī Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētājs un Latvijas tiesnešu biedrības prezidents Ivars Bičkovičs un Kriminālietu tiesu palātas tiesneši. Stratēģiski svarīgo jautājumu tālākai virzīšanai un praktisko risinājumu meklēšanai pilnvaro darba grupu, kuras sastāvā ir arī Ivars Bičkovičs.

2004.gada 6.februāris – Augstākās tiesas plēnums par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāti no Latvijas tiesnešu vidus izvirza Kriminālietu tiesu palātas tiesnesi Aiju Brantu. Saeima apstiprina Aiju Brantu Satversmes tiesas tiesneša amatā uz 10 gadiem.

2004.gada 17.maijs – Augstākās tiesas plēnums ievēl tiesnesi Artūru Freibergu par Senāta Kriminālietu departamenta senatoru.

2005.gada 16.maijs – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Inguna Radzeviča, pirms tam Rīgas apgabaltiesas tiesnese.

2007.gada 16.novembris – Marija Goldšmite beidz pildīt tiesneša pienākumus un dodas pensijā.

2007.gada 23.novembris – Augstākās tiesas plēnums atkārtoti uz trešo pilnvaru termiņu par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēl Ivaru Bičkoviču.

2007.gada 27.decembris – Beidzoties Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru termiņam, Kriminālietu tiesu palātā atgriežas tiesnesis Andrejs Lepse. Spriedumu par to, ka viņam ir tiesības atgriezties Augstākās tiesas tiesneša amatā, bija pieņēmusi Satversmes tiesa.

2007.gada 27.decembris – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Anita Poļakova, pirms tam Rīgas apgabaltiesas tiesnese.

2008.gada 2.janvāris – Leontine Plūksna beidz pildīt tiesneša pienākumus un dodas pensijā.

2008.gada 9.maijs – Augstākās tiesas plēnums par Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu izvirza Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču.

2008.gada 5.jūnijs – Saeima apstiprina Ivaru Bičkoviču Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatā uz septiņiem gadiem. Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāja pienākumus pilda Ervīns Kušķis.

2008.gada 18.septembris – Darbu Kriminālietu tiesu palātā sāk Jānis Tiltiņš, pirms tam Rīgas apgabaltiesas tiesnesis.



Jānis Tiltiņš



Ervīns Kušķis



Ausma Keiša



Ludmila Poļakova



Inguna Radzeviča



Eduards Pupovs

2008.gada 7.novembris – Pirmie 49 tieslietu sistēmas darbinieki saņem jaundibināto Tieslietu sistēmas Goda zīmi. Arī bijušie un esošie Kriminālietu tiesu palātas tiesneši Ausma Keiša, Eduards Pupovs un Leontine Plūksna saņem apbalvojumu, kas izveidots, atzīmējot Latvijas tieslietu sistēmas 90.gadadienu.

2009.gada 26.februāris – Par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju Augstākās tiesas plēnums ievēl Ervīnu Kušķi.

2009.gada 3.jūlijs – Saskaņā ar Senāta Kriminālietu departamenta senatoru kopsapulces lēmumu tiesnese Anita Nusberga iecelta par senatori Kriminālietu departamentā.

2009.gada 10.jūlijs – Ausma Keiša beidz pildīt tiesneša pienākumus un dodas pensijā.

2010.gada janvāris – Deviņpadsmitajā 1991.gada barikāžu atceres gadadienā valsts apbalvojumu – 1991.gada Barikāžu piemiņas zīmi – saņem vairāki Augstākās tiesas darbinieki, arī Kriminālietu tiesu palātas tiesnesis Andrejs Lepse, kurš Atmodas laikā bija Latvijas Tautas frontes grupas vadītājs Augstākajā tiesā. LTF atbalsta grupā aktīvi darbojās arī Kriminālietu tiesu palātas tiesneses Ausma Keiša un Leontine Plūksna.

2010.gada 22.janvāris – Eduards Pupovs beidz pildīt tiesneša pienākumus un dodas pensijā.

2010.gada 1.marts – Ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja rīkojumu Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus tiesneša vakances laikā uzdots pildīt Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājam Dainai Treijai.

2010.gada 22.novembris – pirmās Augstākās tiesas 20 gadu Izdienas nozīmes saņem tiesneši un darbinieki, kuri Augstākajā tiesā nostrādājuši 20 gadus kopš neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākās tiesas pirmsākuma 1990. gadā. 20 gadu Izdienas nozīmi saņem arī Kriminālietu tiesu palātas tiesneses Ludmila Poļakova un Ramona Nadežda Jansone.

2010.gada 16.decembris – Dainu Treiju Saeima apstiprina par Augstākās tiesas tiesnesi un viņa turpina darbu Kriminālietu tiesu palātā kā pastāvīga tiesnese.

2011.gada 3.janvāris – Ramona Nadežda Jansone beidz pildīt tiesneša pienākumus un dodas pensijā.

2011.gada 3.janvāris – Ar Tieslietu padomes lēmumu Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus tiesneša vakances laikā uzdots pildīt Zemgales apgabaltiesas tiesnesim Vilim Donānam.

2011.gada 1.februāris – Ar Tieslietu padomes lēmumu Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus tiesneša vakances laikā uzdots pildīt Rīgas apgabaltiesas tiesnesim Aivaram Uminskim.

2011.gada 1.februāris – Saskaņā ar Senāta Kriminālietu departamenta senatoru kopsapulces lēmumu tiesnese Inguna Radzeviča iecelta par senatori Kriminālietu departamentā.

2012.gada 2.jūlijs – Stājas spēkā grozījumi Kriminālprocesa likumā, kas nosaka tiro trīspakāpju sistēmu kriminālietu izskatīšanā, kurā visas lietas pirmajā instancē sāk skatīt rajonu (pilsētu) tiesas, bet Kriminālietu tiesu palāta turpina izskatīt vien tās 246 lietas, kas jau saņemtas tās tiesvedībā.

2012.gada 20.augusts – Saskaņā ar Senāta Kriminālietu departamenta senatoru kopsapulces lēmumu tiesnesis Pēteris Opincāns iecelts par senatoru Kriminālietu departamentā.

2013.gada 12.aprīlis – Pēc pašas vēlēšanās Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus beidz pildīt tiesnese Daina Treija. Saeima viņu apstiprina par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi un viņa tiek iecelta par Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāju.

2014.gada 21.februāris – Augstākās tiesas plēnums atkārtoti par Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēl Ervīnu Kušķi.

2014.gada 31.marts – Vilis Donāns beidz pildīt Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus tiesneša vakances laikā un atgriežas Zemgales apgabaltiesā.

2014.gada 25.aprīlis – Beidzoties Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru laikam, Kriminālietu tiesu palātā atgriežas tiesnese Aija Branta.

2014.gada 31.jūlijs – Sešdesmit gadu vecumā miris tiesnesis Andrejs Lepse.

2014.gada 20.novembris – Kriminālietu departamenta tiesnešu kopsapulce pieņem lēmumu ar 2015.gada 1.janvāri Kriminālietu departamenta tiesneša amatā iecelt Kriminālietu tiesu palātas tiesnesi Aiju Brantu un Anitu Poļakovu.

2014.gada 24.novembris – Tieslietu padome nosaka kārtību, kādā tiek sagatavots un izskatīts priekšlikums par

Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu, kas nav apstiprināti Augstākās tiesas departamenta tiesneša amatā, pārcelšanu darbā citā tiesā.

2014.gada 1.decembris – Tieslietu padome izvērtē, ka Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu pārcelšanai piemērotākais amats ir tiesneša amats Rīgas apgabaltiesā.

2014.gada 23.decembris – Kriminālietu tiesu palātas pēdējā tiesas sēde. Tajā izskata vienu no tā sauktajām Rīgas 2009.gada grautiņu lietām un pirmās instances spriedumu atceļ daļā, apsūdzētajam palielinot nosacīto cietumsodu. Tiesas sastāvā tiesneši Aija Branta, Jānis Tiltiņš un Aivars Uminskis.

2014.gada 30.decembris – Aivars Uminskis beidz pildīt Kriminālietu tiesu palātas tiesneša pienākumus tiesneša vakances laikā un atgriežas Rīgas apgabaltiesā.

PAPILDPIENĀKUMI



Latvijas tiesnešu biedrības prezidents Ivars Bičkovičs un viceprezidente Valda Eilande 2005.gadā



Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Aigars un vietnieks Ervīns Kušķis 2013.gadā

DARBINIEKI

Kriminālietu tiesu palātas kancelejas darbinieces
Linda Čipote,
Renita Jurkova,
Daina Zomerfelde,
Līga Grase,
Inese Gailuma,
Zenta Reča, Ilze Putāne, 1998.gads



Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu palīgi un kancelejas darbinieki 2011.gadā

ATZINĪBA



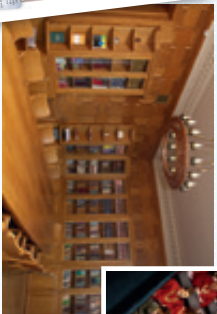
Tieslietu sistēmas Goda zīmi saņem tiesneses Ausma Keiša, Leontīne Plūksna, palātas kancelejas vadītāja Daina Zomerfelde



Kriminālietu tiesu palātas tiesneši 2013.gadā: Jānis Tiltiņš, Aivars Uminskis, Ludmila Poļakova, palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis, Anīta Poļakova, Daina Treija, Andrejs Lepse

AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAI – 10 GADI

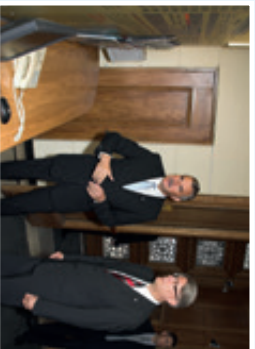
2004. gada 30. decembrī Augstākās tiesas priekšsēdētājs parakstīja rīkojumu par Augstākās tiesas Administrācijas izveidošanu, kuras sastāvā četras nodaļas: Finanšu un saimniecības, Informātikas, Dokumentu pārvaldības un Komunikācijas



- Telpas arhīvam un lastīvai
- Starptautiska konference par judikatūru sadarbībā ar LU
- Augstākās tiesas biļetens

TIESLIETU PĀDOMĒ

- Tieslietu padomes izveidošana
- Otrā Augstākās tiesas stratēģija



2007

- Pirmā Augstākās tiesas stratēģija
- Iekšējie normatīvie akti
- Sūdzību izskatīšanas nodaļa
- Valsts prezidenta vizīte



2005

- Augstākās tiesas Administrācija – likumā
- Izdeviens nozīmes un Temiņas haivas
- Pirmā starptautiskā konference
- Pirmoreiz tieslietu sistēmas sporta spēlēs



2006

- Lietvedības informācijas sistēma
- Mūsdienīgs datortīkls



2008

- Personāļa nodaļa
- Augstākās tiesas un Administrācijas vadības maiņa
- Ekonomiskā krīze
- Grāmata par Latvijas Senāta senatoriem
- Jauna mājaslapa, iekšlapa, brošūra



- Brošūras par Augstāko tiesu otrāis izdevums
- Pirmā Tieslietu padomes un Augstākās tiesas organizētā Latvijas tiesnešu konference

2011



- Valsts prezidenta vizīte
- Jauna mājaslapa
- Latvijas Senāta 95. gadadienai veltīta filma
- Trešā Augstākās tiesas stratēģija

2013



2012

- Finansējuma atjaunošana tiesu prakses pētījumiem
- Starptautiska konference par civiltiesībām sadarbībā ar RJA
- Nošedzas tiesu video - audio modernizācijas projekts



2014

- Kanclerijas pievienošana
- Grāmata par Krimināllietu tiesu palātas vēsturi
- Konference par tiesu juridiskās kultūras telpā sadarbībā ar LU
- Starptautiska tiesnešu konference

TIESAS JURIDISKĀS KULTŪRAS TĒLPĀ KONFERENCE 14.04.2014.



- Samazināts finansējums
- Papildu telpas
- Pirmkursnieku dienas un Senatoru stundas

2009

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv